ANUL X. - SERIA II - a. - No 552

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 5 Iulie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897, CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ A „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

„Mioriţa" sau patimile unui Zalmoxis

Se 'mplineşte aproape anul, de când mă ocup cu Istoria religiunilor. O întâmplare m'a îndreptat către acest domeniu; şi dintr'o privire am văzut că, originar, *nu au existat decât trei religiuni propriu zise, născocite de cele trei rase ale Europei* (adică de strămoşii lor paleolitici): *Homo Mediterraneus, Homo Alpinus* şi *Homo Europaeus.* Din amestecul acestor religiuni şi din asociarea feluritelor forme şi nuanţe ale aceloraşi divinităţi, a rezultat inextricabila *junglă* de zei, eroi, spirite, etc., care ne 'ntâmpină în vremurile istorice. Cu ajutorul biologiei, a psihologiei şi a sociologiei de rasă, am putut introduce o ordine ştiinţifică — raporturi cauzale şi legi de coordonare a faptelor — în haosul materialului amorf. De voi avea linişte (statul îmi refuză de treizeci de ani pâinea de toate zilele), voi avea gata, până în şase luni, o vastă operă, care nu face decât să complecteze ceiace de fapt trebuia să cuprindă volumul al doilea din *„La vie des mammifères et des hommes fossiles"*. Volumul întâiu se sfârşeşte cu omul de Neanderthal. Urmează omul de Aurignac, sau Homo *Mediterraneus,* omul de Solutré sau *Homo Alpinus* şi omul de Cro-Magnon sau *Homo Europaeus* (dela omul de Solutré nu ne-au rămas decât arme şi unelte). Primul este — după mine — creatorul limbilor semitice, al doilea, creatorul limbilor aglutinante, al treilea, creatorul limbilor ariene. Acestor trei feluri de limbi, le corespund trei religiuni.

Titlul volumului al doilea va fi: *„Semiţi, Mongoli şi Arieni. Istoria religiunilor în lumina biologiei şi a psihologiei de rasă"*.

Din rasa de Aurignac — omul stepei calde a ultimului interglaciar, creatorul limbii şi religiunii semitice — descind aproape toate popoarele de pe glob care se hrănesc cu vegetale. In Europa: o parte din Grecia, jumătate din Italia, aproape toată Spania, sudul şi vestul Franţei, unele ţinuturi din Anglia şi din Rusia de miază-zi, etc., aparţin rasei mediteraniene, adică au fost odinioară semitice. In ţara noastră, Bărăganul, Dobrogea şi sudul Basarabiei, *cu siguranţă;* iar din restul regatului vechiu, probabil o mare parte (în Ardeal, predomină elementul alpin), sunt ocupate de *rasa orientală*—adică de acea varietate a rasei mediteraniene, din care fac parte Afganistanii, Perşii, Arabii, locuitorii Palestinei, Berberii şi Evreii spanioli (vezi şi ultima ediţie (1930) din *„Meyers Lexikon"*, la cuvântul *„Menschenrassen"* şi la cuvântul *„Rumänien"*. Sunt părerile anthropologilor germani).

In vreo trei sute de pagini tratez despre religiunea semitică; şi am expus descoperirile mele în cadrul interpretării măreţului poem *„Mioriţa"*, care — singur în literaturile populare europene — *cristalizează tragicul mytului şi ritului fundamental al acestei religiuni.*

Dacă, cum sper, noua mea operă, accesibilă oricui, va cuceri publicul mare din străinătate, *„Mioriţa"* va căpăta valoare de simbol.

Acum câteva zeci de mii de ani, omul de Aurignac, mâncătorul de cepe şi tubercule, se 'nchina pământului, dela care aştepta hrana. In fiecare an, un tânăr, întrupând pe zeul fecundator, se 'mpreuna ritual cu o femee reprezentând pe zeiţa pământului, dar şi cu o serie de „bacchante", în scopul de a provoca pe cale magică fecunditatea solului. Prin purificări, abţineri şi chinuire de sine, tânărul devenea zeu şi lua asupra-şi păcatele oamenilor; apoi era jertfit zeiţei pământului, în închipuirea că merge să-i fie soţ. Sacrificarea se făcea de obiceiu în mod ciudat: „bacchantele", în dorinţa de a-şi asimila puterile lui divine, îl mâncau de viu („împărtăşania"!...); numai oasele erau „gătite", adică unse cu lut roşu, după obiceiul de a-se găti al oamenilor de atunci, şi 'ngropate mai adesea într'o peşteră.

In timpuri istorice, întâlnim aceste divinităţi la mai toate popoarele de climă caldă. Zeul se numeşte Dionysos, Attis, Adonis, Sabazios, Tamuz, Nergal, Siva, Osiris, Izanagi, etc., iar zeiţa: Demeter, Astartea, Iştar, Isis, Parvati, Kybele, Nerişkigal, Tanit, Anaitis, Izanami, Coatlicue, şi aşa mai departe.

După sacrificarea zeului, „bacchantele" îl boceau, smulgându-şi părul din cap. Curând însă, vechiul „Dionysos" era înlocuit cu un altul şi atunci serbau „învierea" lui, cu împreunări, dansuri şi cântece de veselie. [1])

La Geţi, zeul se numea Zalmoxis. Faptul că se retrage pe câţiva ani într'o peşteră (caverna este templul cultului chtonian) şi că apare *iar* după aceea — „învie"; şi faptul că acest „zeu al morţilor" (Hades sau Pluton!) ne este prezentat (evident, nu dânsul, ci un preot care-l întrupează) ca discipolul lui Pythagora, care a întemeiat o confrăţie orphică (Orpheu fiind el însuşi un atare preot: al lui Dionysos) — spune destul... La Geţi preoţii locuiau în peşteri — ca, mai târziu, sihaştrii şi călugării. [2])

Fiindcă omul jertfit anual întrupa zeul şi-i purta numele, putem afirma că eroul „Mioriţei" era un Zalmoxis. Tot astfel se numea şi dansul şi cântecul cari însoţeau sacrificarea. Legenda „solului trimis la fiecare cinci ani lui Zalmoxis", se 'ntemeiază pe o neînţelegere: solie putea duce orice muribund...

Tragedia antică s'a desvoltat din reprezentările mysterelor dionysiace: satyrii cari întovărăşeau pe Dionysos, se numeau *tragoi,* ţapi; iar din „mysterele" medievale creştine a isvorît drama modernă. Ici „patimile" lui Isus; colo, „patimile" lui Dionysos. [3])

Precum se ştie, creştinismul nu-i decât o formă purificată a mysterelor antice; şi în viaţa omenească, nimic n'ar putea exista mai sublim şi mai tragic, decât jertfirea unui om — Isus sau Dionysos — pentru păcatele celorlalţi.

Această tragedie, de o măreţie unică, a servit la Geţi ca temă strălucitului poem *„Mioriţa"*. In cursul veacurilor, înţelesul primordial s'a pierdut; *subiectul* s'a trivializat, până a deveni uciderea, cu scop de jefuire, a unui moldovean de către un muntean şi un ungurean. Au rămas însă *componentele* şi a rămas *atmosfera* — tragică, apăsătoare, mistică... Intelectualitatea ţării, în deosebi nobilii noştri scriitori de odinioară, s'au entuziasmat de valoarea artistică a poemului şi au simţit *intuitiv,* că el cuprinde un miez tainic, faţă de care genunchiul se pleacă fără voie... De aceia au organizat în jurul *„Mioriţei"* un cult al neamului întreg, cult care dăinueşte şi azi.

Dece natură este acest miez, se căznesc zadarnic să afle. de trei sferturi de secol, generaţii de cercetători,

H. Sanielevici

dintre care unii, inteligenţi, harnici şi foarte învăţaţi. Ei se 'nvârtesc ca în jurul unei cutii încuiate şi caută să ghicească după exterior conţinutul!...

Acum 23 de ani, după nimic alta decât după *timbrul „Mioriţei"*, am simţit că poemul e legat, în vre-un chip, de mysterele orphice. Acuma, cunoscând *fondul adânc* al religiunilor, mi-a fost de ajuns o privire, pentru ca broasca sus pomenitei cutii să sară ca atinsă de iarba fiarelor — şi am cinstea de a vă prezenta conţinutul, în câte-va foiletoane dintr'un întreg volum.

Acum câtva timp am ascultat la radio conferinţa, în limba germană, a domnişoarei Alice Voinescu — dacă nu mă înşel, doctor în filozofie — despre *„Mioriţa"*. D-sa a citit corect — stăpâneşte perfect limba germană — traducerea *Carmen Sylvei.* Conferenţiara, şi vorbeşte bine. Comentariile ei însă, asupra splendidului poem, erau greşite şi contrastau neplăcut cu tonul preţios, misterios, mistico-filozofic, în care erau debitate. Teoria că *„Mioriţa"* ar fi fost originar un myt religios, domnişoara Voinescu a respins-o, în două cuvinte, cu tăioasă ironie. „Această ipoteză a căzut".

A căzut?!... In faţa cărei instanţe supreme??...

Odată ce n'am fost şi eu chemat la judecată, îmi permit să redeschid procesul...

Luată ca povestea „unei certe" — „cum se 'ntâmplă atâtea între ciobani", — *„Mioriţa"* mi-ar deştepta nedumeriri, dintre cari unele, cel puţin, vor fi recunoscute de cititori ca îndreptăţite.

Pe un picior de plai,
Pe o gură de rai,
Iată vin în cale,
Se cobor în vale,
Trei turme de miei
Cu trei ciobănei.
Unu-i moldovean,
Unu-i ungurean,
Şi unul, vrâncean.
Iar cel ungurean
Şi cu cel vrâncean,
Mări se vorbiră,
Şi se sfătuiră,
Pe l'apus de soare,
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovean,
Că-i mai ortoman
Şi are oi mai multe,
Mândre şi cornute,
Şi cai învăţaţi
Şi câni mai bărbaţi!...

Chiar dela început aşi obiecta că 'ntâmplarea e înfăţişată în mod neverosimil.

A omorî un om, nu-i un lucru atât de anodin, cum pare a crede povestitorul. Şi nici atât de simplu. Un cioban bogat, cu oi multe, cu „cai învăţaţi şi câni mai bărbaţi", nu trăeşte singur cu oile lui; şi mai are şi legături cu alţi păstori, din apropiere... Afacerea e cu risc: cei atacaţi se apără şi lovesc, crima se află, caii de furat se recunosc, etc. Dacă n'ar fi şi alţi oameni prin imprejurimi, ucigaşii n'ar aştepta să apue soarele...

Dar cea mioriţă,
Cu lâna plăviţă,
De trei zile 'ncoace
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.

„Năzdrăvană" fiind, a aflat de complot. De ce nu-l denunţă stăpânului, pe care-l iubeşte atâta?... Că doar ştie să vorbească!...

„Povestitorul" — răspunde conferenţiara — „atribuie oii caracterul românului, care, de mult ce a suferit, a devenit tăcut, închis în sine".

Cum?! Până acolo să 'mpingă mioara discreţia: să lase ca stăpânul să fie ucis?!...

Dar nici discretă nu e: „gura nu-i mai tace"!..

Din fericire, păstorul bagă de seamă că oiţa bârsană nu-i în apele ei:

— „Mioriţă laie,
Laie, bucălaie,
De trei zile 'ncoace
Gura nu-ţi mai tace!
Ori iarba nu-ţi place,
Ori eşti bolnăvioară,
Drăguţă Mioară?"
— „Drăguţule bace!
Dă-ţi oile 'ncoace
La negru zăvoiu,
Că-i iarba de noi
Şi umbra de voi; (vasăzică ciobanul are slugi)
Stăpâne, stăpâne,
Iţi chiamă ş'un câne,
Cel mai bărbătesc
Şi cel mai frăţesc.
Că l'apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul ungurean
Şi cu cel vrâncean!

Aflând o veste atât de grozavă, ce-ar face un cioban ?...

Intâiu ar înjura... să 'ngheţe apele!... Pe urmă s'ar pregăti de apărare, ori s'ar duce să înştiinţeze pe alţi ciobani...

Ei bine, nimic din toate astea nu face baciul... Nu găseşte nici măcar un cuvânt de indignare!...

„Fiindcă", — explică domnişoara doctor, — „duşmanii sunt *tot* români, iubind, ca şi dânsul, turmele de oi"...

... Se poate ajunge cu patriotismul pân'acolo?!!...

Păstorul se gândeşte... la modalităţile înmormântării!!...

Oiţă bârsană,
De eşti năzdrăvană
Şi de o fi să mor
In câmp de mohor,
Să spui lui vrâncean
Şi lui ungurean,
Ca să mă'ngroape
Aici pe aproape,
In strunga de oi,
Să fiu tot cu voi;
In dosul stânii,
Să-mi aud cânii,
Astea să le spui;
Iar la cap să-mi pui
Fluieraş de fag,
Mult zice cu drag,
Flueraş de os,
Mult zice frumos,
Flueraş de soc,
Mult zice cu foc!
Vântul când o bate,
Prin ele o răsbate,
Şi oile s'or strânge,
Pe mine m'or plânge
Cu lacrimi de sânge!...

Ciudat!

Când e 'n stare cineva să *ucidă,* adică să-ţi bage cuţitul până 'n prăsele, ori să te strângă de gât, până te învineţeşti şi scoţi limba de un cot, şi-ţi dai ultima suflare — acel cineva este de obicei un om *cu totul* lipsit de maniere... El nu are deci, nici delicateţa, nici atenţia, nici răbdarea, să te 'ngroape unde vrei tu, şi cum vrei tu, şi să-ţi puie la cap flueraş de fag, mult zice cu drag...

Faptul că baciul nu adresează rugămintea lui direct asasinilor, ci prin intermediul mioriţei, hai să-l punem pe socoteala presupunerii, că oaia ar avea la ei mai mare trecere...

Iar tu de omor
Să nu le spui lor,
Să le spui curat,
Că m'am însurat
Cu o mândră crăiasă,
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa;
Brazi şi păltinaşi
I-am avut nuntaşi ;
Preoţi, munţii mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii
Şi stele, făclii!

Şti-vor oile că baciul a murit?... Ori au să-l plângă cu lacrimi de sânge, închipuindu-şi c'a plecat?

Ba eu cred că vor şti. Numai măicuţei bătrâne nu-i va spune mioara, „că la nunta mea a căzut o stea, etc." — fiindcă măicuţa nu trebue să simtă că fiul ei s'a prăpădit.

Dar atunci, dece să nu afle oile că stăpânul lor a fost ucis — ba chiar şi moartea lui, s'o afle numai sub formă de alegorie?...

„E la mijloc un sentiment de pudoare al păstorului, şi dorinţa de a cruţa simţirea delicată a turmei" — comentează conferenţiara.

O hi!... Dar de alegorie nu era nevoie, ar fi fost destul să le spuie că baciul a murit.

Şi apoi, este, ori-cum, curios, că din trei păstori, doi ucid pentru a prăda, iar al treilea se arată de o delicateţă femenină...

Iar dacă-i zări,
Dacă-i intâlni
Măicuţă bătrână
Cu brâul de lână,
Din ochi lăcrămând,
Pe câmpi alergând,
Pe toţi întrebând
Şi la toţi zicând:
„Cine a cunoscut,
Cine mi-a văzut,
Mândru ciobănel
Tras printr'un inel ?
Feţişoara lui,
Spuma laptelui;
Mustăcioara lui,
Spicul grâului ;
Perişorul lui,
Pana corbului;
Ochişorii lui,
Mura câmpului!"
Tu, mioara mea,
Să te 'nduri de ea
Şi-i spune curat,
Că m'am însurat
Cu o fată de crai
Pe o gură de rai;
Dar la cea măicuţă
Să nu-i spui, drăguţă,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C'am avut nuntaşi
Brazi şi păltinaşi,
Preoţi, munţii mari,
Păsări, lăutari,
Păsărele mii
Şi stele, făclii".

De unde va afla măicuţa bătrână, că fiul ei a dispărut?... Desigur că, locuind în sat, va veni să-şi vadă feciorul şi nu-l va găsi. Dar turma de „oi mândre şi cornute, cu cai învăţaţi şi câni mai bărbaţi" va găsi-o. Că dacă n'ar şti baciul că turma va rămâne pe loc, n'ar cere să fie înmormântat „aici pe aproape, în strunga de oi, să fiu tot cu voi; în dosul stânii, să-mi aud cânii". Măicuţa va pune deci stăpânire pe averea fiului răposat şi ciobanii vor fi ucis degeaba. Şi asta se va 'ntâmpla şi în cazul când mama se va întâlni *în altă parte* cu mioriţa — şi deci cu turma, şi cu cei doi păstori...

Oiţa bârsană va spune bătrânii că fiul ei s'a însurat „cu o fată de craiu, pe o gură de raiu". Admiţând că fetele de craiu se găseau pe toate drumurile şi că obicinuiau une-ori să se mărite cu păstori, nenorocita mamă va întreba pe mioară: *„care* fată de craiu (că multe n'or fi fost pe aproape) şi unde şade; şi de ce feciorul n'a dat pe la mamă-sa, să-i spue că se 'nsoară; ori măcar n'a înştiinţat-o?... Şi va vedea că povestea e minciună curată!...

Nu m'aşi mira, ca vre-un critic literar să-mi obiecteze că'n „basme nu se'ntreabă" şi să-mi impute chiar că profanez poemul cu comentariile mele juridico-realiste.

Ii răspund că basmul cuprinde adesea elemente *nereale,* dar e'ntotdeauna logic *cu el însuşi.* Nu ne mirăm că oaia vorbeşte; ştim că omenirea atribuia odinioară animalelor minte şi suflet de om şi credea, că dacă de obiceiu ele nu vorbesc, este că nu vor. Dar nu s'a pomenit ca fiul împăratului, urmărit de vrăjitoare ori de balaur ,să arunce peria *înainte* şi să-şi pue *sie-şi* pădurea 'n cale, în loc s'o pue în drumul balaurului...

Iar în ce priveşte profanarea, cititorul se va convinge că prin interpretarea cea adevărată, măreţia şi patosul *„Mioriţei"* cresc neasemănat.

Ca să'nţelegem acest splendid poem, trebue să ne familiarizăm cu mytul fundamental al chtonianului cult semitic, care, din timpurile preistorice ,a format religiunea populară a băştinaşilor Daciei.

H. SANIELEVICI

1) Creştinii evlavioşi n'au a se simţi jigniţi de aceste origini străvechi ale creştinismului. Goethe nu se simţea înjosit că descindem din maimuţă. Cele mai nobile manifestări umane s'au desvoltat din forme rudimentare. Incă acum o mie de ani, oameni au fost jertfiţi prin spânzurare în dumbrava sfântă de lângă Upsala. La Arieni, sacrificiile umane au fost tot atât de frecvente ca la Semiţi.

2) Omul de Aurignac îşi făcea bordee în pământ, iar peştera îi servea de templu şi de cimitir.

3) ...„Katà mimysin toû perì Dionúsou pátous": „conform punerii în scenă a patimilor lui Dionysos" (S. Reinach). — Ţapul, din pricina lubricităţii lui, taurul, din pricina puterii lui virile, symbolizează pe Dionysos. Reinach nu pricepe aceasta, şi eşafodează, în *„Moartea lui Orpheu"*, o foarte complicată explicaţie totemistă, din care nici un singur cuvânt nu-i adevărat!... — Arianul Iehova ura de moarte semiticul „viţel de aur"...

Impăcare

Din nou, cu glas de stafie, 'n urechi
Singurătatea murmură şi cântă,
Şi drojdii de amurguri vechi
In fundul sufletului se frământă...

Sânt seri păstrate-aşa adânc sub gând
Ca nişte lacuri de azur şi de aramă
Pe care neguri dese şi negre le ascund...
Dar vine-un vânt deodată pornit de nu ştii unde
Şi negurile moarte le distramă...

E-atâta timp, în tine de când nu te-ai întors!
Ca nişte pietre grele dai clipele 'ntr'o parte.
Dărâmi porţi ruginite şi sufli'n visuri moarte.
Painjenii-amintirii tot n'au sfârşit de tors.
Te mai cunoşti? Te'ntâmpini ca pe-un străin, departe...
Eşti tot numai răspântii şi drumuri fără'ntors...

Pătrunde'n tine vântul cel nou de primăvară...
Pe săniuş de nouri şi pârtii de azur
Coboară iarăş visul cel mort de-odinioară:
Mireasmă fără nume şi fără glas murmur...

In faţa ta desfăşuri drum după drum ca fire
Din încâlcitul caer al vieţii pân'acum:
Oraşe mari, privelişti mărunte, cimitire
De piatră şi verdeaţă şi gări de fier şi fum,
Plecările 'n amurguri, pierdute 'n amintire...
Şi sutele de drumuri nu fac decât un drum...

Pe vechile amurguri de-aramă şi azur
Laşi negura de gânduri din nou să se 'nfiripe...
Zideşti, cu pietre grele, lăuntricul cavou
Şi 'ngropi trecutul iarăş în giulgiul lui de clipe...

Şi, împăcat cu tine, te părăseşti din nou...

AL. A. PHILIPPIDE

François Villon

Micul Testament precedează numai cu 5—6 ani *Marele Testament*, dar atmosfera sufletească se deosibeşte mult de la o lucrare la alta. In *Micul Testament* e voioşie, tinereţe, nepăsare. Deşi fusese condamnat la moarte de Tribunalul din Paris, Villon scăpase de pedeapsa extremă prin intervenţia unor magistraţi superiori cărora le dedicase epitolame. Şi pericolul prin care trecuse nu-l împiedică să comită, în acelaş an, spargerea din Capela Colegiului de Navara. Dar, devenit prudent, — îndată după împărţirea, cu complicii, a sumei furate, — Villon, bine dispus şi fără mult regret de Parisul tuturor petrecerilor — se pregăteşte de plecare. E tânăr, bani are pentru multă vreme, de ce şi-ar face inimă amară? Un motiv al plecării pripite şi clandestine trebue totuşi dat. Motivul, la 24 de ani, e uşor de găsit: amorul. O femeie, — Villon nu precizează care anume: grăsălana Margot? sau cruda Catherine de Vosselles? — îl tiranizează. Grăbit cum e să fugă din Paris, Villon nu poate da o prea mare extensiune lucrării sale poetice. *Legatele* (Les lais) sunt reduse la 40 de strofe, în care, pe un ton glumeţ, face donaţiuni ironice rudelor, prietenilor şi neprietenilor. Incepe cu tatăl său adoptiv, abatele Guillaume Villon, care i-a fost „plus que père" şi i-a purtat de grija învăţăturii. Ii lasă celebritatea lui (mon bruit") celebritate cam dubioasă, de poet, dar şi de spărgător, haimana şi chefliu. Femeii care l'a chinuit în dragoste îi lasă:

... inima în raclă 'nchisă,
Suptă, moartă, degerată;
De-o femee-mi fu ucisă.
Fie de Domnul iertată!

Unor seniori şi magistraţi cu renume: Itia Marchand şi Jean Lecornu, le lasă sabia lui, cu condiţia să plătească suma pentru care a pus'o amanet. Profesorului Robert Valle care „n'are spirit nici cât un dulap" — îi lasă, în aceleaşi condiţiuni, pantalonii lui ce se află în gaj la o tavernă din hală. Şi fiindcă altă avere nu posedă, împarte cu o generozitate batjocoritoare, la unii şi la alţii daruri ce nu-i aparţin: un diamant celebru de care s'a vorbit mult dar pe care Francois nici nu l'a văzut; câteva firme celebre: „Calul alb", „Măgarul pestriţ", „Boul încoronat" şi alte daruri comice: ghindă de salcie, frânghii ude pe spinarea goală, scaune de tortură. Cu alţii e biciuitor. Unui cunoscut proxenet, Pierre Marchaut, îi lasă „un braţ de fân, pe care să-şi tăvălească amorurile venale". Villon e sincer şi când e vorba de păcatele lui. Unui măturător de stradă şi unui sacagiu, — Loup et Cholet —, cu care Villon umbla după găini, pe înserate, prin forturile mărginaşe ale Parisului, — le lasă haine lungi sub care să ascundă raţele şterpelite, — lemne şi cărbuni să le frigă păsările şi mazăre cu slăninuţă, ca să le mănânce mai cu poftă. Unor renumiţi concesionari ai sării şi unui cămătar putred de bogat, pe care-i descrie ca nişte orfani „desculţi şi goi" le dă, — barem cât să treacă iarna grea, — cele trei părţi din averea lui... inexistentă. Unui student sărac îi lasă diploma lui de licenţiat în litere (maître es arts). Nenorociţilor vagabonzi, pe care nici spitalul nu-i primeşte, le lasă plăcerea de a tremura de frig prin şanţuri. Aci, ironia ar fi crudă dacă n'am simţi mila cu care poetul descrie starea lor mizerabilă:

... Slabi, împăroşaţi şi goi —
Sub zdrenţele scurte,
Rânceziţi de aspre ploi...

Acest accent de duioşie pentru săraci va deveni în Marele Testament o înfrăţire profundă cu ei şi o revoltă socială patetică. Deocamdată, Villon nu apasă pe nota amară a vieţii. Inceputul şi sfârşitul Testamentului Mic, — părţile cele mai bune ale poemului —, cu toate că reflectă cadrul vieţii lui de sărăcie, nu conţin accentele tragice ale Marelui Testament şi sunt o slabă şi incomplectă expresie a unui suflet atât de complex. Iată strofele prefaţă ale testamentului şi în care, spre a masca furtul de la Colegiul Navarei, dă ca motiv al fugii din Paris un amor chinuit.

ZOE VERBICEANU

Micul testament

In patru sute cinze-şase,
Eu, François Villon numit,
In dispoziţiuni serioase
Şi la minte nesmintit,
Găsii că este cu cale
Ordine în ale tale
Gânduri şi lucruri să pui
Până când „seternum vale"
Nu eşti încolţit să spui.

In anul care l'am spus,
Spre Crăciun, anotimp greu
Când pe lupi foame-a răpus
Şi stau în culcuşul meu
Lâng' opaiţul de seu,
Imi veni gândul să zdrobesc
Cătuşele amoroase
Ce sufletu-mi schingiuiesc.

Testamentul l'am făcut
Pentru aceia ce, de mine
Că îşi râde, am văzut;
Eu mort, nu-i va fi mai bine;
La ceruri înalt suspine
Şi cer să fiu răzbunat
De zeul iubirii divine,
De dragoste dezlegat.

Iar dacă m'au biruit
Simţiri dulci înşelătoare
Şi adânc m'au chinuit
Priviri săgetătoare,
In totul amăgitoare,
Spre-alte locuri îmi îndrept
Darurile călătoare
Care mi se zbat în piept.

Trad. de. Z. V.

A apărut:

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Anul XXIII. No. 5

CU URMATORUL SUMAR:

Constanţa Marino-Moscu . *Amintirile Caterinei State (Fragment).*
Dr. S. Irimescu. . . . *Liga sănătăţii publice (Programul de acţiune şi de înfăptuiri al ligii).*
D. Ciurezu . . . . . *Cind moare vara (Versuri).*
Laurenţiu I. Preutescu . *Sentimentul şi ideia de drept (Noţiuni introductive).*
L. Sebastian . . . . . *Epistola catihetului despre Buonaccorso Frescobaldi.*
A. Boldur . . . . . . *Ideologia politică a emigraţiunei ruse.*
Radu Vulpe . . . . . *Piroboridava (Numele staţiunii dacoromane dela Poiana).*
Vladimir Garşin . . . *Patru zile (Trad. de Sofia Dobrogeanu-Gherea).*
Demostene Botez . . . *Călătorii (Egipet).*
Al. A. Philippide . . . *Cronica literară („Măria-Sa Puiul Pădurii" de M. Sadoveanu).*
C. D. . . . . *Cronica muzicală.*
P. Nicanor & Co. . . . *Miscellanea (Libertatea de a critica. — Hoţie şi hoţie. — Evenimentele din Spania. — Braţele Venerei. — La gura raiului. — Backpulver...)*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mi carea intelectuală în străinătate.

PFEŢUL 40 LEI

A APARUT:

CURS DE PREPARAŢIE

PENTRU

Absolvenţii a patru clase primare, cari candidează la licee, şcoli normale, seminarii, şcoli comerciale şi de meserii.

CUPRINDE: Compunere, Gramatică, Aritmetică, 54 Probleme, Istorie, Geografie.

DE

PETRE I. GHIAŢĂ şi ION ROTARU

160 pagini — 60 lei

Editura „Adeverul" S. A. Bucureşti

„IN DRUM spre CER"

(Editura „ADEVERUL" Bucureşti

Indrăzneaţa călătorie cu balonul spre cer a prof. Piccard şi ing. Kipfer, a stârnit o mare senzaţie în public.

Aventura aceasta atât de primejdioasă, a fost descrisă amănunţit în cartea „IN DRUM SPRE CER", apărută de curând.

E un volum ce impresionează din primele pagini.

Autorul, vechiul nostru colaborator ştiinţific, redă aidoma după declaraţiile făcute de prof. Piccard, ing. Kipfer, prof. Bergson şi prof. Hergesell, odiseia primilor astronauţi în noul văzduh numit „stratosferă", cu date şi detalii interesante.

Toţi cititorii noştri trebue să-şi procure această carte, scrisă în mod popular, cuprinzând zeci de ilustraţiuni în text, diagrame şi hărţi explicative.

Costul unui exemplar 20 lei.

De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

Caleidoscop intelectual

Studentul... etern

La Upsala a murit un student de 74 de ani, care absolvise pe rând toate facultăţile. In special studia limbile vii şi moarte, mai ales latina, pentru care avea o adevărată slăbiciune. La 61 de ani şi-a dat doctoratul. I s'a dat la examen să traducă dintr'o carte, la vederea căreia a exclamat „N'am mai văzut de o veşnicie operele acestui autor. Cartea aceasta am văzut-o, cred, pentru ultima dată la 1878, dar n'am uitat-o de tot". A tradus apoi atât de exact şi de frumos, că profesorul a rămas înlemnit. La promoţie a asistat toată studenţimea din Upsala. Bătrânul acesta original ducea o viaţă extrem de simplă; locuia într'o odăiţă din cartierul studenţesc, umbla jerpelit, şi deşi avea avere nu se simţea bine decât printre studenţii săraci. La solemnităţi, îşi punea uniforma de student, pe care o avea din 1877. Observa cu stricteţe toate tradiţiile studenţeşti, asista la şedinţele corporaţiunii al cărei membru era dela întemeere şi lua parte la chefurile şi farsele colegilor tineri. A văzut perindându-se la universitate zeci de profesori; unii plecau, alţii mureau, numai studentul etern rămânea acelaş. Universitatea i-a făcut acum funeralii solemne; a participat întregul corp profesoral şi delegaţiuni studenţeşti dela toate universităţile scandinavice, care l'au dus la groapă în sunetele cântecului „Gaudeamus igitur".

Doumergue intim

Imediat ce şi-a predat postul, fostul preşedinte al Franţei a plecat la Tournefeuille — un sat cu 850 de case în apropiere de Toulouse, unde d-na Doumergue are o casă confortabilă datând din 1870. Presa franceză se ocupă de viaţa privată a fostului preşedinte, care e mai simpatizat decât toţi predecesorii săi. Tactul, simplicitatea şi amabilitatea lui i-au câştigat dragostea poporului, care i-a dat numele de răsfăţ de *Gastounet*. Departamentul Gard s'a supărat că Doumergue renunţă la mandatul de senator al acelui departament şi că se şi stabileşte aiurea. Doumergue a decis atunci să-şi restaureze casa părintească dela Aigues-Vives şi să petreacă şi acolo o parte a anului. Pe picior mare nu va putea trăi chiar de ar vrea, preşedinţia nefiind de loc rentabilă în Franţa. Nici un preşedinte n'a părăsit încă palatul Elysée mai bogat de cum intrase, iar avere personală n'avea nici unul. Doumergue primea 1.800.000 de franci pe an, dar plătea 700.000 de franci ca impozit pe venit, afară de impozitul pe celibat (abia acum două săptămâni s'a căsătorit). A mai primit de două ori câte 900.000 de franci ca cheltueli de reprezentare, dar plătea salariile întregului personal, dela secretarul său particular până la bucătar şi şofer, precum şi cheltuelile de călătorie, recepţie, binefacere, etc. Leafa preşedinţilor încetează a curge la expirarea mandatului; la eşirea din Elysée, unii se retrag să trăiască modest în provincie (Loubet şi Fallières); alţii se apucă iar de muncă (Poincaré şi Millerand). Doumergue se mulţumeşte şi el cu provincia, căci statul nu-i dă decât modesta pensie de ex-senator.

Recensămintele în antichitate şi astăzi

Primul recensământ cunoscut de istorie s'a făcut în China pe la anul 3000 a. Chr. pentru stabilirea birurilor. Cu câteva secole mai târziu, pe când China era bântuită de o foamete grozavă, s'a repetat numărătoarea populaţiei şi, în baza cifrelor obţinute, marii dregători au propus decimarea parţială a populaţiei la intervale periodice, ca mijloc de preîntâmpinare a foametei. Perşii, Egiptenii, etc. făceau şi ei recensăminte; îl cunoaştem din Biblie pe acela ordonat în Egipt pe vremea lui Iosif. Ruinele hambarelor construite de Faraon în urma proorocirii lui Iosif, pentru păstrarea recoltelor prisositoare, se mai văd şi astăzi în Egipt. Roma făcea numărătoarea populaţiei la intervale regulate nu numai în ţară, ci şi în provinciile cucerite sau tributare. Uneori, locuitorii din regiunile găsite suprapopulate erau mutaţi cu sila în alte regiuni mai pustii, iar familiile găsite aiurea decât în regiunea de origine erau trimise acasă. In urma unui astfel de ordin, au fost trimişi Iosif şi Maria dela Ierusalim la Bethleen, pe teritoriul seminţiei lui Iuda, unde mai târziu s'a născut Isus.

In timpurile moderne, toate ţările civilizate îşi numără periodic populaţia. Primele recensăminte făcute după războiul mondial au ajuns la constatarea surprinzătoare că, cu toate măcelurile războiului, pretutindeni în Europa (afară de Franţa şi alte câteva state mici), populaţiile sunt în creştere, dar elementul femenin sporeşte în detrimentul celui masculin. Altă surpriză a fost cifra mare a centenarilor găsiţi mai ales prin Balcani. In Bulgaria, de pildă, s'a găsit un om de 100 de ani la 10.000 de locuitori.

Recensământul făcut anul trecut în Statele Unite a dat la iveală lucruri nostime. Vre-o 12 inşi au avut curajul să se declare pur şi simplu hoţi, la rubrica profesiunii. Alţii au scris cu cinism „escroc", sau „măsluitor de cărţi". Enorm de mare este numărul prezicătorilor de ambele sexe. N'au lipsit nici originalii. Câţiva s'au declarat „genii", unul s'a trecut în buletin „observatorul naturii omeneşti", altul a scris că „cugetă neîncetat la afacerile publice". Unul s'a declarat fondatorul unei societăţi având de obiect „sporirea sperturilor". Câteva sute de bărbaţi şi femei de peste 60 de ani au arătat în buletin că frequentează diferite şcoli şi universităţi publice.

Offenbach e iar la modă

Offenbach este unul din puţinii artişti apreciaţi din timpul vieţii şi gustaţi şi după moarte. Operetele lui se joacă mereu în Franţa; chiar unele mai slabe se înscenează în montare nouă şi se joacă cu mare pompă la Paris, la Variétés, Gaité, Bouffes-Parisiens etc. La opera Comică însă — a doua operă subvenţionată de stat — nu erau admise până acum decât Povestirile lui Hoffmann. Iată însă că opereta „Les Brigands" cu libretul de Meilhac şi Halevy şi-a făcut intrarea triumfală la Opera Comique, unde se joacă zilnic — Joi şi Duminică de câte 2 ori chiar — lucru nemaipomenit la acest teatru. Rolul principal îl deţine Dranem, cel mai popular artist comic al Franţei. Pe vremuri, „Briganzii" s'au jucat pentru prima oară la Viena, în 1870, fiind de pe atunci unul din cele mai mari succese ale teatrului de operetă. Libretul de o veselie fără seamăn, cu 9 roluri comice de bărbaţi, deslănţue adevărate furtuni de râs, iar muzica e pur şi simplu delicioasă. Altă operă a lui Offenbach, reluată în montare nouă în ultimii ani, este „Frumoasa Elena", jucată la teatrul lui Rheinhardt din Berlin şi foarte la modă astăzi în Germania şi Franţa.

Căsătoria de convenienţă

S'a discutat chestiunea mariajului de convenienţă, dar la discuţii n'au luat parte decât romancieri. Interesant era să fie întrebate şi fetele. Probabil că ele ar fi răspuns foarte sincer că mariajul fie din dragoste, fie din convenienţă pare să fie plăcut. Important pentru o fată e să nu rămână „fată bătrână", deci e dispusă de multe ori să accepte orice.

S'a serbat de curând centenarul romantismului, care a cunoscut apoteoza căsătoriei din dragoste.

Se pare că unirea aceasta nu mai e la modă; astăzi majoritatea căsătoriilor sunt fondate pe interes şi nu e mai rău. Natural, bărbaţii moderni acordă soţiilor lor şi invers o libertate de care nu se bucurau bunicii noştri. Numai în teatru mai poţi vedea o dragoste mare care să decidă mariajul. Greutăţile existenţei au distrus poezia şi dragostea. Idealul astăzi este o căsătorie care să înceapă cu multă judecată şi să se sfârşească în dragoste deplină. Nu e însă de dispreţuit nici unirea care a început cu dragoste şi care se termină cu multă judecată.

In caz de neînţelegere, căsătoria de interes ajunge la un divorţ calm chiar de convenienţă, am putea zice.

In aceleaşi condiţii căsătoria din dragoste termină altfel şi nu sunt rare cazurile când intervine browning-ul.

Deci, alegeţi... I.

A apărut No. 136 din excelenta „Bibliotecă Dimineaţa"

SIGRID UNDSET

„Maternitate"

85 de pagini — Preţul 8 lei

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare şi la chioşcuri.

NU PLECAŢI

în vilegiatură înainte de a cumpăra

ALBUMUL „REBUS"

conţinând cele mai interesante şi amuzante jocuri de cuvinte încrucişate, probleme, şach, etc.

Elegant tipărit pe hârtie specială

PREŢUL 60 LEI

De vânzare la toate librăriile ,depozitele de ziare şi la Editura „Adeverul" S. A., Bucureşti, Str. Const. Mille 7—11

După

anii de sbucium şi de groază ai războiului

descrişi în romanul „Nimic nou pe frontul de Vest",

REMARQUE

înfăţişează în „Intoarcerea de pe front" epoca de frământări care a urmat marelui măcel.

„Intoarcerea de pe front" e tragedia unei întregi generaţii, care — desprinsă ani de zile din cursul normal al vieţii — încearcă să-şi refacă existenţa zdrobită.

Dificultatea readaptării, decepţia pe care o încearcă cei demobilizaţi, deosebirea dintre imaginea ce-şi făuriseră în clipele de desnădejde petrecute în tranşee şi realtiatea meschină din dosul frontului,

peripeţiile dramatice ale revoluţiei germane din 1918,

corupţia moravurilor,

desfrâul şi imoralitatea îmbogăţiţilor de război, mizeria morală şi fizică a unei populaţii sacrificate, — toate acestea alcătuesc *tabloul cel mai desăvârşit al epocii de după război,* zugrăvită de Remarque cu acea putere de evocare şi de viaţă, care l-a făcut *celebru în lumea întreagă.*

Romanul „Intoarcerea de pe front", a apărut în editura „Adeverul" şi se găseşte de vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

Un volum format mare 120 lei.

André Maurois

VIAŢA LUI DISRAELI

Traducere de T. Teodorescu-Branişte

Cea mai bună biografie romanţată scrisă până azi

200 PAGINI — 70 LEI

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Manual de morală practică

Politeţa

Politeţa era până mai ieri, alaltăeri, costumul verbal şi al atitudinii în contactul direct social, care nu implică nici luptă nici controversă nici camaraderia de vârstă, de relaţii şi situaţii. A pune mânuşa când îţi este mâna uscată e o decenţă, ca şi a pune un pantalon; dacă îţi asudă laba, sau, mai preţios: dacă-ţi transpiră, politeţa mânuşii este şi utilitară. Nu eşti numaidecât obligat să împărtăşeşti tuturor năduşeala ta, după cum nu este necesar să se cunoască în public anatomia domniei tale. Afară de câini, care beneficiază de un simţ moral sau de civilizaţie mai redus, toată lumea se poartă şi în climele fierbinţi ale opăritului umed, cel puţin cu o eşarfă ascunzătoare.

Natura şi-a rostit preocuparea de politeţă pe cât s'a putut, lăsând probabil individului să o complecteze. Anume orificii, care slujesc, evident, la funcţiunile vieţii, natura le-a tăinuit, îngropându-le estetic în reliefuri, şi întregul aparat digestiv, cu anexele şi prelungirile lui intestinale, care puteau să funcţioneze şi pe dinafară, le-a adunat în forme atât de frumoase, în cât până astăzi, afară poate de jocul matematic al echilibrului organizat, omul nu a descoperit în piatră, în culoare şi ritmuri, mijloace şi motive ca să le întreacă. Lângă funicular, catedrală şi toată arhitectura unghiurilor, suprafeţelor şi angrenajelor, corpul omului rămâne încă victorios, cu toate că din punctul de vedere practic, el împlineşte un simplu rol, de ceeace se numeşte în construcţia automobilelor, *carter*.

Sunt filosofi care râgâie şi se liberează de aburi în auzul şi mirosul tuturor, cu benevolenţie şi magnanimitate, motivând că este sănătos. Faţă de viaţa eternă şi de geometrie, este sigur că deşertarea vintrelor de un conţinut gazos, nu prezintă importanţă. Dar această sinceritate a sfincterului poate să fie raportată la toate actele omului, şi în asemenea caz parlamentele, de pildă, n'ar mai avea nevoie de nicio cheltuială pentru edificarea retiradelor porţelanee: totul s'ar petrece lent şi paralel cu retorica, din bancă şi de la tribună.

Câteodată intelectul unui filosof e mai greu de educat de cât trenul posterior al unui pisoi, care intră în viaţă cu familiarităţile brute.

Contrariul politeţii n'am putea preciza dacă e obrăznicia sau familiaritatea. Sunt camarazi din cea mai cultivată categorie socială, a cărora intimitate fără beţie, se manifestează prin gluma înjurăturii de mamă.

Dar familiaritatea se găseşte pe cea mai sigură linie a impertinenţii. Politeţa e insinuată la oamenii educaţi într'un sentiment de respect de sine şi de ceilalţi, şi în familiaritate. Politeţa e o pudoare şi o necesitate de distanţă. O frăgezime sufletească împiedică pe bărbat şi soţie să-şi spuie în camera nupţială, prin toate organele, ceeace au de spus, şi în odaia copiilor părintele nu intră în pielea goală, cum a ieşit din baie. Avem suvenirea unui copil care, foarte atent la tot ce este necesar să fie atenţi părinţii, a descoperit la vârsta de cinci ani un secret, denunţat porceşte de scumpii lui părinţi. La 30 de ani, el mai păstrează amărăciunea, care l-a copleşit de copil, individualizată în personalitatea lui.

Am văzut creştini practicanţi urinând pe colţul obscur al bisericii. Iţi mărturisesc, că n'am cutezat niciodată să mă slujesc de un recipient nocturn, în camera unde vedeam că se găseşte o icoană — şi sunt aproape un necredincios al interpretărilor acordate de oamenii cu straie lungi şi barbă, aspectelor indescifrabile ale lui Dumnezeu. Vrei să-ţi explic pudoarea mea? Mi-este foarte greu. E tot atât de greu să scrutez şi sentimentul politeţii.

Politeţa pare să fi decedat odată cu alte sensibilităţi ale omului de după măcel. Cineva nu-şi da seama de cum putea să fie individualitatea politicoasă şi atribuia expresiilor delicate ale insului sufleteşte puternic, origini când satirice şi când de ipocrizie. *J'ai peur d'un baiser comme d'une abeille* al lui Paul Verlaine ar putea să evoce unui analist disociant o laşitate de masturbant.

Individualitatea pare să fie împăcată cu irupţia fără bătaie în uşe şi fără voie acordată, în apartamentul unui străin, care este dator să-ţi sară înainte, fericit că i-ai rupt clanţa şi ai intrat cu galoşii. Ca să te manifestezi bărbat, să te ştergi de noroi cu perdeaua din birou, să scuipi cu entuziasm pe covoare, în tablouri şi geamuri. Să-ţi scuturi luleaua pe canapea şi cu un creion, pe care îl vei purta în buzunar, să te iscăleşti pe toate obiectele primitoare de grafit, de mii de ori, pe cărţi, pe păreţi. Subit, vei deschide uşile interioare, vei intra cu pălăria în cap şi cu paltonul pe umeri în cameră, unde doarme nevasta, mătuşa sau bunica şi vei zice: „Păzea că vreau să mă culc!". Şi în treacăt, te vei opri şi în sufragerie, ca să te debarasezi de o băşică plină. Iei copiii la palme, dai servitoarea cu capul de dulapuri şi înainte de a ieşi ţii un discurs.

Mulţi contimporani văd în acest model de inconştient goril pe bine-vestitul *Uebermensch,* succesorul firmei „La Viţelul de Aur".

Politeţa dăduse născare omului discret.

Aci, se făcu noapte. Becurile electrice se stinseră cum se sting numai becurile electrice, odată. Un accident la Uzină a distrus într'o fărâmă de secundă cosmosul artificial, care face cu putinţă variaţia manuscrisului pe 24 de note de alfabet şi capriciul ipotezei. Poate că tot asemenea va îngheţa brusc şi cealaltă uzină şi toate lămpile sempiterne ale edificiului delicat al universului vor stagna definitiv. E un basm cu care ne-au deprins termometrul şi revistele ilustrate.

Pe o noapte ca asta, cu toate ferestrele negre, cu oraşele negre, se vor întâlni în cimitirul civilizaţiei omul politicos şi animalul. Şi cum prin apropiere talazele negre se vor lovi de malurile negre şi omida beznei păroasă îşi va face drum în ţarina defunctă, fără să mai vadă, să mai simtă şi să mai zărească, cel dintâi, cu mâna întinsă în întuneric, va face loc invizibil şi va şopti:

— Poftiţi... După Dumneavoastră...

T. ARGHEZI

Inţelegere literară

Pe timpul când ştiinţele morale erau hipnotizate de ştiinţele naturii, judecăţile morale şi cele estetice căzuse în discredit. Spiritul ştiinţific observă şi înţelege; el nu cunoaşte evaluări. Aşa, pe atunci toţi purtau în evidenţă ambiţia de a nu evalua, strălucitoare de noutate. Era pe vremea criticei ştiinţifice, a moralei, a istoriei ştiinţifice.

In literatură doi oameni au scos de aci concluzii cu deosebire clare, Anatole France şi Jules Lemaître. Şi li s'a zis: critici impresionişti. *Impresionism,* în acele vremi, a fost un cuvânt frumos.

Ştiinţificii de observaţie aspră au practicat, în diverse grade de inocenţă, un dogmatism patent. Din contră: un profesor de literatură, Ferdinand Brunetière, prevăzut cu o erudiţie care, în tinereţele sale, era încă o calitate rară şi slab preţuită în breasla lui, şi-a proclamat dogmatismul cu gravitate ostentativă.

Pretenţia de a degrada, eventual a suprima evaluarea, fusese o copilărie scientistă. Poate că şi impresionismul n'a fost decât o altă copilărie. Ca şi poezia pură de zilele trecute, care nu vrea să fie decât tăcere, critica egotistă, cu modestia ei echivocă, este soluţionată brutal prin atotputernica trebuinţă a comunicării expresive. Este imprudent a afişa cu luxoasă verbalitate poziţiile absolute ale spiritului.

* * *

Politeţa este abecedarul obiectivităţii. Singur monologul tăcut are subiectivitate decentă, şi, de când tiparul, orice piedici s'au rupt din calea impudicităţii spiritului.

Precis, scriitorul modern nu ştie cui se adresează. Ocazional măcar, fiecărui i se întâmplă, lucrând pentru publicizare, să-şi amintească un individ pe care-l preţueşte deosebit ca cetitor; obişnuit, monologăm luptând cu presiunea continuă a formelor de expresie valabile în comunitatea în care suntem cuprinşi. In proporţie cu miile de cetitori vag imaginabili, deci aproape necunoscuţi de care ne apropie numai întrebuinţarea practică, oarecum cea mai grosolană a expresivităţii verbale, se împuţinează pentru scriitori posibilităţile de a fi înţeleşi. Aici se constată una din cele mai simţitoare răsturnări în spiritul Europeanului cultivat. In vremurile vechi domnea un optimism elementar al înţelegerii; în vremile nouă, înţelegerea e problemă spinoasă, încărcată cu greutăţi elegante, cu revolte cochete, cu dispreţuri şi ironizări de toate culorile. Literatul european a extras din neînţelegere şi superbă izolare o temă favorită. Această temă literară, compromisă prin diletanţi, plictiseşte acum ca o frivolitate absolută, şi ne face să uităm substanţa serioasă a unui fenomen istoric însemnat.

* * *

Oamenii cu critica ştiinţifică se împotriveau unei estetice dogmatice care agoniza. Ei vroiau apoi, să dea studiilor istorice o dignitate ca a ştiinţelor naturii. Imi pare destul de probabil, că în ei se semnaliza specific şi necesitatea de a salva înţelegerea, în domeniile istorice, de revărsările unui subiectivism în furie. Iar în Brunetière, trăia — dece nu? — în toată cinstea un om vechi; dar, ca în orice asemenea încercare de a înviora un trecut, intervenea şi în dogmatismul său voinţa falsificatoare. Clasicismul galvanizat era anexa unei reacţiuni politice.

Acei care, în ţările latine mai cu seamă, dar şi în cele germanice, au maimuţărit unele din marafeturile impresioniste ale lui France, sunt acum neglijabili deplin. Foiletoanele lor cu strâmbături de poezie năzuroasă, se usucă în coşniţa maculaturii diletantice. Autorii lor chiar se păzesc adesea, cât se poate, de răspundere pentru acele gentile păcate. Unii din ei îşi caută un tardiv prestigiu prin cadrele vre-unei doctrine culturale ornate cu aureolă cât de cât academică.

Insă, impresionismul estetic, întrucât a avut, şi el, inevitabil, idei, a clarificat obligaţia unei sincerităţi intime ca punct de plecare necesar oricărei analize şi explicări de artă, contribuind prin aceasta a lumina criticei drumul spre artă, pe care-l întunecaseră regretabil confuziile oamenilor cu critica ştiinţifică.

Impresionismul a avut şi chemarea preţioasă de a preveni sau a întrerupe somnul dogmatic al celor ce studiază artele. Era în natura impresionismului să expuie în continuă evidenţă problema limitelor înţelegerii şi comunicării în materie de artă. Acest serviciu l-au făcut criticii impresionişti cel puţin literaţilor şi publicului. Artiştii să nu se supere, când li se afirmă că filosofii se luminaseră mult înaintea lor, asupra acestui punct. Kant nemerise preciz formula care punea capăt vechilor estetice dogmatice, şi mărginea elegant pe acele sceptice ulterioare: „geniul" (cum se zicea pe atunci) este puterea care prescrie legile artei; şi acestea sunt valabile doar dela un geniu la altul. Judecăţile estetice sunt interpretări ale acestor legi. Condiţia de competenţă în asemenea judecăţi este congenialitatea firească, nutrită din plin de cultura artistică a momentului.

* * *

Această limpede situaţie teoretică nu poate face ca practica criticei să nu fie aventuroasă.

Nu poţi interpreta pentru oricine pe Arghezi, pe Minulescu, pe Ion Barbu, pe Vinea; nici măcar nu vei face pe oricine a deosebi convenabil pe Eminescu de Vlahuţă.

Aventurile criticului sunt adesea amuzante; este numai vina îndărătniciei lui, dacă ele devin dezesperante. Când îţi ese în cale un om care admiră egal *Paludes* al lui Gide, *Les Enfants terribles* al lui Cocteau, ca şi Climats al lui André Maurois sau *Amitié amoureuse,* prudenţa îţi spune simplu să te gândeşti că această lărgime de vederi îşi are originea în estetica librarilor, o autoritate foarte solidă, filosoficeşte întru câtva misterioasă poate. Să nu credem că asemenea lărgime de vederi este numai curată indiferenţă. Există un tip de cititor profund zelos cu atenţia şi gustul foarte mobile. Admiraţiile sale nu sunt peste tot product de imitaţie snobistică; omul e capabil a simţi şi plăcere onestă, deşi suggerată pe căi ce nu sunt pur literare. Adeseori e un subiect educabil. Pentru dânsul poţi să te osteneşti a analiza *Climats* sau *Amitié amoureuse;* vei fi contribuit bine, cu acea osteneală, a-i face o cuviincioasă tualetă a spiritului. La sorţi buni, el se va izbăvi de zăpăceala nevârstniciei literare, va ajunge un cultivat de care nu se surâde — dacă nu-l birue prea iute ispita de a se face, el singur, scriitor român pe temeiu de lecturi franceze curente, combinate cu episoade pasionale din inventarul său particular.

* * *

Va scrie cineva odată, cu răbdătoare inteligenţă, diagnoza tipului neliterar.

Intre insensibilităţile estetice, nici una nu se ascunde atât de bine ca acea literară. Insensibilitatea muzicală poate fi denunţată preciz; deşi nici aici nu lipsesc complicaţiile. Am cunoscut tineri cu auzul absolut, care scriau sub dictat muzical şi rezolvau probleme grele de armonie cu o uşurinţă de care se mira infinit regretatul Max Reger; dar capacităţile lor muzicale se opreau aici. Inventivitate nulă; puterea de înţelegere şi executare propriu zis muzicală, infimă. Dimpotrivă: un muzicant (probabil nu e singurul) care cântase în orchestră sub Wagner, povestea că marele Richard avea ezitări repetate până să reuşească a fredona just un desen muzical oarecare. Observări echivalente se vor fi făcut şi în artele figurative.

Oricum, în artele cu tehnica strictă, elementar fiziologic fundată, condiţiile sunt favorabile pentru a diagnoza, cel puţin negativ, capacităţile fireşti. In literatură, decând se vorbeşte mult şi comun de muzicalitatea vorbei, au adoptat unii ideia de ureche falşă. Resursa era săracă.

Descrierea capacităţii literare e operaţie complexă. Cine are experienţă deajuns, simte, în bloc, incapacitatea literară a celui pe care-l observă, aşa cum e simţită incapacitatea muzicală sau acea figurativă, dar e incomparabil greu a transmite această convingere, care poate deveni exasperantă prin însăşi această fatală înăbuşire.

Incercarea de a comunica judecăţi literare se încheie, frecvent, în strângere de umeri. Ar trebui să-i desvolţi omului o disertaţie, şi disertaţia ar fi, în definitiv inutilă. Neliterarul dispune de o îndărătnicie nealterabilă, având ca punct de plecare natura materialului expresiv al artei literare, unde nu e gamă, nu sunt acorduri stricte. Iar formele metrice fixe sunt astăzi scoase din uz.

* * *

Fiecare analiză literară începe lucrul din capăt, pentru fiecare diletant, neliterar din fire, în interesul căruia s'ar face.

In critica literară este loc, deopotrivă, pentru capricii uşuratice, caşi pentru cercetarea grea ce caută a cuprinde cu maximum de stricteţe complexitatea structurilor literare. Posibilitatea capriciilor iresponsabile a făcut ca şi critica muzicală şi acea de artă figurativă să-şi înlocuiască obiectele lor proprii prin surogate literare. Târziu, şi rar încă, se renunţă la acest subterfugiu confortabil.

In materie literară rezistenţa diletanţilor rataţi pe temeiul impreciziei lesne exploatabile de care am vorbit ne obligă să preferăm renunţarea. Cei ce prin natură şi prin educaţie sunt literari, formează fatal o francmasonerie; iar diletanţii neliterari deplâng ironic turnul de fildeş al mandarinilor. Aceasta niciodată nu consolează de a rămâne jos la uşa, lor pe veci închisă, a acelei iritante arhitecturi.

Cei de pe din afara înţelegerii literare nu scapă de o sfială instinctivă către o ierarhie de valori pe care ei nu se pot opri de a o simţi autoritativ. Aci stă o altă ironie, mai supărătoare mult în arta literară decât în celelalte, tocmai pentrucă stricteţea acestei arte este mai puţin aparentă, mai greu vulgarizabilă.

PAUL ZARIFOPOL

Arhiva dansului

Cunoscutul mecenat suedez Rolf de Maree, în colaborare cu un grup de amatori de artă coreografică, a înfiinţat o „Arhivă internaţională a dansului", în scop de a sprijini desvoltarea baletului în toate ţările.

Biblioteca institutului va cuprinde toată literatura relativă la balet, machete de decoraţii, compoziţiile muzicale, fotografii etc.

Dela 1 Octombrie 1931 va funcţiona pe lângă bibliotecă un birou de informaţiuni în scop de a servi interesele artistice şi profesionale ale dansatorilor.

De asemenea, institutul va publica o revistă care se va ocupa numai de chestiuni coreografice.

Pentru cele mai bune dansuri, costume şi decoraţii se vor decerna anual premii. In cursul acestui sezon de iarnă se vor împărţi două premii, de 25.000 şi de 10.000 de franci, pentru cea mai reuşită coreografie.

Ca director al Arhivei, bibliotecii şi revistei a fost invitat specialistul rus I. M. Mihailov (Pierre Tugal) care este un excelent cunoscător al baletului. — *D.*

Genul plastografiei literare

(A la manière de...)

Se ştie că de câtva timp un nou gen literar şi-a făcut drum: genul calchierilor de stil, compoziţie şi concepţie după autori reputaţi. Scriitori de talent se incumetă să imite (mărturisind), scrisul altor scriitori cu renume şi mai mare, dovedind astfel ingeniozitatea unui fel de plastografie literară. Genul e interesant, pare frivol, dar nu e aşa de uşor cum s'ar putea crede. Căci nu e puţin lucru să te transpui în starea sufletească a unui autor, să-i imiţi scrisul până la identitate, creând astfel o confuzie cu atât mai meritoasă, cu cât, pentru a o provoca, ţi-a lipsit spontaneitatea autorului imitat. Dacă pentru o simplă plastografie de ordine grafică, trebuie iscusinţă şi chiar talent, cu atât mai vârtos se cer acestea când e vorba de o plastografie de ordine spirituală. Se'nţelege că meritul imitatorului e cu atât mai mare, cu cât imitaţia e mai desăvârşită. De aceia acest nou gen literar, răspândit azi în multe ţări, dacă nu e o contribuţie reală la patrimoniul literaturei, e totuşi o indeletnicire ce nu poate fi trecută cu vederea.

* * *

Dar ce nu se ştie, e că acest gen a fost inaugurat la noi de o trinitate politică-literară cu nume dăinuitor în amintirea noastră.

Prin anii 1897—1898, ziarul „Epoca", întemeiat şi condus de Nicolaie Filipescu, se bucura de colaborarea asiduă şi regulată a lui Gh. Panu şi I. L. Caragiale. Intre aceşti trei bărbaţi proeminenţi se închegase o prietenie intelectuală comunicativă şi chiar duioasă. Filipescu, pasionat pentru luptele politice, acorda acelaş interes problemelor sociale, literare şi ştiinţifice, nici o preocupare spirituală nefindu-i străină; Panu, sociolog şi om politic, era versat în toate problemele sufletului omenesc; iar Caragiale, deşi se consacra cu deosebire literaturei, era familiarizat şi cu chestiunile politice şi sociale, fapt despre care a dat o strălucită dovadă în 1907, când a scris faimoasa broşură asupra revoltelor agrare, în care s'a dovedit tot atât de profund gânditor politic şi social precât era de profund psiholog pe tărâmul literar. Colaborarea acestor trei spirite distinse şi variate, contopirea acţiunii lor de pe tărâmuri deosebite, purcedea adesea din lungi consfătuiri în cursul cărora gravitatea desbaterilor serioase alterna cu manifestările unui humor de cea mai bună calitate. In adevăr toţi trei — şi Panu şi Filipescu şi Caragiale — nu erau numai oameni de spirit în cel mai pur înţeles al cuvântului, reputaţi şi temuţi prin ironia lor fină şi muşcătoare; ci felul lor sglobiu şi iubitor de glume se mulţumea şi cu atitudini şăgalnice de mucaliţi gata de ghiduşii. Această din urmă înclinare i-a dus într'un rând la o poznă cu mare răsunet.

* * *

Ca să-şi bată joc de frazeologia grandilocventă şi găunoasă a partidului liberal, cu reminiscenţe din vocabularul de la 1848, Filipescu, Panu şi Caragiale hotărâră într'o zi să scoată un număr din „Epoca" după chipul şi asemănarea „Voinţei Naţionale", pe atunci oficiosul liberalilor. Zis şi făcut. De a doua zi chiar Caragiale, care se încălzise mai mult pentru această şotie, începu să facă pregătirile cuvenite. El scrise un articol bombastic, în stilul şi compoziţia lui Barbu Delavrancea, pe atunci redactor-şef al „Voinţei Naţionale". Imi amintesc câteva fraze. „Partidul liberal cheamă Naţiunea să rupă lanţurile cu cari o încătuşează Reacţiunea". Aceasta în ordinea politică. In ordinea economică, vorbind de întemeierea industriei naţionale, urmărită de liberali, Caragiale (Delavrancea) scria: „Fumul ce se înalţă din coşurile uzinelor româneşti e piedestalul de granit pe care stă gloria partidului liberal". Fireşte că Delavrancea nu putea să scrie asemenea năzbâtii, dar Caragiale tindea să ridiculizeze un partid şi o epocă, aşa precum făcuse cu piesele lui. Alţi redactori ai „Epocei" fură puşi şi ei la contribuţie, sub controlul lui Caragiale. Filipescu şi Panu dădură şi ei articolele lor. Şi când toată materia fu gata, ea fu încredinţată şefului tipografiei, cu recomandaţia ca zaţul să semene pe cât posibil cu cel al „Voinţei Naţionale".

Şi în adevăr, spre sfârşitul săptămânei, ca număr de Duminică, „Epoca" apăru cu menţiunea de „Diar Naţional-Liberal". Articolul de fond era precedat de fraza stereotipă ce apărea zilnic în „Voinţa Naţională": Diarul „Voinţa Naţională" se tipăreşte pe hârtie dela fabrica „LETEA", cu deosebirea că în „Epoca" figura numele „Epocii", ceeace era şi un adevăr, fiindcă şi acest ziar se tipărea pe hârtia fabricii „Letea". Cât despre conţinutul textului, el era de cea mai pură esenţă liberală, cu toate violenţele şi extravaganţele de limbagiu ale presei liberale. Aşa că confuziunea era deplină. Contra-facerea reuşise de minune..

Mare stupoare în lumea cititorilor. Aceştia nu mai înţelegeau nimic. Credeau că în adevăr „Epoca" devenise „Diar Naţional-Liberal". Chiar membri marcanţi ai partidelor politice căzură victime ale acestui şiretlic. Până ce a doua zi veni desluşirea pentru toţi. Şi fu un râs general.

Dar cel mai mult au râs Caragiale şi Delavrancea, care comentau evenimentul, marcându-şi opiniile deosebite: Caragiale cu o duzină de halbe de bere, Delavrancea cu patru clondire mari de vin.

— Bine, frate, zise Delavrancea către Caragiale. Inţeleg să-mi iei ideile şi cuvintele; dar să-mi furi pseudonimul: punctul negru grafic, cu care îmi semnez articolele!

— Ala, mă! nu e pseudonim, ci anonim, de domeniul public.

— Adică, *res nullius.*

— Ba nu e res nullius, că e şi al tipografiei.

* * *

Şi iată cum genul plastografiei literare fu inaugurat în România şi încă cu un succes desăvârşit.

S. GROZIA

A apărut
în Editura „Cugetarea" marele succes
BĂRBAŢII PREFERĂ BLONDELE
de celebra scriitoare americană ANITA LOOS
3.000.090 exemplare vândute în lumea întreagă

A. CIORNÂI

Un incident regretabil

Un om, într'un moment de furie şi de mare sinceritate, numise pe aproapele său „dobitoc". Avusese dreptate. Aproapele (să-l numim algebric „X") era într'adevăr un dobitoc, şi acest lucru îl recunoştea toată lumea, — nu numai rudele lui, ci chiar şi oameni străini, care locuiau la celălalt capăt al oraşului.

Şi numai X nu-şi dădea seama de aceasta. Nu avea darul introspecţiunii critice — aşa sunt toţi dobitocii din lume, — iar cei din jurul lui nu îndrăzniseră nici odată să facă vreo aluzie la faptul că e un dobitoc şi nimic mai mult.

Şi deodată între patru ochi, sau la telefon, cuvântul acesta fusese pronunţat. Cum poţi spăla asemenea pată? Printr'un duel sau printr'o scrisoare la ziar? Dar duelul e primejdios: poliţia, avertizată, poate întârzia; n'are ea destule treburi?... Iar scrisoarea trimisă la „cutia cu scrisori" a ziarului poate să nu fie înserată, deoarece cuvântul sincer scăpat la adresa lui X nu avea nici o semnificaţie socială. Şi chiar dacă va fi înserată, ea va cauza inevitabil o replică... şi... dracul ştie ce mai poate eşi din afacerea aceasta...

Cum să speli pata? Şi atunci X îşi aduse aminte de un preparat străvechiu şi brevetat, care scoate petele şi care se numeşte „arbitraj". Işi aduse aminte şi se puse pe lucru.

* * *

Insultătorul (să-l numim algebric „Y") primi de la Ivan Ivanovici, un vechi partener al său la bridge, o scrisoare extrem de oficială:

„Stimate Domn — etc!... D-l X mi-a făcut onoarea să mă aleagă arbitru în incidentul penibil pe care-l cunoaşteţi prea bine. Binevoiţi a indica şi Dvs. o persoană — etc... Sustragerea Dvs. de la acest arbitraj ne va permite — etc... Primiţi, vă rog, Stimate Domn, asigurarea — etc...".

Nu urma, nici măcar un *post-scriptum* ca acesta:

„Arbitrajul ca arbitrajul, dar am primit astăzi de la Riga vodca din coacăză neagră. Vino, scumpul meu. Iţi strâng mâna — etc...".

Se înţelege că Y trebuia să arunce scrisoarea cu toate asigurările după scrin — la arhiva emigraţiei ruseşti *) Ducă-se dracului arbitrajul! Ivan Ivanovici nu-l făcuse pe X dobitoc de o sută de ori? Neoficial, ce-i drept, „între noi", cum se zice, dar totuşi îl făcuse. Şi sfânta prostie, care inspiră pe atâţia oameni care nu sunt de loc proşti, — îl împunse pe Y sub coastă, şi-l făcu să cadă ca un prost în cursa de şoareci.

* * *

Ivan Ivanovici şi Piotr Petrovici, — arbitrul lui Y, stăteau la masă unul în faţa celuilalt, solemni, misterioşi, parcă ar fi fost membrii juriului pentru alegerea reginei coloniei ruseşti la Narva. Şi mai solemn era super-arbitrul ales de ei, Semion Semionovici, care-şi examina cleiul scos din ureche cu o scobitoare.

Intră X. Intră şi Y. Şi X, ofensatul, avea pe faţă o expresie atât de măreaţă şi de nobilă, încât orice profesor de psihologie, ar fi rămas pe gânduri: cum i se poate spune „dobitoc" unei persoane atât de distinse?

Iar ofensătorul semăna leit cu un pui — muiat în zeamă de castraveţi muraţi... In viaţa noastră socială nu ştiu din ce cauză se ruşinează de obicei nu porcul, ci acela care-l arată cu degetul.

Y fu introdus în altă odae, şi de acolo, emoţionat şi înecându-se cu saliva, putu să audă, întristat, sunetul indignat al vocii lui X. Cuvintele — din fericire — nu le putea distinge. Şi nici nu căuta să le distingă căci aceasta ar fi fost incorect.

Apoi fu chemat şi el şi interogat deosebit. Ingrozit, el înţelese deodată că nu poate da nici o explicaţie plauzibilă expresiunii sale neacademice. Deoarece X aparţinea categoriei acelor dobitoci neînregistraţi, despre care se spunea într'un vechi dicton rusesc: „Cine nu e prins, nu e hoţ". Avea o carte de vizită impunătoare, şi la banchete era aşezat adesea în centru. Poftim de luptă cu un astfel de personagiu.

Şi lucrurile eşiră în aşa fel încât se părea că Y, nevropat, brutal şi grosolan, umblând prin pădure, dădu se peste o lăcrimioară şi după ce a călcat-o în picioare, a mai şi înjurat-o. Din cursa de şoareci n'ar mai fi fost decât o singură scăpare: să prezinte acestei fragede flori scuzele sale adânci, cu sincere regrete, şi să retragă complimentul făcut...

* * *

Insă lucrurile nu merseră până acolo. La confruntare, Y izbucni şi toate se duseră dracului... Lăcrămioara ofensată calomnia, minţea şi escamota cu o graţie atât de naturală de parcă ar fi cântat la flaut într'o noapte cu lună. Puterile erau prea inegale: unul avea în arsenalul său mitralieră, capcane şi oişte mânjită cu noroi, iar celălalt — nervii şi crinul prostesc alb ca zăpada, al adevărului lipsit de argumente.

Şi bietul Y nu mai putu. Nici un ajutor de nicăeri. Chiar arbitrul lui — Piotr Petrovici — făcea academic „hm!" în barbă sau îşi muşca obiectiv unghiile murdare. Bietul Y nu mai putu suporta... Călcând toate regulele jocului acestuia de şah numit arbitraj, sări de la locul său, îşi întrerupse aspru partenerul şi rostogoli toate figurile de şah pe duşumea:

— Ascultă, într'adevăr greşisem când te-am făcut dobitoc... Căci în realitate eşti un supra-dobitoc!

Vă puteţi închipui ce impresie făcu asupra celor prezenţi această ediţie revăzută şi complectată..

* * *

Rezultatul? Y fu în mod unanim acuzat: de ofensarea lui X neîntemeiată absolut pe nimic, de neîngăduită lipsă de respect faţă de arbitri şi de neglijenţă nepăsătoare. Ultimul cap de acuzare, ne având forma destul de academică, fu după multe discuţii înlăturat. Apoi, luând în consideraţie rănile căpătate în război de Y şi ereditatea în linie feminină, arbitrii hotărîră să nu excludă pe acuzat din rândul membrilor cercului emigranţilor din Riazani, căruia îi aparţineau toate persoanele mai sus menţionate.

Ultimul punct neoficial fu pus pe scară la coborîre. Şi amândoi arbitrii, şi însuşi super-arbitrul, la rândul său, strânseră compătimitor mâna nefericitului Y şi fiecare spuse aceiaş frază:

— Ce nevoe aveai, frate, să ai de-aface cu dobitocul ăsta?...

Trad. din ruseşte de *I. Miasnikoff* şi *I. Iancovici*

*) Aluzie la „Arhiva revoluţiei ruseşti" — o serie de volume bine documetate, care au apărut în străinătate în editura emigranţilor. — *Nota Trad*

ALFREDO PANZINI

Părul domnişoarei Bibi

Domnişoara Bibi începu să-mi povestească:

— Dacă ai şti ce mi s'a întâmplat la dentist!

Dar pe urmă refuză să urmeze. Fu cuprinsă de un hohot de râs.

Cumnată-sa voia să povestească ea, dar nu putu spune decât: „aşa dar, Bibi are un dinte cariat", că Bibi îi şi astupă gura cu mâna. Totuşi isbuti să spună:

— Desigur, nu mi-aş fi putut închipui că dentistul meu, un om atât de serios... Altfel nici nu aş fi dus-o...

Dar şi pe această cale povestirea fu curmată de domnişoara Bibi.

— Intâmplarea, reluă doamna, e, de altfel, cu totul nevinovată, şi se poate povesti...

— Da, dar eu nu mă joc cu logodnicul meu. El o să spună că am un dinte cariat...

El eram *eu*.

Intr'adevăr, mă gândeam mereu la faptul că „domnişoara Bibi are un dinte cariat în gură".

Numai după ce se făcu noapte şi luna plină — era în August — se ridica deasupra câmpiei, Bibi îmi spuse:

— Vrei să ştii ce mi s'a întâmplat la dentist?

— Aşa dar v'aţi dus la dentist pentru că aveţi un dinte cariat?

— Ce vi se pare ciudat?

— Nimic!

nişoara Bibi are un dinte cariat".

Ea începu să povestească:

— După ce am intrat, cumnata mea îi dădu un plic cu două sute de lire pentru o operaţie făcută mai de mult. El luă plicul, se uită înăuntru şi spuse: „îmi pare rău, dar îmi datoraţi trei sute. După noul tarif ar fi chiar cinci sute...

— Scuzaţi-mă, spuse cumnată-mea, mă duc să fac câteva târgueli şi să aduc şi cealaltă sută. Până atunci rămâne Bibi:

Astfel plecă şi am rămas singuri.

— E frumos dentistul?

Bibi izbucni într'unul din hohotele sale de râs atât de violente că par indecente şi atât de fulgerătoare în cât deconcertează.

— Aşa dar, domnişoară Bibi, erai singură cu dentistul?

— Da. Ah, scaunul acela de tortură şi bărbatul acela în halat alb care se învârtea în jurul meu! I-am spus: „Nu cu fierul acela lung" ...când..

Te-a sărutat!

— Cine ţi-a spus?

— E uşor de închipuit.

Şi D-ta?

— Eu m'am ridicat imediat şi i-am spus: „Ei, ce faceţi? Ce înseamnă asta?".

— Şi el?

— El s'a făcut roşu ca focul. Părea un sac cu făină pecetluit cu ceară roşie. Mi-am îndreptat pălăria şi am plecat.

— Şi el?

— Nici nu s'a mişcat!

Oh! ce caraghios!

Şi domnişoara Bibi începu iar să râdă:

— Şi-acum ce să fac? Să mă mai duc? Nu! D-ta ce spui? Să-i plătesc? Nici atât, pentru că eu am dintele tot cariat.

— S'ar putea face un singur lucru: să-i trimeţi *contul* sărutului.

Domnişoara Bibi mă rugă să nu vorbesc prostii. Desigur, spusesem o prostie, dar o prostie serioasă

— Şi cumnata d-tale ce a spus?

— A rămas încremenită.

— Crezi, domnişoară Bibi, că ceva asemănător i s'a întâmplat şi cumnatei d-tale la dentist?

— E imposibil!

— Recunoşti însă, domnişoară Bibi, că e şi ea o femeie frumoasă. Sau crezi că dentistul acela are obiceiul să-şi sărute clientele aşezate pe scaunul de tortură?

— Nu!..

— Bravo, domnişoară Bibi! Intr'adevăr, dacă şi-ar săruta clientele, nu le-ar mai putea aplica tariful. Apoi mutra pe care a făcut-o după aceia arată că a fost un caz cu totul izolat, anormal, înţelegi, nu-i aşa?.. Domnişoară Bibi, ţi-ar displăcea să examinăm cazul D-tale?

— Oh, de loc.

— Aşa dar, d-ta erai în fotoliu cu capul pe spate.

— Fireşte!

— Cu braţele rezemate...

— Da, mă ţineam bine de groaza acelui fier lung pe care îl ţinea în mână.

Uite-aşa.

Şi domnişoara Bibi se aşeză cum stătuse atunci:

— Când pe neaşteptate...

— Nu, domnişoară Bibi, nu te grăbi. Cum erai îmbrăcată?

— Ca acum.

— Cu mantoul acesta *brique?*

— Nu-i mantou.

— Cu chimonoul...

— Nu-i chimono...

— Dar ce-i?

— E o *creaţie!*

Am meditat îndelung.

— Creaţia d-tale, domnişoară Bibi?

— Poate că da.

— Când încercaţi stofele pentru aceste creaţii, simţiţi o voluptate?

Mă privi straniu.

Urmai:

— Şi pantofii?

— Aceiaşi pe care îi port şi acum:

— Şi ciorapii...?

— Dar d-ta eşti...

— Imbecil voiai să spui, domnişoară? Poţi să spui. Deci ciorapi de mătase nestrăvezie, culoare fumurie, în acelaş ton cu pantofii, dacă nu ceva mai deschişi...

— Eşti nesuferit, zise domnişoara Bibi.

— Sunt mistic, domnişoară. Un romancier, maestru în aceste lucruri, a fost declarat de femei „mistic!"

Am înţeles că domnişoara Bibi nu pricepea! Şi într'adevăr, nu trebuia să priceapă. Omer pricepe când spune despre regina Nausica „ca o consecinţă a acestor frumoase vestminte, minunată faimă despre voi, o femeilor, se răspândeşte printre bărbaţi".

Continuai:

— „Când, pe neaşteptate...".

— Am avut impresia unui sărut zise domnişoara Bibi

— Pe gură?

— Pe gură? Ah, atâta mai trebuia, spuse ea cu desgust.

— A, am găsit, ţi-a sărutat părul.

— Da, întocmai. De unde ştii?

— Da, da, părul d-tale e de vină că bietul om şi-a pierdut capul.

— Intocmai; mi se părea şi mie că-şi apropiase prea mult căpăţâna de părul meu, dar n'am dat importanţă lucrului acestuia până în clipa când am simţit că mă sărută.

— Iartă-mi, domnişoară Bibi, o întrebare indiscretă: a mai jucat astfel de feste, părul d-tale?

— Vai, da, odată în tren. Abia aţipisem, când am simţit că îmi sărută părul un domn care era acolo. Vai, Doamne, cât sunt de nenorocită.

Ne plimbam sub razele lunii: ceilalţi o luaseră înainte, dar le auzeam clar, vocile prin noapte.

— Vrei, domnişoară Bibi, să examinăm cu mai multă preciziune cazul d-tale?

— Da, dar să nu spui multe prostii.

— Domnişoară Bibi, dacă trebue să mă limitez, prefer să tac.

— Atunci, vorbeşte încet. Nu auzi cum ascultă noaptea?

Am început aşa de încet că Bibi abia mă auzea.

— D-ta nu eşti frumoasă.

— O ştiu.

— ...dar ai câteva calităţi care irită. De exemplu mobilitatea. Chiar când stai nemişcată ai ceva care şi pe mine, mărturisesc, mă îndeamnă, instinctiv, să te fac să stai liniştită. Nu eşti elegantă în sensul obişnuit, şi totuş orice ai pune pe d-ta se identifică cu fiinţa d-tale. Printre strămoşi nu ai avut şi ţigani, vagabonzi?

Domnişoara Bibi izbucni într'un hohot de râs care se pierdu în noapte.

— Apoi, iată şi felul d-tale de a râde. Ştii că acest râs are darul să desorienteze?

— Nu ştiu! Se poate! La examene profesorii totdeauna m'au trecut, deşi n'am învăţat niciodată.

— Cred, domnişoară Bibi. Imi dai voe să continui? In voce nu ai blândeţe. Vorbele se amestecă tăioase, ciuntite. Privirea nu are farmec feminin; buzele lungi, nu au frumuseţea broderiei. Şi totuş înţeleg dece dentistul şi-a pierdut capul în cât pentru o sărutare şi-a sacrificat onorariul. Nu ştiu care e sufletul d-tale dar de sigur că părul d-tale are suflet. Apropos, domnişoară Bibi, când şedeai pe scaun la dentist, cum era părul: legat sau desfăcut?

— Eu îl leg totdeauna, dar se desface singur.

— Ai încercat să-l împleteşti?

— Am încercat, tot se desface. Nu-i vina mea.

— Ştiu, dar nici a mea.

— Nu înţelegi?

Se opri în faţa mea.

Figura mică şi palidă, cu dinţii ascuţiţi, cu nasul ascuţit, cu ochii ascuţiţi, avea ceva de primitiv şi sălbatec, în rama aceia de păr negru. Am luat o şuviţă neagră, ondulată, pe care mi-o lăsă; palpita ca ceva viu, însufleţit.

— Femeile, am spus încetinel, care au asemenea păr, de obicei îl poartă scurt. Al d-tale însă e de neînchipuit: coboară, aleargă în unde, ţese în unde, creşte în unde.

Mă gândeam la atâtea lucruri: „Diomede şi-ar fi făcut o podoabă gigantică pe coiful său".

Am dat drumul din mână părului domnişoarei Bibi şi am continuat:

— Desigur că abia te-ai aşezat pe scaun la dentist şi părul s'a desfăcut, înfăşurând pe nenorocit.

— Poate, dar ce sunt eu de vină?

— Nu, dar când te vei mărita, să faci bine să-ţi tai părul.

— A, niciodată!

— Iţi iubeşti logodnicul?

Imi dai voe să examinez această a doua situaţie?

— Ce antipatic eşti!

— Lasă asta, îmi dai voe sau nu?

Domnişoara Bibi ridică vocea şi strigă prin noaptea clară:

— Laura, papà, unde sunteţi?

— Bine, dacă nu-mi dai voe, du-te la ei.

Dar nu se duse.

— Iţi dau voe, dar termină repede. Oh, ce plictisitor bărbat eşti şi d-ta!

— Din contra, o să fiu foarte lung. Şi repetai:

— Iţi iubeşti logodnicul?

Dar apoi m'am corectat:

— Intrebarea e stupidă, domnişoară Bibi. In schimb este exact ceiace ai spus azi de dimineaţă: „eu nu vreau să mă joc cu logodnicul"?

— Inţelegi că a avea un logodnic serios e ceva rar în ziua de azi.

— Şi e aşa de serios logodnicul?

— Chiar prea mult.

— E foarte inteligent?

— A fost primul la examenul de licenţă.

— Dar d-ta nu l-ai sărutat niciodată.

— Ba nu-i adevărat.

Chiar el...

— El...

— Hai să mergem.

— Ce, ţi-e ruşine? d-tale?

— El spune că...

— Ce spune?

— Spune: „Bibi, Bibi, tu săruţi...".

— Hai să mergem.

— Nu, vreau să-ţi spun...

„Tu săruţi ca...".

— Ca o cocotă — am continuat eu.

Bibi surâse.

— Şi te-a lăsat de mai multe ori, nu-i aşa?

— De trei ori.

— Şi s'a întors totdeauna.

— Totdeauna. Mama lui îmi spune că i-am vrăjit băiatul.

— Nenorocitul!

— Ce?

— Totuş eu cred că dacă l-ai pierde pe acesta ai găsi uşor altul.

— Cred, răspunse domnişoara Bibi.

Apoi adăugă: — Multe fete spun că azi nu mai e nevoe de logodnic...; dar e stupid să spui asta!

— Intr'adevăr, e stupid. Un soţ e un certificat de vaccinare imediată.

Domnişoara Bibi mă privea cu ochii miraţi.

— Totuş, nu te temi că soţul o să-ţi impună oarecare limite?

— M'a pus să jur că nu voi mai dansa când voi fi soţia lui şi că rochiile mi le va alege el...

— Dar nu ţi-a spus să-ţi tai părul? Desigur că nu. S'a încurcat în el şi nu se poate desface.

Bibi râdea.

. . . .

Dar ce faci, domnule? Ce înseamnează asta?

— In bătaia lunei o luasem în braţe.

— Bibi, Bibi! Lasă-mă să-ţi sărut părul.

Trad. de *Flora Gavrilla*

Poem

Fratele meu a murit,
Şi noi eram ca două stele pe un cer gol.

El era asemenea mie,
Ars de soarele canicular
Din ţara cu delicatele brize,
Cu dănţuitorii palmieri,
Cu răcoroasele păraie;
Din ţara cu nenumăratele umbre,
Cu strălucitorii de culoare papagali şi limbutele păsărele.

Acolo, unde
Cununile verzi ale copacilor
Se leagănă în scânteetorul soare,
Acolo unde sunt nisipuri de aur
Şi mări albastre-verzi.

Acolo unde lumea trăeşte în grija doar a soarelui,
Şi pământul se coace auriu închis.
Acolo unde spumoasele — verzui câmpuri de orez
Sunt prea dulci pentru nămoloasele ape,
Acolo unde strălucitoarele corpuri goale de bronz
Sunt libere în lumina orbitoare.

Acolo unde e ţara mamei
Care îşi alăptează copilul pe marginea şoselei;
Ţara îndrăgostitului credincios
Care face daruri din flori râzătoare,
Ţara drumurilor cu troiţe sfinte,
Ţara intensei tăceri,
Ţara păcii imense.

El a murit
Şi eu am plâns în singurătate,
Apoi... ori unde mergeam auzeam glasul lui,
Auzeam râsul lui fericit.

Am căutat chipul lui
In fiecare trecător,
Şi pe fiecare îl întrebam de nu a întâlnit cumva
Pe fratele meu;
Dar nimeni nu mi-a putut răspunde consolare.

M'am prosternat,
M'am rugat,
Şi zeii au rămas muţi,
Şi nu am mai putut plânge,
Şi nu am mai putut gândi;
Il căutam în toate lucrurile
In fiecare colţ sub soare.

Şi am auzit şoaptele copacilor
Indemnându-mă în spre lăcaşul lui.

Şi atunci,
In sbuciumarea mea,
Te-am zărit pe Tine
O, Domn al inimei mele,
Şi în Tine singur
Am găsit chipul fratelui meu.

In Tine singur,
O eterna mea Iubire,
Am găsit atunci toate chipurile,
A tuturor vieţilor şi a morţilor, a tuturor.

J. KRISHNAMURTI

Vă interesează să ştiţi

ce e în Cer ?...

atunci citiţi cartea

„In drum spre Cer"

cuprinzând detalii complecte asupra zborului în stratosferă a

prof. Piccard şi ing. Kipfer

Cartea e însoţită de zeci de ilustraţiuni în text.

De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

Preţul 20 lei

EXPOZIŢIA COLONIALA

INTERNAŢIONALA DIN PARIS

Excursiunea 4-a pentru vizitarea Expoziţiei va pleca la; 5 August.

Prospecte şi informaţiuni detailate la Secr. C.T.F.I. pe adresa **D-l Ing. ERDÈS**, Bucureşti III, Cal Victoriei 168

Calea diamantelor

Este vorba de un drum din regiunile săsești și de o figură retorică; drumul însă se cheamă altfel. Dacă aşi fi un turist... ştiinţific (sunt şi de aceştia) şi de nu m'aşi teme că s'ar putea să fiu îndată categorisit de filo-minoritar, i-aşi zice drumeagului în chestie pe numele lui adevărat: *Gretchenweg*. Este și poetic: *Drumul duduei!* Cei prea deprinși cu dudulile moderne, vor susţine că-i mai mult excitant decât poetic. Controversă oţioasă.

Dealtfel, am şi un cuvânt mai temeinic pentru mica prefacere ce am făcut în indicaţiile turistice ale localităţii climaterice *Ics*. Nu-i dau numele ca să n'o găsesc la anul năpădită şi mai ales scumpită, de cele vreo zece mii de fete de măritat cititoare ale acestei reviste, şi care, de bună seamă, vor găsi că este o viligiatură interesantă; pe de altă parte nici nu vreau să fac o reclamă ce aşi putea fi bănuit că nu-i gratuită.

Chiar din grădina hotelului (nu este de cât unul singur) pornesc fel de fel de cărări spre cele mai spăimântătoare ţeluri, ale căror denumiri se traduc cam aşa: „Culmea pisicei", „Piscul căprioarei", „Cuibul veveriţei", „Prăpastia hoţilor", şi altele tot la fel.

O luai, bine înţeles, pe „Gretchen-weg", sunt aici, doar, ca să mă odihnesc. Mi-am zis, că nu poate să fie cine ştie ce mare lucru escursiunea dudulilor; mai cu seamă că inscripţia săpată într'un butuc de stejar pare veche de un veac, de pe când erau alt soiu de domnişoare, adică anti-sportive.

Intr'adevăr, nici suiş nici coborâş, ca 'n palmă. Aproape un sfert de poştă şerpueşte printr'o pădure de brad: deoparte deal, de cealaltă vale; nici dealul nu-i perete de stâncă, nici valea prăpastie; ca pentru domnişoare. Din loc în loc, luminişuri cu zare pitorească şi largă, dar nu nemărginită şi dătătoare de aripi imaginaţiei; şi aceasta ar fi periculos pentru domnişoare.

Drumul acesta însă nu-i numai frumos şi liniştit, are ceva cu totul fără de asămănare: pământul în care este croit. La început, credeam că o fi trecut vreo căruţă cu sare, ce şi-a sămănat din povară; însă strălucirea era mult mai mare decât aceia a sărei. Un drum preserat cu firicele de diamant!... Nu este lucru de rând; nu-i aşa?

Dau să mă aplec, dar prea era încântător, ca să mă grăbesc să pipăi... Voiam să mă mai bucur şi să fac ipoteze. Pe aici s'o fi întors Călin de la castelul împăratului? Ştiţi, după ce o scos inelul fetei din degetul cel mic. Se prea poate. Ca să ajungă la patul ei, n'a trecut el oare prin pânze de paianjen preserate cu „un colb de pietre scumpe"? I-a rămas colbul în plete şi s'a scuturat pe drum; iar vreo ursitoare, mai bună decât Eminescu, a făcut din fiecare fir, miliarde, ca fata alungată să dee de urma Sburătorului, să nu aştepte, sărmana şapte ani...

Dar m'a trezit o căruţă, căreia, ca să-i fac loc, a trebuit să mă scobor câţiva paşi pe vale. Privirea îmi era la înălţimea roatelor... şi am văzut, ceia ce n'aşi fi vrut încă — realitatea. De ciudă, v'o spun şi d-voastră. Şina de fier a roatelor, copitele cailor fărâmiţează faţa stâncii care, ici-colo, se iţeşte din pământul bătătorit. Insă ce fel de piatră să fie asta?

E diamantiferă! Măcar această credinţă n'o să mi-o las smulsă. Nici chiar de-aşi întâlni zece căruţe, şi pline cu geologi ce-ar năuci văzduhul cu croncăneala explicaţiilor lor savante...

Aşa dar, stânca muntelui acestuia este diamantiferă; iar locuitorii acestei păduri trebue să fie din acel Eldorado, unde, ne povestea *Candide*, nimeni nu se apleacă să ridice nestimatile ce umplu drumurile. Altfel nu-i de priceput superba lor dezinteresare.

* * *

Insă *Drumul dudulilor*, care de vreo săptămână se numeşte, în imaginaţia mea, *Drumul diamantelor*, şi care mă face să mă visez noaptea „prospector" în Transval, de ieri încoace, se mai cheamă şi *Drumul gafelor*.

Naşul acestui al doilea botez nu mai sunt eu, ci o bătrână cucoană răutăcioasă; rolul meu este mai puţin strălucitor; sunt numai acel care a făcut gafa.

Intâmplarea poate să fie nostimă... pentru alţii. Nenorocirea mi se trage de la un acces de vanitate. Ardeam de nerăbdare să fac mica colonie de aici să adopte porecla dată de mine *Drumului dudulilor*. Ambiţiunea mea era mare; visam să fac să se prefacă chiar inscripţia din butucul de stejar. Pândeam prilejul să aduc o convorbire generală asupra acestui subiect. Ceasul sosi alaltăseară; dar îmi fu fatal.

Lipsisem toată ziua, aşa că pierdusem contactul cu atmosfera hotelului. Lucru totdeauna periculos când trăeşti în asemenea roiuri, în care, toată aparenţa de banală monotonie, se petrec fără întrerupere drame şi comedii de importanţă capitală, multe şi variate, după cum ne-au dovedit *Proust* şi *Joice*.

Mă întorsesem din pădure de-a-dreptul la cină. In sofrageria aceasta micuţă, am un loc preţios; drept în faţa unei dudui cu ochi şireţi, gură duioasă şi mamă indulgentă. Mărgăritarul staţiunei! (Fata, nu mama). Lumea o logodea cu un frumos student simpatic tuturor. Dar ea zăpăcise băiatul numai aşa de florile mărului, din obişnuinţa de-a-şi încerca puterile; căci pe ea, alte gânduri o purtau.

In timpul mesei bag de seamă că are în deget un minunat diamant, mare cât o alună, ce nu i-l mai văzusem încă; lucrul nu mi se păru ceva deosebit, fiindcă astăzi fetele poartă juvaeruri ca şi cucoanele, iar mama ei avea multe, pe care eu, de altfel, le cam bănuiam false.

Am mâncat cu poftă; mai întâi, pentru că ochii duduei cătau la mine mai strălucitori de cât ori când. E drept că din când în când, trebuie să recunosc că străluceau de fericire lăuntrică, nu de aceia de-a mă privi pe mine. Eram totuşi încântat; parcă soarele luceşte pentru cineva anume... Mai eram mulţumit şi pentrucă se prezenta prilejul mult căutat.

Către sfârşitul mesei, prinzând o clipă de tăcere generală, cu glas accentuat, mai tare de cât ar fi fost nevoe ca să-l audă dudula, însă just ca să mă audă un cerc cât mai larg, încep să leg gură pânzei după cum socotisem, ca să-mi ajung scopul cu războtezarea drumului.

— Bine, dudue Clelia (o cheamă Clelia, dar Chartreusa n'a cetit-o) te lăudai că n'ai să ieşi toată vara din parcul hotelului, şi azi dimineaţă te-am zărit în pădure. E drept că, după cum văd, nu erai ca să te plimbi, ci ca să culegi diamante... Ce interesată eşti!... Ruşine!... Noi toţi călcăm în picioare diamantele pe Gretchen-weg, căruia i s'ar zice mai bine calea diamantelor — ce ziceţi? — iar d-ta, singură d-ta, te pleci să le ridici... Recunosc că ai cules o comoară; dar ce bine ţi-ar fi stat dacă şi pe acest scump diamant, îl striveai sub călcâie, ca şi pe cele mărunte, ca pe inimele noastre...

— Intr'adevăr, mă susţine un amic, ai observat bine; pământul pe acolo sclipeşte, de-ţi ia ochii; să-i rămâe numele de calea de diamant; numai să nu se supere dudulile de această expropriere.

— Atunci să combinăm. Să-i zicem *Calea diamantului duduei* — intervine cu glas răutăcios tare, unul dela masa grupului din care, lipsea studentul amorezat de Clelia.

Clelia se ridică roşie ca un bujor, cu ochii în lacrămi, mă săgeată cu o privire de moarte şi iesă furioasă, urmată de mama ei, demnă ca o mamă ultragiată.

Toată sufrageria zâmbea de venin satisfăcut şi amuzată de inocenţa mea. Iar o cucoană cu limbă de viperă, îmi spune mieros:

— Ideia d-tale de-a numi drumul acela, *Calea diamantelor* este poetică şi foarte potrivită; iar momentul acestei schimbări, este încă şi mai potrivit decât îţi poţi închipui... Cu toate acestea, mă tem că drumului cu pricina îi va rămâne un al treila nume.

— Care, mă grăbesc eu jignit.

— *Calea gafei...*

Toată sufrageria râde cu mare poftă.

Insă, oridecâte ori se râdea în această sală, toţi sfârşeau prin a râde de râsul hârbuit şi piţigăiat al unui bătrân caraghios, dar milionar. Neauzindu-l, i-am observat lipsa şi — deodată — se făcu lumină în capul meu: Mi-am dat seamă, că diamantul din degetul Cleliei îl văzusem tremurând pe mâna scheletică a milionarului, şi că maimuţoiul este dus la târg să vie cu inele de logodnă...

D. V. BARNOSCHI

De vină-s ochii mei...

Iţi sânt străin complect.
Când plâng pe-un vers de Haraucourt.
Admiri pe Diettrich la *Select*,
Spunând: „*Das ist meine Natur*"...
M'am îndrăgit de ochii tăi
Rotunzi, şi negri, lucii —
Când dalii înfloreau pe văi
Şi roada-şi scuturau pe creste nucii.
Iar azi în cimitir,
Pun pe mormânt un trandafir —
Ca ceara:
O candelă să lumineze, seara...
Tu mi-ai cântat „*Mein Mund*
An deinem Munde", — însă
Nu m'ai privit în suflet până 'n fund
Şi n'ai cetit figura-mi plânsă.
Când stăm alăturea, aproape
(Invăluit de-o caldă undă),
Când dragostea-mi se zbate în pleoape
Şi respirările ni se confundă, —
Atunci te 'ntorci în altă parte
Şi gura ţi-o fereşti atunci...
Pe sufletu-mi îndurerat arunci
O frază oarecare dintr'o carte.

Plec pentru totdeauna...
Tu vină n'ai — nici una.
De vină-s ochii mei
Şi versurile-mi reci,
Şi crengile de lilieci,
Şi ramurile cu parfum de tei
— Că ele n'au putut să-ţi spue
Misteriosul: „of!" sau „ah"!
Ce-aduce de pe soclu o statue
Intr'un parter de cinematograf.

YACASSA

Femeia de azi

Amorul prigonit

Arşiţă de ora 4 pe stepa de piatră şi asfalt cu trotuare inegale înrămând pe două părţi smaragdul triunghiular unei grădini publice.

Paşii nici nu mai aşteaptă să se termine sus, în cabina de comandă a creerului, calculul orelor şi al grabelor care umplu arbitrar amiaza.

Când ai intrat sub umbra liliecilor stufoşi şi înalţi ca arborii, convii dealtfel repede că toate treburile se pot amâna. Aleea care face al doilea chenar grădinii e un drum îngust printre boschete şi tufe dese, unde ploaia grădinarului de dimineaţă s'a mai păstrat în pete de pământ negru, sugerând oricum o idee de răcoare. Dar lipsa băncilor îţi aminteşte că pe aici nu se poate rămânea. Verdeaţa şi umbra îndeplinesc numai o obligaţiune de decor. Pentru public este rezervat în mijloc un dreptungiu nud, aşternut cu pietriş pe care îl simţi ferbinte sub talpa pantofilor, tivit lateral cu bănci lungi alăturate.

Nefericită imitaţie de plajă. Cură de soare dimineaţa pentru cei de pe băncile din stânga, după amiază pentru cei din dreapta.

Nu ştiu care geniu rău a generalizat prin grădini sistemul băncilor îngrămădite într'un singur loc. Ca şi cum gardianul ar trebui să aibă mereu sub ochi, ca pe nişte rău făcători, pe clienţii grădinii, aceştia la rândul lor supraveghindu-se în vis-à-vis.

In moleşala amiezii, nimeni nu pare însă a nutri gânduri periculoase aproapelui. Bonele croşetează, copiii vântură nisipul, cucoanele vorbesc şi bărbaţii nu fac nimic. O pereche de îndrăgostiţi încearcă gesturi şi râsete mai libere, repede oprite de severitatea locului. Nici nu mai rezistă mult şi pleacă, dându-şi braţul abia când au eşit din raza privitorilor.

Şi acum înţeleg că sistemul băncilor alăturate nu-i decât o prigoană perfidă împotriva îndrăgostiţilor. Acum câţiva ani, când grădina aceasta centrală nu era modernizată, băncile ei vechi şi şubrede, părând destinate prin dimensiunile lor mici unei singure şi tinere perechi, erau răzleţite singuratec prin toată grădina, la nevoe mutate nepedepsit îndărătul copacilor, a liliecilor, la adăpost de priviri, şi grădina căpătase o atmosferă, tot de exclusivism ce-i drept, dar cel puţin tolerantă şi tinerească.

Soarele mi-a ajuns locul, pe care trebue să-l schimb pentru a trei oară, sub privirile de detectiv ale coaliţiei de bănci din faţă. Mai mult de doi ochi fixaţi asupra-mi nu pot suporta fără un început de migrenă. Mai bine traversez marea de foc a pieţii Lahovary, în dreapta căreia se deschide o altă grădină. Două, în acelaş cartier, e o unică binefacere bucureşteană şi cititorul a găsit singur numele acestor grădini.

Şi aici băncile sunt înşirate dealungul unei singure alei, dar în faţă n'ai alte bănci, ci gazonul şi arborii. Indată, te simţi mai bine. Este şi un lac cu apă aproape adevărată, un chioşc asaltat de elevi de liceu, sunt şi flori, şi chiar, într'o scobitură a unei alei de pe lături, două bănci retrase, două, nu una, ceeace le înglobează în şirul indiscret.

De jur împrejurul grădinii nu-s străzi, ci case, un parc de case pentru care anume, în planul iniţial, s'a lăsat rezervoriul acesta de aer proaspăt. Dar trebue să ne înţelegem. Sunt case de oameni bogaţi, de lume bună care ţin totdeauna ferestrele închise şi persienele trase, fără să mai vorbim că stăpânii n'ar consimţi să coboare ei înşişi seara un ceas, ca să respire verdeaţa. Işi trimit însă bonele, ca să citească romane vechi nemţeşti sau să flecărească sgomotos între ele, în timp ce copiii palizi şi distinşi se pârlesc puţin la soarele aleei, în aşteptarea Tekirghiolului.

O doamnă în negru, mătase şi peau-de-Suède, frumoasă şi fină, care înaintează până la jumătatea grădinii cu aerul că intră într'un loc de perdiţie, e cu atât mai remarcată cu cât dorinţa ei e vizibilă de a nu fi văzută. Se retrage şi conturează de două ori aleele laterale, puţin enervată, cu roşul obrazului urcat în tâmple.

Tot atât de nerăbdătoare, o domnişoară de pe banca mea examinează intrările din capetele aleei, fără să se preocupe în afară de asta, decât de cutele ce le imprimă banca rochiei de olandă şi de îndreptările aduse acasă obrazului său pe care le verifică într'una pe coperta poşetei.

Oare aici se va fi păstrat tradiţia grădinii care a fost de anticameră a amorului, cu singura deosebire vorbitoare că acum femeia soseşte cea dintâi?

Reportajul cunoaşte răbdări tot atât de lungi ca dragostea. Şi jocul lucid al presupunerilor şi calculelor care, neîndeplinite, nu rănesc decât puţin, amorul propriu.

Mi se pare că identific în eleganta de rasă care se impacientează pe alee, pe femeia de 28 de ani, adică de 35, pe femeia succeselor de salon, care într'o dimineaţă, la oglindă, într'o clipă de sinceritate sau numai de uitare, îşi mărturiseşte cutele de sub ochi...

In spaima şi graba ei că n'a mai rămas decât puţin timp, n'a ales oare necugetat?

Iar tânăra fată care speră desigur căsătoria la capătul aşteptărilor ei în grădină, nu înţelege că nu trebuia să sosească cea dintâi? Şi să nu întâmpine cu o avalanşă de reproşuri desminţite de doi ochi prea fericiţi, pe tânărul care s'a ivit alene ceva mai încolo, cu ţigara în dinţi, şi cu jumătate de ceas de întârziere?

Nu s'au mai aşezat. Au eşit prin poarta din fund a parcului, unde tocmai intră acum un tânăr remarcabil de bine îmbrăcat, cu cravata care ţipă puţin sub obrazul neted şi pudrat de femee. Caută pe cineva, dar nimeni nu-l întâmpină. E posibil să fi venit cel dintâi, tocmai exemplarul acesta atât de hărţuit, tipul iluzionistului de dragoste?

Doamna cea elegantă — trebuia prevăzut — i-a transmis de departe un semn imperceptibil şi a pornit pe alee în sus, ca pentru o promenadă fără scop. O mică comedie a întâlnirei, trebuind să arate surpriză, două fraze schimbate, şi amândoi ies deasemeni din grădină, fiindcă în nici un caz n'ar putea rămâne pe o bancă, sub privirile pânditoare.

Iată dar cum, pornind de la ideea, în intenţii morală, a stăvilirii întâlnirilor în grădini publice, s'a ajuns la un rezultat imoral. Doamna aceasta fină şi îndrăgostită care ar fi judecat limpede pe improvizatul său ales după două convorbiri mai lungi pe o bancă, va trebui astăzi, în stradă, să accepte fără preliminarii coşul unei trăsuri, de teamă să nu fie întâlnită cu prietenul prea bătător la ochi, va conveni apoi să coboare şi să intre oriunde, între patru pereţi, numai spre a nu fi văzută în trăsură acoperită cu acest prieten.

Iar domnişoara care urmăreşte să se mărite, va ajunge tot prea devreme într'o odae închisă, după ce va obosi bătând străzile fără bănci şi căutând zadarnic intenţiile adevărate ale tânărului în monosilabele unei convorbiri de stradă.

La acest rezultat dezastros — cum se scrie în ziare — afară numai dacă n'o fi cel urmărit — a dus aranjamentul geniului rău — un geniu în acest caz de gen masculin — al grădinilor bucureştene.

Cei care le vizitează noaptea, când sunt golite de bone şi pensionari, când distanţa între cei de pe bănci se poate mări sau micşora după intenţii, ar putea zâmbi, citind cele de mai sus, gata de replică, şi pretinzând continuarea.

Trebue de adăogat deci că în aceste două grădini nu sunt instalate felinare, nici cel mai slab bec de lumină. De la nouă seara, întunericul e deplin şi reportajul care nu se bazează pe lucrul văzut, riscă să cadă în erorile verişoarei sale necumpătate — literatura.

Superstiţii

Intrebi pe cineva: eşti superstiţios? şi ridică din umeri, superior. Dar, un moment în urmă, dacă vrei să-i liberezi biroul de cine ştie ce mic obiect, bibelou fără valoare, călimară scoasă din uz, îţi opreşte mâna, alarmat:

— E un *porte-bonheur!*

O doamnă care a scăpat neatinsă dintr'un accident de automobil în ziua în care purta la gât un mic pendantiv de aur, a fost sigură în urmă că-şi datoreşte salvarea acestei podoabe, cu putere ignorată până atunci.

Desigur, doamna avea în ceasul accidentului şi altceva pe dânsa decât găteala gâtului, dar tradiţia vrea ca obiectele acestea atotputernice să fie lucruri mici, de preferat din metal preţios, durabil, iar nicidecum simbolizat printr'un pardesiu, o ghiată sau o pălărie, destinate unei purtări intermitente şi vremelnice.

Se pretinde că o femee e mai superstiţioasă decât zece bărbaţi la un loc. Se mai spune că, declarându-te superstiţios, îţi atribui singur un brevet de credulitate cu adjectiv jignitor. De aceea, nimeni n'avem superstiţii.

Toţi credem însă într'o anumită divinaţie, în minunatul „incoştient", în acea Metapsihică criptestezică a cărei terminologie dificilă înobilează discuţiile dintre iniţiaţi şi aduce atâta reconfort susceptibilităţilor noastre de emancipaţi intelectuali.

Dacă, în ce mă priveşte, mergând să propun o afacere în care pun speranţe, o oboseală îmi încetineşte mersul, sunt avertizată că m'am înşelat şi părăsesc, fără regrete inutile, ideea.

Dacă am oarecari revendicări spre un birou, şi pe scările etajului, o bătae de inimă mă înştiinţează discret, las totul baltă şi cobor înapoi, cu bucuria că m'am salvat de o primejdie.

Dacă, proectând o călătorie, mă trezesc la ora impusă deşteptătorului, totdeauna prea de dimineaţă, cu o aversiune pentru poziţia verticală, amân fără să ezit plecarea şi nu înţeleg a doua zi de ce nu s'a publicat în gazetă deraierea care trebue să fi avut loc.

N'am superstiţii. Dimpotrivă, când ies de acasă, calc pragul numai cu stângul, mă întorc din drum cel puţin odată, iar dacă întâlnesc în faţă un popă, un călugăr sau măcar pe fratele-chelar de la schitul din apropiere trec fericită pe lângă ei asigurată că n'o să-mi meargă rău.

Dacă cineva îmi va spune că şi aceste călcări de superstiţii sunt tot superstiţii, putând tot atât ajunge la tiranie, aş fi atât de jignită, că nici n'aş protesta.

Strand

Vilegiatura comodă pe care o oferă strandurile orăşeneşti a grăbit în ultimii ani şi a prelungit nevoia de aer, de apă şi de soare care nu se manifesta până acum decât în limitele unui concediu scurt.

Mai drept, n'a grăbit şi n'a favorizat decât nevoia orăşenilor de a se întruni la o distracţie mai nouă şi mai liberă ca altele, iar aerul, apa şi soarele sunt mai degrabă nişte intruşi în acele locuri, judecând după măsurile ce se iau împotriva lor.

Cu aerul, lucrul a mers de la sine. Oricât ne-ar amăgi decorul, ceeace se respiră pe aceste plaje artificiale, e tot acelaş aer de după grilaj, frământat din dogoarea asfaltului, din fumul automobilelor şi praful şoselei, combinat şi cu efectul aglomeraţiei omeneşti pe un teren redus.

Impotriva apei, recomandaţiile medicale şi aceeaş aglomeraţie neplăcută obligă băile în bazinuri la şederi cât mai scurte.

Rămânea soarele, cu razele lui nedesfiinţabile. Aci a intervenit moda. Iată decretată obligatorie pijamaua de jersey opac compusă din bolero pe bluză şi din două fuste lungi şi largi, câte una pentru fiecare picior, coborând până la călcâe, — şi mantoul trei-sferturi cu care se acoperă tricoul tolerat numai sub apă, şi pălăria cu borul enorm, umbrelă care interceptează orice rază ultravioletă îndreptată spre epidermă.

Bărbaţii au şi ei contra soarelui aproape aceeaş pijama cu pantaloni largi, însoţind bluza închisă la gât şi cu mâneci măcar până la cot.

Desigur că lansatorii acestor modele, impuse şi plajelor maritime, s'au gândit, combinându-le, mai mult la distracţiile care acompaniază plaja: dancing, yachting, golf, gustarea în restaurant, flirtul, sau ceeace se chema astfel, — şi care formează acum baza unei cure de soare şi băi.

Trebue să descinzi sub cine ştie ce faleză veritabilă şi nemodernizată ca să mai găseşti întinşi pe nisip, în nemişcarea prescripţiilor medicale, vilegiaturişti ocupaţi numai să-şi bronzeze pielea, mulţumiţi să nu adauge simfoniei valurilor, jazz-ul sincopat de pe terasa de dans, şi nici plăcerii de a privi marea, spectacolul carnavalesc al nouii investmântări de plajă.

ALICE GABRIELESCU

A apărut revista No. 2

„REBUS"

conţinând cele mai perfecte forme de CUVINTE INCRUCIŞATE, cât şi orice formă de joc intelectual, distractiv, cu ultimele noutăţi în domeniul acesta, având şi un SUPLIMENT cu pagina *şahului, bridge, sport, cinematograf, curiozităţi aritmetice, glume, etc.*

Preţul 5 lei.

Cronica cinematografică

Note pe marginea unui film frumos

Se numeşte film bun, adică film adevărat, acela care poate să nu piardă nimic dacă i se suprimă partea vorbitoare, sau care chiar dimpotrivă, câştigă printr'asta

Asemenea bucăţi — cum a fost de pildă Maroco, sau Procurorul Hallers, sau Ingerul Albastru — devin din ce în ce mai rare. Şi când apare câte una, nici nu are timp să facă impresia care trebue. Comercianţii de filme au reuşit aşa de bine să convingă pe spectatori că cinematograful trebue căutat în operetă şi vodevil, încât publicul nu remarcă numai decât filmele bune care sunt altceva decât reviste de varieteu.

Aşa a trecut neobservat un film desăvârşit care a rulat astă primăvară la „Femina" (Bucureşti). Acei care-l văzuseră au păstrat toţi o amintire excelentă. Şi dacă eu le explicam că este nu numai un film corect sau agreabil, ci o bucată originală şi delicată, plină de invenţii autentic cinematografice — dacă le spuneam aşa, îi vedeam pe aceşti interlocutori ai mei cum se entuziasmau retrospectiv şi cum deveneau lirici azi pentru ce nu fuseseră lirici eri...

„Filmul acesta poate rulează azi, ca film proaspăt în provincie. Poate că se va relua şi în Bucureşti. Ş'apoi a fost un film nedreptăţit. Pentru toate aceste motive cred că trebue să vorbesc de el. Şi mai este un motiv. Acest film e foarte fecund în reflecţii generale de psihologie; el permite interesante „note pe marginea" imaginilor. De aceea ne vom ocupa puţin de el. Se numeşte „Romanul unei femei perdute". Ideea — în ciuda titlului inept — este extrem de originală şi de graţioasă. Dar iată mai întâi anecdota. Un tânăr fiu de milionari, care picta cu multă pasiune, întâlneşte într'o noapte pe o jună de uşoare moravuri — în speţă de moravuri eminamente ambulante — care profită de o oprire a automobilului lui pentru a-i cere să o conducă acasă. El vede dela început cu cine are a face. Mai ales că ea, tot dela început, îşi dă în petec încercând să-i şterpelească portofoliul din haina pe care el i-o dedese ca să o apere de frig. De altfel la urmă se răsgândeşte şi pune punga la loc în buzunar. Dar toate astea n'au importanţă. Principalul e că este — ca pictor, obsedat de expresia figurii acestei femei. Bănueşte într'însa putinţa buzelor, ochilor, liniilor obrajilor, de a compune o anumită combinaţie fizionomică foarte interesantă. Am zis *putinţa*. Căci pentru moment femeea nu realizează rictus-ul pe care pictorul îl *bănueşte posibil*. E doar o *promisiune*. Atunci el îi oferă să vină să-i pozeze ca model. Dar în zadar o pune să stea cum ar vrea el; în zadar se căsneşte ea să facă aşa cum i se spune. Simţim că acea expresie căutată şi aşteptată îşi aşteaptă la rândul ei momentul potrivit, şi că nu poate veni aşa, oricând, la poruncă.

Atragem atenţia cât de fină şi delicată este *„problema scenică"* a jocului acestei actriţe (se numeşte Barbara Stanwick). Ne putem închipui cât e de greu să redai un asemenea personaj: un om care *nu poate* să aibă privirea şi zâmbetul pe care *tocmai el* îl poate avea odată...

...Şi este forte subtilă emoţia spectatorului care simte sigur că femeea din film nu e capabilă să realizeze tocmai expresia de care simţim că e capabilă mai mult ca oricare alta... E foarte original sentimentul acesta unde putinţă şi neputinţă sunt combinate. Amestec de un efect deosebit de tragic.

Şi aşa, filmul se desfăşoară,mai mult de jumătate, în şedinţe de pictură, în „tête-à-têtes"-uri unde ea începe să se îndrăgostească din ce în ce mai tare de el. El nici nu observă. Iar ea nu îndrăsneşte să i-o spună. El rămâne indiferent şi distrat la micile ei atenţii; îl îngrijeşte, şi mai ales se îngrijeşte pe ea: se îngrijeşte moralmente, de pildă nu mai merge la vânătoare de bărbaţi; se îmbracă în culori închise, cu haine tăiate în formă de fată de familie bună. E drept că mai este încă odată ispitită să-i fure nişte bani de pe masă. Dar a doua zi îi pune la loc de unde îi luase.

Intr'o seară, se aflau amândoi pe terasa casei. Se odihneau între două şedinţe de pozat. Şi el îi spune atunci că ar vrea să se ducă în Far-West să picteze. Vrea să stea singur, numai cu, deasupra capului, stelele albe pe cerul negru. Şi ea se gândeşte atunci că ar putea fi singură cu el acolo, adică în fond se gândeşte că tocmai n'ar putea... Şi se uită atunci la cer şi la stele — care sunt aceleaşi, aci şi acolo. Şi atunci deodată *are*, are acea expresie, acea privire, acea mişcare a buzelor pe care o caută de atâta vreme el, şi împreună cu dânsul noi toţi, spectatorii din staluri. Nu este oare sumum-ul artei unei actriţe de a ne da cu jocul ei un asemenea moment artistic ? Căci Barbara Stanwick ne trezeşte în mod net şi subit sentimentul că *„asta e"*, că asta era ce căutam de atâta vreme. Şi este foarte bună ideea regisorală de a ni se înfăţişa atunci tânărul luând-o pe ea pe sus şi aşezând-o la iuţeală pe scaunul din faţa şevaletului. Iar întreg acest ciclu scenic se termină cu imaginea unui cadran de ceas care ne arată că e ora cinci dimineaţa, că deci tânărul nostru a pictat astfel, frenetic, toată noaptea.

Şi mai e ceva impresionant în toate acestea.

Şi unul şi altul aşteptau acest moment. El voia neapărat să-l picteze. Ea care era îndrăgostită, voia să-i facă plăcere iubitului, şi se căsnea să-i dea ce îi cerea, şi desigur îi părea rău că se căsnea degeaba. Dar, deşi nu isbuteau, totuş nu renunţau. Intr'un cuvânt: *aşteptau.*

* * *

Căci cu acest prilej mi-am dat seama că există două feluri de a aştepta. Unul e acela al vânătorului febril; al căutătorului lacom; dar mai este o aşteptare, care nu-i nici avidă nici trepidantă. Este aşteptarea calmă şi oarecum resemnată; par'că ai fi uitat că aştepţi ceva; dar e numai o aparenţă; n'ai renunţat; dar aştepţi ca lucrul să vină atunci când i-o veni ceasul. Intre timp însă nu stai propriu zis degeaba. Te prepari. Dar nu direct, ci pe departe. Nu faci acte precise menite să determine pozitiv fenomenul aşteptat. Lucrezi oarecum în marginea acestui fenomen, ai conduite menite nu să-l producă ci să te ţină, ca într'o baie, în atmosfera acelui lucru, în „Stimmung"-ul lui sentimental.

Acest fenomen psihologic curios l-am simţit limpede în filmul de care vorbeam. Ea, eroina, aspiră tot timpul către fericire. Dar vede că îi e interzisă. Căci iubeşte un om care nu o poate în nici-un caz iubi. Deaceea este tot timpul convinsă că nimic nu poate rezulta din dragostea ei. Este o sinceră resemnare. Şi totuş nu e o renunţare. Căci, deşi fără nici-o speranţă, tot mai păstrează ceva din iubirea ei, şi anume nevoia de a trăi, în preajma lui, de a se impregna cu atmosfera în care respiră şi el, de a-l auzi vorbind, de a-i fi de folos, etc., etc... Şi toate astea făcute cu maximum de amor şi cu minimum de mărturisiri directe.

Este prototipul aşteptării pasive în care tot faci ceva, şi anume te scalzi în ambianţa sentimentală a lucrului pe care îl aştepţi.

Şi în asemenea condiţii, este foarte greu ca lucrul aşteptat să nu sfârşească să vie. Deaceea momentul când eroina noastră are expresia aceea care trebue, momentul acesta este — psihologiceşte adânc motivat. Căci e momentul când el, în mod imperceptibil şi fugitiv, dar real: *a avut o mişcare de afecţiune spre ea.* Şi atunci, tot travaliul anterior, toate acele trăiri ale ei în preajma sufletului lui, deodată se închiagă. Ea simte atunci că şi el are dragoste pentru ea. Nu o simte explicit, totuş destul de tare pentruca întreg trupul ei să se organizeze în forma acelei expresii pe care până atunci nu o putuse da.

Şi acum ştim şi ce anume era acea expresie. Era privirea către fericire a omului care nu o are dar care o vede totuş că se apropie. El, când a cunoscut-o prima dată pe ea, a înţeles, cu ochiul lui de pictor, că femeea aceea *poate* avea expresia de care vorbeam. Avea deocamdată pe faţă ceva extrem de trist, care însemna că are mare, mare nevoie de puţină fericire. Era una din acele nenorocoase fiinţe care au suferit atâtea încât proximitatea fericirii nu poate să le facă să râdă plin, ci doar le descreţeşte, cu un început de surâs, rictusul lor cronic de dezamăgire. Asta era expresia căutată şi scontată de pictor. Nu se înşelase. Era tocmai femeea care putea avea această expresiune. Pentru asta însă trebuia ca dânsa să se apropie cât de cât de fericire. Dar între timp ea se îndrăgosteşte de dânsul, şi el nici nu se uită la ea. Fericirea, chiar fugitiv întrevăzută, se depărtează continuu de ea. Dar ea aşteaptă, în felul acela pe care nu-l putem defini mai bine decât prin formula: *resemnare fără renunţare.* Şi la prima ocazie, când puţină fericire licăreşte, — avem minunea.

* * *

Dar spaţiul acestei cronici nu-mi permite să continuu. Cetitorul a putut vedea ce lucruri delicate sunt tratate în filmul de care ne-am ocupat. Ii voi mai spune că toată sala îşi ştergea nasul.

Ştiu bine că lacrimile nu-s un argument de frumuseţe, adică nu-s totdeauna. De pildă nu sunt atunci când e vorba de lucruri care trezesc sigur plânsul, ca de pildă moartea unui copil în braţele părinţilor lui, etc., etc.

In schimb, să stârneşti lacrimi cu o chestie aşa de pur teoretică precum este aceea a unei expresii fizionomice cerută de un pictor de meserie dela un model profesionist, — veţi recunoaşte că este un fel de tur de forţă.

D. I. SUCHIANU

„Aş vrea să ştiu"

SOLO GRÜNBERG-Iaşi.

a) **Ce se înţelege prin psihagogie?**

„Psihagogia" este o tradiţie din antichitatea greacă, care constată într'o ceremonie specială, oficiată pentru îmblânzirea morţilor. In acest scop, umbrele celor morţi erau chemate pe rând de trei ori, pe numele lor.

b) **Ce se înţelege prin „complexul lui „Oedip"?**

Legenda pretinde că lui Oedip ,fiul lui Laios, regele Thebei i s'a prezis de către oracolul de la Delphi că îşi va ucide tatăl şi va lua în căsătorie pe mamă-sa, Jocasta. destin, care s'a împlinit întocmai.

Doctorul Freud, iniţiatorul „Psihanalizei" obişnueşte să denumească „complexul lui Oedip", o pornire psihică pe care el o atribue în general pruncilor de sex masculin, pornire refulată mai târziu în adâncul subconştientului: o atracţie quasi-sexuală pentru mamă şi o ură împotriva tatălui. Tendinţe oarbe, care amintesc incestu şi paricidul lui Oedip.

Afirmaţia paradoxală a lui Freud în această direcţie este însă contestată de mulţi.

UN CITITOR-Loco.

Ce e stratosfera?

„Stratosfera", termen actualizat prin recenta şi senzaţionala ascensiune în balon a profesorului belgian Piccard, reprezintă regiunea din atmosfera terestră, care ocupă straturile, de aer cuprinse între înălţimea de 12.000 şi 80.000 metri deasupra pământului.

Ştiinţa admite că în această regiune, aerul se găseşte într'o stare de absolută imobilitate, ferit de curenţi verticali sau orizontali, şi aşternut în straturi orizontale, asemenea unei mări liniştite. De aici, derivă şi denumirea de „stratosferă". Observaţiile făcute cu ocazia erupţiilor vulcanice, arătau că gazele isbucnite din cratere şi proectate în înălţime, se depuneau în stratosferă sub forma unor imense pânze orizontale.

Regiunea aflată între suprafaţa pământului şi stratosferă considerată ca sediul exclusiv al agitaţiilor atmosferice, se numeşte **troposferă.**

Cercetările recente ale savantului Piccard, cu ocazia sborului său în stratosferă (la 16 km.) au dovedit că ipoteza unei imobilităţi absolute a aerului în aceste regiuni înalte, nu se confirmă.

FEDRA

de J. RACINE

a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"

No. 135 Preţul lei 12

UN AUTOMOBIL

puteţi câştiga complectând bonul apărut în excelenta revistă „REALITATEA ILUSTRATĂ", care vă oferă un supliment gratuit „Reportaj" — revista faptelor senzaţionale, — 32 pagini, 10 lei.

De vânzare pretutindeni.

Cronica Sahului

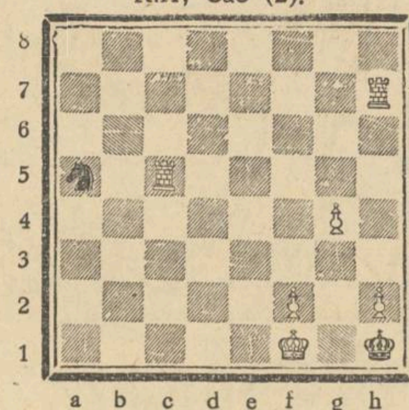
PROBLEMA No. 378

de P. A. Orlimont.

(„Muenchner Zeitung" 1931)

Negru:

Rh1, Ca5 (2).

Alb:

Rf1, Tc5 şi h7, Pf2, g4 şi h2 (6).

Alb joacă şi face mat în 4 mutări.

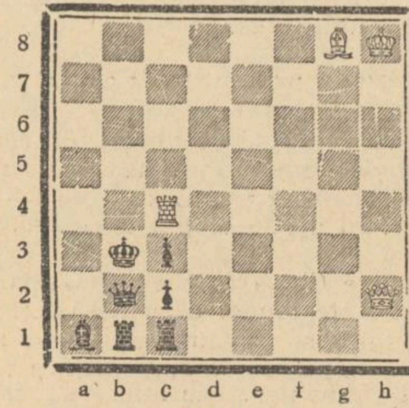
PROBLEMA No. 379

de P. A. Orlimont

(Wiener Schachzeitung" 1931)

Negru:

Rb3, Db2, Tb1 şi c1 Na1, Pc2 şi c3 (7).

Alb:

Rh8, Dh2, Tc4, Ng8 (4).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 173

Jucată în Iunie 1931 la Swinemuende în concursul pentru campionatul de şah a. Germaniei, A făcut mare senzaţie că primele 2 premii au fost împărţite între Bogoljubov şi tânărul maestru Roedl din Nuernberg cari au obţinut puncte egale. Aceştia joacă acum un match pentru titlul de maestru al Germaniei. Partida de mai jos arată în chip luminos forţa şi darul de combinaţie a noului maestru Roedl.

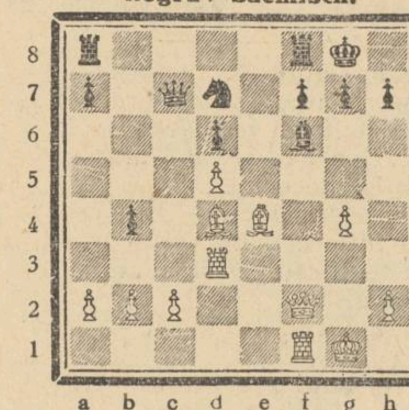
Alb: Roedl *(Nuernberg)* **Negru: Saemisch** *(Berlin)*

Apărarea siciliană.

1. é2—é4, c7—c5; 2. Cg1—f3, Cb8—c6; 3. d2—d4, e5×d4; 4. Cf3×d4, Cg8—f6; 5. Cb1—c3, d7—d6; 6. Nf1—é2. é7—é6; 7. 0—0, Nf8—é7; 8. f2—f4!, până acum aceeastă mutare se făcea după Rh1, din cauză că se credea că negru ar putea răspunde cu avantaj prin Db6. Roedl însă arată că la acest răspuns al negrului poate continua cu Né3, iar dacă negrul ia apoi pionul din b2 cu dama, atunci ar urma Cd b5 cu dubla ameninţare Tb1 şi Cc7 +, faţă de care nu există nicio apărare. 8...., 0—0; 9. Nc1—é3, Nc8—d7; 10. Né2—f3, Dd8—b8; Saemisch are o predilecţie pentru astfel de mutări; mai bine ar fi fost însă a6 urmat de Dc7. 11. Dd1—d2, Tf8—d8; 12. Ta1—d1, Cc6×d4; 13. Né3×d4, Nd7—c6; 14. Dd2—f2!, é6—é5; 15. Nd4—é3, b7—b5; 16. g2—g4!, b5—b4 ?; negru ar fi trebuit să joace é×f4, cu continuarea N×f4, b4!; Cd5, C×d5; é×d5, Né8!, obţinând astfel o poziţie grea de zdruncinat; după mutarea greşită din text, superioritatea albului devíne imediat evidenţă. 17. Cc3—d5. Nc6×d5; 18. é4×d5, é5×f4; 19. Né3×f4, Cf6—d7; 20. Nf3—é4, Td8—f8; 21. Td1—d3, Db8—b6; negrul ar fi trebuit să forţeze schimbul figurilor prin Cc5. 22. Nf4—é3, Db6—c7; ceva mai bine ar fi fost Dd8. 23. Né3—d4, Né7—f6;

Situaţia partidei după a 23-a mutare a negrului

Negru: Saemisch.

Alb: Roedl.

24. Né4×h7+! un sacrificiu hotărâtor, care permite albului să continue cu un atac de mat. 24....: Rg8×h7; 25. Td3—h3+, Rh7—g8; 26. Nd4×f6, Cd7×f6; 27. Df2—h4 Dc7—c5+; 28. Tf1—f2, Cf6—h5; altfel nu s'ar fi putut apăra matul. 29. Dh4×h5, f7—f6; 30. g4—g5!, Dé5×d5; 31, Dh5—h7+, Rg8—f7; 32. Tf2×f6+ şi negrul abandonează.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Curiozităţi

Din curiozităţile oamenilor mari

Ampère privia totdeauna fix, învârtind în mână un nasture dela haina celui cu care vorbia. — *Bacon* leşina tot timpul eclipselor de lună. — *Beyle* se îmbolnăvia de câte ori auzia căzând apa din robinet. — *Bourdalone* cânta din vioară înainte de a se sui în amvon. — Mareşalul *de Brézé* leşina de câteori vedea un iepure. — *Crebillon* îşi scria tragediile având totdeauna doi corbi pe masa lui de lucru. — *Cuyas* lucra culcat pe pântece. — *Daumesnil* îşi credea totdeauna existenţa ameninţată de comete. — *Erasme* era scuturat de friguri de câte ori vedea un peşte. — *Haendel* nu compunea decât atunci când era ameţit de băutură. — *Lalande* mânca paianjeni — *Lavoisier* nu bea niciodată decât dintr'o călimară. *Catherine de Médicis* nu putea suferi parfumul trandafirilor. — *Méhul* avea totdeauna un craniu pe piano. — *Mignard* nu putea dormi decât atunci când avea în cameră o găină. — *Pascal* vedea totdeauna în jurul lui o prăpastie. — *Papa Honorius* credea că viaţa lui era legată de a unei găini negre numită Roma. — *Priestley* isbucnea în râs decâteori vedea o înmormântare. *Richelieu* trăia înconjurat de pisici. — *Spinoza* îşi scotea limba oridecâteori se uita în oglindă. — *Tycho-Brahé* leşina când vedea un iepure. *Vauban* era încredinţat că, într'o viaţă anterioară, va fi fost femee. — *Platon*, ca să se inspire, mânca smochine. — Deasemenea *Machiavel,* decâteori intra în bibliotecă. — *b.*

Infernul oraşelor mari

Chestiunea zgomotului a devenit o adevărată problemă de stat în Italia, unde se caută cu toate mijloacele să se păstreze oraşelor antice frumuseţea lor clasică, neatinsă de vulgaritatea invenţiilor moderne. Automobil Clubul din Milano a organizat de curând un aşa zis concurs de linişte. Intr'o zi cu circulaţie deosebit de mare, au fost puse pe străzile cele mai frequentate organe de control, care au supraveghiat de aproape trecerea maşinilor concurente. Se puneau note rele pentru toate greşelile de conducere, pentru semnalizarea inutilă sau eşaparea inoportună a motorului. Marea majoritate a notelor rele s'a dat pentru pornirea greşită a motorului, pentru zgomotul inutil, pentru sirenele prea stridente, etc. O mică parte numai din notele rele s'au dat pentru călcări de regulament propriu zise. S'a făcut astfel dovada că zgomotul infernal s'ar putea remedia dacă şoferii ar fi mai civilizaţi şi ar ţine seama de nervii semenilor şi dacă autorităţile de control le-ar impune respectarea acestor principii.

Reclama e sufletul comerţului

Se ştie că cei mai mari meşteri ai reclamei sunt Americanii. Recordul l'a bătut însă proprietarul unui mare cinematograf din Los Angeles, unde se dau toate premierele senzaţionale în faţa celor mai mari vedete ale cinematografului şi a personalităţilor de marcă din industria filmului. Toţi aceştia sunt vanitoşi şi le place să fie admiraţi. Proprietarul teatrului a instalat la intrare nişte reflectoare uriaşe, care scaldă în lumină orbitoare pe cei ce se dau jos din maşină. Un difuzor uriaş anunţă mulţimii de gură-cască din faţa teatrului numele vedetei care intră şi câteodată chiar preţul toaletelor şi bijuteriilor arborate. Pentru personalităţile de frunte se trag salve oarbe. Prin radio se anunţă întregii Americi sosirea vizitatorilor şi li se descriu toaletele. Exploatând astfel vanitatea publicului, acest negustor psiholog îşi poate permite să fixeze preţurile de intrare dela 25 de dolari în sus.

Toată lumea se întrece în America în găsirea unor trucuri de reclamă cât mai rafinate. De curând locatarii unei vile izolate au fost treziţi din somn de nişte indivizi mascaţi, care-i ameninţau cu revolverele. După ce i-au speriat de moarte, aceşti indivizi le-au spus: „Suntem reprezentanţii firmei Cutare. Acum câteva zile l'aţi refuzat pe agentul nostru, care vă oferea nişte siguranţe speciale pentru ferestre. Vedeţi acum ce vi se poate întâmpla dacă nu vă procuraţi aceste siguranţe, cunoscute în lumea întreagă".

Insula fericirii

La depărtare de o zi de Tokio, se află Hatsushima, — o insulă originală cu un singur sat, în care trăesc numai 42 de familii japoneze. Acest număr nu poate fi niciodată depăşit, pentrucă dintre copiii unei familii n'are voe să se căsătorească şi să trăiască pe insulă decât fiul cel mare. Ceilalţi pleacă toţi să-şi caute norocul aiurea. Satul are o singură stradă cu două şiruri de case japoneze. La capăt e templul şi cimitirul, precum şi baia publică, obligatorie în orice comunitate japoneză. Prăvălii, teatre, restaurante sau alte localuri de petrecere nu există. Locuitorii observă cu stricteţe tradiţiile şi obiceiurile străbune şi-şi cunosc absolut toţi strămoşii de şase, şapte sau chiar opt secole. Satul se administrează după principiile comuniste, fiecărei familii atribuindu-se câte un lot de pământ proporţional cu numărul membrilor ei. Produsele prisosind peste nevoile proprii sunt schimbate contra altor mărfuri, pe celelalte insule, iar câştigul se varsă la un fond comun. Nu există deci crize de şomaj, lupte, certuri, etc. Această utopie devenită realitate este celebră în Japonia şi vizitată foarte des de Japonezi şi de străinii curioşi.

Cereţi la toate librăriile şi chioşcurile:

TUBERCULOZA

în lumina ultimelor cercetări ştiinţifice

de Dr. M. EPELMAN, fost medic secundar al sanatorului „Toria"

Este cea mai *complectă* carte despre tuberculoză, *scrisă pe înţelesul tuturor.* Cuprinde 20 capitole, numeroase clişee şi planşe. Un volum elegant, 200 pagini, *preţul 90 lei.*

Cartea se poate comanda şi direct dela autor, trimiţându-se costul volumului prin mandat poştal pe adresa: Dr. M. Epelman, P.-Neamţ. Expediţia se face *prompt* şi franco la domiciliul indicat.

INDISCUTABIL PAINEA HERDAN E CEA MAI BUNA

Cărţi şi Reviste

PETRE V. HANEŞ: „Poezii populare în scrisorile din război ale soldaţilor" (Editura Soc. „Prietenii istoriei literare" Bucureşti, 1931).

Fiind, la Iaşi, în zilele grele ale refugiului, membru în comisia de cenzură a scrisorilor, d. Petre V. Haneş a avut fericita idee să păstreze, în copie, câteva din scrisorile acelora, care, de pe front, îşi exprimau gândurile şi simţurile către cei rămaşi la vatră. Curios, mai toate scrisorile acestora erau scrise în versuri, unele de factură curat populară, altele cu pronunţată notă orăşănească, toate însă impresionante prin adevărul simţirii şi prin aceea duioşie caracteristică întregei noastre poezii populare. Dacă unele sunt de relevat ca simple curiozităţi iar altele ca doveditoare a lirismului poporului nostru, sunt câteva, numai două, care arată temperamente poetice deosebite, în acelaş lanţ de creaţiune anonimă cu Toma Alimoş şi Mioriţa. Iată pe cea dintîi, ca o demnă variantă a unui fragment din Toma Alimoş:

Jălui-m'aş câmpului,
Câmpul are peliniţă,
Nici la el nu am credinţă
Jălui-m'aş codrului,
Codrul are frunză verde
Şi pe mine nu mă crede
Jălui-m'aş vântului,
Vântul bate cu furie
Şi nici nu mă mai mângâie.
Jălui-m'aş florilor
Dar pe flori se pun albine
Şi 'n ele nu mă 'ncred bine...

In cea de-a doua apare acelaş sentiment de contopire în mijlocul naturii, de înfrăţire cu moartea, ca 'n Mioriţa:

Şi-am zis verde trei bujori
Măi soldat din vânători,
Cum ţi-o fi soarta să mori?
In munţii Balcanilor
Pe câmpia Hunilor.
Dar cine mi te-o scălda?
Nourii când or ploua.
Dar cine mi te-o 'mbrăca?
Frunza când s'o scutura.
Dar cine mi te-o 'ngropa?
Munţii când s'or despica
Dar cine mi te-o boci?
Ciorile când or veni.
Cine te-o descoperi?
Corbii când or croncăni.

Cu aceste poetice imagini şi cu această atitudine sentimentală proprie poeziei noastre anonime, cele două fragmente de mai sus dovedesc că poporul nostru încă mai are acea vitalitate poetică, exercitată mai ales în vremea marilor suferinţe ale neamului. Şi războiul din urmă, ca una din ultimele noastre suferinţi, a trebuit să-şi aducă contribuţia lui la îmbogăţirea tezaurului de simţiminte cu care e înzestrat ţăranul român.

GEORGE BAICULESCU

LORD THOMSON: Ţara Smarandei

Acum 5 ani, lordul Thomson, — ministrul navigaţiei aeriene engleze, mort în Octombrie trecut în incendiul năvii aeriene R. 101 — publicase, sub titlul „Ţara Smarandei", nişte însemnări zilnice, în care descria timpul petrecut în România în 1915, ca ataşat militar englez. A apărut acum o nouă ediţie, de astă dată însoţită de o prefaţă de MacDonald, în care se desvălue taina cărţii. Ca prieten intim al defunctului lord, MacDonald arată că „Smaranda" este principesa Martha Bibescu, iar „Ţara Smarandei" — România. Fără îndoială că pentru această destăinuire, premierul englez are consimţământul distinsei scriitoare. Lordul Thomson, care a petrecut mulţi ani la noi şi este un de aproape cunoscător şi un mare admirator al României, descrie în culori vii ţara şi face portrete foarte plastic reliefate ale personalităţilor de seamă ce a cunoscut. Pe „Smaranda" a cunoscut-o cu prilejul unui concert la curtea Regelui Ferdinand: „Când a încetat muzica şi s'a făcut iar lumină, am văzut o pereche cu adevărat regească coborând treptele din balcon în sală. Lângă Regele Ferdinand păşea o femee pe care n'o văzusem nicăeri până atunci. Purta o rochie de catifea neagră şi era împodobită cu bijuterii splendide, poate prea bătătoare la ochi pentru altă femee, dar fără de care *ea* nici nu putea fi imaginată". Toată cartea este pătrunsă de o adâncă admiraţie pentru atmosfera din casa Bibescu. Delicateţea cu care descrie şi face plauzibilă marea prietenie platonică dintre el şi *Smaranda*, pune caracterul şi sufletul autorului într'o lumină foarte simpatică. La un moment dat, el spune: „Nici nu pot cuprinde cu mintea ce-ar însemna pentru mine moartea *ei*. Ce-aş deveni eu cum aş mai vedea lumea, dacă n'ar mai exista *ea*".

Cartea aceasta încântătoare, asupra căreia moartea tragică a lordului Thomson aruncă o umbră de adâncă tristeţe, se traduce acum în limba franceză şi germană, şi probabil că în curând o vom putea citi în româneşte.

O carte nouă despre preşedintele Hoover

In America a apărut de curând o carte sub titlul „Washington Merry-Go-Round", în care se critică aspru caracterul preşedintelui Hoover. Eşecurile acestuia s'ar explica prin două trăsături de caracter nenorocite: laşitatea şi nehotărîrea — în politică — care, împerechiate cu micimea lui de suflet — ca om, — pun la grele încercări şi pe cei mai buni prieteni ai preşedintelui. Ar mai fi şi alte împrejurări, din pricina cărora Hoover nu-i la înălţimea chemării lui. Printr'o propagandă necunoscută în analele politicii americane, s'a ţesut un adevărat mit în jurul lui Hoover, prezentat ca un mare meşter capabil să dea poporului orientarea cea bună. De fapt, Hoover şi-a dobândit averea şi reputaţia în China printre kuli şi sclavi, unde tăia şi spânzura în adevărat autocrat. Ajuns în fruntea unui stat democrat, a făcut descoperirea că de senatorii americani — adversari — nu se poate debarasa atât de sumar ca de sclavii galbeni; îi poate cel mult trimite undeva ca ambasadori, dar cum nu's decât 5 locuri de ambasadori, a fost silit să se înconjoare de politiciani de cea mai ordinară speţă, care prin inabilitatea lor politică i-au compromis iremediabil guvernarea. Nimeni nu şi-a permis până acum să critice atât de aspru pe un preşedinte de stat în exerciţiul funcţiunii. De aceea cartea stârneşte în America o vâlvă extraordinară.

Prostituţia în Uniunea Sovietică

S'a scris mult chiar în Franţa, despre junimea vagabondă în U. R. S. S. Cea mai bună lucrare apărută asupra acestui subiect este incontestabil cartea d.Zenzinov, *Les enfants abandonnés en Russie Soviétique*. In schimb, spune Briam-Chaninov în „Mercure de France", prostituţia, un alt aspect hidos al vieţii sociale a Moscovei, a fost timp foarte îndelungat lăsată complect în umbră şi numai astăzi, datorită cărţii d-rului Friedland, a cărei solidă documentare este bazată exclusiv pe observaţiuni personale, acte oficiale şi jurnale controlate de guvernul sovietic, putem să ne facem o ideie justă despre ea.

Dacă origina acestui flagel social pe care-l reprezintă copiii părăsiţi este războiul, revoluţia şi războiul civil care a dezorganizat şi a risipit multe familii, origina prostituţiei, aşa cum se manifestă ea în U. R. S.S. trebuie căutată în tristeţea întunecată, în platitudinea înăbuşitoare a vieţii sovietice, alcătuită din privaţiuni de tot felul, din constângeri perpetui şi dintr'o oboseală generală. Vom adăoga la acestea că noile legi moscovite nu protejează nici inviolabilitatea căminului, nici puritatea căsătoriei, nici onoarea femeii. Dimpotrivă, ele dau toată libertatea acelora care vreau să desfacă celula familiară, să dezorganizeze căminul, să batjocoriască căsătoria şi să facă din femeie o jucărie.

Femeia rusă nu este vicioasă prin temperament, totuş ea se dă uşor. Care este cauza? La ea, inconştientul prevalează uşor asupra raţiunii; o neglijenţă morală, rezultată din condiţiunile unei societăţi de formaţie recentă, înlocueşte la cele mai multe etica absentă. Femeia rusă poate să fie eroică, plină de abnegaţie şi curaj, dar ea poate deasemenea să se dea primului venit, fără nici un gând ascuns, dar şi fără nici o rezervă.

Ce face guvernul sovietic pentru a regenera femeia fiziceşte şi moraliceşte? Aproape nimic. Instituţiunile existente în acest scop sunt nişte concepţiuni biurocratice fără suflet, ale căror rezultate sunt quasi-nule.

O lipsă acerbă de locuinţe care provoacă o suprapopulare şi o promiscuitate greu de închipuit în condiţiuni europeneşti, vin să se adauge plictiselei, lenei, mizeriei şi regimului legal al familiei, pentru a înmulţi cadrele prostituţiei.

Căsătoria în Rusia Sovietică nu este o dogmă. Ea este pur şi simplu un contract, care se poate desface uşor, chiar fără consimţământul amânduror părţi contractante. Astfel numărul divorţurilor creşte din an în an în proporţii enorme. In 1928, într'un singur cartier al Leningradului, la 5.471 de căsătorii s'au înregistrat 4.189 de divorţuri. Statisticele arată că în medie căsătoriile sovietice nu durează mai mult de trei luni. Evident, acela care beneficiază de toate avantagiile codului matrimonial este bărbatul. Amorul în aceste uniuni efemere nu joacă decât un rol secundar. Ceea ce există este, pe de o parte dorinţa bărbatului, iar pe de alta, o remarcabilă neglijenţă sufletească a femeei ruse, roasă de acea formă specială a ipohondriei, care se numeşte: *russkaia handra*.

Astfel căsătoriile uşor contractante şi uşor desfăcute sunt alături de promiscuitatea caracteristică a locuinţelor din marile oraşe ruseşti, o cauză care contaminând femeia din vârsta cea mai fragedă cu virusul desfrâului, pregătesc un număr însemnat de jertfe ale prostituţiei.

O altă cauză este imposibilitatea aproape deplină în Rusia pentru o femeie tânără de a găsi mijlocul pentru a-şi câştiga pâinea zilnică sau o situaţie cât de cât stabilă, fără a trece prin exigenţele angajatorilor, şefilor de personal sau regisorilor.

Guvernul, organizaţiile sociale şi presa Uniunii sovietice aruncă flagelul prostituţiei în seama regimului trecut, dar nici odată, pe timpurile ţarismului ea nu a îmbrăcat aspectele hidoase de astăzi. Copiii şi femeile profesioniste sunt astăzi prinse de această plagă socială. Dactilografele, modistele sau lucrătoarele instituţiunilor sovietice, după ce îşi sfârşesc ziua de lucru şi îşi mănâncă raţia mizerabilă, coboară astăzi în stradă, pentru a vâna bărbatul.

Prostituţia în ţara Sovietelor arată odată mai mult ce prăpastie există între construcţia teoretică a problemelor sociale şi aplicarea sau soluţionarea lor practică.

Curier literar

D. Pilsudski care s'a odihnit pe insula Madeira, s'a folosit de timpul liber pentru aşi scrie memoriile. Volumul va apare în curând. Deocamdată a apărut un capitol într'un ziar polonez.

Intre altele, Pilsudski povesteşte despre primele zile de revoluţie în Germania, în Noembrie 1918. Fusese liberat din fortăreaţa din Magdeburg şi a plecat imediat la Varşovia.

In prima noapte din Varşovia, după ce adormise adânc doborât de oboseală, a fost trezit din somn de o delegaţie a Sfatului soldaţilor germani.

„Foarte uimit — scrie Pilsudski — i-am întrebat ce vor dela mine. Mi-au răspuns că sunt gata să se supună ordinelor mele, dacă le garantez securitate şi libera întoarcere în ţara lor. Când, şi mai uimit, i-am întrebat de ce mi s'au adresat tocmai mie, care m'am întors abea din Magdeburg, neavând nici un fel de organizaţie solidă şi sigură pentru a le da vre'o garanţie, mi-au răspuns:

— Nu vrem să-i stingherim pe Polonezi. Dar n'avem cui să ne adresăm decât d-tale. Ura contra noastră este atât de mare încât suntem sfâşiaţi. Dacă nu acceptaţi propunerea noastră vom fi siliţi să ne croim un drum, cu armele în mână, spre ţara noastră.

Reflectai un moment, apoi i-am întrebat dacă sunt dispuşi să-mi predeie tot armamentul, liniile de telegraf şi telefon, locomotivele şi vagoanele germane.

După câteva şovăeli, germanii au acceptat.

Mă gândi: arme, locomotive şi vagoane sunt pe vremea asta o comoară nestemată; face să promiţi orişi ce, chiar dacă nu eşti sigur că vei putea împlini promisiunea. Le-am dat, deci, garanţiile cerute.

Pilsudski a căpătat astfel, deodată, mijloacele technice de care avea nevoie Polonia pe vremea aceia.

* * *

Seminarul de dialectologie socială al Institutului filologic din Leningrad se ocupă de mai multă vreme cu studiul dialectului tâlharilor ruşi.

Un număr special al revistei *„Iazâc i literatura"* (Limba şi literatura) publică o serie de studii cu privire la această temă. Scriitorul V. Larin se ocupă cu elementele occidentale din dialectul apaşilor ruşi. E vorba de cuvinte şi expresii imprumutate din limbile franceză, germană şi poloneză. M. Fridman se ocupă cu elementele din idiş. Barannikov — cu elementele ţigăneşti şi N. Dimitriev — cu elementele turceşti.

Din întroducere aflăm că seminarul dispune şi de alte câteva studii de aceiaşi natură, între altele de o cercetare a elementelor greceşti şi româneşti din dialectul tâlharilor ruşi. Studiul cu privire la cuvintele româneşti se datoreşte lui N. Filippov.

* * *

„Foma Kleşnev" roman de M. Slonimski. Autorii ruşi, care scriu şi trăesc sub controlul criticei şi cenzurei comuniste, ca Libedinski, Panferov, Fadeer, Gladkov şi chiar Panteleimon Romanov, au incercat să ne zugrăvească viaţa şi activitatea „eroului" comunist. Se simte lipsa unei figuri centrale care să întruchipeze planul de cinci ani, în literatura sovietică.

Inlăturarea lacunei şi rezolvarea acestei probleme a întreprins'o scriitorul Slonimki cu romanul său „Foma Kleşnev", apărut recent la Moscova. Slonimski a creiat în Foma Kleşnev figura ideală a bolşevismului; dar n'a reuşit să-i deie viaţă şi contururi plastice. Foma Kleşnev este o umbră. In schimb mediul în care se învârte şi anturajul lui oglindesc viaţa veritabilă în culori vii, dar această descriere nu mai corespunde idealului de partid. — *D.*

Anti-neoiobăgia...

Astfel sună subtitlul cărţii „tovarăşului" S. Timov, comunist român, intitulată „Problema agrară şi mişcarea ţărănească în România" şi scoasă din însărcinarea şi sub auspiciile „Institului agrar internaşional" din Moscova (1928).

Este una din multele cărţi despre ţara noastră, care s'au publicat în Rusia Sovietică dela revoluţie încoace, dar este prima care constituie un studiu ştiinţificeşte documentat şi conceput. Contrar celor ce se întâmplă în alte publicaţii sovietice privitoare la noi, lucrarea de faţă este în întregime alcătuită după izvoare româneşti şi pe cele aproape 300 de pagini compacte pe care le conţine, se perindă numele tuturor acelor ce s'au ocupat de problema agrară în România, începând cu Kogălniceanu, Xenopol şi Rosetti şi sfârşind cu Zeletin şi Garoflid. Mai sunt larg folosite pedeasupra şi publicaţiunile oficiale şi periodice.

Dar elementul românesc se sfârşeşte cu epuizarea datelor statistice şi a faptelor concrete. De îndată ce trecem în domeniul aprecierilor şi al concluziunilor, intrăm pedeantregul în felul de a vedea şi gândi al marxiştilor ultra-ortodoxi şi ne ciocnim de acelaş spirit sectar care domină întreaga literatură sovietică.

In lucrarea lui Timov, ca şi a altor autori sovietici, România este înfăţişată ca o ţară burghezo-capitalistă cu veleităţi imperialiste, iar în urma războiului ca un produs hibrid şi eterogen, rezultat din anexarea forţată a unui cerc de provincii, care se deosebesc de România şi ca grad de cultură şi ca compoziţie etnică. In rândul celorlalte state europene situaţia ei este aceea a unei bariere împotriva Rusiei Sovietice. Sprijinul de care se bucură din partea puterilor apusene se datoreşte acestei situaţii, precum şi faptului că ea constituie o colonie foarte rentabilă a capitalului industrial străin, care avea înainte de războiu o cotă de 80% în producţia naţională, iar astăzi mai are încă 70%. In interior ţara e bântuită de o crudă criză economică, dublată de o criză politică, socială şi naţională, care o mână fatal spre revoluţie. Insă ţăranul român este ţinut în întunerec, sau condus de partide ţărăneşti după nume, dar burgheze ca ideologie, iar socialiştii români sunt pe drumul greşit trasat de Dobrogeanu-Gherea şi deci în imposibilitate de a-i arăta ţăranului şi muncitorului român adevărata cale de mântuire şi de a-l duce spre cucerirea puterii, care i se cuvine şi care nu va întarzia să-i vină.

Şi totuş această lucrare rămâne o contribuţie interesantă (chiar sub formă de contribuţie negativă şi poate mai mult sub această formă) la literatura românească asupra problemei noastre agrare. De această lucrare va trebui să se ţină seamă la lichidarea acelei polemici privitoare la naşterea capitalismului românesc, care este deschisă astăzi prin lucrările d-lor Şt. Zeletin şi Şerban Voinea. Punctele esenţiale ale criticei căreia supune Timov teoria neoiobăgistă a lui Gherea, merită să fie schiţată pe scurt.

Acestei critici îi premerge o serie de capitole care nu lasă nimic de dorit în ceea ce priveşte exactitatea şi obiectivitatea expunerii, despre evoluţia relaţiunilor agrare şi situaţia ţărănimii moldo-valahe în decursul veacurilor, starea principatelor dunărene la începutul secolului trecut, regulamentul organic şi regimul creiat de el, reforma agrară a anului 1864 şi legislaţia agrară a anilor ce urmează (1866, 1872 şi 1882).

Privitor la această parte este important de observat dela început paralelismul dintre evoluţia agrară în secolul al 19-lea în Rusia şi în România. Şi acolo ca şi aici reforma agrară a pornit nu din interesele ţărănimei, ci din interesele proprietăţii mari, iar caracteristica principală este nu înzestrarea iobagilor cu libertate personală, ci liberarea lor de pământ, mijloc de producţiune, spre a creia astfel o premisă pentru exploatarea lor pe baze noi, în condiţiunile noi ale epocii burghezo-capitaliste. Mai mult, pentru garantarea braţelor de muncă necesare exploatărei capitaliste a pământului, şi în Rusia ca şi în România urmează o serie de legi „sângeroase", care toate au de scop sprijinirea proprietarului prin legarea de el ca braţe de muncă a foştilor săi iobagi. In această privinţă într'adevăr legile privitoare la regimul muncii agricole ale celor două ţări, coincid aproape textual, ceea ce-l face între altele pe autor să tragă concluzia că este imposibil ca legiuitorii ruşi şi români să nu se fi influenţat reciproc.

Dacă la constatarea de mai sus vom adăoga observaţia autorului că situaţia descrisă mai sus a existat şi în alte ţări, chiar mai înaintate capitaliceşte (Anglia, Prusia), vom înţelege uşor raţionamentul pe care se bazează întreaga critică a neoiobăgiei.

Impresionat de exploatarea monstruoasă a ţărănimii şi pornind dela 1) faptul stării mizerabile a ţăranului în general, 2) restrângerea dreptului de locomoţiune al ţăranilor prin ţară şi de folosire liberă a loturilor, precum şi dela 3) legislaţia restrictivă privitoare la regimul muncii agricole, — Gherea a conchis greşit că regimul agrar, rezultat din reforma dela 1864 şi legislaţia ulterioară, nu este altceva decât o a doua ediţie a iobăgiei, o revenire la starea dinainte de reformă, o nouă iobăgie, o *neo-iobăgie*. Acest regim, alături de instituţiunile liberalo-burgheze, introduse împreună cu constituţia, ar fi creiat „anomalia istorică" a existenţei simultane a *două stări sociale:* una social-economică, alta social-politică, lipsite de corespondenţă, exclusive, contradictorii. Cauza acestei anomalii este — după Gherea — suprapunerea instituţiunilor capitaliste, rămase simplă *formă*, peste un *fond* feudal. Mai mult, această anomalie este comună evoluţiei ţărilor înapoiate, din momentul în care vin în contact cu capitalul industrial al ţărilor înaintate economiceşte, de unde vestita teorie a „evoluţiei ţărilor înapoiate", care constitue meritul şi originalitatea lui Gherea.

Ori autorul a arătat dela început că această evoluţie nu este caracteristică României sau ţărilor înapoiate, agricole, ci se poate urmări şi în ţări economiceşte desvoltate (Anglia, Prusia). Aduce acuma în sprijin pe Marx, care cunoştea bine relaţiunile agrare ale ţărilor balcanice şi a dovedit în mod expres că transformarea proprietăţii feudale în proprietate civilă (quiritară), constituie punctul de pornire al capitalismului în agricultură; că deaici aceasta din urmă începe să se desvolte *capitaliceşte*, deşi păstrează dela început formele regimului iobag; iar anomalia stărilor sociale este doar una din particularităţile desvoltării capitalismului în agricultură. Citează apoi pe Lenin, care în marea lui lucrare „Desvoltarea capitalismului în Rusia", susţine aceeaş teză şi dovedeşte încă odată că evoluţia agrară a ţărilor înapoiate nu se face după vreo lege deosebită de aceea a desvoltării capitalismului în general, ci numai după una din formele tipice pe care le ia: prusacă — în ţările europene, americană — în noile continente. Prin urmare la atingerea unei ţări înapoiate cu capitalul industrial al ţărilor înaintate economiceşte *„întreg regimul agrar devine capitalist, păstrând timp îndelungat trăsături de-ale regimului iobag"* (Lenin), iar nu cum spune Gherea: ....*„Am numit acest regim neoiobag, pentrucă el păstrează fondul esenţial al vechei iobăgii, deşi conţine un adaos necesar şi inevitabil de elemente capitaliste"*.... Fundamentare şi formulare diametral opuse. Concluziunile? Iată-le.

Teoria lui Gherea, „ignorând desvoltarea forţelor interne ale ţărilor mici şi transformându-le într'o mărime funcţională a marilor State imperialiste", este o teorie greşită în însăş baza ei.

Mai mult, ea este o teorie a capitalismului românesc, deoarece pe de o parte condiţionează necesitatea ajutorului activ pentru desvoltarea lui din partea social-democraţiei, dar pe de altă parte preconizează contemplarea pasivă a procesului acestei desvoltări şi politica braţelor încrucişate din partea proletariatului, „adormind astfel conştiinţa lui de clasă şi lăsând pe muncitor în prada unei inacţiuni totale" (p. 68). Este *struvismul* rusesc în formă desvoltată şi dus la ultimele concluziuni logice (Struve, la început socialist, mai târziu apologet al autocraţiei ţariste, este autorul unei teorii a evoluţiei regimului agrar rusesc, foarte asemănătoare cu teoria „neoiobăgiei" lui Gherea).

Şi în fine, teoria aceasta, prin atitudinea sa negativă faţă de ţărănime şi mişcarea ţărănistă, prin negarea forţelor interne ale ţărilor înapoiate şi condiţionarea desvoltării lor de mersul triumfal şi bine făcător al imperialismului, „se transformă în condiţiunile realităţii de astăzi şi în forma ei desvoltată, în *troţchism* de cea mai pură specie"!!! (pag. 69). Prietenia personală dintre Troţchi şi Gherea, trebuie să fi fost— spune Timov — rezultatul simpatiilor lor politice.

Expunerea pe larg a răscoalei ţărăneşti din 1907 şi a legislaţiei agrare a anului 1908, schiţarea desvoltării economice a ţării în epoca premergătoare războiului, expunerea reformei agrare a anilor 1917—1921 şi a relaţiunilor agrare în România de astăzi, arătarea locului agriculturii în economia naţională a ţării mărite şi înoite, istoricul mişcării ţărăneşti şi al partidului ţărănesc român, — tot chestiuni tratate pe larg în restul de două treimi ale cărţii, constituie o interesantă expunere a problemei noastre agrare, dar nu schimbă şi nu adaogă nimic la concluziunile înşirate mai sus. Şi la sfârşitul cărţii, ca şi la începutul ei, autorul subliniază aceleaşi caracteristici şi aceleaşi rătăciri, scoţându-le toate pe de o parte din structura burghezo-capitalistă a Statului, pe de altă parte din direcţia falşă pe care a apucat-o social-democraţia românească, derutată de promotorul şi ideologul ei, C. Dobrogeanu Gherea.

Ca comunist conştient de interesele revoluţiei mondiale şi de interesele clasei ţărăneşti româneşti, autorul se simte dator să deschidă ochii comuniştilor Români şi Ruşi asupra realităţii, să arate pe de o parte ipocrizia doctrinelor politice ce caută să se impună ţăranilor sub masca unor doctrine izvorîte din considerarea intereselor ţărăneşti, să scoată proletariatul românesc din mrejele socialismului reformist şi trădător şi să-l ajute să îmbrăţişeze doctrina adevărului şi a mântuirii a lui Lenin (se înţelege în interpretare stalinistă, nu troţchistă).

Această operă mântuitoare autorul o consideră cu atât mai necesară cu cât rătăcirile arătate mai sus ar fi singurele cauze, care împiedică o revoluţie, favorizată de altfel în România de următorii factori: 1) acuitatea problemelor agrară şi naţională, 2) vecinătatea Rusiei Sovietice, 3) contradicţiunile imperialismului în Balcani.

Lucrarea, după cum se poate vedea, este — ca de altfel toate cărţile sovietice — abil concepută şi motivată.

M. MAJEWSKI

INSEMNĂRI

Măria-Sa Puiul Pădurii

In ultimul număr al revistei „Viaţa Românească", d. Al. A. Philippide tratează o interesantă problemă de tehnică literară.

Se ştie că în „Baltagul", d. M. Sadoveanu a transpus într'un cadru modern legenda „Mioriţei"; iar „Măria-Sa Puiul Pădurii" este o prelucrare a răspânditei „Genoveve de Brabant". D. Al. A. Philippide se opreşte la această din urmă operă, pentru a arăta raporturile dintre scrierea populară şi redacţiunea d-lui M. Sadoveanu, şi pentru a sublinia mijloacele de care s'a folosit autorul nostru ca să ridice legenda la înălţimea unei adevărate opere de artă.

Ca toate operele literare populare, — scrie d. Al. A. Philippide, — Genoveva e construită în chip simplist, cu o psihologie schematică şi rudimentară şi cu inevitabilul sfârşit moral, în care binele triumfă şi răul este pedepsit.

D. Sadoveanu n'a schimbat nimic din schema fundamentală a legendei. Toate personajele din versiunea populară a „Genovevei" au rămas. Regăsim pe lângă Genoveva, Siegfried şi Golo, pe camerista Berta, şi pe cei doi gealaţi, trimişi s'o omoare în codru pe Genoveva şi care o lasă să scape cu viaţă, după ce o pun să jure că n'are să părăsească niciodată pădurea şi n'are să se întoarcă la castel.

M. Sadoveanu

Dar d. Sadoveanu a modificat totuşi ceva. A dat o amploare caracterelor eroilor. A complectat construcstrucţia schematică a vechii legende, dându-i o valoare şi o psihologie realistă şi verosimilă. A tratat subiectul „Genovevei" cu procedeele romanului modern, explicând faptele personajelor şi motivându-le. Prin asta, legenda a devenit mult mai omenească, pierzându-şi caracterul ei simbolic, care îi dădea o înfăţişare de parabolă, cam didactică.

Trebue să spunem că a fost o întreprindere dificilă. Sunt două maniere de a trata o legendă. Una este aceia a adaptării stricte la subiect. Este metoda lui Flaubert din „Saint Julien l'Hospitalier". Flaubert a făcut în „Saint Julien" o reconstituire a pitorescului medieval (şi nu o reconstituire *realistă* cum a făcut cu Carthagina în „Salammbô"). L-a preocupat numai acest pitoresc, realizând una din cele mai desăvârşite creaţiuni de stil din literatura universală. Semnificaţia legendei îl interesa pe Flaubert foarte puţin.

Dar o legendă poate fi reluată şi tratată cu intenţia de a-i da o nouă interpretare. Acest procedeu a fost întrebuinţat foarte des de romantici. Legenda, în cazul acesta, este un pretext pentru autor ca să-şi ilustreze propriul lui material sufletesc. Morala şi semnificaţia legendei capătă astfel o modificare sau o nouă interpretare. Joseph Delteil a întrebuinţat acest procedeu chiar cu fapte istorice, de exemplu în „Jeanne d'Arc".

D. Sadoveanu în „Măria-Sa Puiul Pădurii" utilizează ambele procedee. A dat cuvenita importanţă detaliului pitoresc şi, în acelaşi timp, a dat o interpretare nouă caracterelor eroilor. Departe însă de a aplica procedeele subiective ale romanticilor, d-sa nu s'a ocupat să modifice şi să interpreteze morala legendei, ci numai a dat conflictului psihologic sensul verosimil şi adevărat uman. A restabilit oarecum adevărul, despoindu-l de orice semnificaţie simbolică.

Din amândouă procedeele pomenite mai sus d. Sadoveanu, cu mult tact şi meşteşug, a luat partea cea mai bună. Prin asta d-sa şi-a creat o metodă foarte personală pentru exploatarea literară a legendelor. A inaugurat, în această materie, un punct de vedere nou — cel puţin în cadrul literaturii noastre. Aceasta este şi una din cauzele pentru care „Măria-Sa Puiul Pădurii" este atât de minunat realizată.

Potrivit acestei întreprinderi noi, „trădătorul" Golo nu mai apare ca un demon, ca o incarnaţie a spiritului răului, diabolic, crud şi pervers. Golo, văzut de d. Sadoveanu, este numai un biet om pătimaş şi impulsiv, căruia dragostea pentru Genoveva îi întunecă mintea şi îl face să săvârşească tot felul de nelegiuiri. Cititorul este ispitit să-l ierte, pentrucă îl înţelege şi pentrucă, aşa cum este descris acuma de d. Sadoveanu, Golo reprezintă un patetic exemplu de patimă şi de desechilibru sufletesc. Aceiaşi normalizare a caracterelor se vede şi în felul cum sunt prezentate şi celelalte personaje ale legendei.

Dar în „Măria-Sa Puiul Pădurii", ca pretutindeni în opera d-lui Sadoveanu, cititorul este fermecat, în primul rând, de magia stilului. Sunt în această carte o mulţime nenumărată de imagini. Ca şi Flaubert în „Saint Julien l'Hospitalier" — dar cu mai puţină ariditate în expresie şi cu mai multă căldură — d. Sadoveanu a realizat aici un preţios album de estampe medievale. Toată povestea este scăldată într'o lumină domoală şi dulce, o lumină de vitralii. Aşa e capitolul în care e descrisă nunta Genovevei. In aceiaşi strălucire molcomă şi în acelaşi ritm potolit, se desfăşoară toată legenda. D. Sadoveanu învălue în mirajul stilului d-sale chiar întâmplările cele mai groaznice şi conflictele cele mai tragice. Puterea d-sale de largă evocare a găsit în povestea Genovevei prilejuri minunate.

D. Al. A. Philippide citează un pasaj din „Măria-Sa Puiul Pădurii", pasaj care după d-sa cuprinde toate procedeele utilizate de d. M. Sadoveanu, şi-şi încheie astfel articolul:

Plasticitate, evocare, pitoresc (metoda Flaubert); dar în acelaş timp intervenţia autorului. D. Sadoveanu intervine în povestire mereu. Şi foarte bine face. Evocările lui Flaubert, prea seci, prea aride, prea impersonale, sufăr de o lipsă de căldură şi de comunicativitate: e o artă rece şi puţin prietenoasă. D. Sadoveanu, dimpotrivă, stă de vorbă cu cititorul ori de câte ori se iveşte prilejul. Acest lucru dă cărţii d-sale un aer de poveste spusă, rostită pe îndelete de un povestitor de geniu. Şi nimeni nu ştie să povestească cum ştie d. Sadoveanu...

Mişcarea literară în Belgia

Asociaţia scriitorilor belgieni a fondat la Bruxelles o „Casă a Cărţii", care va centraliza toate producţiile literare, atât vechi cât şi noi. Aceasta va contribui desigur să dea un nou avânt literaturii belgiene, care a fost până acum într'o situaţie destul de complexă.

Intr'adevăr, se făcea o concurenţă enormă scriitorilor belgieni, atât celor de limbă franceză cât şi celor de limbă germană.

Ei erau consideraţi că fac parte dintr'o literatură străină, care se desvoltă într'o ţară vecină. Scriitorii trebuiau să-şi caute perfecţiunea sau la Paris sau la Amsterdam. Trebuiau chiar să evite neologismele şi barbarismele locale.

Franţa ca şi Olanda trimit în Belgia toate publicaţiile lor şi 'n număr destul de mare. Aceste jurnale şi reviste permit Belgienilor să pătrundă spiritul latin şi germanic. Belgienii cunosc însă adese ori chestiunile politice, literare şi ştiinţifice mai bine decât francezii înşişi.

Atracţia aceasta franceză este asemănătoare celei venite din Olanda.

Foarte multe reviste belgiene însă au un caracter pur personal.

Chiar dacă contribue cu ceva la literatura franceză sau olandeză, colaboratorii rămân originali. Ei continuă tradiţia, care lasă în urmă secole întregi de glorie şi numeroase copodopere.

Cu toate acestea este greu să convingi chiar pe Belgieni de calitatea scriitorilor lor.

Cetitorul francez (de limbă) se obişnueşte greu cu romanele belgiene, cărora le reproşează lipsa spiritului francez.

Scriitorii aceştia sunt deci mai bine primiţi în străinătate şi mai ales în Franţa.

Mulţi dintre ei au ales Parisul pentru editarea operelor. Câteva luni înainte de fondarea unei „Case a Cărţii" se creiaseră la Bruxelles câteva case de editură.

André Baillon a publicat „Délires", iar Léon Chenoy „Ut majeur". Deasemenea vor apărea lucrările lui Max Deauville, Edmond Glesner, Hubert Krains, Omer, Englebert, Constant Burniaux, Paul Ray şi Hubert Stiernet.

Pe de altă parte „Découverte de Bruxelles" de Albert Guislain e prima carte dintr'o serie publicată asupra oraşelor principale din Belgia.

Premiul naţional pentru literatură

Premiul naţional se acorda la început la trei categorii de scriitori: poeţi, prozatori, critici. Socotind că odată cu premierea d-lui G. Bogdan-Duică, critica românească nu mai are nici un reprezentant căruia să i se cuvină o răsplătire naţională, statul a redus categoriile de scriitori la două: poeţi şi prozatori. A venit criza economică. Pentru salvarea budgetului nu era decât o soluţie şi statul a hotărât eliminarea poeziei din cele două categorii rămase.

Anul acesta urma deci să se dea un singur premiu naţional: pentru proză. Ca şi acum un an, ca şi acum doi ani, ca şi acum trei ani, s'au rostit numele unui Gala Galaction, al unui Jean Bart, al unui Tudor Arghezi. Impotriva tuturor aşteptărilor, premiul a fost însă acordat d-lui Cezar Petrescu.

Nu tăgăduim realele însuşiri ale romancierului Cezar Petrescu. In evoluţia romanului românesc, contribuţia d-sale înseamnă, fără îndoială, o etapă hotărîtoare. Dar, gândindu-ne la rostul premiului naţional, nu ne putem reţine surprinderea că s'au nesocotit şi de data asta, cu o nejustificată cruzime, valori de seamă.

Faţă de brazda adâncă săpată în ogorul literaturii noastre de Gala Galaction, Jean Bart şi Tudor Arghezi, şi ţinând seamă că premiul naţional trebue să încunune şi un trecut literar, — socotim că premierea d-lui Cezar Petrescu e prematură.

Ne exprimăm părerea de rău că onorata comisiune a premiului naţional perpetuează, din consideraţiuni străine de literatură o nedreptate condamnabilă. — *Ad. Lit.*

Roman şi teatru

Drieu la Rochelle într'un articol din „Le Mois", ca autor de romane şi piese de teatru, face remarca unei diferenţe enorme între cele două genuri. Diferenţa aceasta nu-i o urmare a ignorării complecte, pe care şi-ar da-o dramaturgul şi romancierul unul altuia. Sunt diferenţe fiziologice mai adânci, care despart cele două genuri de scriitori.

A deveni altceva, decât ceiace eşti, este aproape imposibil. Dacă în ultimul timp cei mai iluştri romancieri ai Angliei Galsworthy, Arnold Bennett, Huxley, au repurtat un succes vădit pe scenă — aceasta numai datorită talentului lor incontestabil. Au rămas însă legaţi de roman. Numai acolo e suflet; în piesele de teatru găseşti numai talent.

Totuşi trebuie să facem o diferenţă între poeţi şi romancieri, care încearcă să scrie piese de teatru. Poetul poate să reuşească minunat în teatru, fără să piardă nimic din geniul său. Lirismul bine condus poate să fie transformat în forţă dramatică. Ceva mai mult. Scriitorul e necesar să fie poet, pentru a fi un mare dramaturg. — Cele mai mari poeme — Divina Comedie — sunt tragedii.

Vigny, Hugo au strălucit în teatru şi singura operă dramatică, care a rămas din secolul XIX, este opera lui Musset, poet.

Aşa dar, acolo unde poeţii reuşesc, romancierii dau greş. Stendhal a încercat zadarnic să scrie piese de teatru. De asemenea Balzac, Flaubert şi Boncourt. Virtuţile romancierilor sunt opuse virtuţilor dramaturgului.

Romancierul triumfă într'un tempo calm, dramaturgul prin viteză.

S'ar putea obiecta luând ca exemplu pe Giraudoux. Gidaudoux este mai întâi de toate poet şiş de aceia a reuşit în teatru. Romanele sale sunt adevărate poeme. Dar cele mai frumoase poeme sunt construite ca şi dramele. Când se aduceau laude lui Giraudoux, în urma apariţiei ultimelor romane, nu se lăuda în realitate decât calităţile sale, încă necunoscute, de dramaturg.

O nouă lucrare dramatică a lui Bernard Shaw

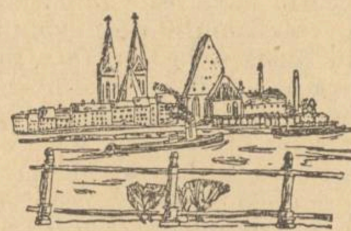
Noua lucrare dramatică a lui Bernard Shaw va stârni desigur multe discuţii. Mulţi vor spune că nici nu va putea fi numită: teatru. Actul I se reduce aproape numai la un monolog şi, culmea, durează o oră şi jumătate. Al doilea este un graţios intermediu poetic, care nu se leagă cu celelalte acte decât prin acel joc verbal ce arată policromia sclipitoare a lui Bernard Shaw, spirit cu numeroase faţete, toate luminoase. Cel de-al treilea act închide în sine jocul întreg al piesei, partea dusă între autor şi publicul lui. din care reiese că în piesa lui Bernard Shaw nu se petrece nimic. Ieşi dela spectacol ca un călător care, mergând tot înainte pe un drum de ţară, a cules de ici de colo câteva flori.

Acestea sunt impresiile unui spectator apusean, care a văzut piesa (La Charette aux Pommes), în traducere franceză, la Paris. „La charrette aux Pommes" este, după un proverb englez, bagajul de idei primite şi de prejudecăţi. S'ar fi putut această piesă intitula şi „Criză ministerială", avându-se în vedere caracterul ei politic şi în care, dela început şi până la sfârşit, nu există decât o luptă oratorică între regele Magnus şi miniştrii lui. Partida este inegală şi dacă intenţiunea lui Bernard Shaw este să ne arate că în politică nimic nu preţueşte, nu numai despotul luminat, dar chiar monarhul constituţional luminat, atunci se poate mărturisi că Shaw şi-a încondeiat cât se poate mai bine pe regele său, în pofida miniştrilor care nu sunt de loc altceva de cât păpuşi sinistre.

Toţi în această piesă se ceartă ca să ajungă la un perfect acord, toţi îşi etalează egoismul sau îngustimea spiritului şi vor în definitiv să reducă puterea regelui, care este în fond un om foarte plăcut şi ferm, un bonhomme. Magnus domneşte, s'ar putea spune, peste o Anglie fantastică, într'un viitor nu mult depărtat de noi, în tot cazul către anul 2000, dacă nu chiar am putea situa, Anglia în altă planetă; aşa de stranii sunt desbaterile grave din această piesă. Şi totuşi...

Că State-Unite ale Americei au format proectul de a se reîntoarce la sânul patriei mume şi că ambasadorul lor vine să anunţe acest lucru regelui, că acesta rămâne mirat, ştiind prea bine ce înseamnă generozitatea americană şi ce forme anapoda îmbracă cele mai de temut anexiuni politice, iată atâtea chestiuni prin care piesa lui Bernhard Shaw este totuşi actuală, cu toată ciudăţenia ideii ce susţine.

„La Charrette aux pommes" este un pot-pourri satiric foarte plăcut, smălţuit cu verva obişnuită a scriitorului irlandez. — *g. b.*

Impresiile lui Chaplin în Europa

Lui Chaplin nu i-a priit călătoria în Europa. Vizita în patria lui de origine, Anglia, i-a adus — pe lângă manifestaţii entuziaste — multă supărare. Presa engleză şi-a permis să afirme că Chaplin critică filmul vorbitor numai pentrucă nu-i fonogenic. Pe de altă parte, Chaplin i-a jignit pe Englezi purtându-se arogant cu prinţii şi miniştrii şi refuzând să-şi dea concursul la tradiţionala reprezentaţie de binefacere, la care asistă în fiecare an perechea regală.

A fost o situaţie foarte jenantă, de care Chaplin se răzbună acum într'un interview acordat lui *Daily Express*. „Englezii sunt cei mai mari ipocriţi ai lumii, zice Chaplin; mi se tot vorbeşte de „obligaţiile" mele faţă de Anglia, dar pentru ce i-aş fi obligat? Acum 17 ani am părăsit-o muritor de foame şi mi-am găsit norocul în Ameirca. După ce am ajuns „mare", a început să-mi facă şi Anglia ochi dulci. Nici de restul Europei nu's tocmai încântat. Pretutindeni m'a impresionat neplăcut „patriotismul", cea mai mare trăznealǎ de care a suferit vre-odată lumea. Am cutreerat toată Europa şi cred că un nou război este inevitabil; sper însă că vor merge pe front oamenii bătrâni, căci ăştia sunt adevăraţi criminali în Europa".

Moda

— Să nu mai spui că am prea multe bagaje... în valiza asta n'am decât şase toalete de vară pentru plajă.

Impozitele

— ...Şi când te gândeşti că anul trecut am achitat impozite de patruzeci şi trei de miliarde...
— Şi te mai miri că n'ai nici un ban în pungă!

Flair

— Sunt foarte mulţumit, domnilor. Ancheta justiţiei merge cu paşi repezi. Am găsit până acum cadavrul victimei şi cuţitul cu care a fost lovită. Nu ne mai rămâne decât să descoperim pe asasin.

Spirit comercial

Clientul. — Ce-i asta, domnule? E-a cincea oară când comand un ţap şi nu vine!
Patronul localului. — Băete! Adă imediat cinci ţapi la domnu!

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. -SERIA II-a. -No 553

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 12 Iulie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 — 1897
CONST. MILLE 1897 — 1920

FONDAT IN 1893

„Pomușoară..."

Un prieten și coleg a avut deunăzi gândul bun să ne scoată din sălile severei noastre instituții universitare și să ne ducă, deasupra orașului, la o vie a sa. Capitala Basarabiei are un aer strein și geometric, când o privești din străzile principale, dar ajunge numai de cât familiară și moldovenească, dacă pogori în mahalalele de lângă Bâcu, sau — și mai bine — dacă urci dealurile apusene, spre regiunea nucilor și a cramelor.

Am pornit pe șoseaua cunoscută, ale cărei ondulații se sfârșesc la malul Prutului și am trăit, în desfoierea heliantelor amurgului, clipele armoniei crupusculare... Făceam — cine știe a câta oară! — vecinic frageda experiență că holdele sânt minune îmbătătoare, că tăria cerului e lacrimă și diamant și că luna, în primul ei pătrar, s'a născut pare-că alaltăeri, nu periodic și sideral, ci în săptămâna Exaimeronului. Mașina noastră spinteca peisagiul rărit și încovoiat, ce se închee în fund cu clădirile și cu grădinile Costiugenilor. Aerul serei susura răcoros. Micile întâmplări ale zilei, oboseala și satisfacția muncii îndeplinite ațipeau sub desmierdarea irișilor tremurători în văzduhul cu lună nouă.

Gala Galaction

Ne-am oprit la via generosului nostru camarad și am admirat butucii plini de rod, priceperea lui gospodărească și vinicolă, cum și tezaurele ascunse în pământ, cari se adună an cu an, și despre cari, în genere, bătrânul Orațiu s'a rostit într'un chip sfidător de orice imitație,

Dar pe vremea lui Orațiu, Păcală încă nu trăise și deci minunatele lui întâmplări erau să se petreacă deabia în viitor... Vă aduceți aminte că odată Păcală, vrând sau nevrând, face o faptă vrednică de răsplata imediată a celui Atotputernic. Dumnezeu pogoară, înaintea ochilor celui pe care voia să-l răsplătească, un castel plin cu toate bogățiile pământului și trimite pe Sf. Petre să-l îndemne pe Păcală: — Ia, omule, orice îți place, din castelul ăsta... Păcală răscolește tot castelul și găsește, aruncat într'un ungher... un fluier ciobănesc... — Sfinte Petre, să-mi dai fluerul ăsta...

La fel am făcut eu cu bunele dispoziții și cu dărnicia amicului meu. Din tot ce avea și ne dădea, am ales.... niște tufe cu coacăze pârguite. Dar dibuind, printre frunze, mărgelele mici și plăpânde, mi-am adus aminte că rodul acesta se numește, în dulcele grai moldovenesc, *pomușoară,* mi-am adus aminte de locul unde am auzit, întâia oară, acest cuvânt și de Domnia ta, fetița de doisprezece ani, care îl rosteai...

Era la M-rea Varaticul. Mânăstirile moldovene, codri județului Neamțu și limba locuitorilor, erau pentru mine noutăți, proaspăt întâlnite în vara aceea. Veneam din bărăganele Munteniei, vorbeam idiomul aspru și oacheș din Teleorman și mă miram și admiram necunoscutele bogății din aceste laturi ale pământului și ale familiei românești.

Afară de prietenul care mă însoțea (moldovean sadea, dar pe vremea aceea bâlbâit și netrecut prin școala lui Demostene) ai fost cel dintâi copil, cu voce clară, care m'ai făcut să iubesc și să slăvesc, față cu muntenii mei, dulceața și blândețea graiului moldovenesc.

Din gura d-tale am auzit, întâia oară, cuvântul „pomușoară"... Dar nu mai țiu minte în ce împrejurări... Avea, oare, călugărița, la care stăteați în vara aceea, vreo tufă de coacăze, pe lângă casă? A fost, oare *pomușoară* la vre-una din mesele cu cari ne-ați cinstit?

Cuvântul a rămas tenace, în atriul amintirii mele și răsună și azi, subjugător fără scădere, dar minuscula cohortă a detaliilor ceasului s'a risipit și a murit!

Dacă ne vom mai întâlni vreodată — căci, după câte știu eu, de atunci nu ne-am mai văzut — îmi vei spune (admițând că ții minte) cum, de unde, a crescut între noi răzorul acestei amintiri, cu stropi și cu prestigiu de mărgean.

Erai de doisprezece ani și noi, cei doi, deabia terminasem liceul... Pentru amicul meu, viața toată — atunci și mi se pare că și azi — nu însemna altceva decât un învălmășag infinit, în care oamenii cu temperament și cu apetituri nedomolite au partea cea mai suculentă. Eram, prin firea mea și prin toată purtarea mea de până aci, în pitoresc contrast cu rumenul și zglobiul meu prieten. Și mica Margaretă cea de acum treizeci și trei de ani, nevinovată și nebănuitoare, între mine și amicul meu, îmi proorocea (la fel cu grațiosul albatros, la fel cu sprințara rândunică!...) nouri, ploaie și înghețată sihăstrie...

Cine poate să-și piardă vremea și buna dispoziție, visurile și drăgălășia, cu un adolescent înnourat, care-ți declară că voește să intre în mânăstire? Și, iarăși, cine nu aleargă și nu înflorește în preajma micului viitor „om de viață" durduliu, cârlionțat și flecar, nevoie mare!...

Dar, vezi, trebuia să treacă atâta vreme, să crești mare, să trăești viața comună, să ai, ca toată lumea, casă, tovarăș, copii și toate poverile vieții, ca să-ți aduci aminte, într'o zi, de tristul școlar, din potecile codrilor Văratecului și de ciudatele lui convingeri.

Așa e, draga mea, că astăzi, începi să-mi dai dreptate?... Spune copiilor pe cari ți i-a dăruit Domnul, cum spun și eu copiilor mei și tuturor celor ce își bat capul să mă înțeleagă: — Copii, fiți calmi și socotiți, în fața acestui ocean, în care se ascund perfidele sirene! Viața e amăgitoare. Viața este cu totul altceva de cât vi se arată vouă, prin prisma fericită a primei tinereți! Viața e datorie deghizată, bir care va fi protestat când nu te aștepți, popas pentru înțelepți și cursă pentru nebuni!

Știu bine că n'ai uitat pe acela care a rechemat, adeseori, aleanul codrilor unde ne-am cunoscut și sfântul farmec al mânăstirilor din județul Neamțu.

Iată, nici eu nu te-am uitat. Pe o colină de deasupra Chișinăului, într'o seară cu lună grăbită să se culce, și printre liniile cu pomușoară, am regăsit amintirea celei ce grăia, atât de drag, moldovenește...

GALA GALACTION

Din Literatura Persană

— Omar Khayyam —

Puterei lui Kai-Kaus"[1]) gloriei lui Kai-Kobad[1]), bogățiilor Khorasanului[2]), le prefer o cană cu vin!

Prețuesc pe 'ndrăgostitul care geme de fericire și disprețuesc pe ipocritul care murmură o rugăciune.

Universul meu e-o boltă de trandafiri. Oaspeții mei sunt fluturii. Cântărețele mele sunt privighetorile. Când nu mai sunt nici trandafiri, nici frunze, stelele sunt trandafirii mei iar părul tău e pădurea mea.

Am avut profesori eminenți. M'am bucurat de progresele și de triumfurile mele. Când mi-amintesc de savantul care-am fost, îl compar cu apa care ia forma vasului și cu fumul pe care îl împrăștie vântul.

Dervișule, desbracă-te de această haină multicoloră de care ești atât de mândru și pe care n'ai avut-o la nașterea ta! Imbracă mantia sărăciei! Trecătorii nu te vor mai saluta, dar vei auzi cântându-ți în inimă toți Serafimii cerului.

Beat sau amețit, nu caut decât să dorm. Am renunțat să aflu ce este bine și ce este rău. Pentru mine, fericirea și durerea se-aseamănă. Când am o zi fericită, nu mă bucur prea mult, fiindcă știu că-i va urma o alta nefericită.

Nu poți s'aprinzi marea, nici să convingi pe om că fericirea e periculoasă. El știe totuș că cea mai mică lovitură e fatală urnei pline și lasă neatinsă urna goală.

Trad. de T. STAMATIAD

1) Regi persani.
2) Provincie persană.

Aurel Ciupe — **Portret**

„Miorița" sau patimile unui Zalmoxis*)

de H. SANIELEVICI

II

Ca să 'nțelegem acest splendid poem, trebue să ne familiarizăm cu mytul fundamental al chtonianului cult semitic, care, din timpurile preistorice, a format religiunea populară a băștinașilor Daciei [1]).

. . . .
. . . .

Să ne 'ntoarcem acum la acest giuvaer de artă populară care este *„Miorița"*.

Am spus că 'ntâmplarea e 'nfățișată în mod neverosimil.

A omorî un om, nu-i un lucru atât de anodin cum pare a crede povestitorul; și nici atât de simplu.

Dar chiar presupunerea, că un păstor ar omorî pe un altul, ca să-i fure oile, e absurdă. Dacă rămâne pe aceleași meleaguri, poate fi ușor descoperit; iar ca să se despartă pe vecie — pentru un număr de oi! — de locul lui de baștină și de tovarășii lui de viață, e greu de 'nchipuit. Nevoi are puține și le mulțumește ușor... Un atare criminal ar fi o excepție cu totul rară... Iar povestitorul vrea să ne facă să credem, că din trei tovarăși, doi sunt ucigași, iar al treilea, de o delicatețăfeminină!...

Intre timp însă, am luat cunoștință [2]) de variantele *„Mioriței"*.

In varianta ardeleană culeasă la Cohalm, e vorba de „trei cârduri de oi, nouă ciobănei, la tot cârdul trei". In altă variantă, deși omorul e motivat — ca 'n varianta lui Alecsandri — prin dorința de a răpi averea celui ucis, totuși, printr'o ciudată contrazicere, victima e înfățișată ca fiind *sluga* celorlalți ! In varianta auzită la Soveja, e vorba de „nouă ciobani și cu vătavul zece". In varianta din comuna Țepu, județul Tecuci, *eroul, orfan și slugă, e omorât fără motiv de „stăpânașii" lui.* In altă variantă, aflăm despre „nouă ciobani, toți îs veri primari, numai unu-i mai străin, mai străin și mai bogat". Intr'o variantă din nordul Moldovei, eroul, „străinel", e asasinat de șapte frați. In altă variantă, nouă slugi, toți veri primari, se sfătuesc să-și ucidă stăpânul. In varianta culeasă la Buzău, nouă ciobani, „preveli mari" (?), se hotărăsc să omoare pe stăpânul lor: „Voinea Ciobanul, străinul sărmanul". Acesta, când află de la mioară ce i-se pregătește, le dăruește o găleată de bani, dar fără folos. Intr'o variantă din Teleorman, asasinii sunt nouă poenari — slugi, care-și ucid stăpânul. In altă variantă, eroul se compătimește el insuși: „Ah, străin de mine, mult străin pe lume, nici un ajutor dela Dumnezeu și stăpânul meu".

Versiunile pe cari ni le dau toate aceste variante, exclud în mod absolut lăcomia și prădarea ca motive ale omorului. Motivul trebue să fie cu totul altul. Șapte frați, ori nouă veri primari, nu pot fi toți asasini.

Năzdrăvană fiind, miorița a aflat de complot; dar deși știe să vorbească și-și iubește atât de mult stăpânul, nu-i denunță intenția asasinilor. Dece?!...

Din fericire, păstorul bagă de seamă că oița bârsană nu-i în apele ei și o iscodește.

Aflând cumplita veste, nu se pregătește de apărare, nu se duce să înștiințeze pe alți ciobani. Ba nu găsește nici măcar un cuvânt de indignare...

Ci se gândește la modalitățile înmormântării. Și speră că ucigașii îi vor împlini dorința! Pe ce se 'ntemeiază această nădejde?!... Iar rugămintea nu le-o adresează direct, ci prin mijlocirea mioarei. Motivul?...

De înmormântare creștinească pomenește o *singură* variantă; e vorba, evident, de un adaus târziu. Vasăzică povestea s'a întâmplat în vremuri păgâne.

Intr'una din variante, ciobanii se hotărăsc ei singuri să-și îngroape victima în dosul stânei. In alte două variante, îl îngroapă chiar în așa fel, ca oile să-l plângă, când vor auzi vântul suflând în fluer... In altă variantă, cele nouă slugi hotărăsc de asemenea ei singuri — fără a fi rugați — să-și îngroape stăpânul în târla oilor, să-i pue cârligelul stâlp la cap și fluerul în vârf de plop, pentru ca oile să se adune și să plângă pe cel dispărut... „Ai zice că e vorba de un rit", observă în treacăt d. Caracostea, atingând, fără să știe, cheia misterului...

Dece să creadă oile că stăpânul lor a murit ? Dece să nu afle că a fost ucis?... Fiindcă — răspunde d. Caracostea — durerea lor ar fi prea mare; ciobanul vrea să le cruțe...

Dar de ce să li se comunice moartea stăpânului numai sub forma unei alegorii, pe care poate nici n'o vor înțelege?... De ce nu, în cuvinte obicinuite?...

„Admirabila imagine care ne spune că ciobanul s'a însurat „cu o mândră crăiasă, a lumii mireasă", denotă, așa cum e formulată aici, o adâncime sufletească uimitoare, cu 'n orizont de gândire mai larg decât ceiace poate să dea literatura poporană".

Sânt de acord cu d. Caracostea. Vom vedea numaidecât, cum se explică această aparentă nepotrivire.

In vre-o patru variante lipsește maica bătrână.

De unde va afla bătrâna mamă, că fiul ei a dispărut?... Desigur că, locuind în sat, va veni să-și vadă feciorul și nu-l va găsi. Dar turma de „oi mândre și cornute, cu cai învățați și câini mai bărbați" va găsi-o. Că dacă n'ar ști baciul, că turma va rămâne pe loc, n'ar cere să fie înmormântat „aici pe aproape, în strunga de oi, să fiu tot cu voi; în dosul stânii, să-mi aud cânii". Mama va pune deci stăpânire pe averea fiului răposat și ciobanii vor fi ucis degeaba. Și asta se va 'ntâmpla și în cazul când bătrâna se va 'ntâlni *în altă parte* cu miorița — și deci și cu turma, și cu cei doi păstori...

Oița bârsană va spune bătrânei că fiul ei s'a însurat „cu o fată de craiu, pe o gură de raiu". Admițând că fetele de craiu se găseau pe toate drumurile și că obicinuiau uneori să se mărite cu păstori, nenorocita mamă va întreba pe mioară : *„care* fată de craiu (că multe n'or fi fost pe aproape) și unde șade; și dece feciorul n'a dat pe la mamă-sa, să-i spuie că se 'nsoară; ori măcar n'a înștiințat-o? Și va vedea că povestea-i minciună curată!

„J'indique, que la célèbre balade de *„Miorița"* n'est pas autre chose que le récit d'un drame de transhumance, la lutte entre des bergers d'origine diverse", zice d. Mario Roques în „Romania" (citat de d. Caracostea).

Așa ar fi, dacă d. Mario Roques ar putea răspunde obiecțiunilor mele... Dar nu se *poate* răspunde...

Luată așa cum se prezintă, povestea n'are nici un Dumnezeu... Ea capătă însă înțeles, dacă o privim prin prisma cultului semitic al pământului.

Nouă ciobani jertfesc pământului pe al zecelea.

Să ne aducem aminte, că'n gravura rupestră dela Cogul (fig. 1), *nouă* femei dansează în jurul unui „Dionysos" gol, al cărui organ sexual e excesiv de mare. Și în *„sacrificiul de fundament"*, tipic semitic [1]), povestit în *„Meșterul Manole"*, e vorba despre „nouă meșteri mari și cu Manole zece". Zece e numărul total al degetelor celor două mâini și baza numerației... In acelaș timp însă, din vremuri străvechi, trei a rămas ca număr cu noroc și ca număr sfânt, în Europa, în Asia, în Africa și în America de Nord ; dar și nouă (de trei ori trei).

FIG. 1. — Gravură rupestră din peștera dela Cogul. (Nouă „bacchante" în jurul unui „Dionysos" de acum câte-va zeci de mii de ani).

In cele mai multe variante, victima e un străin — ceiace ne amintește legenda despre phrygianul [2]) Lityerses, care, dacă trecea un străin pe vremea secerișului, îi dădea să mănânce și să bea, apoi îl învelea într'un snop și-i tăia capul cu secera; ori îl invita la o intrecere de secerat și, dacă-l invingea, îl omora.

In alte variante se vorbește de victimă ca fiind slugă și orfan.

N'ați văzut? N'ați auzit?	Dar Mioara seleaca,
De un băiat cam străinel,	Ea din ochi-mi lăcrăma
Nu ține nimeni la el!	Și din gură așa o zis:
Ei așa din gură o zis:	*Latri câine, l-ați mâncat,*
— N'am văzut, n'am auzit!	Singură l-am îngropat.

Nu-i de loc probabil, dar nici nu-i cu totul exclus, ca vorba „l-ați mâncat" să fi avut *originar* un înțeles literal, referindu-se la obiceiul străvechi de a consuma carnea omului jertfit și de a da pământului oasele... Expresia „l-au mâncat fript" a rămas poate din acele timpuri... „Porphyre [3]) spune că'n vechime bassaridele (bacchantele) Thraciei nu se mulțumeau să jertfească oameni, ci-i și mâncau". O slugă, un orfan, un străin fără apărare, puteau fi lesne sacrificați.

Cei nouă inși n'aveau a se teme de nimeni, întrucât îndeplineau o datorie religioasă.

Ce-o fi însemnând „preveli mari?" Nu cumva aceasta-i expresia primitivă, care a fost modernizată apoi în „veri primari?" E vorba desigur despre o confrăție religioasă, de felul celor din „templele" inochentiste [4])... In popor se spune indiferent: „vere" sau „frățioare"... Nu dansează nouă bacchante paleolithice în jurul tânărului ce va fi jertfit?...

Indeplinirea sacrificiului *„pe l'apus de soare"* (și azi, în Thessalia și 'n Tracia, reprezentația de Epiphanis, cu simularea uciderii unui tânăr „mire" [5]), are loc *seara)* se explică prin credința celor vechi, că soarele, apunând, se coboară în locașul subpământean al morților... In mormintele aurignaciene, dar și mai târziu, cadavrul e așezat cu fața spre Apus; în cele nordice neolitice (ariene), din contra, cu fața spre răsărit.

Plângerea din altă variantă: „Ah, străin de mine, mult străin pe lume, nici un ajutor de la Dumnezeu și stăpânul meu", n'ar avea nici un înțeles, dacă ar fi la mijloc o simplă crimă: străin sau nu, oricine poate fi

(Continuare în pag. II-a)

*) Vezi „Adeverul literar" No. 552.
1) Aceste două rânduri de puncte înlocuesc *mijlocul* volumului, al cărui început și sfârșit îl formează studiul de față.
2) Dintr'un studiu publicat de d. D. Caracostea în „Convorbiri literare"

1) Obiceiul s'a propagat la toate popoarele. Pretutindenea a rămas vie până azi amintirea acestei tradițiuni. La reconstruirea podului Blackfriars-Bridge din Londra, în 1867, s'au găsit în temelia unui stâlp, la 15 picioare sub albia Thamisei, oase omenești. In anul 1890, Pall Mall Gazette a scris că în China se taie adesea capetele unor călători neatenți, capete cari sunt apoi vândute, cu zece lire sterlinge bucata, ministerului de lucrări publice, pentru a fi zidite în temelii de poduri.
2) Phrygienii erau foarte de aproape înrudiți cu Thracii.
3) Porphyrios, filosof grec (233—304) care a scris mult despre religiune. Citat de S. Reinach.
4) Vezi, în numărul din Decembrie 1930 al *„Vieții Românești"*, studiul meu: „Supraviețuiri din mysterele dionysiace la ereticii din Basarabia".
5) Pe care mireasa-l bocește și care apoi învie. Toți dansează de bucurie. Phallusul e purtat în fața azistenților. Copilul care crește și cere o femeie, se numește Liknites, ca și copilul Dionysos pomenit de Plutarch (C. Clemen).

ucis de răufăcători. Şi nu-i de admis ca stăpânul să tolereze asasinarea slugii, dacă ar avea putere s'o împiedice. E vorba, evident, *de o sacrificare în văzul tuturor*, căreia n'are cine să i-se opuie: lipsesc rude, prieteni, şi lipseşte şi bunăvoinţa stăpânului... Ce alt motiv ar avea nouă inşi — fraţi ori veri primari, şi toţi criminali!?... — să omoare o slugă orfană, ori să omoare pe cel care le-a dăruit o găleată cu bani?!...

Mioara nu denunţă stăpânului complotul, fiindcă ştie că nimic în lume nu-i în stare să împiedice jertfirea. Sfatul de a se apăra cu ajutorul câinelui, e dat ca o mângâere...

Nici eroul nu se 'ndignează: cum s'ar revolta el în contra credinţei strămoşeşti?... *Tocmai această înfiorătoare resignare mi-a sugerat acum 23 de ani idea unui raport cu mysterele dionysiace* (de origină tracă): *numai un mistic poate părăsi viaţa fără părere de rău...*

Eroul reaminteşte doar ritul înmormântării, exprimând poate şi oare-cari preferinţe personale... Ingroparea în dosul stânii va fi avut originar scopul de a asigura fecunditatea turmei [1]). „In câmp de mohor” sugerează tristeţe şi va fi făcând parte din rit.

FIG. 2. — Relief din Laussel. (Zeiţa pământului din epoca aurignaceană).

In loc să fie plîns de „bacchante”, ca Orpheu, ca Dionysos, ca Adonis, ca Osiris, ca Tammuz, etc., păstorul e plâns de oiţe, „cu lacrimi de sânge”. El ţine să fie bocit: aşa a văzut la reprezentaţiile mysterelor; aşa a *„apucat”*. In cultul semitic, zeul sacrificat e bocit cu disperare: preoţii, bacchantele, îşi smulg părul, îşi pun cenuşă pe cap, etc.

„S'a 'nsurat c'o mândră crăiasă, a lumii mireasă” — adică merge în Infern, să fie soţ zeiţei pământului şi a morţilor — ca Dionysos, ca Osiris, ca Tammuz, ca Attis, ca Orpheu, ca Izanagi, etc. etc. Nu-i vorba deci de „o uimitoare adâncime sufletească”, nici de „un orizont de gândire neobicinuit de larg”, ci de un myt, cu care ciobanul era familiarizat din copilărie. (fig. 2, 3, 4).

„De *omor* să nu le spui lor” — fiindcă nici nu este crimă, ci rit!...

„Să le spui *curat*” — adică să le spui adevărul, cum este; cum *şi-l închipuia* credinţa religioasă a victimei. Numai MIORIŢA, în ignoranţa ei, vorbise de *„omor”*...

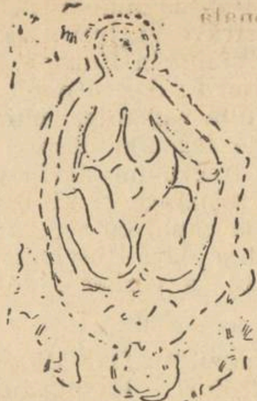

FIG. 3. — Relief din Laussel. (Zeiţa pământului şi a morţilor împreunându-se cu soţul ei: zeul vegetaţiei şi al morţilor).

In altă variantă, eroul vede *„un leu cu smăoaie”*, cari vin să-i răpească sora. Ca s'o scape pe aceasta, el oferă în schimb o mare parte din turmă şi din cai; dar nu isbuteşte. *După* aceia pune nouă veri primari să-i păzească turma, dar slugile se sfătuesc să omoare pe stăpânul lor.

FIG. 4. — Relief din Laussel. (Zeiţa pământului. Nu se ştie ce ţine în mână).

Se va 'ntreba poate cetitorul: de unde ştie ţăranul român, ce-i aceia leu?...

Desigur, străini cari să arate pentru bani o atare dihanie, vor fi trecut prin ţările române, aşezate la porţile orientului; şi'n vremea stăpânirii romane, vor fi fost pe la noi şi lupte de circ... Dar asta se petrecea la oraş... Mai interesant este, că pe vremea lui Aristotel, leul trăia încă în Thracia, în Tessalia, în nordul Greciei; el a fost exterminat abia la sfârşitul secolului al patrulea înaintea de era noastră. *„Smăoaia cu leul” nu-i alta decât zeiţa pământului, pe care nu numai în Asia mică (Kybele), ci şi'n Creta, am văzut-o întovărăşită de lei, şi care până şi 'n Mexic are ghiare de jaguar* — tocmai din pricina „omophagiei”, (a mâncării de oameni şi de animale vii) legate de cultul ei [1]).

1) In neolithic, omul de Aurignac a devenit, şi agricultor, şi păstor de oi. El nu-i carnivor, ci vegetarian. Dela oi, iea mai mult laptele şi lâna. Omul de Solutré *(H. Alpinus)* creşte boi ori cai. *Acest* păstor, fost vânător, a creat totemismul.

Va să zică, o îndoită tragedie: întâi e jertfită sora păstorului, pe urmă însuşi păstorul.

Resignarea ciobănelului se lămureşte uşor, când ne aducem aminte că imnurile atribuite lui Orpheu trădează un pesimism care neagă viaţa şi care vede mântuirea în liberarea sufletului din lanţurile suferinţei. Credinţa într'o mai bună viaţă viitoare, dar şi o melancolie întunecată, se oglindesc în afirmarea lui Herodot, că thracii intonau cântece de jale la naşterea unui copil, şi cântece de veselie, la moarte. Zalmoxis ar fi fost, după unii, discipolul lui Pythagora (acesta, la rândul său, era un adept al lui Orpheu, despre care se credea în antichitate că a intemeiat mysterele dionysiace), iar după alţii, un „Dionysos” jertfit şi devenit apoi zeul morţilor. El ar fi învăţat pe Thraci, că după moarte vor merge într'un loc unde vor avea din belşug toate cele bune. La fiecare cinci ani (originar în fiecare an), Geţii îi trimiteau un sol [2]) *„Se zice că 'n regiunea Nigerului de jos, jertfele omeneşti sunt încă frecvente şi că victimele, împăcate cu soarta lor, se însărcinează cu mesagii din partea celor vii către cei răposaţi* [3]).

In vre-o patru variante lipseşte măicuţa bătrână. Maica asta seamănă grozav cu Demeter rătăcind desperată în căutarea Persephonei, sub chipul unei femei bătrîne cu numele de Deo!... *Ei, soarele* — care noaptea umblă sub pământ, adică în Infern — îi trădează, milostivindu-se, adăpostul ficei... Intr'o variantă oltenească a „Mioriţei”, ce a fost dăunăzi recitată la radio, bătrâna, pribegind în căutarea fiului, ajunge tocmai la Dunăre; şi 'ntreabă *apele,* dacă n'au văzut pe feciorul ei. *„Şi de l-am văzut, nu l-am cunoscut”*, răspunde fluviul. Mama se adresează apoi *ceţei,* de la care află adevărul...

Trebue să presupunem, că măicuţa bătrână va veni la stână şi nu va putea afla ce s'a făcut fiul ei, iar în acest timp oile vor fi la păscut. *După* aceea, mioara o va întâlni pe câmp.

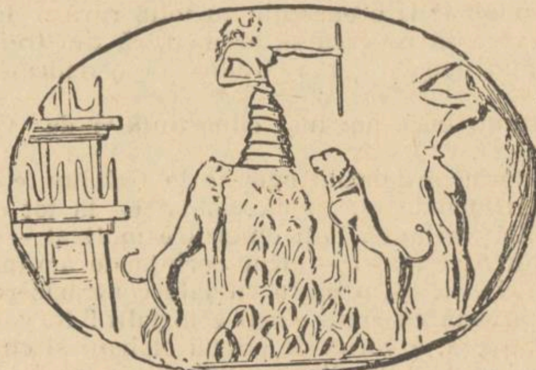

FIG. 5. — Inel egean cu pecetă, din Knossos. (Zeiţa pământului, cu leii. Alături, soţul ei: „tras printr'un inel“).

„Tras printr'un inel” e păstorul nostru, întocmai ca zeii cretani ai vegetaţiei, al căror mijloc, nu numai că încape intr'un inel, dar şi poartă un inel (vezi figurile 5, 6, 7, 8). Un om care urcă şi coboară dealuri, e svelt.

FIG. 6. — Inel egean cu pecetă, din Vaphio (Creta). (Zeiţa şi Zeul, dansând).

Odobescu vede în maica bătrână pe Venera rătăcind în căutarea amantului ei Adonis. (Nu mai ţin minte unde se află pasagiul). Nimeni n'a dat atenţie acestei vagi afirmări, asupra căreia, acum câţi-va ani, mi-a atras atenţia un şcolar.

Reprezentaţii de felul celor pe care le-am cunoscut în mysterele eleusine [4]), se vor fi dat şi la Daci. Şi povestitorul va fi văzut pe Demeter pribegind mâhnită în căutarea Persephonei...

1) Se ştie că, începând de pe la 200 a. Ch., mysterele asiatice au căpătat adepţi în tot imperiul. In regiunile dunărene, cultul lui Sabazios, acel al Kybelei, etc., au opus rezistenţă creştinismului până pe la finele secolului al patrulea d. Ch.

2) Personalitatea lui Zalmoxis a dat loc la multe discuţiuni, în antichitate şi 'n zilele noastre. El ar fi fost, ba un „Dionysos“ jertfit şi devenit zeul morţilor; ba un discipol al lui Pythagora, profet şi preot, locuind ani de zile într'o peşteră; ba numele unui dans şi al unui cântec, care se cânta cu prilejul sacrificiului uman adus zeului. Pentru noi — după expunerile făcute în acest volum — soluţia enigmei e simplă şi evidentă: ca Dionysos, ca Orpheu, ca Pythagora, ca Osiris, etc., Zalmoxis a fost un... Inochentie; adică, un preot şi profet al zeului vegetaţiei şi al morţilor, discipol al unui profet asemănător; dar în acelaşi timp, întruparea însăşi a zeului, numele celui jertfit zeului şi numele cântecului ce se cânta cu prilejul jertfei. Cu alte cuvinte, *eroul „Mioriţei“ a fost un Zalmoxis.*

3) *S. Reinach, „Orpheus”.*

4) Le-am descris pe larg în volum.

FIG. 7. — Gemmă din Creta. (Zeiţa cu leul: „leul cu smăoaia“).

Acţiunea *„Mioriţei”* se petrece *„pe un picior de munte”*, adică pe o înălţime care trece de aceea a dealului şi nu e încă muntele înalt”. [1]) La Traci, dar şi la alte popoare, munţii erau sfinţi — între altele, tocmai din pricină că se 'ngropau morţii în crăpături şi prăpăstii.

FIG. 8. — Inel cu pecetă, din Mycena. (Zeul şi Zeiţa; amândoi „traşi printr'un inel“).

In varianta culeasă în 1902 de M. Costăchescu, la Goeşti, comuna Lungani, judeţul Iaşi, şi publicată în 1923, „bătrâna mamă, ca să afle ce s'a întâmplat cu fe-
„ciorul ei, ameninţă pe ciobanii cei tari, cu ce poate şi
„ea, cu blestemul: de nu vor spune, se vor clătina ca
„frunza, se vor legăna ca iarba. Faţă de ameninţarea
„mamei, *apare brutalitatea sigură de sine a ucigaşilor,*
„cruzimea de a stărui să zugrăvească amănunţit locul
„fioros unde zace feciorul”:

Noi că l-am văzut
Şi l-am cunoscut
Seara pe 'nserat,
La dealul bărbat,
La drumul săpat,
La bradul plecat.
El e îngropat,
In ţărn' astupat,
La capăt de deal,
La muche de mal,
La vale adâncă,
La poteca strâmtă,
De vânt nebătută,
De ochi nevăzută.

„In această acumulare de note sumbre, amănuntele par tot atâtea lovituri date cu nepăsare sărmanei
„bătrâne. Iar la naiva ei încercare de a speria pe cio-
„bani, stă răspunsul lor de înfricoşare:

Nu mai blestema,
Că vânt s'o porni,
PAMANTUL TE-O TRANTI;
Pân' om alerga,
Mi te-o astupa.

„Dar de ce, în final, această neobişnuită amenin-
„ţare şi nu alta? Incheerea aceasta nu este numai o
„sperietoare către bătrână, ea arată şi uşurinţa, aproa-
„pe batjocoritoare, cu care ucigaşii pot aluneca asupra
„crimei lor: speriind pe bătrână cu moartea prin sur-
„pătură de pământ, parcă fac să se întrevadă o even-
„tuală descărcare de vină: aceasta putea fi şi soarta ciobanului, la valea adâncă, la bradul plecat” [2]).

FIG. 9. — Vas din Hagia Triada, reprezentând o procesiune cu prilejul unei serbări a culesului. Bărbaţii poartă câte-un phallus.

D. Caracostea (pentru care, dealtfel, am toată stima), ne înţelegând pasagiul (ca să-l priceapă, îi lipsea *cheia),* se căsneşte să-i dea un înţeles şi, evident, nu reuşeşte!

Adevărul este că ciobanii au conştiinţa împăcată: au adus o jertfă divinităţii. Poate c'ar fi cruţat durerea mamei, dacă nu s'ar fi temut de blestemul ei. In descrierea lor se întrezăresc şi amănunte rituale... *Şi când bătrâna începe iar a blestema, păstorii o previn cu gravitate că va supăra zeiţa pământului, care o va îngropa şi pe dânsa.* „In zadar vom alerga să te scăpăm: va fi prea târziu”.

In vorba ciobanilor nu e nici urmă de duşmănie ori de remuşcare! Ei şi-au făcut datoria către dumnezeire, potrivit datinelor strămoşeşti.

(Sfârşitul în numărul viitor). H. SANIELEVICI

1) D. Caracostea, „Mioriţa”.
2) D. Caracostea op. cit.

Caleidoscop intelectual

Liga Naţiunilor n'are succes fiindcă nu-şi face... reclamă

Congresul internaţional al Reclamei, ţinut de curând la Berlin, s'a ocupat între altele de Liga Naţiunilor, stabilind că, în ce priveşte publicitatea, această „firmă mare” stă foarte prost. Unul din specialiştii în publicitate a propus o campanie de reclamă în stil mare, o adevărată acţiune internaţională, care să facă cunoscute lumii foloasele organizaţiei pacifiste, pentru ca Liga Naţiunilor „să nu mai samene cu o fabrică ce produce marfă excelentă, dar nu şi-o poate vinde din cauza relei organizaţii a plasamentului”.

Publicarea zilnică a unui înserat de o coloană în toate gazetele imperiului britanic, inclusiv coloniile, şi în presa Americii de Sud şi a Japoniei, n'ar costa *„decât”* 1600 milioane de lei pe an, adică mai puţin decât cheltueşte în America orice industrie mare de ţigări cu introducerea unui fabricat nou. (Statele Unite n'au intrat în socoteală, pentrucă nu şi-au precizat încă bine atitudinea faţă de Liga Naţiunilor). Proectul subliniază că costul unei asemenea campanii ar fi mai mic decât al unui bastiment de războiu. După toate probabilităţile, propunerea va cădea însă în baltă, pentru că majoritatea statelor găsesc că contribuţia lor anuală la bugetul Ligii este prea urcată, — deşi anul trecut acest budget a fost numai de 22 de milioane de franci aur. Liga Naţiunilor va rămânea probabil cu bugetul ei modest de azi, inferior costului unui vas de războî, şi se va mulţumi cu reclama gratuită, pe care i-o fac ziarele în partea informativă.

Cinci sute de ani dela moartea Ioanei d'Arc

In luna Mai s'au împlinit 500 de ani dela arderea pe rug a Ioanei d'Arc. Figura acestei eroice fecioare a fost folosită de numeroşi scriitori şi dramaturgi în operele lor, dar fiecare a înfăţişat-o altfel. Dealtmintrelea, cu toate figurile proeminente ale istoriei se întâmplă acelaş lucru. Unii cercetători şi-au luat osteneala să compare între ele portretele rămase de pe urma lui Beethoven, de pildă, sau a lui Bismarck. Nici unul din portrete nu seamănă cu celalt, ba chiar la Bismarck nu seamănă nici fotografiile între ele. In drama lui Schiller, fecioara din Orleans moare sub steag, pe câmpul de luptă, deşi e lucru stabilit că ea a murit pe rug. In 1497, adică după 7 decenii dela moartea ei, călugărul Augustin Philipp de Bergamo, sprijinindu-se pe notele rămase de la cavalerul Guglielmo Guasco, spune: „Ioana d'Arc era de statură mică şi îndesată, avea părul negru şi faţa aspră de ţărancă; glasul îi era dulce ca al tuturor femeilor din provincia ei. Câţiva soldaţi de-ai lui Baudricourt au voit să împartă cu ea culcuşul, dar îndată ce-au văzut-o şi-au schimbat gândul!'

Statuia dela Trocadero din Paris ne înfăţişează o ţărancă tânără, cu umerii obrajilor dezvoltaţi, care nu seamănă de loc cu tipul convenţional creat de Schiller. Bernard Shaw, care a schimbat şi figura tradiţională a Cleopatrei, făcând din ea o pisică sălbatecă, muşcătoare, a caracterizat-o poate cel mai bine pe Ioana d'Arc, înfăţişând-o ca pe un biet copil martir.

Pe scepticul Anatole France îl interesează în primul rând dacă fata de ţăran, fugită dela vatra părintească, după îndemnul viziunilor ei, era un tip patologic sau nu. Doctorul Georges Dumas, profesor la Sorbona, i-a spus lui Anatole France că Ioana d'Arc prezintă caracterele nevropaţilor infantili şi simptome de isterie. Anatole France o trece însă printre „credincioşii vizionari”. După părerea lui, ea nu proorocea decât lucruri sigure, auzite din convorbirile la care asistase întâmplător; dovadă sunt proorocirile care nu s'au realizat şi care izvorîseră din insuficienţa cunoştinţelor geografice şi istorice.

Ioana d'Arc

După France, viziunea în care Ioana d'Arc spunea că i s'a arătat îngerul ce i-a poruncit să meargă la Reims ca să-l salveze pe Dauphin, se explică prin faptul că clericii din regiunea Domremy, şi poate şi ţăranii din satul ei, spuneau că sfântul Remigius îl unsese pe Clovis cu ulei sfânt, adus din cer de o porumbiţă. Dela clerici sau dela ţărani, Ioana aflase acest lucru şi-şi băgase în cap să se ducă să-l ajute pe Dauphin să se ungă rege la Reims. La aceasta se adăogă credinţa de pe atunci că Franţa va fi salvată de o fecioară venită din Domremy. In capul ei, faptele concrete se îmbinaseră cu legendele şi superstiţiile, ducând apoi la viziunile ce o mânaseră spre Reims. Anatole France îi atribue un rol cu totul secundar în evenimentele istorice. Consiliul de război o consulta foarte rar. Influenţa ei se datora numai popularităţii ce-şi creiase în rândurile oştirii amice şi duşmane: pe soldaţii francezi, care o venerau, exemplul ei îi îmboldea la fapte eroice, iar pe Englezi, care o considerau vrăjitoare, îi umplea de spaimă. Arma ei de căpetenie era inconştienţa cu care înainta asupra duşmanului, în capul oastei, strigând mereu „Inainte, i-am bătut”, chiar când şansele erau toate de partea inamicului. Această temeritate inconştientă i-a *ajutat* pe Francezi să obţină victoria, însă nu se poate spune că Ioana d'Arc ar fi fost un bun căpitan în război. A fost un simplu soldat viteaz.

Chipul ei s'a păstrat numai pe un covor flamand şi în sculptura expusă în muzeul Trocadero din Paris şi reprodusă în clişeul de mai sus.

Colţul librăriei „Hasefer“

Librăria de artă „Hasefer“ din Bucureşti str. Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante:

IN LIMBA GERMANA

Jakob Wassermann: Etzel Andergast (continuarea lui Fall Maurizius); *Traven* (scriitorul german al cărui succes creşte din zi în zi): Die Weisse Rose; Das Totenschiff; *Schalom Asch:* după traducerea celebrei trilogii: Petersburg-Warschau-Moskau, a apărut un volum de minunate nuvele din viaţa americană: Kinder Abrahams; *Gallsworthy* scoate două volume de nuvele: Die Ersten und die Letzten, Miesternovellen. Dinainte amintim „Forsyte Saga“. *Heinrich Mann:* Flöten und Dolche, (nuvele), Rückkehr von Hades (nuvele); *Klaus Mann:* Auf der Suche nach einem Weg eseuri); *Remarque:* Der Weg Zurück urmarea lui Im Westen nichts Neues).

De altfel librăria „Hasefer“ îşi face o datorie de a înştiinţa publicul că preţurile cărţilor germane au suferit o scădere simţitoare.

Schimbul cărţilor cumpărate la „Hasefer“ se permite în termen de 15 zile dela primire. Cititorii au astfel posibilitatea să răsfoiască mai multe cărţi, reţinând doar acelea cari îi interesează.

In provincie expediem şi contra ramburs numai în urma remiterii unui acont anticipat prin mandat poştal.

Tablete

Bijutierii

O idee cu care nu te poţi deprinde: că vişinul s'a făcut singur, cu boabele lui de roşu mărgăritar: o vişină vie într'un guler de frunze negre verzi. Dacă pe strugure l-a gâtuit în ciorchinii năvăliţi de gămălii, asfixiate de strânsură, vişina şi cireaşa delicatul bijutier al tainelor minuscule, le-a depărtat de ramură cu o aţă. Câte patru, cinci mărgele atârnă de câte patru sau cinci fire de ciucure vegetal, cercei desfăcuţi, clopote mici fără sonoritate, bumbi deslânaţi, îmbrăcaţi într'o ştofă de felul buzelor în surâs.

Cel care a făcut piscuri şi talaze şi le-a pus cuiburi de vânturi şi le-a însufleţit cu glasuri, este desigur bărbat. Furtuna, vijelia şi trăsnetul sunt frământări de mascul: neliniştile lui erump, doboară, prăbuşesc, spintecă şi dărâmă. Să te fi gândit Acelaş, şi să te fi rotunjit tot pipăitul lui aspru, ars de fulgere şi scorojit de piatră, cireaşă neagră, cu gustul de smeură oţăţită, care spînzuri de urechi, pe grumazul şi obrazul gâdilat al fetei mele, ţigănită la soare?

O şopârlă de atlaz şi de peruzea s'a strecurat în sânul movilei din bolovani, de lângă cucută. Ca să fie şi în mers elegantă, bijutierul a dat mersului acestei suave jivine cu trei vălvătăi în arşiţă, albastre din dungă, galbene din spinare şi verzi când a fugit, o mişcare de întârzieri şerpuitoare, rectificând săgeata, cu ondulări. Acelaş te-a zămislit?

Lăcusta verde mare s'a prins de năframa ferestrei. E un ac de zmalţuri transparente şi lucii şi inima ei ar putea să fie toată de aur, ca luminişurile de amănunt ale nervurilor din aripile strânse. Dar a făcut un pas pe floarea oltenească a peşchirului urzit din bumbac şi mătase. Şi capul, ca de cal grotesc, redus la fragment, şi l-a frecat, ca muştele, cu două picioare, compuse ca spicul de orz. Ochii ei... Cine a binevoit să-i facă atât de minunat de mici şi să-şi piardă timpul şi să-şi cheltuie geniul ca să-i înţepe cu un vârf de mare lumină? Tot El, tot ăla, tot Dumnealui?

Ei! catifeaua numai de pulberi a fluturilor care vin, aşa, ca gândul, aproape cât un gând de imateriali, impalpabili ca întunericul şi ca o lumină, între muzică şi aduceri aminte, ca o floare care nu e o floare, cum s'a echilibrat şi din ce feluri de materiale, într'o formă inconsistentă într'un contur? Au plâns viorile şi s'au făcut fluturii? Au oftat nădejdile? S'au întrupat speranţele?

Lângă voci trăiesc tot atât de multe glasuri fără voce, ecourile fără sunet. Cine s'a dus atât de departe înlăuntrul vieţii, ca să păstreze din cifrele ei numai punctul şi din punct numai o sutime? Dincolo de vioara tăiată mut în umbră de arcuş, mai vibrează un cântec, care nu se mai aude. Cine duce vioara şi amnarul ei cu zece fire de păr? Nu mai e nici vioară nici arcuş. Dă un cântec care nu mai e cântec, o vioară care nu mai este vioară. Cum se petrece această muzică a închipuitului?

Greierii însă iată-i cu o coardă nouă, o singură coardă, lovind-o după ploaie, fiecare pe a lui, cu un bob de lemn. E greierul galben, ca o uscăciune, pitpalacul nopţii. El încearcă să taie cu o foarfecă neştirbită, firul de sticlă, în unison cu foarfeca groasă a unui glas mai depărtat, de nevăzut mai mare. Bijutierul sau bijutieriţa voise să încerce o lăcustă de noapte şi să împodobească iarba cu ea şi streaşina casei cu un păiajen, argintar de goluri.

Am concurat cu luna care înălbeşte acum coviltirul cireşilor şi atinge sfiala plopilor, şi am aprins un bec electric, afară, ca să bonghinesc pe foile unui caet de buzunar. De două ceasuri întregi aş vrea să pui creionul pe hârtie şi tot mai frumos este ceeace nu se poate scri. De altfel, becul electric îşi ia lumina din lună, cum îşi ia condeiul litera neagră din noapte.

S'a învăţat o broască să mă viziteze după aprinsul stelei mele din sticlă. De cincisprezece zile ea îşi petrece noaptea lângă piciorul scaunului meu, holbând un ochi când la mine când la bec, neputând afla exact cine-i aduce muşte, fluturi şi gândaci; lampa sau namila de pe scaun. S'a învăţat. Pot să-mi mut fără supărare cotul, pot să-mi şterg ochelarii, pot să aprind ţigara. Broasca examinează şi înţelege şi nu o sperie nici Ţuluc, câinele care mă păzeşte. Ea ştie deosebi sgomotele şi identifica direcţiile. E o broască de pământ, care n'a ştiut ce-i baia de heleşteu, oloagă printre verzele ca nişte baletiste, adăpostită de buruieni şi legume. Ea nu are mantaua fluturilor, pe care-i mănâncă fără remuşcare, tunica şi tricoul şopârlii, pana sidefată a lăcustii. Carnea ei moale, cu varice, e îmbrăcată cu muşama jupuită şi, când e mai nouă, în pegamoid, calitatea treia. Dar mâna ei cu trei degete e grasă şi atrofiată ca laba unei odalisce, care se deplasează prin harem, în poziţia turcă. Când s'o scula în două picioare, zice molia de frunză, cine ştie cât va fi de lungă. Dar broasca nu s'a sculat niciodată de jos — şi acum tuşeşte, înecată cu un scarabeu.

Eroarea face parte şi din lumea bijuteriilor lucrate cu aripi lungi şi cu migală. Scarabeul a căzut din lampă de-a dreptul în gura paraliticului broscoi, inatent la coaja cu care era blindată gângania sacră şi necunoscând anatomia capului ei. Ca un rinocer, descendentul Eghipetului, purta de-asupra nasului un corn încovoiat.

T. ARGHEZI

CINEMATOGRAFUL ocupă azi un loc important în preocupările publicului de toate categoriile sociale.

CINEMATOGRAFUL evoluiază şi se perfecţionează, pe zi ce trece.

DAR...

CA SĂ FIŢI LA CURENT, CA SĂ INŢELEGEŢI EVOLUŢIA ŞI SECRETELE CINEMATOGRAFULUI, trebue să citiţi regulat revista

„CINEMA"

care apare în fiecare Sâmbătă, în 32 pagini mari, tipărită în 3 culori, pe hârtie velină şi cu colaborarea celor mai de seamă reporteri de specialitate din ţară şi din străinătate.

EXEMPLARUL LEI 10

30 de scriitori ruşi

— Povestitorii nouei Rusii literare —

Literatura Rusiei Sovietice, utilizată numai ca mijloc de propagandă şi având acest caracter tendenţios, pare a lua în ultimul timp drumul spre arta pură, spre literatura adevărată.

Literatura rusă actuală este eminamente realistă. Realismul viguros al literaturii ante-belice influenţează pe scriitorii nouei generaţii. Realismul literaţilor ruşi oglindeşte aspectele actualului mediu social.

Evident că printre nouii scriitori ruşi nu găsim talente geniale ca *Dostoiewschi* şi *Tolstoi* şi nici chiar ca *Turghenew, Gonciarov, Gogol* ori *Cehov* — dar oricum, în comparaţie cu scriitorii care au apărut în prima fază a instalării regimului comunist, noua generaţie a scriitorilor ruşi a făcut un pas înainte spre artă, emancipându-se pe cât posibil de caracterul tendenţios al propagandei .

* * *

Cititorii *„Adevĕrului Literar"* au avut prilejul, prin unele traduceri ca şi prin diferite articole sau notiţe critice publicate aci, să facă cunoştinţa câtorva talente ale noii generaţii ruse: amintim pe *Ilya Ehrenburg, Constantin Fedin, I. Babel, V. Majakowski, N. Ognjew, B. Pilniak, Feodor Gladkow, Alexe Tolstoi, Lydia Seifulina,* şi *V. Kataiew.*

Intr'un volum de propagandă (dar de astădată de propagandă literară) — făcută în scopul de a face cunoscut în străinătate pe noui scriitori ruşi, găsim o adevărată antologie. Pe lângă scriitorii amintiţi mai sus, editura *„Malik"* din Berlin, care tipăreşte operele ruseşti, popularizează o serie de scriitori ruşi, încă necunoscuţi dar care, deşi tineri, au la activul lor valoroase opere literare. Aceştia sunt:

Alexe Tolstoi, născut la Nicolaewsc, la 1882. A învăţat la Petersburg ingineria. A debutat la 1908 cu un volum de versuri. A scris numeroase piese de teatru între care „Rasputin", „Azev" şi numeroase romane şi nuvele.

Marieta Şaghinian, născută la 1888, de origină armeană. A studiat mineralogia. Şi-a început activitatea literară cu volumul de versuri „Orientalia". A scris, sub noul regim, romane cu caracter social precum şi romanul care i-a atras celebritatea „Aventurile unei femei".

Vera Inber născută la 1893 la Odesa. Şi-a tipărit primul volum de versuri la Paris în 1912. Dela 1925 a scris numeroase nuvele şi romane, influenţată de marii romancieri ruşi, francezi şi englezi. Remarcăm romanul auto-biografic „Loc Soarelui".

Wladimir Lidin născut la 1894. A făcut studii orientale la Moscova. A luptat în armata roşie în Siberia şi Mongolia. A scris nuvele şi romane.

Leonid Leonow născut la 1899. După demobilizarea armatei roşii s'a stabilit la Arhanghelsc. A scris nuvele şi romane din viaţa ţărănească.

Ana Karavaieva născută la Perm în 1893. A fost profesoară iar după revoluţie s'a consacrat literaturii descriind aspecte din viaţa intelectualilor ruşi.

Wladimir Maiakowski născut în Caucaz la 1891. Intemniţat de două ori sub regimul ţarist pentru acţiuni revoluţionare. A studiat pictura lăsându-se influenţat de futurismul italian.

A scris numeroase versuri lirice, romane şi piese teatrale. De remarcat marea sa epopee revoluţionară „O sută cincizeci milioane". Anul trecut s'a sinucis.

Alexandru Malişkin, fiu de ţăran. A muncit ca salahor pe vapoarele ruseşti din Marea Neagră. A început să scrie nuvele la 1914. In timpul războiului a încetat activitatea, înrolat fiind în Armata roşie; dela 1921 scrie nuvele.

Nicolai Ogniew, şi-a schimbat de nenumărate ori numele său, cel adevărat fiind Mihai Grigorevici Rosanov. A scris nuvele şi romane, colaborând la cele mai însemnate publicaţiuni ruseşti.

Alexandru Neverow (Skobeleff) născut în guvernământul Samara la 1886. Fiu de ţăran; a funcţionat ca învăţător în satul său natal. In timpul foametei din 1920 a fugit la Taşkent în fruntea oardelor flămânde. A murit subit la Moscova în anul 1923. A scris proză, nuvele şi romane de mare interes documentar.

Vsevolod Ivanow, fiu de ţăran circazian, născut la 1895. Un frate al său Palladi a ucis pe părintele său, din care cauză Vsevolod a dispărut din casa părintească fiind rând pe rând: ucenic, tipograf, acrobat, clown, iar tipograf.... La 1907 a făcut parte din armata lui Colceag. La 1916 a fost apreciat de Gorki care l-a adus la Petersburg introducându-l în cercurile literare.

Juri Olieşa s'a făcut cunoscută prin romanul „Invidie". Aparţine societăţii sovietice a scriitorilor ruşi.

Petru Panci, născut la 1894, este ucrainian, ţăran de origină. A scris nuvele şi romane în limba ucrainianiană.

Evghenie Samiatin, născut la 1884, de meserie constructor de vapoare, a luat parte la răscoala vasului „Potemkin" precum şi la răscoala de pe vasul „Sweaborg". In timpul revoluţiei ruse a organizat o tipografie clandestină la Petersburg pentru care a fost închis. A fugit în Anglia şi s'a întors în patrie la 1917 ca profesor la institutul politechnic din Leningrad. A scris nuvele şi romane.

Ovadi Savici, născut în Varşovia la 1896 dintr'o familie de intelectuali. A fost actor în diferite trupe sovietice. S'a consacrat literaturii la 1921.

Mihail Şolokow, născut la 1904 în guvernământul Donului, din părinţi negustori, cazaci. A luptat împotriva haidamacilor care prădau populaţia de pe Don iar după revoluţia rusă a fost comisarul aprovizionării. A început să scrie la 1923. Opera sa de căpetenie este trilogia de răsboiu „Tăcutul Don".

Lydia Seifullina, născută la 1889 în Ural, din părinţi tătari. A fost învăţătoare şi actriţă. La 1917 a intrat în mişcarea revoluţionară din care s'a retras după doi ani. La 1921 este consacrată literaturii.

Sergiu Simionow, născut la 1893 la Petersburg. Este tipul proletarului intelectual. A luptat ca revoluţionar pe fronturile din Siberia şi Mongolia şi a pierdut un ochi în luptele dela Kronstadt. După îndemnul lui Gorki s'a consacrat literaturii. L'a făcut celebru romanul său „Foame".

Mihail Zoscenko născut la 1895 la Poltava, fiul unui artist dramatic. Ca student s'a înrolat în armată. A fost atins cu gaze asfixiante. Dela 1921 aparţine literaturii, remarcându-se cu deosebire prin numeroase schiţe umoristice şi satirice.

Efimia Sosulia, fiu de negustoraş, născut la Moscova în anul 1891. Tinereţa a petrecut-o într'o fabrică din Lodz. Din anii tineri a lucrat la ziarele din Odesa cultivând în noua literatură o proză grotescă.

Nicolai Tichonow, născut la 1896 în Rusia Nordvestică. Aparţine unei familii de origină letonă. A făcut şcoala de comerţ, luptând în armata ţaristă pe frontul baltic şi în urmă în armata Roşie. Stabilit de la 1920 la Leningrad, el întemeiază acolo cercul scriitorilor denumit „Ostravifanie". A scris versuri, nuvele şi povestiri.

S. M. Tretiakow, amic nedreptăţit al lui Maiacowski, cu care a întemeiat cercul literar şi artistic „Lef" (frontul stâng) şi în urmă cercul numit „Ref" (frontul revoluţionar). A scris valoroase piese teatrale şi câteva romane între care cel mai caracteristic „Denschi-Chua" roman din viaţa studenţilor chinezi.

Larissa Reissner, născută la Lublin în anul 1895. Fiică de profesor ; a făcut studii în Franţa şi Germania. La 1914 a condus împreună cu tatăl ei revista „Rudin" organul de luptă împotriva trădării solidarităţii internaţionale. La 1919 a fost comisarul statului major al flotei Baltice. A scris numeroase studii şi a murit la 1926 de febră tifoidă. Opera ei alcătueşte câteva volume.

* * *

In total, antologia răspândită de editura *Malik"* prezintă *„30 de prozatori ai nouei Rusii"*. E de observat că printre aceşti scriitori găsim ruşi albi, ruteni, poloni, circazieni, cazaci, armeni, evrei. De unde se poate deduce că fiecare regiune care aparţine uniunii sovietice îşi are reprezentanţii ei în noua literatură rusă.

Editura „Malik" a pus următoarea inscripţie pe coperta exterioară a antologiei:

„Rusia vorbeşte prin gura a treizeci tri-deceniarişti despre: moarte, ură, foamete, nădejde, silă, disperare, fericire şi înviere... Ani care au stins un mileniu — destin năruit ce n'a fost zadarnic — sîngeră şi răsar în acest document.

C. SATEANU

Tu-mi eşti doar idealul

Tu-mi eşti, doar idealul, în sbuciumul vieţii,
Comoară, care arde în noaptea de 'nviere,
Cu cât de ea te-apropii, cu atât departe piere,
Limanul de odihnă, în visul tinereţii;

Tu-mi eşti, doar idealul şi nu pot să'l apropii,
Un far pierdut în zarea vâslaşului semeţ,
Spre care 'n naufragiu-i se 'ndreaptă cu ori ce preţ;
Dar îl înghite valul svârlind de-asupra-i stropii;

Tu-mi eşti doar idealul spasmodicei iubiri,
Bacantă 'ncununată cu cipre, tuberoze,
Purtând la sânu-i fraged, emblema unei roze,
Şi 'n sufletu-i pustiul lipsit de 'nsufleţiri;

Tu-mi eşti doar idealul a tot ce-i nefiinţă,
A tot ce nu există, şi încă nu-i creat;
A tot ce e mişcare în cerul înstelat,
A armoniei mute şi fără de voinţă...

Tu-mi eşti doar idealul supremei fericiri,
A fericirei care există după groapă,
Din care, doară vidul etern, se mai adapă,
Şi ultra-violetul solarelor sclipiri. —

SPIRU HASNAŞ

Caragiale şi momentul istoric din 1900

Au apărut aproape odată în librărie două cărţi care tratează acelaş subiect: „1900" de Paul Morand şi al doilea volum de nuvele şi schiţe al lui Caragiale (ediţie integrală îngrijită de „Cultura Naţională" subt conducerea d-lui Paul Zarifopol).

Zic „acelaş subiect" pentru că opera lui Caragiale, mai bine ca orice, oglindeşte trăsăturile esenţiale ale acelei epoci care îl farmecă şi totodată îl indignează pe Morand, ale acelui 1900 care a ştiut să fie „aşa de urât, aşa de bogat, aşa de fericit".

Pe acest 1900 Caragiale îl descrie poate chiar mai bine decât scriitorii apuseni, căci noi am avut un 1900 pur, fără reminiscenţe din epoci de civilizaţie trecută. Eram cu adevărat noui, eram istoriceşte virgini când s'au abătut peste Societatea noastră „formele" culturii politice şi intelectuale ale burgheziei orăşeneşti din occident. Şi această grefă s'a făcut în momentul optimum, când orice grefă era posibilă, când cele mai îndrăzneţe încercări de prefaceri puteau cu uşurinţă reuşi.

M'am întrebat, după ce am cetit cartea lui Paul Morand, pentru ce ea m'a lăsat aşa de nesatisfăcut. De sigur, contribue mult la asta şi inexactităţile dintr'însa (inexactităţi de idei, bine-înţeles, nu de fapte); contribue şi aerul neglijent, aspectul de lucru „dat rasol" pe care îl are toată lucrarea. Dar cred că mai e ceva. Este o eroare care stă la baza ideii de 1900. Morand — şi cu el mulţi alţii — privesc 1900 (adică perioada dintre 1880 şi 1910) ca un sfârşit de epocă; adesea este chiar botezat „fin de siècle", — veac obosit, care nu mai are mult de învăţat şi care se ţine cu ce ştie.

Este o considerabilă greşală. Momentul istoric din 1900 marchează dimpotrivă o epocă de lăcomie a spiritului uman, de nevoie de a cunoaşte, de sete de a crede într'o mulţime de lucruri, grupate toate în jurul numelui prestigios de progres — chiar şi în progresul material şi mecanic, dar mai ales în progresul moral al eticei democratice căreia i se opune, căutând să rivalizeze cu ea în generozitate, morala aristocratică. Este o perioadă de profunde prefaceri, de încercări de perfecţionare ale sufletului omenesc în general. Incercări care au şi isbutit de altminteri. Desigur au isbutit în mare parte şi datorită prosperităţii economice fără pereche din acea vreme, a *„vieţii uşoare"* — căci gustul pentru lucruri etice nu vine pe stomacul gol; aceasta e valabil chiar pentru acea „chestie de stomac" care e socialismul, şi care n'a ajuns o „mişcare" decât în momentul când lucrătorii au încetat de a mai fi săraci lipiţi.

Aşadar: 1) viaţă uşoară; 2) aspiraţii etico-politice care încolţesc în sufletul ultimului mic-burghez (care pe vremea aceia era dreifusard şi în general mult mai puţin meschin ca cel de azi).

Este exact spectacolul pe care-l oferă şi societatea românească din 1900, cea adevărată, nu aceia din cărţile de cetire, ci aceia reală din literatura lui Caragiale. Viaţă uşoară. Asta e isbitor în primul loc. Poetul Topîrceanu, care ştie ce spune, îmi mărturisea odată că el citeşte pe Caragiale mai cu seamă pentru euforia pe care i-o dă viaţa fără griji de atunci, o viaţă petrecută în trăncăneală şi aperitivuri, la umbra ţapilor şi în atmosfera frumoaselor discuţiuni de politică naţională şi internaţională.

„Intru la Iermacov; acolo numai *amici*".

Amici; ce sugestiv e acest cuvânt! Insamnă nu prieteni personali. Pe mulţi din ei povestitorul îi vedea pentru întâia oară. Dar erau membri din aceiaşi familie spirituală, din *intelectualitate,* erau membrii elitei noastre burgheze, a virtuozilor mânuitori ai lui „mă 'nţelegi" şi „ce-ş' copil?", ai acelora dela care putem pentru ca să zicem că naţia aştepta o neîntreruptă înălţare morală.

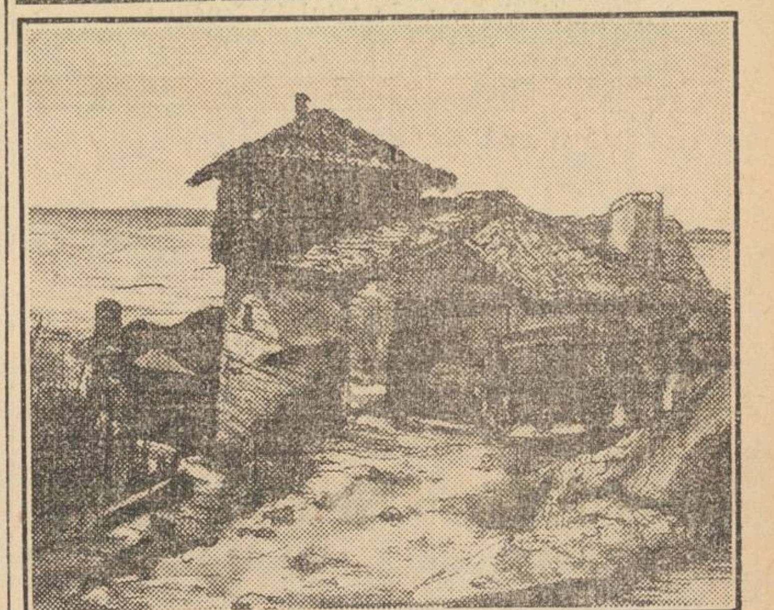
Cum dedesubtul acestor aspiraţii idealiste se ascundeau ceeace un politician român recent a numit aşa de frumos „datinele" şi vechile „obiceiuri ale neamului", care-s „mai tari de cât legile" — asta n'are importanţă. Elanul totuşi există. Şi e reconfortant. Omul pe atunci era mai bun. Era mai ridicol, dar mai puţin câne. mai puţin scârbos ca astăzi.

Dacă privim burghezia apuseană, fireşte vom găsi la ea un comic mai puţin enorm ca cel al personagiilor din „Momente". Dar să nu uităm că este, oricum, epoca lui „ce sabre est le plus beau jour de ma vie", şi în general a d-lui Perichon şi a tuturor burghezilor descrişi de Labiche — cel mai popular dintre autorii timpului. Toţi aceşti oameni aveau trei caracteristice: vorbeau caraghios, credeau în progres şi adorau să trăncănească despre politică.

A fost într'adevăr — cum spunea Morand — o epocă de urâţenie, de bogăţie şi de fericire. Dar asta pentrucă a fost o epocă de tinereţe şi de încercări. Este urâţenia adolescentului care creşte în mod nearmonios faţă de propriile sale haine. Inestetismul vestimentar pe care îl semnalează Morand, şi asupra căruia cu toţii suntem de acord, este un fenomen — dacă se poate spune — de *„bacfişism"*.

In nici-un caz n'a fost o „fine de secol". Asta mai ales nu. Nici în Franţa lui Labiche sau chiar a lui Proust, nici în România lui Caragiale.

D. I. SUCHIANU

Cecilia Cuţescu Stork — **Morile din Balcic**

Cântăreaţa către poet

Dece, divine vates fugi tu de-al meu amor
Ca pasărea Minervei de-a soarelui lumină,
Dece fugi, când te-aşteaptă un trup încântător
Şi pe 'nfocate buze, nectaru 'mbătător
Al dragostei fecioare ce ţie doar se 'nchină?

Dece fugi şi iubirea-mi îndrepţi necontenit
Spre tineri, când ştii bine că vinu 'nviorează
Când e mai vechi, că fructul de-i verde nu-i dorit,
Că mult mai blând mângâie un soare 'n asfinţit
Şi din trecut un cântec ori când ne 'nduioşează?...

Poetul către cântăreaţă

Tu 'ncerci, micuţă Myrha, cu cântul tău sglobiu
Ce-a fermecat pe-atâţia la vesele ospeţe
Să-mi mai presări iar soare pe-al inimii pustiu
Şi cu surâsu-ţi dulce mă 'mbii mereu să fiu
Un Cupido sburdalnic la tristă bătrâneţe.

Tu, viaţa ce răsare, nu mai privi spre amurg.
Nu ştii că viţa creşte de tineri ulmi legată?
Când ale mele zile spre Styx de-acum se scurg,
Când sufletul meu sboară spre bunu-i demiurg,
Mă uită şi de-amorul efebilor te 'mbată!

I. M. MARINESCU

Albumul cu medalii

Chirurgul

Un optimist incorigibil.

Indrăzneţ, deşi numai brutal, — entuziast, deşi numai încrezător în sine. Spiritul lui rămâne la suprafaţă, în adâncime trimite numai bisturiul.

Un erou : înfruntă moartea... altora cu zâmbetul pe buze.

Are o concepţie foarte ciudată despre oameni: îi cunoaşte numai când dorm. Vederile lui sunt înguste: într'un câmp, un singur orificiu, prin care vede omul întreg într'un singur viscer.

Iubeşte boxul sau scrima. Are muşchi, fiindcă e sportiv.

Semne particulare: Se adresează subalternilor cu „mă", iar pentru prestigiu ştiinţific, înjură infirmierele.

Internistul

Un pesimist inveterat.

Fiinţă blândă şi îngăduitoare, ca orice om lipsit de siguranţă.

Filozof: suprema lui atitudine e îndoiala.

Vede adesea prea departe şi e confuz. Confuzia îi sprijină îndoiala, iar îndoiala, scepticismul său incurabil.

Tipul cel mai bănuitor: îl nelinişteşte întotdeauna... vecinătatea.

Idealul lui constant: diagnosticul.

Duşmanul lui de moarte: tratamentul.

Vorbeşte puţin, fiindcă nu-l lasă bolnavii.

Semne particulare: Scrie reţete.

Ginecologul

Un don Juan al ştiinţei: are a face cu multe femei.

Tip de cuceritor elegant şi conştient de misiunea sa.

Se consideră în serviciul iubirii, confundându-i altarul cu sufletul, într'o atitudine de omagiu.

E îndrăzneţ cu femeile. Intrebuinţează un vocabular amoros pisicesc. Poate singurul specialist, care ştie ce înseamnă recunoştinţa pacientului.

Un îngâmfat, pentrucă recepţionează, la vama suferinţii, un articol preţios, deşi curent: omul.

Semne particulare: Economist. Combate cu argumente practice o veche teorie economică. (Malthus).

Pediatrul

Intr'un limbaj nivelator s'ar numi *copilologul*.

O dădacă intelectuală. Se ocupă cu paternitatea plătită.

Un om mic, cu gesturi grave pentru galeria alcătuită din părinţi, dar cu un limbaj diminutival pentru orice noţiuni, abstracte sau concrete. Mai ales adjectivele.

Filozofia lui: doza fracţionată.

Veterinar acceptat de oameni pentru bestii mici. Un clown: face ca pisica, flueră ca trenul şi scoate un gologan din mânecă. Totul pentru copil, adică pentru pâine.

Semne particulare: Nu-i plac copiii.

Radiologul

Şobolan biped, care priveşte cu indiscreţie în grădina trupului omenesc.

Reporter fotografic al evenimentelor mari din necunoscutele ţări viscerale.

Un om foarte ospitalier: îţi oferă un loc de odihnă şi te tratează cu un ţap de bragă albă.

Fotograf prost: scoate poze impersonale. Nu-ţi spune: „Zâmbeşte, musiu", iar durerea nu iese niciodată pe clişee.

Fotograf scump : lucrează numai cu bucata.

Observator slab: deşi are poza ta, nu te recunoaşte pe stradă.

Face şi filme, dar numai... mute. Sincronizarea sonoră trebuie s'o facă clientul.

Semne particulare: vede totul în... negru.

DR. OTORIN

Vă interesează să ştiţi

ce e în Cer ?...

atunci citiţi cartea

„In drum spre Cer"

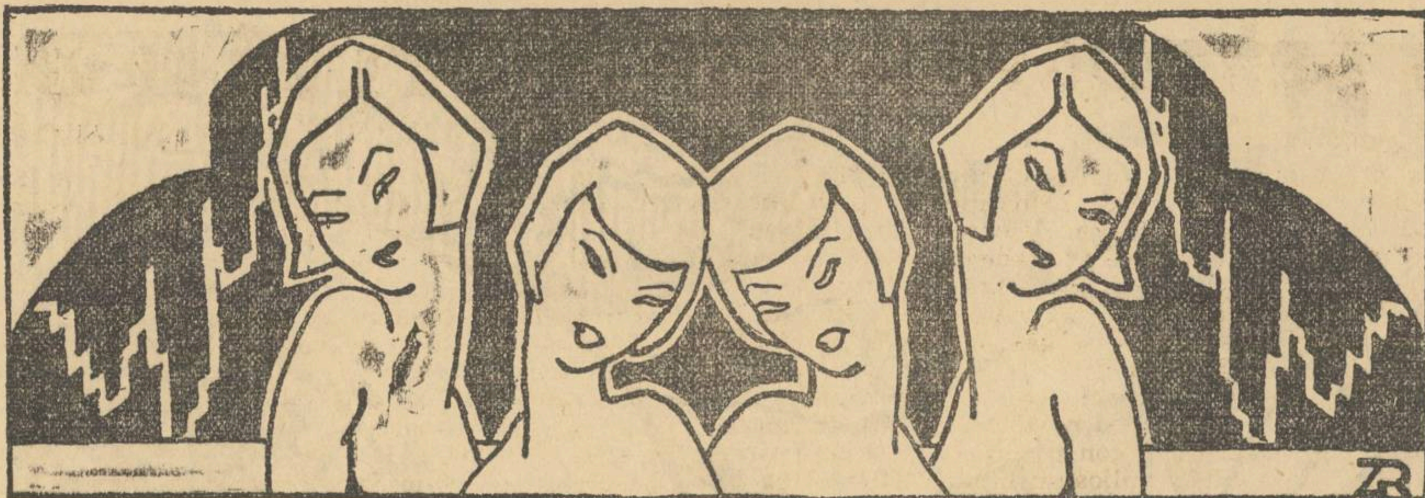
cuprinzând detalii complecte asupra zborului în stratosferă a

prof. Piccard şi ing. Kipfer

Cartea e însoţită de zeci de ilustraţiuni în text.

De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

Preţul 20 lei

RUDYARD KIPLING

Celălalt...

E mult de atunci. Era pe vremea când nu se construise încă nici un edificiu public la Simla, şi nici drumul larg care încercuieşte Jakko-ul nu exista încă. Cam pe atunci au dat-o părinţii pe Miss Gaurey după colonelul Schreiderling.

Colonelul nu părea mai în vârstă decât Miss Gaurey cu mai mult de treizeci şi cinci de ani. Şi, deoarece câştiga două sute de rupii pe an şi avea şi avere personală, părea un om foarte mulţumit.

Făcea parte dintr'o familie onorabilă. Când era frig, suferea de o afecţiune pulmonară.

Vara îl încerca o apoplexie, din cauza insolaţiei, care însă niciodată nu reuşea să-l doboare.

Vă rog să mă înţelegeţi; eu nu-l învinovăţesc pe Schreiderling: era un soţ bun, după părerea lui, şi se înfuria numai atunci când i se dădeau îngrijiri medicale, ceiace se întâmpla cam de vre-o şaptesprezece ori pe lună.

In chestiunile băneşti, Schreiderling era larg cu nevastă-sa şi privea acest fapt ca o concesie faţă de dânsa.

Cu toate acestea, Mistress Schreiderling nu era fericită.

Se măritase când nu împlinise încă douăzeci de ani, dar când inima ei era dăruită altuia.

Numele acestuia l-am uitat, dar îi vom spune „celălalt".

Celălalt nu avea nici avere, nici viitor; n'avea nici măcar o mutră interesantă şi cred că era slujbaş la comisariat sau transporturi. Cu toate acestea, Miss Gaurey îl iubea cum nu se poate mai mult; se considerau chiar logodiţi în momentul când Schreiderling îşi făcu apariţia şi când îi împărtăşi lui Mistress Gaurey dorinţa de a lua în căsătorie pe fiica sa.

Atunci, cea dintâi făgăduială de căsătorie fu ştearsă prin lacrămile lui Mrs. Gaurey.

Căci Mrs. Gaurey era de fapt stăpânul casei, cu toate că se văicărea mereu de nesocotirea autorităţii ei şi de lipsa de respect faţă de bătrâneţile sale.

Fata nu făcea ca maică-sa; ea nu plângea niciodată: n'a plâns nici măcar la nunta ei.

Celălalt suportă ruptura cu linişte şi aduse lucrurile în aşa fel, încât să fie trimis în cel mai neprielnic colţ pe care-l putuse descoperi. Işi aştepta poate consolarea dela climă.

Suferea de friguri intermitente; această boală îi folosea într'atâta întrucât îl distrăgea dela celelalte suferinţe.

Şi inima îi era slabă. Una din valvule îi era atinsă şi frigurile îi mai înrăutăţeau această stare.

Acest lucru s'a vădit mai târziu.

Trecură câteva luni.

Mrs. Schreiderling se îmbolnăvi. Nu se sfârşea de dor, cum citim prin romane; colecţionase însă, numeroase boli, care dăinuiau în staţiune, par'că sub toate formele, începând dela cele mai simple friguri.

Chiar în cele mai bune zile ale ei Mrs. Schreiderling nu era decât o frumuseţe mediocră; toate aceste boli o urâţiseră însă deabinelea.

Aceasta era şi părerea lui Schreiderling.

De altfel Schreiderling îşi făcea un punct de mândrie din obiceiul său de a spune ritos tot ce gândeşte.

Când Mrs. Schreiderling pierdu orice urmă de frumuseţe, Schreiderling o lăsă să-şi ducă viaţa după placul ei, iar el se înapoie în locurile prin care îşi petrecuse viaţa de holteiu.

Mrs. Schreiderling era văzută călărind fără niciun entuziasm, dealungul promenadei din Simla, pe o şea mizerabilă, care-ţi inspira milă.

Generozitatea lui Schreiderling mergea până la cal. Era de părere că prima şea ce-i căzuse sub mână era destul de bună pentru o femee nervoasă ca Mrs. Schreiderling.

Ea nu era niciodată invitată la dans, pentrucă nu dansa bine. Era atât de puţin interesantă şi lipsită de haz, încât cărţile de vizită depuse în cutia ei de scrisori erau o raritate.

Schreiderling spunea că, dac'ar fi bănuit ce momâie de speriat păsări avea să devină Mrs. Schreiderling după căsătorie, n'ar fi luat-o niciodată de nevastă.

Totdeauna a pus multă mândrie acest Schreiderling în obiceiul său de a spune tot ce gândeşte!

Intr'o bună zi, în August, a lăsat-o la Simla, iar el s'a înapoiat la regiment. Atunci Mrs. Schreiderling şi-a mai revenit puţin în fire: niciodată însă nu şi-a mai căpătat înfăţişarea ei de altă dată.

Am aflat, într'o zi, la club, că celălalt se întorcea bolnav, foarte bolnav, în dorinţa să încerce la Simla măcar o uşoară însănătoşire.

Frigurile şi proasta stare a valvulelor sale, îl distruseseră aproape de tot.

Ea ştia de înapoierea celuilalt, şi mai ales ştia încă un lucru, pe care eu nu aveam nici un interes să-l cunosc; anume, data când trebuia să sosească.

Cred că-i scrisese.

Nu se mai văzuseră dela căsătoria ei.

Şi acuma iată partea neplăcută a povestirii.

O invitaţie m'a reţinut la hotelul Dovedell până s'a întunecat.

Mrs. Schreiderling bătuse promenada, în ploaie, în sus şi în jos, toată după amiaza.

Urcând drumul trăsurilor şi trecând pe lângă o „tonga", poney-ul meu enervat de atâta odihnă, a luat-o la trap.

Am zărit-o atunci pe Mrs. Schreiderling stând în ploaie, udă din cap până 'n picioare, în apropierea biroului de exploatare al acestor vehicule, în aşteptarea unei tonga.

Mi-am urmat drumul în sus, tonga neprezentând nici un interes pentru mine. In aceiaşi clipă însă am fost oprit în loc de nişte ţipete sfâşietoare.

M'am înapoiat din drum imediat şi am putut vedea, în lumina biroului, pe Mrs. Schreiderling, îngenunchiată în mijlocul drumului, lângă vehicul. Ea ţipa cu disperare.

Până să mă apropii de dânsa, a căzut cu faţa în noroiu.

„Celălalt" şedea drept, ţeapăn, pe locul său, ţinându-se cu o mână de braţul spetezei, apa prelingându-i-se de pe pălărie şi de pe mustăţi: murise.

Voiajul de şaizeci de mile, într'un vehicul sdruncinător, a fost o încercare prea grea pentru valvulele sale.

Conducătorul tongei îmi spuse: „Sahibul a murit cu două staţii înainte de Solon. L-am legat, ca să nu cadă pe drum şi iacă aşa am sosit la Simla. Sahib, dumneata îmi vei da bacşişul care mi se cuvine? Celălalt, adăugă el, arătând spre defunct, trebuia să-mi dea o rupie.

Celălalt, şezând părea că rânjeşte, ca şi când ar fi găsit foarte hazliu felul său de a-şi fi făcut intrarea în Simla.

Mrs. Schreiderling, tot în noroiu, gemea încetişor.

La birou eram numai noi patru. Turna cu găleata.

Primul lucru pe care-l aveam de făcut, era s'o duc pe Mrs. Schreiderling la ea acasă; al doilea să aranjez lucrurile în aşa fel, încât numele ei, să nu fie amestecat în această întâmplare.

Conductorul căpătă cinci rupii, ca să aducă o trăsură pentru Mrs. Schreiderling; numai după asta trebuia să dea de veste despre celălalt.

Pe Mrs. Schreiderling am dus-o sub hangar şi am aşteptat aci, feriţi de ploaie, trei sferturi de oră sosirea unei *rick-shaw*.

Pe celălalt l-am lăsat aşa cum sosise.

Mrs. Schreiderling nu putea face altceva decât să plângă.

Când şi-a revenit în fire ar fi vrut par'că să ţipe, începu însă să se roage pentru sufletul celuilalt.

Dacă n'ar fi fost curată ca lumina soarelui, s'ar fi rugat şi pentru sufletul ei.

Atunci am făcut tot posibilul ca să-i curăţ hainele de noroiu.

Când *rick-shaw*-ul sosi, am trebuit s'o iau de aci aproape cu forţa; a fost o problemă foarte grea dela început până la sfârşit, dar mai ales în momentul când trăsura noastră fu nevoită să treacă între zid şi tonga din care se vedea mâna osoasă şi îngălbenită care strângea cu putere braţul spetezei.

Am sosit cu ea acasă tocmai în momentul când toată lumea se ducea să danseze la vila vice-regelui — care pe atunci era Peterhoff.

Doctorul constată că Mrs. Schreiderling a căzut de pe cal, că eu am ridicat-o şi că meritam într'adevăr felicitări pentru priceperea cu care am ştiut să-i dau primele îngrijiri medicale.

Ea nu muri: oameni de felul lui Schreiderling se însoară cu femei, care nu mor atât de repede: ele rezistă şi se urâţesc.

Niciodată n'a spus vre-un cuvânt despre unicul ei *rendez-vous*, după căsătorie, cu celălalt.

Când răceala şi guturaiul, căpătate în urma imprudenţei de a fi ieşit prin ploaie, i-au permis din nou să iasă din casă, ea n'a lăsat să-i scape vre-o vorbă ori vre-un gest, din care să se poată întrezări întâlnirea noastră dela biroul tonga-lelor.

Poate că nici n'a ştiut-o vre-odată.

Mrs. Schreiderling şi-a păstrat obiceiul de a călări, în aceiaşi şea uzată, pe promenadă în sus şi în jos. Părea că aşteaptă să întâlnească pe cineva, dintr'un moment într'altul, la prima cotitură.

Doi ani mai târziu se înapoie în Anglia şi muri la Bournemouth.

Când Schreiderling avea la popotă câte o criză de melancolie, nu uita niciodată să suspine cu glas tare: „Sărmana şi iubita mea soţie".

Acest Schreiderling punea întotdeauna multă mândrie în obiceiul său de a spune tot ce gândeşte.

Tradus de DARIA LUCA

O expoziţie de artă la Pistyan

„Asociaţia artelor plastice" din Germania, o grupare alcătuită din cei mai distinşi pictori şi sculptori, a organizat o expoziţie colectivă în câteva din oraşele republicii cehoslovace. Această expoziţie ambulantă a început să se manifeste la Pistyan, localitate renumită prin băile ei. Ea s'a deschis zilele trecute în prezenţa consulului german din Pressburg, dr. Schellert, şi ocupă câteva saloane ale cazinoului localităţii balneare.

Printre expozanţi se pot cita Schulze-Rose, preşedintele asociaţiei amintite, Peter A. Böckstiegel, Yakob Bräckle, Conrad Felixmüller, Prof. Willi Yaekel, Carl Kayser-Eichberg, Prof. Walter Klemm, Prof. Carl Langhammer, Georg Lebrecht, V. Woikowski, Tilgner etc.

Expoziţia va fi deschisă în August la Pressburg, capitala Slovaciei, iar în Septembrie la Brno, capitala Moraviei.

In această epocă de criză generală, expoziţia are nu numai o importanţă artistică, ci şi una economică.

La Pistyan, expoziţia va funcţiona până la 31 Iulie.

A. CEHOV

M'am certat cu nevasta...

„Să vă ia dracu! Am venit de la slujbă acasă, flămând ca un câine, şi ei dracu ştie ce mâncare îmi dau! Şi nu poţi măcar să zici ceva, că îndată încep ţipete, lacrimi! Fire-aş de trei ori blestemat că m'am însurat!"

Zicând acestea bărbatul trânti lingura în farfurie, se sculă repede de la masă şi eşi bufnind uşa. Nevasta începu să plângă, îşi acoperi faţa cu şervetul şi eşi din odae. Aşa s'a sfârşit masa.

Bărbatul se duse în cabinetul lui, se trânti pe divan şi-şi înfundă faţa în pernă.

„Dracu m'a pus să mă însor? — se gândi el. — Grozav de plăcută e viaţa de „familie", n'am ce zice! De abia m'am însurat şi îmi şi vine să mă împuşc".

Peste un sfert de ceas el auzi paşi uşori după uşă...

„Da, aşa-i acum ca de obicei... Se supără, înjură şi pe urmă umblă pe lângă uşă să ne împăcăm: Cum de nu! Dar mai bine mă spânzur de cât să mă mai împac cu ea!"

Uşa se deschise cu un uşor scârţâit şi nu se mai închise, cineva intră şi cu paşi uşori se îndreptă spre divan.

„Cum să nu! Poţi cere acum ertare, te poţi ruga cât vrei, poţi suspina... Să ai să ei! S'a isprăvit! Nu mă mai împac, chiar dacă ai muri!... Uite, eu dorm, n'am poftă de vorbă!

El îşi băgă capul mai adânc în perne şi începu să horăiască încet. Dar se vede că bărbaţii sunt tot aşa de slabi ca şi femeile. Uşor îi superi, şi tot uşor îi împaci. Simţind la spate un trup cald, el se ţinu hotărât, se îndesă şi mai tare în speteaza divanului şi dădu înapoi cu piciorul.

„Da, sigur... Acum iar ne apropiem, ne linguşim drăgăstos... In curând are să înceapă să mă sărute pe umeri, ba are să cază şi în genunchi... Nu mai pot suferi giugiulelele astea!... Dar totuşi... La urma urmelor, tot va trebui s'o iert. In situaţia în care e ea e vătămător să se zbuciume. Am s'o las, ca pedeapsă, să se chinuiască un ceas, pe urmă... am s'o iert..." .

Ii pătrundeau în ureche gemete adânci, unul după altul... I se părea că simte pe umeri atingerea micii ei mâini.

„Ei hai să-i fac pe voe! O iert pentru ultima dată. Destul s'a chinuit sărmana! Mai ales, că drept vorbind, eu sunt vinovatul! Pentru o prostie am provocat cearta".

„Destul, fetiţa mea...

„Bărbatul întinse mâna înapoi şi cuprinse trupul cald...

— Tiu ! !

Lângă dânsul era culcat câinele lui cel mare „Diana".

Tradus din ruseşte de
SOFIA DOBROGEANU-GHEREA

„Intoarcerea de pe front"

Noul roman al lui Erich Maria Remarque

Ziarul „Indreptarea" publică următoarele aprecieri asupra noului roman al lui Erich Maria Remarque, apărut în editura „Adevărul":

Spre deosebire de „Pe frontul de vest nimic nou", scrisă de un combatant cu talent, „Intoarcerea de pe front" este scrisă de un veritabil artist.

„Intoarcerea de pe front" ne înfăţişează drama tineretului care a făcut războiul şi care, cu toate sforţările pe care le face la revenirea păcii, nu se mai poate readapta formelor vechi de viaţă.

Generaţia, care la izbucnirea războiului era în pragul adolescenţei, a ieşit din grozava încercare cu sufletul rupt în două, din pricină că, brutal, a trebuit să murdărească, să nimicească tot ceeace fusese învăţat să adore.

Crescut în cultul vieţii omului, tineretul — prin definiţie generos şi pus în serviciul idealului — a trebuit, împotriva voinţei lui, împotriva gândirii care-i dovedea că ucide un nevinovat, să distrugă viaţa pe care el nu putea s'o creeze.

Alături de tragedia războiului, alături de drama luptătorilor tineri care nu mai pot să se reintegreze în viaţa din care au fost smulşi, cartea ne înfăţişează şi un alt aspect mult mai tragic decât celelalte — singurătatea omului şi indiferenţa cu care este privit de semenii săi.

„Intoarcerea de pe front", este o carte de curaj şi adevăr. Pentru întâia oară ni se pune adevărul în faţă şi li se spune lucrurilor pe nume.

Din punctul de vedere al compoziţiei „Intoarcerea de pe front" este mult superioară romanului „Pe frontul de vest nimic nou".

„Pe frontul de vest nimic nou" este numai o carte de fond şi sinceritate

Romanului „Intoarcerea de pe front", i se adaugă, impresionantă, şi realizarea artistică, fără care nu există operă de artă.

Meşteşugul îl dovedesc şi cele două versiuni publice ale romanului. Ultima redactare prezintă, faţă de versiunea publicată în foileton, numeroase suprimări şi adăugiri, — un indiciu că autorul s'a străduit să-şi perfecţioneze continuu scrisul, să elimine tot ce avea un caracter mai personal şi deci mai puţin permanent.

C. PELMUŞ

A apărut:

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Anul XXIII. No. 5

CU URMATORUL SUMAR:

Constanţa Marino-Moscu	*Amintirile Caterinei State (Fragment).*
Dr. S. Irimescu	*Liga sănătăţii publice (Programul de acţiune şi de înfăptuiri al ligii).*
D. Ciurezu	*Cînd moare vara (Versuri).*
Laurenţiu I. Preutescu	*Sentimentul şi ideia de drept (Noţiuni introductive).*
L. Sebastian	*Epistola catihetului despre Buonaccorso Frescobaldi.*
A. Boldur	*Ideologia politică a emigraţiunei ruse.*
Radu Vulpe	*Piroboridava (Numele staţiunii dacoromane dela Poiana).*
Vladimir Garşin	*Patru zile (Trad. de Sofia Dobrogeanu-Gherea).*
Demostene Botez	*Călătorii (Egipet).*
Al. A. Philippide	*Cronica literară („Măria-Sa Puiul Pădurii" de M. Sadoveanu).*
C. D.	*Cronica muzicală.*
P. Nicanor & Co.	*Miscellanea (Libertatea de a critica. — Hoţie şi hoţie. — Evenimentele din Spania. — Braţele Venerei. — La gura raiului. — Backpulver...)*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

Educaţia sokolilor în Cehoslovacia

— Ceske Slovo!
— Narodni Politika!
— A-Zet!

Privesc cu mirare pe tovarăşii mei din tramvai ce şi-au pierdut azi cumpătarea şi liniştea obişnuită, grăbindu-se să cumpere ziarele de dimineaţă din mersul vagonului. Sunt şi mai uimită auzindu-i vorbind cu glas tare; nu dela un capăt al tramvaiului la celălalt — ca la noi, — e drept, totuşi destul de animat pentru ca să presupun că-i vorba de ştirile cele mai senzaţionale posibile. Curioasă la culme, încerc să apropii rîndurile ziarului din faţă întinzând gâtul şi micşorând ochii.

— Prosim! Vecinul din faţă îmi oferă, amabil, foaia şi, pricepînd că sunt străină, îmi subliniază titlurile imprimate de altfel cu caractere mari pe pagina întâia: *Succesul sokolilor cehoslovaci. Noul şampionat.*

Inţeleg acum însufleţirea bruscă a tovarăşilor mei din vagon. E vorba de un mare succes al sokolilor cehoslovaci la un congres sportiv internaţional — şi ştiu că puţine lucruri au un răsunet atît de viu în sufletul poporului acestuia, — preocupat în general de munca lui metodică şi stăruitoare, — ca numele de „Sokol", de „Şoim", —simbolul forţei libere şi al eroismului în mitologia tuturor popoarelor slave.

Mi-aduc aminte cuvintele cu care m'a întâmpinat cineva la sosirea mea aici: „Pentru ca să cunoaşteţi naţiunea cehoslovacă, trebue să cunoaşteţi Sokolii. Această Asociaţie reflectă complect sufletul cehoslovac, cu calităţile lui proprii, sentimentele, ideile şi aspiraţiile ce au înflorit în el de-alungul veacurilor". Intr'adevăr, în viaţa naţiunii cehe, paralizată generaţii de-arândul sub opresiunea habsburgică, Sokolii au avut rolul de a deştepta conştiinţa naţională a poporului, a-i reda forţa fizică, speranţa, a-l organiza mai ales şi a-i procura mijloacele de a transpune ideia de salvare în domeniul realităţilor. Creată cam pe la 1860, în epoca unei mari mişcări de emancipare, asociaţia Sokolilor şi-a luat drept ţintă desvoltarea în popor a calităţilor ce-i puteau îngădui să-şi recâştige prin luptă independenţa. Insă cu toate că sforţările desfăşurate pentru ofensiva naţională au dat societăţii Sokolilor o anume coloratură politică, făcând din ea o avant-gardă în lupta politică, în ce priveşte viaţa internă a rămas pe un teren complect neutru, îmbrăţişând toate clasele poporului fără distincţie de partid, religiune, poziţie socială, etc. Astăzi asociaţia continuă să fie pentru cetăţenii liberi ai nouii Republici, o înaltă şcoală de educaţie civică — un izvor puternic de sănătate, energie şi desvoltare.

La baza educaţiei sokole stă educaţia fizică după metoda şi sistemul celebrului fondator al instituţiei, doctorul Miroslav Tyrs. Graţie spiritului profund democratic şi naţional al propagatorilor, educaţia fizică în Cehoslovacia are o extensiune cu adevărat extraordinară. De multe ori am întâlnit în anumite cartiere ale oraşului o animaţie neobişnuită. Era în zilele de reuniune ale Sokolilor. Copii sub paisprezece ani, cu sandale sub braţ, alergau însufleţiţi spre sălile de exerciţii. Treceau şi mame ori bunici conducând de mână micuţi de 4—5 ani. Şi astă iarnă, în ajunul vreunei sărbători, mă duceam la gară numai pentru a vedea grupurile de adolescenţi cu umeri largi şi puternici şi Sokolete cu mers graţios şi sigur, pornind în munte, la ski. Zgomotul de abur şi oţel al maşinei era totdeauna acoperit de fanfara glasurilor tinere:

Cu piept de leu, cu zbor de şoim
Mergem tot înainte,
Şi patriei iubite închinăm
Forţele noastre.

* * *

Filozoful şi estetul Miroslav Tyrs, elaborându-şi metoda, a căutat să utilizeze gimnastica sub formele accesibile tuturor claselor sociale. De aceia, pe lângă exerciţiile ce tind la desvoltarea forţelor şi a conservării sănătăţii în general, a recurs la exerciţii ce desvoltă capacitatea de rezistenţă, curajul şi îndrăzneala. In acelaşi timp a căutat să păstreze în toate mişcările şi exerciţiile frumuseţa şi graţia clasică. Muzica, atât de iubită de poporul ceh, joacă un mare rol în această metodă şi ritmul muzical unit cu ritmul gimnastic dă exerciţiilor o deosebită armonie şi distincţie. Nu cred că au Sokolii rivali în Europa în ce priveşte exerciţiile de ansamblu, — adevărate minuni totdeauna, de precizie şi frumuseţă artistică.

Exerciţiile se execută la sediul societăţilor de trei ori pe săptămână, şi fiecare membru e obligat să ia regulat parte până la vârsta de 26 de ani. Dela 26 la 35 de ani e obligat să vie măcar odată pe lună, primăvara şi vara. Dela 35 până la 50 de ani trebuie să participe la exerciţiile militare organizate din timp în timp. Exerciţiile sunt executate pe secţiuni sub direcţia monitorilor, recrutaţi dintre Sokolii absolvenţi ai unui curs special, organizat de comitetul central. Acest program se aplică copiilor dela vârsta de 6 ani. Se dă o atenţie deosebită tineretului ce lucrează în fabrici şi ateliere (în alte ţări complect neglijat din punct de vedere fizic). Adeziunea femeilor la munca Sokolilor a contribuit la o expansiune şi mai largă a activităţii lor. Ele au o influenţă egală cu a bărbaţilor asupra întregii organizaţii şi în preocuparea de a desvolta eleganţa şi armonia proprie structurii fizice feminine, ele au ajuns la o nouă concepţie de exerciţii gimnastice sub impulsia compozitorului Karel Pospisil şi a domnului Augustin Ocenásek, creatorii ritmicei cehe.

Un comitet tehnic central organizează şi dirijează sistematic toate societăţile regionale în aşa fel încât, în toată ţara, se lucrează după un program şi un plan uniform. La baza organizaţiei Sokolilor este secţiunea locală; secţiunile fiecărei regiuni (sunt 53 regiuni în Cehoslovacia) sunt reunite în uniuni regionale. Cele mai vechi sunt uniunile lui Tyrs şi acelea din Boemia centrală. In fine, în fruntea organizaţiei se află Federaţia Sokolilor, — Ceskoslovenská obec sokolská — cu sediul la Praga. Comitetul şi biroul Federaţiei sunt ajutate de diferite comisii: comisia tehnică, culturală, pedagogică, sanitară, de asigurare în caz de accident, statistică, administrativă, a presei, artistică, cinematografică. In aceste comisii lucrează peste 400 de persoane în afară de cei 35 funcţionari permanenţi ai birourilor centrale.

Natural, pentru o atât de intensă activitate educativă, Sokolii au nevoie de localuri vaste şi higienice, pe care, — lucru demn de cea mai mare admiraţie, — şi le construiesc singuri, nu numai cu cheltuiala lor dar chiar cu braţele lor proprii. Astăzi, cele mai mici oraşele şi chiar şi simple sate îşi au „Casa Sokolilor" — podoaba şi mândria locului, — templu închinat dragostei de patrie şi culturii fizice, reînviind în epoca modernă gimnaziul cetăţilor antice. Fiecare edificiu e clădit cu o atentă preocupare de artă adevărată fie în stil modern, fie în diferite stiluri locale. Locul de frunte în acest ciclu arhitectural îl are „Tyrsuv Dum" gimnaziul central din Praga în care se găsesc şi toate organizaţiile centrale ale Federaţiei.

„Casa lui Tyrs" este un vechiu palat al Pragăi cumpărat de Federaţie în 1921 şi mărit cu construcţii noi. Lucrările de restaurare şi construcţiile noi terminate acum 5 ani au costat 24 milioane coroane cehoslovace, acoperite numai de membrii şi partizanii Sokolilor după cum se acoperă acum şi cheltuelile de administraţie şi întreţinere. Intr'o dimineaţă, datorită bunăvoinţii domnului Dr. Trantisek Bous, am găsit acolo toate uşile deschise şi în puţine clipe am fost câştigată de un sentiment de adâncă admiraţie pentru munca dezinteresată şi devotată ce se desfăşură acolo şi pentru opera realizată până acum. Insoţitorii mei m'au făcut să văd întâi muzeul palatului, unde primesc cea mai interesantă şi mai vie lecţie de istorie.

In sălile cu ornamentaţii bogate din epoca Renaşterii sunt adunate toate amintirile relative la activitatea şi istoria destul de lungă a Sokolilor: modele de săli de exerciţii şi terenuri de sport, colecţii de fotografii, afişe, broşuri, diplome, bronzuri, statui, portrete. Parcurg apoi repede diferitele birouri de administraţie: birourile secretariatului, ale statisticii, ale contabilităţii, ale casieriei, — pentru a mă opri, în minunatele săli de recepţie cu ornamentaţii sculpturale tot în stilul Renaşterii şi care prezintă o particularitate destul de rară: pereţii au fost îmbrăcaţi cu o pătură deasă şi netedă de pulbere de marmoră aglomerată, desenată apoi şi săpată cu mâna, ca un basso-relief ce ar acoperi sala în întregime. Aici se află şi toate recompensele şi darurile primite de Sokoli din străinătate: vase, bronzuri, statui. Dar timpul trece şi mai am de văzut încă sălile de şedinţi; sălile de conferinţi şi cursuri pentru elevii şcoalei de monitori, — înzestrate cu toate planşele şi colecţiile anatomice necesare şi cu instalaţii pentru proecţii; bibliotecile, cu serviciul de editură, unde aflu ce număr imens de ziare, reviste şi broşuri, consacrate desvoltării intelectuale a membrilor, se tipăresc şi se răspândesc pe fiecare an. Ajung în fine într'un vast corp de clădire nou, construit în întregime de Sokoli — după planul şi cu comfortul cel mai modern — destinat şcoalei de monitori. Sala de exerciţii, — mai mare şi mai frumoasă chiar decât sala pe care o visam la „ora de gimnastică" pe când eram în liceu — are de jur împrejur două galerii: în cea de jos sunt aparatele; cea de sus îngăduie unui număr mare de spectatori să asiste la festivalurile gimnastice şi la concerte. Observ şi admir cea mai atentă grijă de higienă şi comfort modern şi la subsol unde se află bazinul de înnot cu instalaţiile de duşuri şi la etajul cu dormitoarele elevilor şi sus de tot la acoperişul transformat în terasă pentru băi de soare.

Cobor iar în curte, unde mai am de văzut terenurile de sport, pistele pentru curse, aruncări cu discul, cu lancea, pajiştile frumos îngrijite. Inainte de a pleca mă opresc lângă o piatră veche de mormânt şi aflu că acolo a fost odată Mănăstirea Sfintei Ana, — de mult, acum 600 de ani.

Imi iau rămas bun cu părere de rău; oamenii pe care i-am cunoscut acolo îmi zâmbesc cu prietenie şi mă salută cu sonora formulă sokolo: Na zdar!

— Noroc! Na zdar! le răspund şi eu şi cu aceleaşi cuvinte salut acum în fiecare dimineaţă frumosul „Tyrsuv Dum" cu acoperişurile lui roşii în planuri neregulate ce se înalţă în dreapta, când, trecând peste „Podul Legiunilor", mă opresc uimită ca în faţa unei minuni, să contemplu Palatul Hradcany profilat pe cer şi las să-mi alunece privirea mai departe, până la linia mai cenuşie decât cerul şi apa, a vechiului pod al lui Carol al IV-lea.

Praga. VALERIA MITRU

CUGETĂRI

Moartea e tristă numai dacă n'ai trăit.

N'ar trebui să fie deosebire între a suferi şi a vedea suferind.

Nu spune tot ce ştii şi nu judeca tot ce vezi, dacă vrei să trăieşti în pace.

Zi pierdută e aceia în care n'ai râs.

Oamenii înfiinţează spitale, nu ca să vindece pe bolnavi, ci ca să nu vadă suferinţa.

Viciul te nenoroceşte, dar virtutea nu te face fericit.

Absenţa micşorează patimile mici şi măreşte pe cele mari după cum vântul stinge lumânările şi aprinde focul.

Viaţa e o durere pe care somnul o alină şi moartea o vindecă.

Nu există întâmplări atât de nenorocite ca oamenii isteţi să nu tragă vre-un folos din ele şi nici atât de fericite ca imprudenţii să nu le întoarcă împotriva lor.

Spre a săvârşi fapte mari, să-ţi zici că n'ai să mori niciodată.

Nu este elogiu care să nu se aducă prudenţei, cu toate acestea ea nu ne poate feri de cel mai mic neajuns.

Nimic nu poate micşora mai mult mulţumirea ce o avem de noi înşi-ne, decât constatând că aprobăm azi ce am desaprobat ieri.

Trebuie tot atâta dibăcie să te foloseşti de un sfat, de câtă ai nevoie ca să te sfătuieşti singur.

Ori cât bine ni s'ar spune de noi, nu ni se spune ceva nou.

Să te miri adesea că te mai poţi mira.

Puţini ştiu să îmbătrânească.

Bolintineanu

de CONSTANŢA MARINO-MOSCU

„După cum am văzut, măi băeţi, până acum v'aţi jucat de-a „uite popa, nu e popa" cu dexteritatea „desen". Ba că n'aveţi bani să vă cumpăraţi bloc şi creioane; ba că vi-i programul prea încărcat şi vă siliţi să vă treceţi, bine, clasa; ba că sunteţi scurţi la vedere şi nu puteţi prinde liniile după ghips... Pe toate vi le-am îngăduit că de, am fost şi eu şcolar şi ştiu... Ştiu, mai ales, că pentru artă trebuie răbdare şi timp. Da de astăzi înainte s'a isprăvit; să ştiţi, cu toţii, că nu mai merge... Nuu... La ora viitoare începem lucrarea de examen; şi, să vă văd... La ora viitoare să nu vă lipsească creioanele, guma şi blocul; că, altfel, vai de cel ce-o sta cu mâinile încrucişate... Aţi înţeles?" — întrebă, cu glas mai ridicat, bătrânul profesor Milescu, ridicând brazdele frunţii pământii până 'n cârleonţul părului său cărunt.

„Aţi înţeles?" — repetă el întinzând arătătorul spre trei şcolari din fundul clasei.

„Ei, spuneţi odată, voi cei trei de colo, aţi înţeles?"

— Ţă'les, dom profesor.

— Şi, am să vă mai spun ceva: Să nu cumva să lipsească vre-unul dela ora viitoare, de desen, că-l dau în conferinţă ca nedisciplinat", mai spune Milescu şi, ştergându-şi sgomotos nasul şi clăbucii din colţul buzelor, groase şi vineţii, se îndreaptă spre uşa sălii, mai oprindu-se odată 'n loc: „Va să zică, m'aţi înţeles. Bună ziua".

„Car, Car, Caar!" croncănesc şcolarii de le ia gura, sărind peste bănci; şi, adunându-se în mijlocul clasei, se strâng în jurul unui prichindel, cu faţa îmbujorată, cu ochii negri şi cu părul ca ţepii ariciului speriat.

— Ştiţi una, măi? Eu mă prind să nu mai facem lucrarea de examen.

— Ei aşşii... flueră altul printre dinţi.

— Pe crucea mea că nu mai vine ţiganu, nici Sâmbătă, nici Marţi şi, pe urmăă...

— Da cu ce-l legi măi? Că altfel nu-i chip

— Pe tine te leg la iesle şi lui îi ducem o sticlă de vin cu păr măcinat; holeră curată măi...

— Aoleu! să nu facem una ca asta. Mi-a spus, bunica de unul căruia i s'au înnodat maţele după ce-a băut. Şi, dacă ne vine altul în loc, nu-l mai putem înşela, ca pe ţiganu, cu desene făcute de cei ce pot şi-s făcute toate la fel... Să-i dăm pace, că, la urma urmei, ne înţelegem noi cu el...

In clasa IV nu era, în ziua aceia, nici un loc ştirb în bănci, pe care stau întinse foi groase, de hârtie, blocuri nedeslipite încă şi creioane boante 'n vârf.

Adus parcă de o misie cu totul deosebită, profesorul Milescu intră, ţanţoş în sală cu una din cele multe statuete, de ghips, răspândite prin biurourile şcoalei.

„Astăzi începeţi lucrarea de examen, pentru care proclam concurs cu premii. Nu vă grăbiţi şi lucraţi cu atenţia încordată, — spune profesorul urcând scara catedrii, şi, aşezând statueta în lumină potrivită, rosteşte, ca o lecţie memorată cu greu: „Aici-i poetul Bolintineanu".

— Care Bolintineanu dom' profesor, acel care are un frate doctor şi m'a îngrijit, pe mine la spitalul de copii? — încearcă, un şiret să întârzie începutul lucrului.

— Prostule! ăsta-i Bolintineanu, poetul... acel care... a fost odată... trimis peste hotare şi... pe urmă... mi se pare că iar s'a întors.

— Da când a fost dat afară din ţară, dom' profesor?

— Eh, de mult, în altă vreme...

— Şi când s'a întors, sub ce Domnitor era ţara?

— Ia taci, măi prostule, că doar nu suntem aici la lecţia de romînă.

— De istorie, dom' profesor, că Bolintineanu...

— Poate fi şi de istorie, se amestecă un elev, nu ştii ce ne-o explicat domnu' director, despre Bolintineanu şi domnitorul Cuza-vodă, ai uitat?

— Hai, începeţi că trece ora; timpul e scurt, până la examen mai avem şase ore de desen; şi la concurs, nu s'admit schiţe, trebuie să prezintaţi o lucrare gata.

— Dar, dumneavoastră aţi spus odată că-i mai merituos să faci într'un an o schiţă bună, decât zece tablouri proaste...

— Atunci vorbeam de artişti, nu de voi, mucoşilor.

Blocurile se deslipesc cu o precauţie şi cu o încetineală ce nu mai au nimic copilăresc; creioanele, ca nişte diamante de şlefuit, de abia se mişcă în mâinile şcolarilor şi gumele se frământă pe lemnul băncilor şi-l albesc.

— Vărarule, de ce nu lucrezi?

— Mi-am ascuţit creionul, domnule profesor.

— Dar până acum ce-ai făcut?

— Am aşteptat să-mi dea Dăscălescu briceagul, că al meu s'a rupt.

— Să ştiţi că cine nu vine, la ora viitoare, cu creionul ascuţit, e eliminat dela concurs şi-i pun nota 1 în catalog.

. . . .

— Ei, daţi blocurile să văd cum aţi tras conturul zice Milescu trecând, la ora a doua, pe lângă şirul de bănci, şi, ridicându-şi ochelarii mai sus, pe nas, se uită la liniile elevului Grigorescu, socotit a fi „cel mai bun la desen".

„Bine, bine, se vede că lucrezi cu atenţie".

Apoi, păşind spre fundul clasei, întreabă încruntat:

— Da tu, Vărarule, ce tot foieşti? Ia să văd ce-ai făcut?"

Un schiaun, iute înnăbuşit, tulbură atenţia elevilor, care se 'ntorc spre banca din fund isbucnind în rîs.

„Asta-i desen, măgarule? Acu, acu să-l rupi şi să 'ncepi altul, auzi?

— Şi tu, Dăscălescule, de ce n'ai lucrat nimic în ora întâi?

— M'a durut burta, dom'le profesor.

— Vezi de nu pierde vremea că nu te admit la concurs, fasolarule.

In sală se aude clinghetul clopoţelului şi elevii îşi strâng, în grabă, rechizitele, sbughind în curte, la joc.

— Nu-i chip, măi, trebuie să facem şi noi, pe Bolintineanu, cum vom putea. Vasilescu, cel dintr'a doua, care fabrică desene pentru mai mulţi, e prins de Anagnoste, de Grigorescu şi de Pribegeanu. Ei dau şperţ servitorului să-l lase Duminica în clasă şi mai sunt numai trei Duminici până la examen, — spune Dăscălescu, celor trei colegi care-l ascultă mergând, alene, spre poartă.

— Ce-i de făcut, măi? Nu-i chiar nici un chip să scăpăm? — se întreabă ei îngrijoraţi.

— Ştiţi ce? Ne aducem de mâncare la şcoală, nu ne mai ducem la 12 acasă şi pentru că nu ne dă mâna să plătim servitorului, ne ascundem pe sub bănci, ori prin sala cea întunecoasă, până încuie uşa; şi, pe urmă, lucrăm, pe cinste, două ore în fiecare zi, vreţi?

„Evrica"!

Arşiţa pătrunde prin zidurile şcoalei; soarele, sus, reflectă pe deasupra perdelei, închise, o pată de lumină ce cade pe fruntea lui Bolintineanu şi şcolarii, în cămăşi, cu coatele întinse pe bancă, rîcîie într'una hârtia subţiată stergându-şi broboanele de sudoare ce picură pe cele câte-va linii, care nu se pot alcătui în forma unui cap.

— S'a isprăvit; eu nu'l pot face de m'ar da ţiganu în şapte conferinţi. Şi'n clipa aceia, o piatră mică loveşte ca un proiectil, scâfîrlia lui Bolintineanu şi o aruncă la câţiva paşi.

— Ce-ai făcut, măi Stroescule? îl întreabă colegii holbând ochii înspăimântaţi.

— Nici eu nu ştiu ce am făcut; da de când a sburat fruntea cu lumina care mă dogorea, parcă m'am răcorit.

Un ropot de noui proiectile din creioane, gumi, linii şi cuburi plouă pe spărtura statuetei, ce luase forma unui potir, şi o prefac în cioburi.

Fascinaţi, elevii, o privesc o clipă; apoi, Vararu, ca împins de un resort, se scoală şi, adunând grăbit rămăşiţile, spune răsuflând greu:

— Acu-i acu, măi băeţi... Ce-i de făcut cu oasele lui Bolintineanu? Unde să le ascundem, mai iute, că iaca... sună peste câte-va minute şi de ar şti ceilalţi... nu mai stăm nici o zi în şcoala asta.

— Le ascundem în fundul sobei de fier, din sala cea întunecoasă. Are să se creadă că modelul a fost furat şi toată clasa are să fie scăzută la conduită.

— Face, că doar am scăpat-o de pacostea asta, — îşi dă părerea Dăscălescu.

— Le punem acolo până mâine şi iar rămânem la şcoală ca să le luăm împărţite în ghiozdane şi să le îngropăm la mama dracului.

— Fie-le ţărâna uşoară! — încheie Văraru.

— Da' nu ştiţi, mâi, că mâne, în ora a doua, avem desenul şi de se face o perchiziţie, ne-am ars?

— Numai la soba aceia, uitată acolo, nu s'o mai gândi nimeni din şcoală.

— Fie...

Tiptil, cu ghiozdanul umflat de cioburi, Văraru se strecoară spre sala cea întunecoasă; şi, tremurând tot, îndeasă cât poate mai în fund rămăşiţile lui Bolintineanu.

Praf, alb şi gros, se depune în jurul sobei de tuciu pe lespezile de piatră şi, neobservat în graba elevului, rămâne neatins.

. . . .

— Unde-i modelul, domnilor? Acu, acu s'aduceţi modelul că altfel toată clasa are să fie aspru pedepsită cu... sbiară profesorul înnecîndu-se şi încheînd ameninţarea într'un acces de tusă, chintoasă, care-l scutură tot.

— Nu suntem vinovaţi, domnule profesor, noi nu l'am luat, — îngână, pe rând şi timid, câţi-va elevi.

— Nu vreau să ştiu! Aflaţi cine l'a furat, spuneţi, adevărat, tot ce-ţi afla şi vă dispensez de pedeapsa aspră, care v'aşteaptă, făgădueşte, mai liniştit Milescu, dregându-şi glasul sgâriat de acces; mai întâiu trebue căutat modelul prin celelalte clase şi prin biurouri, până 'n pod...

Cei trei, Stroescu, Văraru şi Dăscălescu îşi dau coate şi se roşesc încercând să se prefacă indiferenţi faţă de cercetarea în proiect.

— Astăzi nu-i nimic de făcut, pentru că mâni criminale...

Un nou şi mai puternic acces de tusă îi opreşte, lui Milescu, vorba în gât.

Acum, şase dintre voi pe care am să-i aleg eu, să cerceteze; iar clasa, toată, n'are voie să se mişte din bănci.

Sălceanu, Boiu, Mânescu şi Stroescu.

— Şi eu şi Văraru... se grăbeşte Dăscălescu să împlinească numărul hotărît.

— Tu şi Văraru? Dacă ar fi să acuz, direct, pe unii din clasă, voi aţi fi....

Cei doi furişează, spre Stroescu, o privire înţelegătoare şi plecând ochii sub bancă, Dăscălescu suflă, în trecere, colegului privilegiat:

„Tu ai făcut-o; păzeşte-i să nu s'abată pe acolo".

Ca să treacă, mai iute, cea din urmă oră a dimineţii, — Stroescu, însoţit de alţi doi elevi, isteţi, cutreeră clasele mai apropiate de sala cu pricina; iar ceilalţi sunt trimişi să cerceteze 'n pod.

. . . .

— S'a gă-sit! S'a găsit! strigă unul din aceştia dând buzna în clasă. S'a găsit în soba din sala cea întunecoasă.

Milescu, urmat de droaia elevilor, se îndreptă, grăbit, după cei doi care aleargă înainte şi aşteaptă triumfători.

— Şi.... cum l'aţi găsit?

— Spart în cioburi şi drept în fundul sobei.

Noi n'am scos nici o bucăţică, aşa, ca să vedeţi şi dumneavoastră.

— Da' vă 'ntreb cum aţi ajuns să-l găsiţi pe Bolintineanu în sobă; nu înţelegeţi?

— Să vedeţi, domnule profesor: Nouă nu ne-ar fi dat prin minte să căutăm; da trecând pe aici, spre pod, ne-am gândit că servitorul, la măturat, o fi mutat modelul şi l'o fi uitat aici. Pe sală era întuneric, besnă, şi noi am aprins numai un bec şi... ce să vedem? pe sobă, pe lespezile astea, numai praf alb şi sfărâmături încheie un elev; şi îngenunchind la uşa sobei, desgroapă, una câte una, sfărâmăturile corpului delict...

— Heei, aici-i alt cântec; vina s'a îngreuiat pentru acei ce-au comis faptul. Să alerge, unul dintre voi, să cheme pe domnul Director la faţa locului şi ceilalţi, cu toţii, treceţi în clasă.

Comentând între ei, şcolarii aşteaptă înfriguraţi cercetarea directorului care intră, posomorît, în sală şi spune aspru şi întretăiat:

„S'a comis de către unul sau mai mulţi elevi ai clasei IV un fapt urît şi cred că fără precedent în şcoala asta; fapt care va fi foarte aspru pedepsit, dacă elevul sau elevii ce l-au comis, nu vor avea curajul şi conştiinţa să nu lase să fie pedepsită toată clasa.

Sunteţi toţi aici prezenţi?

— Toţi, — se aud mai multe glasuri laolaltă.

— Ei, atunci acel care dintre voi a avut gândul, rătăcit în clipa aceia, să-şi mărturisească vina; şi, în con-

(Continuare în pag. VI-a)

sideraţia că va spune adevărul şi nu va lăsa să fie pedepsiţi nevinovaţii, culpa lui sau a lor, va lua poate, în faţa comitetului, o altă explicaţie...

In stupoarea clasei întregi, elevul Stroescu, cel mai cuminte şi mai liniştit dintre elevii clasei, se scoală şi palid, tremurând tot şi răcîind cu unghia lemnul pupitrului, spune înnecat:

— Eu am spart modelul, domnule director.

— Şi eu am dat cu călimara.

— Şi eu am aruncat un cub, — mărturisesc, într'o suflare, Dăscălescu şi Văraru.

O clipă de tăcere după care directorul spune solemn:

„Ştiţi pedeapsa ce trebuie să se aplice atât iniţiatorului, cât şi acelor ce l'au imitat. Dar, cum am făgăduit că mărturisirea va atrage poate reducerea pedepsei, câte trei veţi fi daţi în conferinţă; comitetul şcolar va hotărî pedeapsa şi părinţilor ori corespondenţilor, li se va face cunoscut cazul.

. . . .

— Ia vezi, maică, ce-i scris în hârtia asta pe care mi-a adus-o postaşul, azi dimineaţă şi a cetit, pe copertă, că-i de la şcoală. Aşa o fi?

— Aşa-i, bunică, iaca îi scris ici „Liceul H. din B."

— Apui să-mi ceteşti să aud şi eu ce se scrie de la şcoală.

„Comitetul şcolar al liceului H.

... vă încunoştiinţează că elevul Dăscălescu Nicolae, a cărui corespondentă sunteţi, învaţă bine şi are purtare bună, drept care vă trimetem acest certificat, pentru a vă dispensa de prezenţa dumneavoastră la cancelaria liceului.

— Da cum zice, pe la urmă, că-s cuvinte din carte şi eu nu le-am înţeles.

— Zice că nu-i nevoie să mai vii la şcoală, dacă-ţi trimete hârtia acasă.

— Iaca-i bine aşa, că greu mi-ar fi fost să mă 'mbrac şi şi să mă duc într'acolo şi dacă aflu din hârtia dumnealor, e tot una. Caută, Năică, să'nveţi înainte că-i ajunge şi tu *profesăr* la şcoala asta cum a ajuns feciorul popei din Tega.

In colţul străzii, de lângă şcoală, cei trei vinovaţi vorbesc, aprins, între ei şi par a lua o însemnată hotărîre.

— Ce-i de făcut, măi, am aflat că ne-a dat ţapu (directorul) în conferinţă şi bunica a şi fost anunţată să vină la liceu; da' i-am cetit ce-i place şi s'a bucurat baba straşnic de învăţătura şi de purtarea mea...

— A fost anunţată bunică-ta? Atunci trebuie să-mi leg coastele, că mi le rupe tata desearâ, — spune, îngrijorat, Văraru.

— Nu i-a venit tatu-tău comunicarea? Şi tu de ce ai lipsit azi la apel?

— Cine ştie de i-a venit ori nu; că eu, de frica asta, n'am mai dat pe acasă de eri dimineaţă şi ei mă cred la soră-mea, pe când eu hoinăresc prin pădure, dorm pe-o bancă şi mănânc apă cu covrig uscat.

— Ce-o fi să fie; că, de acum tot una mi-i... Şi, de cât să stăm pe căldura asta în clasă, cot la cot cu idioţii care ne-au dat de gol, pentrucă i-am scăpat de Bolintineanu, mai bine haidem la pădure.

— Şi absenţa asta cum s'o motivăm?

— Cu doliul după Bolintineanu.

— Cu asta ori fără asta... în conferinţă tot ne-a dat.

. . . .

Văraru intră 'n curte ca o pisică într'o casă străină şi, dela poartă, e întâmpinat de tatu-său care-i vine drept în faţă încruntat.

— Da' ce-ai mai făcut pe la şcoală, păcătosule, că iacă, iar mă chiamă domnu *derecter* să-mi bată obrazul cum mi l'a mai bătut şi astă iarnă.

— N'am făcut nimic, tată. S'a stricat un model de desen şi eu cu Dăscălescu şi cu Stroescu l'am pus într'o sobă... Parcă nu s'au mai stricat şi altădată...

Şi, dacă ţi-a venit hârtia aceia, nu poate fi vorba de asta; aşa-i regulamentul şcoalei să fie chemaţi părinţii din când în când....

Da' dumneata n'ai nevoie să-ţi laşi treaba, baltă, şi să te duci aşa doar... ca să te vadă c'ai venit; că, de s'ar prezinta toţi părinţii şi corespondenţii la chemările astea, n'ar mai fi loc în curte şi 'n biurourile şcoalei. N'ai auzit ce ţi-a spus domnul director, astă iarnă?

— Ce mi-a spus oare? — c'am uitat.

— Ţi-a spus că viu târziu la şcoală! Şi, făcea oare să te speli, în ziua aceia, până la jumătate, să te tunzi, să te razi, să-ţi schimbi cămaşa peste săptămână şi să-ţi ungi ciubotele; făcea? Spune.

— Dacă mă chema domnu *derecter*, puteam să nu mă duc?

— Ascultă şi el de regulament că de asta-i pus acolo...

Da' acum când ştii şi când îţi spun cum e obiceiul, la ce să mai vii?

— Las' că mă gândesc eu până mâne dimineaţă.

De abia răsărise soarele, când tata Văraru, gătit ca de sărbătoare, trezi pe fiu-său din somn.

— Hai scoală-te, ursule, că parcă aud pe domnu derecter cum are să-mi bată iar obrazul despre lenea ta.

— Şi ce, acum vrei să te duci? N'auzi că de abia cântă cucoşii?...

— Las că plec eu pe la opt, încolo...

— Da' cine te primeşte în orele claselor? domnu' director vine azi, Marţi, pe la 11 (era ora când directorul, profesor de istorie, ţinea curs în clasa IV).

. . . .

— Vă salut cu respect, domnule *derecter*. Zice tata Văraru, înaintând spre director care, la ora nouă, trecea prin sala liceului îndreptându-se spre biurou.

— Bună ziua, domnule... domnule...

— Văraru mă chiamă.

— Aşa? Bună-ziua, domnule Văraru. Te rog să mă urmezi, am să-ţi vorbesc în privinţa fiului dumitale.

Cu capul plecat, învârtind pălăria între degetele încercate de lucru, tata Văraru se opreşte la uşă şi tace aşteptând s'audă un cuvânt al directorului, preocupat în clipa aceia, de rânduirea hârtiilor aduse într'un ghiozdan.

— Te-am chemat, domnule Văraru, ca să-ţi spun că fiul dumitale, elevul Văraru Nicolae, s'a făcut vinovat, odată cu alţi doi elevi, de o mare greşeală şi că de acest fapt, grav, dacă nu-l mărturisea, era susceptibil să fie eliminat din liceul nostru şi fără dreptul de a fi primit în vre-un alt liceu din ţară. Deocamdată e dat în conferinţă — adică în judecata comitetului şcolar — şi, ceiace va hotărî aceasta, va fi sfânt.

— Da se poate, domnule derecter, să faceţi una ca asta? Adică să nu mai înveţe băiatul carte la leceu, după ce a prăpădit patru ani, pe care de-i învăţa la o meserie, azi scăpam de grija lui.

Astă iarnă îmi spuserăţi că Nae învaţă bine, numai că-i puturos şi vine târziu la şcoală. Şi acu, tot de aşa ceva o fi vorba?

— Acum e altceva mult mai grav: fiul dumitale a spart capul lui Bolintineanu.

— Apui dacă de un lucru ca ăsta-i vorba; să mă îngăduiţi să vă spun şi eu ceva: Nu zic precum că Nae ar fi cuminte; asta n'o zic, că doar îi băiatul meu şi-l ştiu... dar, de i-a spart capu lui *Bulintineanu*, trebuie că şi acela să-i fi făcut ceva; că, aşa, din senin, nu se iau plozii la bătaie.

Şi, vedeţi dumneavoastră, domnule derecter, unde-s băeţi mulţi la un loc, îi ca şi într'o curte în care cresc cucoşeii...

Ei se bat, ei se 'mpac, băeţi nu-s?

Să am eu atâtea mii de franci de câte ori mi-au spart băeţii capul.... Şi, slavă Domnului, îs întreg.

Incurajat de râsul directorului, tata Văraru urmează liniştit: „Ceiace trebuie, când se 'ntâmplă una ca asta, e numai o bucăţică de miez de pâne muiată în rachiu".

— Da' ce crezi, domnule, că Bolintineanu e un elev? Bolintineanu a fost un om mare, un scriitor şi şcoala avea chipul lui făcut din ghips; înţelegi cum? Aşa cum e chipul acesta făcut din bronz (îi arată bustul scriitorului al cărui nume îl poartă liceul) şi fiul dumitale, cu alţi doi elevi l'au spart; şi, ceiace-i mai grav, e că au încercat să mintă şi să tăinuiască, m'ai înţeles?

— De, ce să-i faci, domnule derecter? dacă era din var, uşor s'a putut sparge şi ei au doar minte de copil; n'au îndrăsnit să spună păcatul, ce să-i faci?

— Să vezi dumneata că nu-i aşa. Din cercetare am aflat că l'au spart într'adins, şi, cu toate că nu mi-au spus, sunt sigur că băiatul dumitale e acel ce-a avut, întâiu, acest gând, pentru că-i cel mai inventiv din clasă...

— Tiii, da' mare pacoste, domnule derecter, şi oare ce-i de făcut acum? întreabă tata Văraru, scăpinându-se în cap.

— Cum ţi-am spus: Comitetul hotărăşte pedeapsa elevilor şi dumneata trebuie să cumperi, cât mai iute, statueta.

— Şi de unde s'o cumpăr?

— Cred că s'ar putea găsi pe la librăriile din oraş.

— Da' scumpă o fi, domnule derecter?

— Intreabă.

— Oiu face-o, oiu face-o şi pe asta; da vă rog să nu-mi *elemenaţi* băiatul din şcoală şi să-mi daţi numele pacostei din var, că eu ţin minte numai chipul — îi ca sfântul ăsta — da' nu mai ştiu cum îi zice.

Directorul sgârie câte-va cuvinte pe o foaie şi i-o întinde. „Bolintineanu, statuetă în ghips".

Tata Văraru porneşte dela liceu drept în oraş; se opreşte la librăria cea mai mare din centru, scoate din buzunarul vestei hârtia păturită, ceteşte şi cere: „Să-mi daţi pe Bulintineanu făcut din ghips".

— Vezi, Mihaiu, mai avem bustul lui Bolintineanu? Caută în raftul unde-s Schiller, Goethe şi ceilalţi.

Un cimitir întreg de busturi, albe apar de odată pe geamul vitrinei din librărie; dar, pe soclul nici unuia nu-i gravat „Bolintineanu".

— Nu, dom'le, nu se găseşte.

— Să mă duc să-l caut aiurea...

— Dacă nu-i la noi, nu-l mai are nimeni.

Tata Văraru cutreeră, zadarnic, toate librăriile şi pretutindeni i se spune:

„Numai la Bucureşti s'ar mai putea găsi".

Amintindu-şi că directorul îi ceruse să aducă chipul fără întârziere, Văraru se abate, o clipă, pe acasă, aleargă apoi la gară şi se suie în cel întâiu tren ce pleacă spre Bucureşti.

Cu gândul că avea de căutat un lucru rar, se duce drept în Calea Victoriei, în care, pe când era soldat la Malmaison, văzuse librării mari şi încărcate cu cărţi scumpe.

— Aveţi pe Bulintineanu de ghips?

— La noi nu se găseşte. Da' poate o mai fi pe la librăriile mici, prin Dudeşti... In Calea Victoriei nu se mai găseşte.

Desnădăjduit, tata Văraru intră, la întâmplare, într'o librărie mai depărtată de centru şi, din uşă, întreabă aproape fără interes.

— N'aţi avea oare pe Bulintineanu?

— Pe cineee?

— Pe Bulintineanu, de...

Vânzătorul măsură pe Văraru, din cap până 'n picioare, surâde, se repede la un raft cu cărţi, mici, şi scoate de odată, două broşuri, pe care i le întinde măsurându-l iar.

— Da' ce-i asta, dom'le?

— Bolintineanu Legende, poezii...

— Ce poze? oare poze ţi-am cerut eu?

Mie, dom'le, să-mi dai chipul de ghips, iaca aşa cum scrie aici:

„Bu-lin-tineanu, statu-ietă din ghips".

— Aşşşaaa? Apoi de ce nu spuneai, de la început, bre omule! Il avem, îl avem şi 'n ghips.

Vânzătorul trece în altă încăpere a prăvăliei şi aduce, ca un trofeu, bustul lui Napoleon făcut din ghips negru şi cu numele negravat în soclu.

— Dă-mi una albă, că ghipsul nu-i negru doar....

— Alb, verde ori negru, tot ghips e, — poţi întreba pe cine vrei; şi apoi, pe biletul dumitale nu-i scris „ghips alb".

— De, ştiu eu, mai că n'aş lua-o aşa tuciurie...

„Da, la urma urmei, sfântul pe care l'am văzut acolo, la leceu, e aramiu şi doar tot al şcoalei este. Se gândeşte, îndoit, Văraru, învârtind statueta pe vitrină şi căutând să-i vadă numele.

— Da de ce nu-i scris „Bulintineanu" aici, pe piciorul ăsta, cum am văzut la o librărie de la noi.

— La Bucureşti nu-s din cele scrise... acelea's vechi.

— Apui, dacă-i aşa, s'o iau.

Mulţumit că putea restitui, în scurt, chipul stricat şi ostenit de grijă şi de cele multe alergături, tata Văraru se opreşte la un grătar şi, ospătându-se cu o fleică şi cu un litru de vin, pierde cel din urmă tren ce pleacă spre B. A doua zi, de dimineaţă, trecând dela gară pe lângă liceu, dă portarului statueta şi-i spune s'o aşeze „drept pe masa domnului derecter".

Cu un ceas mai târziu se auzea zarvă mare în biuroul directorial şi glasul profesorului Milescu, răguşit de mânie, se distingea, bine, spunând:

„Văraru, Văraru să fie eliminat. Nu-i destul ceia ce a făcut? Acum îşi bate joc de mine, pentru că's negru la faţă şi la lecţia de desen am confundat numele poetului Bolintineanu, cu alt nume istoric, uitaţi-vă, domnilor profesori, în loc de Bolintineanu, din ghips alb cum a fost, aduce pe Napoleon smolit.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

Cronica Sahului

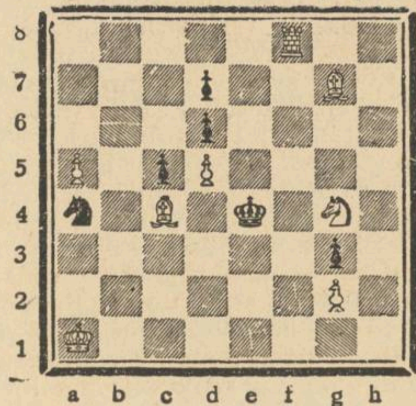
PROBLEMA No. 380

de **E. Palkoska**, Praga

(*„Dresdner Anzeiger" 1930*)

Negru:

Ré4, Ca4, Pc5, d6, d7 şi g3 (6),

Alb:

Ra1, Tf8, Cg4, Nc4 şi g7, Pa5, d5 şi g2 (8).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

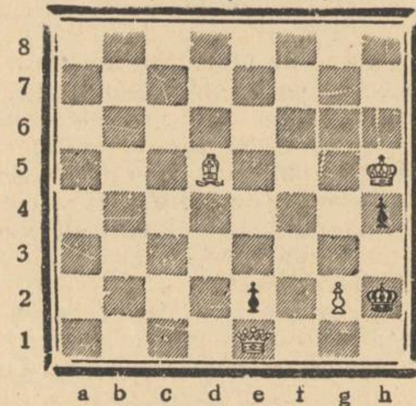
PROBLEMA No. 381

de **C. G. Gavrilov**, Vâlcov

(*„Revista Română de şah" 1931*)

Negru:

Rh2, Pé2 şi h4 (3).

Alb:

Rh5, Dé1, Nd5, Pg2 (4).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 174

Jucată la Swinemuende în concursul pentru campionade şah al Germaniei, în ziua de 3 Iunie 1931.

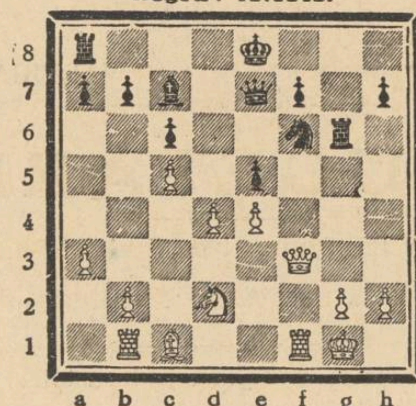
Alb: C. Ahues **Negru: J. Mieses**

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. é2—é3, Nc8—f5; 3. c2—c4, Nf5×b1; un schimb defavorabil pentru negru, lăsând adversarului perechea de nebuni; mai bine ar fi fost c6. 4. Ta1×b1, é7—é6; 5. a2—a3, c7—c6; 6. Cg1—f3, Cg8—f6; 7. Nf1—d3. Cb8—d7; 8. 0—0, Cf6—é4; 9, Nd3×é4, d5×é4; 10. Cf3—d2, Nf8—d6; la Cf6 ar fi urmat Dc2, iar la f5; f3, é×f; D×f3, şi apoi é4! 11. Dd1—g4 .a C×é4 negrul ar fi răspuns prin N×h2+ urmat de Dh4+. 12...., Cd7—f6; 13. Dg4—h4, la D×g7, ar fi urmat: N×h2+!; R×h2, Tg8; Dh6, Cg4+. 12...., g7—g5; negrul dă mai curând pionul din g ca cel din é4. 13. Dh4×g5, Th8—g8; 14. Dg5—h4, Tg8—g4; 15. Dh4—h3, Dd8—é7; 16. f2—f3, é4×f3; 17. Dh3×f3, Tg4—g6; 18. é3—é4, é6—é5; 19. c4—c5, Nd6—c7;

Situaţia partidei după a 19-a mutare a negrului

Negru: Mieses.

Alb: Ahues.

20. Cd2—c4!, é5×d4? singura mutare bună ar fi fost 0—0—0. 21. é4—é5!, Nc7×é5. 22. Nc1—f4, Né5×f4; 23. Df3×f4, Dé7×c5; nu există mutare mai bună. La rocada mare ar fi urmat Cd6+, iar la Rf8 analog ca în partidă Tbé1 urmat de Cé5. 24. Tb1—é1+, Ré8—f8; 25. Cc4—é5!, forţează câştigarea unei figuri, căci alb ameninţă Cd7+, C×d7; D×f7 mat. 25...., Tg6—g7; 26. Df4×f6, Dc5—d5; 27. Cé5—f3! şi negrul abandonează; căci alb şi-a apărat matul şi ameninţă atât mat prin Dé7+, etc. cât şi luarea pionului din d4.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

NU PLECAŢI

în vilegiatură înainte de a cumpăra

ALBUMUL „REBUS"

conţinând cele mai interesante şi amuzante jocuri de cuvinte încrucişate, probleme, şach, etc.
Elegant tipărit pe hârtie specială
PREŢUL 60 LEI
De vânzare la toate librăriile ,depozitele de ziare şi la Editura „Adeverul" S. A., Bucureşti, Str. Const. Mille 7—11

UN AUTOMOBIL

puteţi câştiga complectând bonul apărut în excelenta revistă „REALITATEA ILUSTRATĂ", care vă oferă un supliment gratuit „Reportaj" — revista faptelor senzaţionale, — 32 pagini, 10 lei.
De vânzare pretutindeni.

„Aş vrea să ştiu"

F. SÂMBOANU-CLUJ

Cum pot fi clasificate artele?

După filosoful german Hegel, există trei forme generale ale artei: 1) *arta simbolică*, în care ideia, încă abstractă şi nedeterminată, îşi caută, fără a o găsi, adevărata ei expresie; 2) *arta clasică*, caracterizată prin armonia perfectă între idee şi formă şi 3) *arta romantică*, în care ideia este disociată de formă, întrucât, ideia, prin spiritualitatea ei infinită, şi ridicată deasupra lumii vizibile, depăşeşte mijloacele de expresiune, care devin indiferente sau rămân secundare şi subordonate.

O clasificaţie sistematică a artelor este dificilă.

Intr'adevăr, clasându-le după puterea mijloacelor de expresiune, riscăm să obţinem o clasificaţie vagă şi arbitrară. Cum am putea dovedi de ex. că pictura este mai expresivă decât muzica sau invers?

Dacă ne referim însă la deosebirea fundamentală dintre spaţiu şi timp, dintre repaos şi mişcare, deosebire care domină toate modurile noastre de cugetare şi expresiune, obţinem clasificaţia următoare:

REPAOS	MIŞCARE
(Arte plastice)	*(Arte ritmice)*
1) Arhitectura	1) Poezia
2) Pictura	2) Muzica
3) Sculptura	3) Dansul

S'a pretins că în acest tablou, artele îşi au filiaţiunea în ordinea lor verticală şi se corespund în ordinea lor orizontală. Aşa de ex., poezia cuprindea la început muzica şi dansul, care s'au emancipat apoi încetul cu încetul.

Intr'adevăr, se ştie că la originea ei, poezia se cânta şi se dansa. Pe de altă parte, în pictură distingem desenul şi coloarea, — iar în muzică, melodia (corespunzătoare desenului) şi armonia (corespunzătoare coloritului).

Dansul reprezintă grupul sculptural, care trece de la imobilitate la mişcare, după legile ritmului şi ale măsurii.

Bineînţeles, nu trebue să împingem prea departe această teorie — altminteri destul de ingenioasă — asupra genezei şi paralelismului artelor.

V. TRIFU-CRAIOVA

Care este filosofia teistă a lui Lamennais?

In opera sa *Esquisse d'une philosophie*, Lamennais consideră pe Dumnezeu în altfel, decât îl concepe filosofia religioasă anterioară lui.

Pentru Lamennais, Dumnezeu nu este nici creatorul, aşa cum o înţelegeau primii creştini, nici fiinţa din care emană lumea, aşa cum au gândit-o unii filozofi.

Dumnezeu nu a creat lumea *din nimic*, ci a creat-o din El însuşi, din substanţa sa proprie. Şi a făcut aceasta printr'un act absolut voluntar. A creat lumea după chipul şi asemănarea sa. Nu numai omul este după chipul lui Dumnezeu, ci lumea întreagă. Cele trei atribute esenţiale ale Dumnezeirii — puterea, inteligenţa şi dragostea — se regăsesc, evident micşorate şi desfigurate, în fiecare fiinţă a universului. In speţă ele reprezintă cele trei facultăţi ale noastre, sub formă de voinţă, raţiune şi simpatie şi cele trei puteri sociale — executivă, deliberativă şi fraternitate.

Orice fiinţă individuală sau colectivă, care nu reproduce, fie şi în mod imperfect — *toate* aceste trei forţe, fiind lipsită de unul din termenii acestei trinităţi, cuprinde în sine un principiu de moarte.

Curiozităţi

Cravata lui Mark Twain

Mark Twain nu prea punea preţ pe toaleta protocolară. Ducându-se odată la Miss Harriet Beecher Stowe (autoarea celebrei cărţi „Coliba lui Moş Toma", care a jucat un rol covârşitor în emanciparea Negrilor din America), îşi uită cravata acasă. La înapoere, menajera îi atrage atenţia asupra acestei lipse, şi atunci Mark Twain îi trimise scriitoarei un pacheţel însoţit de următoarea scrisoare:

„Iţi trimit în pachet o cravată şi te rog s'o priveşti cu toată luarea-aminte. Azi dimineaţă am stat la dumneata o jumătate de ceas fără cravată; după ce vei fi privit o jumătate de oră, trimite-mi-o, te rog, înapoi, căci nu mai am alta".

45.000 de copii fără şcoală la Madrid

Statisticele publicate în Spania, înainte de abdicarea regelui, arătau că numărul copiilor rămaşi fără ştiinţă de carte la Madrid, din cauza lipsei de şcoli, era de 20.000. După o statistică nouă, publicată acum de ziarul republican „El Sol", sunt la Madrid 45.000 de băeţi şi fete rămaşi neştiutori de carte, pentru că cele 145 de şcoli de stat şi 18 şcoli comunale din capitala Spaniei au un număr total de 612 clase, frecventate de vre-o 35.000 de copii; restul de 45.000 de copii nu mai au locuri. Trebuesc deci construite şcoli cu un număr total de 805 clase; se mai adaugă faptul că dintre şcolile existente, multe datează din epoca 1850—1900 şi nu mai corespund nici celor mai modeste cerinţe ale higienii.

Recorduri americane

Vânătoarea necurmată după record se întinde în America şi asupra domeniului cultural. De pildă bibliotecile înfiinţate abia cu doi ani în urmă nu mai sunt moderne. Ultimele biblioteci s'au construit în formă de turnuri uriaşe, de exemplu aceia a universităţii din Hew-Haven, Connecticut, inaugurată în toamna trecută şi care a costat 8 milioane de dolari (circa 1 jum. miliarde lei), are forma unui turn de 50 metri înălţime, 45 metri lungime şi 35 metri lărgime, în care se adăpostesc 3½ milioane de volume şi încap 2000 de cititori.

Tot în toamna trecută s'a inaugurat la Rochester, New-York, o bibliotecă având forma unui turn de 60 metri înălţime. Biblioteca negrilor de pe lângă universitatea din Nashville-Tennessee, construită anul trecut, şi biblioteca publică din Los-Angeles sunt deasemenea instalate în turnuri. Biblioteca din Chicago are 28 de secţiuni pentru cărţi străine, între care locul de frunte îl ocupă limba germană cu 28.000 de volume. Locul al doilea îl are, din punct de vedere al cererii, cartea franceză; apoi vine cartea polonă, daneză, norvegiană, cehă, etc.

Cărţi şi Reviste

N. DELEANU: Poezia muncii
(culegere de versuri sociale)
(Edit. Institutului muncitoresc de educaţie din România)

Culegerea de „versuri sociale" a d-lui Deleanu este, după cât ştim, prima încercare care se face la noi de a pune la dispoziţia publicului muncitoresc o antologie de poezii inspirate din viaţa şi din nevoile acestui public — care, deobicei, este ignorat de scriitorii de profesie şi de autorii de antologii. In orice caz este o încercare pe deplin isbutită.

Autorul antologiei a dat dovadă de gust, de pricepere şi de mult tact în alegerea bucăţilor. După cum singur spune în prefaţă, a ales „alături de versurile care îndreptăţesc titlul acestei antologii şi poezii antirăzboinice precum şi versuri care povestesc suferinţa omenirii, în felurite ei expresii". E un criteriu foarte larg, care lasă loc la mai multe categorii de inspiraţii şi de subiecte. Poeziile din această antologie sunt inspirate de spectacolul vieţii în comun a oamenilor, nu din frământarea sufletească a unui singur om. Dar viaţa socială este, în primul rând, conflict. Poezia acestei vieţi este o poezie de luptă. Deobicei poezie socială se ia în înţelesul de poezie de clasă — şi poezie a unei singure clase, clasa proletară. D. Deleanu s'a ferit să dea numai acest înţeles „Poeziei muncii". Şi bine a făcut. Antologia d-sale capătă, prin aceasta, o semnificaţie mai vastă şi o valoare general omenească.

Dar, bine înţeles, tot rămâne munca, elementul principal al poeziilor alese. Şi este o muncă amară şi grea şi tristă: poeţii care o cântă o proslăvesc, dar o şi blestemă...

Găsim în antologia aceasta bucăţi cunoscute din clasicii noştri, ca „Impărat şi proletar", de exemplu (şi, fie zis în treacăt, vechea şi didactica poezie a lui Eminescu e departe de a fi cea mai bună — dar nu putea lipsi...) Intâlnim, deasemeni, „Noi vrem pământ" a lui Coşbuc.

Dar curiozitatea noastră e atrasă de poeţii contemporani. Arghezi figurează cu trei bucăţi; nu sunt din cele mai bune pe care le-a scris, dar se potrivesc toate pentru scopul acestei antologii şi convin publicului căruia această antologie se adresează. Câteva poezii remarcabile de Aron Cotruş, puternice, aspre, adânc simţite. Deasemeni trei sonete ale lui Steuerman-Rodion, cel pe nedrept uitat astăzi. Şi multe versuri de autori obscuri, care, pentru un amator de cercetări literare sunt, câteodată, pline de surprize. Sunt poezii scrise de meseriaşi şi de lucrători. Găseşti câteodată în ele versuri admirabile, dovedind, pe lângă simţire, un meşteşug delicat şi fin şi un frumos talent...

Ceiace dovedeşte, încăodată, că cultura în poezie este o condiţie secundară.

AL. A. PHILIPPIDE

VIZIUNI ALE MĂRII
Mihail Sadoveanu, Pierre Loti şi Heine

Sadoveanu, ca şi Loti, în faţa grandiosului spectacol al Mării stă beat de sensaţii vizuale. Imaginile, noţiunile, verbele şi adjectivele exprimă numai impresii subiective destinate sub magia artei lui să sugereze *atmosfera de mister* în care se simte învăluit în clipele de contemplare a măreţului spectacol.

Dar ce deosebire între viziunile lor, intre imaginaţiile lor vizuale.

Citiţi nuvela *„Iluzia"* a lui *Sadoveanu* într'un număr recent al *„Adevărului literar"*.

„Soarele cântă şi vibrează pe toată aria Mării. Inspre miază noapte se aşază, precum se vede, perdele. Sunt resfrângerea vălurilor şi tainelor dedesupt. Tot aşa înaintea noastră, IN FUND, NĂLUCESC ALTE PORŢI TAINICE. Din când în când trec pe deasupra lari şi pecăruşi. Se uită când cu un ochiu, când cu un altul. Ei văd sub limpezimea undei minunile care numai astăzi se arată. Fiinţe necunoscute, cu ochi de om şi cu trupuri prelinse de alge, plutesc de la mari adâncimi spre soare. CA SĂ IEE VIAŢĂ. Desearä se întorc iarăşi LA PALATELE LOR DE INTUNERIC. Acum umblă pe supt florile de lumină ale luciului ŞI AŞTEAPTĂ SĂ TREACĂ OAMENI, către care-i poartă o veche AMINTIRE, CA O VECHE DRAGOSTE".

Ce admirabilă îmbinare de imagini ca să *sugereze misterul* de care se simte cuprins în faţa Mării: *„fiinţe necunoscute cu ochi de om"... „palate de INTUNEREC"* şi apoi sugerarea vechimii îndepărtate a spectacolului, a vremurilor ancestrale aproape par'că de clipele Creaţiunii biblice şi cosmice:

„Aşteaptă să treacă *oameni, către care îi poartă o VECHE AMINTIRE..."*

In cuvintele lui Sadoveanu simţi tot fiorul mistic al creatorului poveştilor şi poeziei populare româneşti.

Altfel e magia artei lui Loti. Şi el evocă spectacolul dar prin redarea numai a unei imagini vizuale desăvârşite. Iată-l în mijlocul mării; pe vasul lui, noaptea:

„Era o lumină palâ, palidă, care nu semăna cu nimic; ea se întindea peste lucruri ca reflexele soarelui mort. In jurul lor, în imediata lor apropiere, începea un gol imens, care nu era de nici o culoare şi afară de scândurile vaporului, totul părea diafan, impalpabil, himeric".

Atât Sadoveanu cât şi Loti, în faţa aceluiaşi spectacol măreţ al Mării nu au decât sensaţii, impresii. Nici unul n'are înclinaţii spre construcţii intelectuale.

Eminescu n'a prea văzut Marea. Ce ne-ar fi dat el ne-o arată „Scrisoarea I-a" în care evocă luna.

„Lună tu, STĂPANA MARII, pe a lumii boltă luneci
„Şi gândirilor dând viaţă, suferinţele întuneci.

Sau când îi spune lunii:

„Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate
Când pluteşti pe MIŞCATOAREA MARILOR SINGURATATE"

Dar poetul care mai mult ca ori care altul, în faţa Mării e cufundat în pure meditaţii filosofice e *Heine*, care în *Räthsel* ne evocă prin imaginea Mării impasibilitatea eternă a Naturii şi veşnica nepătrundere a enigmelor Existenţei.

DOCTORUL YGREC

JOHN GALSWORTHY: Die Ersten und die Lezten. Paul Zsolnay Verlag [1])

Doi fraţi, Keith şi Laurence Darrant sunt caractere nu numai deosebite dar opuse: Keith e omul *rangé* şi cuminte, tipul de gentleman englez mulţumit de sine şi de „respectabilitatea" lui. E advocat cu succese şi duce o viaţă monotonă dar confortabilă. Laurence trăieşte ca un vântură-lume, şi-a cheltuit toată averea cu femei şi continuă să trăiască în consecinţă, cu renta pe care i-o serveşte fratele său.

In seara în care începe romanul, Laurence vine la Keith şi îi povesteşte că a comis un omor: se îndrăgostise serios de o prostituată şi ucisese în urma unei certe pe bărbatul ei, care o exploata. Keith nu-l lasă pe Laurence să se predea poliţiei şi caută să-l convingă să plece împreună cu prietena lui în Argentina. Dar un altul e arestat subt acuzarea omorului comis de Laurence, un vagabond flămând care furase inelul mortului şi-l vânduse. Şi ceia ce era inevitabil pentru ca povestea să-şi afle culminarea se întâmplă: nevinovatul e condamnat la moarte. Laurence se sinucide împreună cu iubita lui şi lasă o scrisoare în care povesteşte adevărul, ca să scape pe nevinovat. Dar Keith, omul respectabil, întră cel dintâi în camera mortului, găseşte scrisoarea şi o distruge ca să scape bunul renume al familiei.

Ca în ori ce povestire englezească ce se respectă morala e luată din biblie; ea se găseşte subt formă de motto la începutul volumului: „Cei din urmă vor fi cei dintâi, iar cei dintâi vor fi cei din urmă". — *D.*

Dostoievschi în româneşte

A apărut de curând, în editura „Cultura Românească", „Idiotul" lui Dostoevschi, tradus de d-şoara Zizica Patraşcanu.

Această traducere este, fără îndoială, menită să aducă din nou în discuţie chestiunea traducerilor româneşti. Ne-am plâns întotdeauna de modul cum se fac traducerile la noi. Este o adevărată calamitate şi un pericol pentru gustul public. Traducători mediocri falsifică marile opere literare străine, fără scrupul şi fără sancţiune. Asta din pricină că nimeni nu se îngrijeşte să-i controleze.

Chestiunea aceasta a traducerilor trebue odată şi odată pusă la punct, definitiv. Este în interesul întregii noastre desvoltări culturale.

E drept, însă, că în ultimul timp, au apărut câteva traduceri remarcabile din toate punctele de vedere. E destul să amintim de romanul „Intoarcerea de pe front" al lui Erich Maria Remarque, publicat de editura „Adevĕrul", în traducerea d-lor Byck şi Philippide.

Traducerea d-şoarei Zizica Patraşcanu intră în aceiaş categorie. Are toate calităţile unei excelente transpuneri; e mai mult decât conştiincioasă. Traducătoarea a reuşit să pună inimă şi căldură în traducerea complexului şi dificilului roman al lui Dostoievschi. — *P.*

1) De vânzare la librăria Hasefer.

Copii în vis

A apărut de curând şi în franceză şi în germană cartea scritorului american *Christopher Morley* „Copii în vis", care ar merita şi onoarea unei ediţii româneşti. In prolog, câţiva copii într'o vilă, adunaţi la o zi onomastică, stau de vorbă şi caută să afle, cu nostalgie, dacă e bine să fie oameni mari. Epilogul de la sfârşitul cărţii arată că taina nu are dezlegare. Cei mari nu i-au înţeles. Dar doi copii, plini de înţelegere, se hotărăsc în tăcere să nu ajungă niciodată maturi. Şi de-aci începe povestirea. Toţi copiii din prolog se ivesc iar, mai mult sau mai puţin sau de loc maturi.. Şi din acest „mai mult sau mai puţin sau de loc" rezultă o stare cu trei trepte.

Treapta întâi: America 1930, vilă pe ţărmul mării (amiazi în care cu douăzeci de ani înainte îşi făcuseră planul copiii). Automobile, copii necrescuţi, certuri casnice. Duminece. Sosesc doi musafiri, Ben şi Ruth, burghezi inveteraţi care nu mai au nici un fel de intuiţie; apoi vin George şi Phyllis, gazdele, oameni îngroşaţi de materialitate, dar care tot mai bănuesc câte ceva.

Treapta doua: Se iveşte în această lume visul-realitate, un nou musafir, Joyce, cu suflet în creştere încă, gingaş ca un narcis; şi iată că atmosfera între oameni se subţiază, burghezii încep să se simtă rău, dar ceilalţi presimt o inimă nouă, care începe să bată 'n coaja lor.

Apoi se iveşte Martin, visul biruitor, Martin cel atât de copilăros încât spune ce toţi ceilalţi tac, Martin care poate vedea în împărăţia lui Dumnezeu, care stă de vorbă cu un copil mort al lui George şi Phyllis, care aude glasurile nopţii de vară...

O carte polifonică, plină de voci şi mirezme. Visul unei nopţi de vară, atât de adânc şi care se petrece nu în Atena în vremea lui Tezeu ci în America de azi. Figurile sunt atât de adevărate şi totuşi împrejmuite de atâta vis, încât mâna autorului nici nu se simte.

Morley împarte pe oameni după treapta de maturitate pe care stau. Desigur, tot astfel se 'mpart şi cititorii. Cei iremediabil maturi nu vor gusta prea mult cartea care li se va părea ciudată sau chiar copilărească. Dar cei care au rămas cu jumătate din viaţă aiurea decât în lumea aşa cum e şi cum se vede, se vor nelinişti în paginile acestei cărţi, ca la atingerea unei lumi în care nu mai pot intra.

Şi tocmai această neaşteptată delicateţă (autorul, să nu uităm, e un american) a făcut din cartea cu copii din America, o carte europeană. — *W.*

Literatura finlandeză

Literatura finlandeză — deşi conţine câteva opere remarcabile — este aproape necunoscută în celelalte ţări.

Anul acesta a apărut un roman de cinci sute de pagini: „Să adormi tânăr, sau ultima înflorire a unei rasse vechi", la care autorul M. F. F. Silanpää a lucrat timp de şapte ani.

Acţiunea se petrece într'un sat pierdut în acea câmpie finlandeză ai cărei locuitori au păstrat până 'n zilele noastre obiceiurile Evului Mediu. Nu e nimic comun între lumea de acolo şi exteriorul. O luptă aprigă de toată zilele cu un pământ arid acaparează forţele omului şi-i slăbeşte încet şi tenace voinţa de a se libera şi de a aspira la o existenţă mai bună.

Natura e tristă în frumuseţea sa grandioasă şi Kustaa Salmelus e încă şi mai melancolic.

In această atmosferă, făcută din privaţiuni şi durere, creşte Silja, fiica lui Kustaa, neavând decât natura drept confidentă. Tatăl său o iubeşte mult, dar el nu ştie să-şi exteriorizeze dragostea.

Acest fatalist se lasă dus de destin către ruina casei şi distrugerea căminului familial.

Ingerul morţii pare că planează asupra rasei sale.

Cu Silja apare dragostea în roman. Nu este zugrăvirea unei pasiuni mari, străbătută de peripeţii romantice, ci deşteptarea în ţărăncuţa tânără de 16 ani, lăsată liberă în faţa gândurilor şi sensaţiilor vagi, care se agită în sufletul său.

Nopţile albe de Nord gonesc somnul şi lungile plimbări în şalupă predispun la reverie şi deşteaptă în fundul sufletului tânăr dorinţi nelămurite.

Nopţile de iarnă, în sărăcie şi 'n mizeria caselor ţărăneşti, unde fata stăpânului doarme la câţiva paşi de patul servitorului fermei, desăvârşesc educaţia sentimentală a tinerei finlandeze.

Dintr'o copilă îndrăgostită de câmpul plin de flori, se naşte femeea, care urmează chemarea instinctului.

Silja se îmbolnăveşte. Kustaa gonit din propria-i casă, revine să-şi vadă tot ce i-a mai rămas drag în lume. Gândul că Silja va rămâne singură îl tortură, dar ca de obicei nu găseşte cuvinte să se exprime.

Kustaa îşi veghează copilul iubit; din când în când atinge fruntea fierbinte a tinerei fete; aranjează plapoma, luptă cu somnul care caută să-l prindă...

Capitolul acesta de dragoste paternă, mută şi neîndemânatecă, arată talentul neîntrecut al romancierului, care ştie să descopere sentimentele cele mai ascunse ale sufletului omenesc, ale sufletului simplu şi primitiv.

A APARUT:

CURS DE PREPARAŢIE

PENTRU

Absolvenţii a patru clase primare, cari candidează la licee, şcoli normale, seminarii, şcoli comerciale şi de meserii.

CUPRINDE: Compunere, Gramatică, Aritmetică, 54 Probleme, Istorie, Ceografie.

DE

PETRE I. GHIAŢĂ şi ION ROTARU

160 pagini — 60 lei

Editura „Adeverul" S. A. Bucureşti

André Maurois

VIAŢA LUI DISRAELI

Traducere de T. Teodorescu-Branişte

Cea mai bună biografie romanţată scrisă până azi

200 PAGINI — 70 LEI

FEDRA

de J. RACINE

a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa" No. 135

Preţul lei 12

DĂRI DE SEAMĂ

Grai şi suflet

Revista „Institutului de filologie şi folklor" publicată de Ovid Densusianu.

In articolul „Orientări nouă în cercetările filologice", publicat în primul volum al revistei *Grai şi Suflet* (1923), d. O. Densusianu înfăţişa rezultatele activităţii filologice din ultimii cincizeci de ani, subliniind inovaţiile acestei discipline şi schiţând problemele ce trebue să preocupe de-acum încolo pe cercetătorii unui domeniu atât de variat şi de complex cum este filologia. Era un program de activitate pe care directorul revistei şi colaboratorii d-sale l-au urmat punct cu punct. Intr'adevăr, cele patru volume de până acum reprezintă o perfectă aplicare a metodelor şi a concepţiilor filologiei nouă. Toate articolele — dela studiile cele mai cuprinzătoare până la notele cele mai mărunte — sunt caracterizate printr'un spirit de cercetare riguroasă şi obiectivă, contribuind într'o mare măsură la fixarea unor norme sigure de interpretare a faptelor lingvistice.

Aceiaşi bună orientare ne-o arată şi volumul al V-lea, a cărui primă fascicolă a apărut de curând.

D. Ovid Densusianu continuă în acest volum publicarea studiului despre *Limba descântecelor*. In prima parte, d-sa scosese în relief câteva caracteristice ale acestui gen de creaţiune populară: reflexe ale vieţii dela ţară, inspiraţie poetică. Trecând la cercetarea lingvistică, d. Densusianu evidenţiază păstrarea în descântece a unor forme şi înţelesuri dispărute azi sau regăsindu-se numai în expresii izolate ori în vre-un grai local. Dintre numeroasele exemple citate, relevăm următoarele: *cătuşe* „pisică", *a cerca* „a căuta", *crunt* „însângerat", *a se cura* „a se curăţi", *a depăra* „a smulge părul", *dor* „durere", *a încinde* „a aprinde", *a inveşti* „a îmbrăca", *nemernic* „călător pribeag", *a păsa* „a merge", *strat* „aşternut, pat", *a topsăca* „a învenina", *vintre* „pântece", etc.

Cu acest prilej, d. Densusianu se opreşte mai mult asupra unui cuvânt propriu descântecelor, *a sineca*, al cărui înţeles încă nu se precizase. După d-sa, *a sineca* înseamnă „a se scula" şi-şi are originea în lat. **exsomnicare.*

Ca şi celelalte studii ale d-lui Densusianu, articolul despre *Limba descântecelor* se distinge printr'o desăvârşită claritate, o fină pătrundere a problemelor şi o justă interpretare a fenomenelor lingvistice în raporturile lor cu viaţa.

Afară de aceasta, lucrările d-lui Densusianu mai au meritul de a deschide perspective pentru cercetări nouă. Fără îndoială că sugestiunilor d-sale se datoreşte şi culegerea de *Descântece din Huniedoara* făcută cu deosebită pricepere de d. Al. Vasiliu şi publicată în acest volum.

Asupra repartizării dialectale a istroromânei de Al. Rosetti e o nouă examinare a problemei: istroromâna este un dialect dacoromân, transportat de emigranţi în părţile Istriei cu începere din secolul al X-lea, după cum au susţinut d. O. Densusianu şi I. Popovici, sau este un dialect aparte, distinct de dacoromână, după cum susţine d. S. Puşcariu?

Examinând din nou izvoarele istorice şi faptele lingvistice, d. Al. Rosetti ajunge la următoarele concluzii: 1) Istroromâna este un grai dacoromân transportat în Istria; emigrarea spre Istria s'a petrecut înaintea sau în cursul secolului al XIII-lea. 2) Limba celor care au dus istroromâna în insula Veglia şi în Istria cunoştea rotacismul. 3) Urmele trecerii acestor populaţii spre vest sunt atestate în Bosnia şi Croaţia în secolul al XV-lea—XVI-lea. 4) Trebue să presupunem că, la o epocă posterioară instalării în Istria, o populaţie de grai dacoromân, cu particularităţi lingvistice care se regăsesc astăzi în graiul dacoromân din părţile Bănatului şi Ţării Haţegului, s'a suprapus peste populaţia care vorbea cu rotacism, şi a introdus în istroromână cuvinte nerotacizate şi expresii particulare acestei regiuni.

O altă problemă asupra căreia lingviştii nu sunt încă de acord e aceia a originii cuvintelor *jupân, smântână, stăpân, stână* şi *stâncă*. S'au propus până acum tot felul de explicaţii, recurgându-se fie la prototipuri iranice, fie la forme slave sau latine. D. Al. Rosetti reia cercetarea acestor cuvinte şi susţine originea lor slavă.

Argumentarea d-lui Al. Rosetti e întemeiată pe observaţii ingenioase şi pe un vast material lingvistic.

Consecventă cu programul ei de activitate, revista „Grai şi suflet" acordă un loc deosebit cercetărilor dialectale. In volumul de faţă, d-ra Elena Moroianu îşi continuă publicarea textelor *Din ţinutul Săcelelor*, dând ca încheiere un glosar bine întocmit, o listă de nume de botez la femei şi la bărbaţi, una de nume de familie şi de porecle, precum şi o serie de nume topice (nume de munţi şi dealuri, ape, sate şi cătune).

Cercetări asupra graiului din Gorj publică d. T. Gâlcescu. Urmând programul fixat de „Institutul de filologie şi folklor" şi luând ca model lucrările d-lor I. A. Candrea *(Graiul din Ţara Oaşului)* şi O. Densusianu *(Graiul din Ţara Haţegului)*, d. T. Gâlcescu îşi începe monografia cu o privire asupra etnografiei şi folklorului judeţului Gorj.

In graiul gorjenilor, d. Gâlcescu distinge unele diferenţieri izbitoare. Astfel, se poate deosebi vorbirea locuitorilor dela munte de a acelora din regiunea dealurilor, după cum se distinge graiul locuitorilor din regiunea răsăriteană, spre Vâlcea, de al acelora din partea apuseană. Pe de altă parte, se găsesc în Gorj zone lingvistice care ştirbesc unitatea relativă a regiunilor, amintind particularităţi ale graiurilor altor regiuni (Vâlcea, Dolj, Bănat, Ţara Haţegului).

Caracterele graiului gorjan sunt studiate amănunţit şi metodic. Cercetătorul dă apoi o culegere de texte în transcriere ştiinţifică şi reproduce trei cântece (culese şi transpuse de Pr. Gr. Gâlcescu). Un glosar bogat lămureşte cuvintele caracteristice fie prin forma, fie prin înţelesul lor.

In întregul ei, lucrarea face cinste autorului şi şcoalei la care s'a format. De aceia, aşteptăm să publice şi materialul folkloric pe care-l făgădueşte în introducere.

Din capitolul „Insemnări şi rectificări", relevăm lămuririle d-lui Al. Graur *Despre vocativul românesc*, în legătură cu valoarea peiorativă a vocativului singular terminat în *-ule*.

Tot aci mai sunt de amintit următoarele etimologii ale d-lui O. Densusianu: *a împândura* „a răspândi" îşi are originea în lat. **impandulare* derivat din *pandere* „a întinde, a desface"; *a prepinge* „a compensa, a se cumpăni, a se potrivi" este lat. *perpendere* „a potrivi bine la măsură, a măsura cum se cuvine", devenit **prepinde* şi pe urmă *prepinge*, cu schimbarea analogică a lui *-d-* în *-g-*, ca *încinge* din *incendere*, v. rom. *deştinge* din *descendere; presură* întrebuinţat în Vâlcea cu sensul de „prăjini care se pun pe claie ca să nu o sboare vântul" e lat. *pressula; strugure* şi *ciorchine* aparţin şi ele fondului latin al limbii noastre, reprezentând cel dintâi un derivat din tema *streb- (*strebulus)*, iar celălalt un derivat din *circulus (*circulinus)*.

D. G. Iogu fixează originea unor cuvinte româneşti ca: *abitir, cunabiu, dihai, furlandisi*, identificându-le cu pers. *better*, turc. *'unnabi* (rostit pop. *hunabi), diha, furlandi.*

Indicaţiunile bibliografice şi dările de seamă dela sfârşitul volumului, datorite d-lor O. Densusianu şi Al. Rosetti, constitue un bun izvor de informaţie pentru cercetători.

Bine călăuzită cum e, revista „Grai şi suflet" rămâne singura revistă de specialitate dela noi în care nici o pagină nu e de prisos.

J. BYCK

INSEMNĂRI

Mioriţa

Incepând din numărul trecut, „Adevărul Literar" publică un extrem de interesant studiu al d-lui H. Sanielevici asupra „Mioriţei".

Sfârşitul articolului va apărea în numărul viitor.

Cum obiectul studiului este „Mioriţa", capodopera literaturii nostre poporane, — poezie în care se reflectă mai exact decât oriunde spiritul neamului românesc,— cetitorii vor da desigur cea mai mare atenţie studiului d-lui H. Sanielevici care, bazat pe profunde cercetări, aduce lumini şi explicaţii nouă asupra unei probleme de căpetenie.

Anna Ciupagea

A murit Anna Ciupagea, care s'a manifestat cu succes — acum treizeci-patruzeci de ani — pe terenul literar şi didactic.

Colaboratoare asiduă la revistele de pe vremuri, autoare de lucrări originale în proză şi 'n versuri, — Anna Ciupagea a făcut şi teatru: a scris şi a tradus diferite piese. A jucat şi 'n lucrările sale dramatice, şi 'n alte piese — dela marile tragedii ale lui Shakespeare până la uşoare încercări româneşti. A pus în toate un suflet cald, izbutind — cum foarte bine spune d. Barbu Lăzăreanu în „Dimineaţa" — „să salveze prin gingaşe inflexiuni" scene „de un ridicol pe care noi, acum, îl vedem iremediabil".

„E un merit, — închee d-sa, — ce i-l recunoşteau cu elogii cronicile teatrale din acea vreme şi pe care-l reamintim astăzi, când îi facem elogiul funebru".

„Numărul", guvernul şi ortodoxia

Ultimul număr al „Gândirii" este închinat d-lui N. Iorga, ministrul Instrucţiunii şi preşedintele de consiliu.

D. Nichifor Crainic are flair...

Iar din toată activitatea diversă a d-lui Iorga, „Gândirea" scoate în relief doctrina primului ministru — externă dintr'un număr al „Neamului Românesc" înainte de venirea la putere a actualului guvern:

„...Nu este om în România care să nu fie convins astăzi că orice partid cu oarecare osteneală de agenţi şi cu apelul la punga sa poate strânge „naţiunea" pentru a o prezenta Suveranului...

„...Numărul — dar ce mai înseamnă numărul? Inseamnă greşelile de ieri pe care le-a favorizat numărul, înseamnă greşelile de mâine care se pot ajuta prin aceeaş vagă demonstraţie a numărului. Nu înţeleg dece prostia s'a putea impune cu atât mai mult cu cât trage greu la cântar. Un prost e un rău, o mie de proşti reprezintă numai întărirea acestui rău..."

S'a dovedit într'adevăr că nu numai un partid poate — „cu oarecare osteneală de agenţi şi cu apelul la punga sa" — să-şi facă majorităţi... dar chiar un grup, ori un guvern în afară de partide (în acest caz punga guvernului e punga statului — deci a noastră).

Cu tot dispreţul pentru număr, guvernul n'a desfiinţat sistemul electoral. A apelat tot la număr şi stă la putere pe rezultatele numărului.

De altfel doctrina d-lui Iorga citată mai sus, — „pagină de antologie", cum o numeşte „Gândirea", — este şi crezul ortodoxismului gândirist: exploatarea spirituală (dacă se poate şi materială) a numărului.

Ba d. Nichifor Crainic este încă mai cuprinzător: d-sa ştie să aducă la calea adevărului şi numărul, şi guvernul: şi pe cei mulţi, şi pe cei puţini.

Taina aceasta se petrece subt patrafirul miraculos.

Amorul în teatru

Profesorul Seignobos susţine că amorul datează din sec. al 17-lea. Mai înainte, — spune el — prin „Eros" şi „Cupido" nu se înţelegea decât instinctul natural sexual, care nu era întovărăşit la bărbat nici de respect, nici de devotament.

Concepţia amorului, aşa cum apare în romane şi în tragedii din sec. 17 până acum îşi are origina în sentimentul pe care Evul Mediu l-a numit „Amorul galant", bazat pe respectul femeii.

Se pare că „amorului galant" datorim azi tirania încornoratului pe scenă, sărutul pe gură care „face" 30 metri de peliculă pe ecran şi romanţa sentimentală.

Tot dela el avem repertoriul bogat de exclamaţii în felul acesta: „inima ta a robit inima mea", pe care le auzi în dancinguri, cafenele şi filmul vorbitor.

Oricare dintre directorii de spectacole îţi va afirma că e zădarnic să oferi publicului o piesă în care să nu figureze o logodnă, un amant, un încornorat şi celebrul: „te iubesc"....

Dintre toate aventurile, singur amorul e luat în mai mare consideraţie. El interesează.

In adevăr, grozavă revanşă şi-a luat amorul începând cu sec. 17 şi până 'n zilele noastre.

Fiindcă teatrul dinainte de războiu n'avea ca unică preocupare dragostea, ai fi putut crede că schimbarea de astăzi se datoreşte izolării bărbatului în războiu, departe de femee.

Nu e adevărat, nimic nu s'a schimbat, — doar moda şi câteva cuvinte proprii ale epocii.

Femeia ocupă chiar mai puţin loc în inima şi 'n preocupările bărbatului. In orice caz, respectul pe care-l acorda „amorul galant" femeii, s'a micşorat într'atâta, încât astăzi ar constitui un adevărat scandal de onestitate o femee copleşită de atenţia bărbatului său.

In cazul acesta, de ce persistenţa conflictului amoros în teatru — în ciuda epocii şi a evenimentelor? Explicaţia ar fi următoarea: Amorul este singura chestiune pe care o poţi trata fără s'o cunoşti. S'a vorbit aşa de mult de dânsa!

Foarte rar piesa de dragoste este colorată de un accent original, de o fantezie personală.

In fond, ne place să auzim şi să reauzim această poveste bine cunoscută.

Fără ea am fi expuşi să suportăm piesa cu tendinţe, tristă ca un tablou negru, sau mai rău: piesa de cugetare, din care se desprinde plictiseala, ca o migrenă.

Reabilitarea lui Baudelaire

La 1857 tribunalul din Alençon l'a condamnat pe Charles Baudelaire, pe editorul Poulet-Malassis şi pe librarul Brouase, pentrucă a găsit în „Fleurs du Mal" şease poezii care ofensau morala publică şi bunele moravuri.

Societatea admiratorilor lui Baudelaire şi moştenitoarea librarului Brouase s'au adresat în 1925 Ministerului de justiţie, cerându-i să dispună revizuirea procesului.

Ministrul de justiţie, magistraţii şi cercurile literare din Franţa au sprijinit această acţiune, dar din cauza procedurii nu s'a putut obţine nici până 'n ziua de azi revizuirea procesului.

Pentru a pune capăt inerţiei judiciare, avocatul Societăţii literare „Charles Baudelaire", d. Robert Lebel, a recurs la un mijloc foarte ingenios. El s'a adresat judecătorului de instrucţie, cerându-i să constate că Ministrul de instrucţie publică şi funcţionarii săi s'au făcut vinovaţi de încălcarea bunelor moravuri şi a unei hotărâri judiciare.

Pentru această acţiune a advocatului se prezentase, într'adevăr, un prilej excelent. Ministerul de instrucţie şi Ministerul Artelor au luat asupra lor patronarea oficială a „Salonului internaţional al cărţii", care a fost inaugurat de curând la Paris. In Salon au fost expuse câteva ediţii frumoase ale volumului „Fleurs du Mal", care cuprinde în întregime cele şase poezii pentru care au fost condamnaţi autorul, editorul şi lirarul; şi care, conform verdictului, nu trebuiau să mai apară în volum.

Conform legii franceze, persoanele care s'au făcut vinovate de împrăştierea, demonstrarea sau vânzarea de publicaţii recunoscute ca antimorale, se pedepsesc cu închisoare până la doi ani. Judecătorul de instrucţie s'a prezentat la Salon şi a încheiat un proces-verbal.

De data aceasta procesul lui Baudelaire va trebui să fie revizuit: reabilitarea poetului pare a fi asigurată. — *D.*

Rockefeller

Un ziarist isteţ, Winkler care face reportagii asupra oamenilor şi lucrurilor demne de văzut şi cunoscut din America, a scris o carte asupra bătrânului rege al petrolului, John D. Rockefeller, în care descrie viaţa şi faptele celui mai antipatic om al vremurilor noastre. Descripţia e minunată. Rockeffeller, evlaviosul bandit, cel mai periculos magnat al petrolului pe care tribunalele americane l'au osândit la 30 milioane dolari amendă — exprimând în acelaş timp părerea de rău că nu-l pot aresta pe viaţă, ceiace la tribunalele americane înseamnă ceva! — ni se înfăţişeşază în toată splendoarea fantasticei vieţi. Infracţiile creatorului puternicului Standard Oil sunt mai numeroase decât zbârciturile care-i acoperă faţa. Dacă bolşevicii din Moscova ar voi să facă o propagandă puternică împotriva capitalismului, ar fi de-ajuns să răspândească în toată lumea extrase din lucrarea lui Winkler.

Autorul se mulţumeşte să dea faptele în toată limpezimea lor şi să adaoge numai acele anecdote şi legende care subliniază trăsăturile caracteristice ale celebrului hoţ de petrol. Substanţa acestui om pare alcătuită din ambiţie, lipsă de scrupul, evlavie, ipocrizie, neţinerea în seamă a nici unei legi cereşti sau omeneşti. Aflăm din cartea lui Winkler amănunte surprinzătoare asupra vieţei celui mai bogat om depe lume, bunăoară, că 'n fiecare dimineaţă citeşte cu aceiaşi evlavie un capitol din Biblie şi cursurile de la bursă, că n'a dat niciodată mai mult de doi lei bacşiş şi că e convins de intrarea lui în paradis.

Cartea lui Winkler trebue citită dacă voim să ne facem o ideie de hipertrofia neomenescului. Nu trebue să uităm însă că e numai un portret al „omului" John D. şi nu o înfăţişare a capitalismului de azi. — *W.*

Congresul Rotary din Viena

La Viena a luat zilele acestea sfârşit congresul „Asociaţiei Rotary", fondată acum vre-o 25 de ani de avocatul Paul Harris din Chicago, ca locaş de refugiu contra neplăcerilor vieţii cetăţeneşti şi ca mijloc de apropiere între ramurile profesionale cu interese opuse. Se urmărea crearea unei atmosfere de umanitate, de frăţie sinceră, în care reprezentanţii celor mai diferite ramuri de activitate să se stimuleze reciproc şi să combată îngustimea sufletească şi unilateralitatea de vederi. Asociaţia nu alerga, şi nu aleargă nici azi, după cât mai mulţi membri, ci caută dimpotrivă ca fiecare ramură de activitate să fie reprezentată de o singură personalitate marcantă. Foarte curând asociaţia căpătă aderenţi în toate statele Americii şi apoi în Europa; în 1910 s'a ţinut primul congres Rotary, cu participarea a 16 cluburi. In Europa, primul club s'a fondat la Londra, cu doi ani înaintea războiului. După încheerea păcii, mişcarea, întreruptă din pricina conflagraţiei mondiale, a luat mare avânt, câştigând aderenţi şi în India, Japonia, China ,etc. Astăzi, organizaţia există în 64 de ţări şi numără 200.000 de membri. E o armată mare de idealişti moderaţi, oameni deprinşi să-şi facă datoria fiecare la postul lui, care au înţeles că există un ideal mai înalt decât individualismul, mai rodnic decât egoismul. Deviza lor este: „Cine se pune în slujba colectivităţii, se slujeşte pe sine", şi „Datoria — înaintea folosului personal".

* * *

La congresul dela Viena au participat acum 4000 de membri veniţi din 50 de ţări, toţi oameni care joacă în ţările lor respective roluri preponderente în domeniul cultural, economic şi politic. S'au discutat numai probleme în legătură cu ţelurile urmărite şi anume: cultivarea prieteniei ,nivelarea sistematică a deosebirilor de interese şi promovarea unei mentalităţi care — fără a abandona sentimentele naţionale — să fie pătrunsă de spiritul internaţionalist în înţelesul adevărat şi nobil al cuvântului.

Preşedintele general al asociaţiunii a supus adunării următoarea moţiune:

„Majoritatea membrilor asociaţiunii Rotary privesc astăzi cu mare nelinişte menţinerea stării armate a naţiunilor, considerând-o ca pe o serioasă ameninţare a păcii mondiale şi ca pe un motiv de războiu; congresul Rotary, cu prilejul celei de a 22-a adunări anuale, întrunite la Viena ca reprezentantă a 158.000 de profesionişti şi comercianţi din 67 de ţări, hotărăşte deci să încurajeze orice demers întreprins de orice guvern, pentru ca conferinţa dezarmării, care va avea loc la Geneva în 1932, să ducă de fapt la o reducere simţitoare a înarmărilor în lumea întreagă".

Moţiunea a fost votată cu unanimitate în aplauzele entuziaste ale participanţilor.

Curier literar

„L'Evolution des idées et des moeurs américaine" şi *„De Roosevelt à Hoover"* de Firmin Roz. Printre esseiştii şi criticii francezi Firmin Roz este unul din cei mai bine informaţi şi conştiincioşi. A studiat în deosebi viaţa şi istoria anglo-saxonă.

Fie că se ocupă cu un romancier ca Sinclair Lewis, fie că cercetează desfăşurarea evenimentelor dela Roosevelt până la Hoover, nu există în literatura europeană un ghid mai obiectiv şi mai sigur decât Firmin Roz. Atât pe terenul istoric cât şi pe cel critic, el nu caută să ghicească viitorul şi nu se ocupă cu progrese: se mărgineşte să descopere legăturile şi să scoată în relief faptele instructive pentru a ne uşura pătrunderea unei probleme interesante, dar foarte aride.

Cărţile lui Firmin Roz sunt o contribuţie necesară în folosul stabilirii unor raporturi mai strânse dintre Statele-Unite şi Europa.

* * *

„Knoepfe und Voegel" (Ein Lesebuch für Angeklagte) de Dr. Walter Rode. — O carte rară în Germania din două motive: un pamflet — şi un pamflet sângeros contra justiţiei. In genere, Germanul nu atacă justiţia, pentrucă o consideră ca simbolul ordinei imanente; iar atunci când nu-i mulţumit, nu se încălzeşte până la alb ca să poată comite un pamflet.

Pamfletul este opera unui fanatic furios care atacă cu vehemenţă — un gen care nu se împacă bine cu temperamentul german.

Walter Rode şi cartea lui fac excepţie. Omul şi opera esă din comun. Merită, deci, o deosebită atenţie.

Dr. Walter Rode a practicat mulţi ani la Berlin advocatura; îşi dobândise un nume şi o situaţie excelentă. Dar nu s'a împăcat niciodată cu felul cum justiţia împarte dreptatea. Din cauza verdictului într'un proces care nu se baza decât pe indicii, Rode a deschis o campanie de presă extrem de violentă contra judecătorilor şi înaltei curţi de casaţie care confirmase verdictul.

Rode a fost dat în judecată, fiindcă a calomniat pe judecător; el nu s'a apărat, ci a acuzat şi cu mai mare vehemenţă. Juraţii l'au achitat. Dar funcţionarii justiţiei nu l'au iertat, l'au boicotat şi i-au distrus în parte cariera. Rode a renunţat la advocatură, a plecat în Elveţia şi de atunci scrie cu talent şi atacă cu perseverenţă infernală justiţia şi instituţiile ei. El nu este un reformist; el neagă sistemul întreg; nu vrea să schimbe cutare sau cutare paragraf de lege, ci să dărâme clădirea care se reazămă pe un fundament mincinos şi corupt.

Cartea lui Rode împrăştie ozon, împrospătează o atmosferă otrăvită şi deschide orizonturi largi pentru ochii care vor să vadă...

* * *

— In traducere franceză vor apare în curând: *„Dichtung und Wahrheit"* de Goethe; *„Kreisleriana"* de E. Th. A. Hoffmann şi o culegere din „Traumdichtung" de Jean Paul.

Deasemenea va apărea un studiu literar şi psihologic — *„Dela Luther până la Wagner"* de Klugmann şi Dusmenil de Gramont. — *D.*

Mărunte

— A apărut No. 4 al interesantei şi vioaei reviste „Incotro?" cu sumar variat şi interesant. In acest număr este vorba, printre alţii, de „D. Iuliu Maniu în halat şi papuci".

— A apărut volumul de versuri în idiş „Frehliche Moment'n" semnate de talentatul umorist Ricu Blau. spre a fi mai accesibil, volumul este imprimat cu caractere latine.

E neîndoios că el se va bucura de aceiaşi entuziastă primire ca şi în străinătate, unde a apărut prima ediţie.

A apărut
în Editura „Cugetarea" marele succes
BĂRBAŢII PREFERĂ BLONDELE
de celebra scriitoare americană ANITA LOOS
3.000.090 exemplare vândute în lumea întreagă

A apărut No. 136 din excelenta „Bibliotecă Dimineaţa"
SIGRID UNDSET
„Maternitate"
85 de pagini Preţul 8 lei
De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare şi la chioşcuri.

Plictiseli

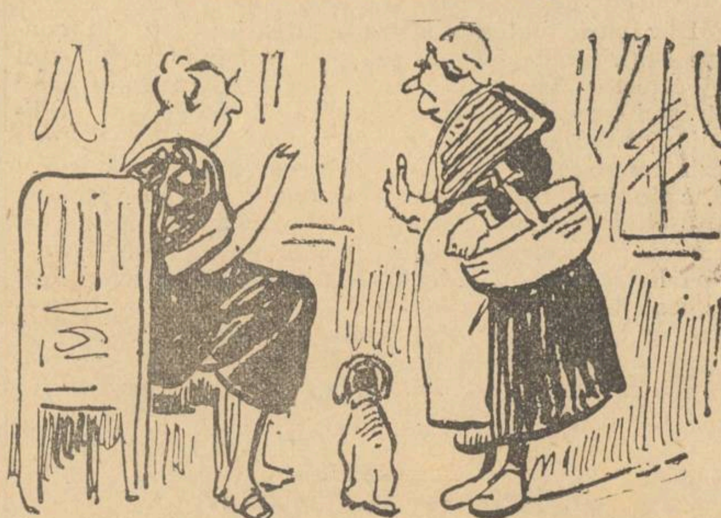

— Am impresia că iar te plictisesc creditorii!
— Nu, eu îi plictisesc pe ei!

Dumping

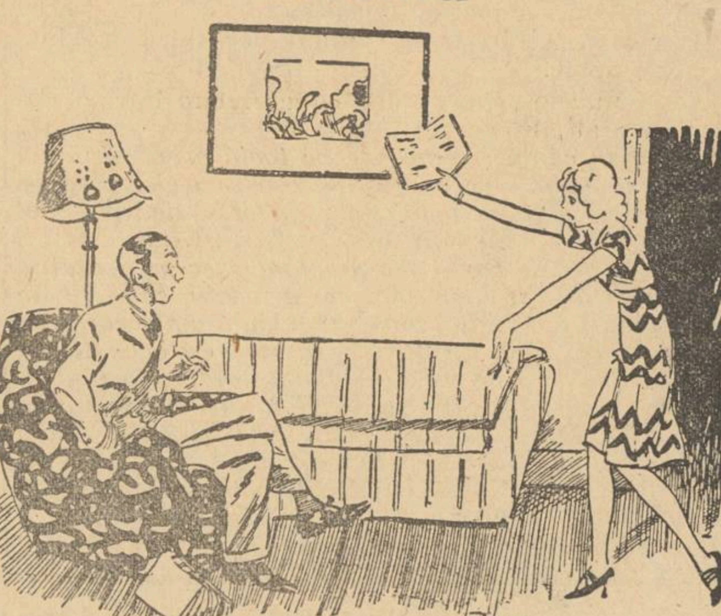

Generozitate

— Plouă cu-atâta furie, că nu te'nduri să laşi nici cânele afară!...
— Atunci lasă-l aici şi du-te singură în piaţă!

Dilemă

Tânăra căsătorită. — Prăjitura se arde şi 'n cartea de bucate scrie să n'o scoţi din cuptor decât după cinci minute! Ce să fac?

Portret

— Ţineţi ca portretul să semene?
— Se'nţelege! Altminteri nu mi-aşi fi oxigenat părul, nu mi-aşi fi mărit pupilele şi nu m'aşi fi fardat

A apărut revista No. 2
„REBUS"
conţinând cele mai perfecte forme de CUVINTE INCRUCIŞATE, cât şi orice formă de joc intelectual, distractiv, cu ultimele noutăţi în domeniul acesta, având şi un SUPLIMENT cu pagina *şahului, bridge, sport, cinematograf, curiozităţi aritmetice, glume, etc.*
Preţul 5 lei.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

a „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

ANUL X. - SERIA II - a. - No 554

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 19 Iulie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Exerciţii

Rugăm publicul să încerce a fixa data aproximativă a următoarelor fragmente, înainte de a ceti explicaţiile noastre:

— „In inima lacului este o palmă de uscat cu o salcie ca în un brâu de apă... Acolo, la rădăcina sălciei au aşezat sicriul. In umbrele crângului iarăşi a luat locaş suflarea păcii, în tăcere neturburată".

— „Focul acesta era aşa, că ardea o cetate mare. Şi apoi au rămas numai ziduri negre, şi printre ele tăciuni de oase şi mai negre... Luna se uită printre frunzişurile fagilor, cum s'au rărit! şi se uită prin ferestrele caselor, cum au rămas fără coperiş! raza ei pribegeşte printre păreţii părăsiţi, prin ferestre uitate deschise, cum au rămas pustii!

— Titluri de capitole: „Table neiscălite", „O frînghie şi o anghiră". „Pliscuri de oţel". „Tropote în întuneric". „Un brâu de spumă".

— „Sub gârbove ziduri de vremi mucezite,
De veacuri trecute, la creştet sdrobite...,
Stă rece ca zidul, deasupră-i ce zace,
Tăcut ca acesta, el pururea tace;
Pe cartea 'nvechită scrisă 'n jumătate
Şi mână şi pană îi stau nemişcate...
Deschisele pagini a cărţii de sute
De veacuri ca dânsul stau albe şi mute...

— Titlu de volum: „Sunt ani de când te aştept". Cu dedicaţia: „Mamei mele. La mormântul tău îndepărtat şi umil, vin cu toate florile sufletului, mamă".

—„...Desprinse parcă din melancolia acestei seri de toamnă, în care tu îmi eşti atât de departe, plutesc în preajmă-mi dorinţi neîmplinite şi îmi inundă sufletul cu turburătoarea lor chemare... Te simt în vibrarea armonioasă şi evocatoare a pianului, pe ale cărui clape mâna mea neliniştită încearcă să recheme vechiul cântec de iubire, ce-l ascultai odinioară cu atâta evlavie... Cartea pe care împreună o ceteam... Oglinda veneţiană în care, cu capul rezemat de umărul tău"...

— Titlu de poezie: „Joc trecut". Incepe:

Ţii minte? De mâni tu m'ai prins
(A fost o mică viclenie
Sau numai o cochetărie?)
De-am îndrăsnit, însă, şi te-am cuprins —
Cu trupul ars de 'nfrigurare —
Tu m'ai respins
Şi pe un ton de imputare:
„Aceasta-i o copilărie".

...Nu numai data acestor exemple, rugăm pe cetitor să încerce a o determina, dar şi nivelul lor literar. Imi închipui că exerciţiul l-ar amuza.

Problema morţii artistice este, vulgar, falsificată prin interese pedagogice caşi prin vanităţile nechemaţilor.

Lenea autoritară vrea modele eterne, iar diletantul zilelor noastre, întârziat într'un vag libertarism estetic, nu-şi turbură confortabila spontaneitate cu ideia, că este eminent salutar să cunoşti bine trecutul artistic, pentru a te păzi de inovaţii care nu sunt decât anacronice copilării.

Cercetarea raportului între inovaţie şi banal ar putea servi să verifice sensibilitatea literară a celor ce se amestecă într'un fel oarecare în literatură.

„Incercam să scriu, spune Alfred de Vigny, naraţiuni de tragedie; tot ce scriam însă avea un gust care aducea aminte tot ce scrisese autorii noştri clasici. Asemănarea aceasta îmi era nesuferită; rupeam numai decât tot ce scrisesem, simţind că trebuia făcut altfel". Ceeace, la romantic, se arată numai ca simţ, modest formulat, că de acum încolo trebuie făcut altceva, se înalţă ca dogmă semeaţă în revoluţia mult mai crâncenă a simboliştilor. „Unul din elementele artei este noutatea, element atât de esenţial încât formează, aproape singur, arta întreagă; fără el, arta e ca un vertebrat fără vertebre; se risipeşte şi curge ca gelatina unei meduze aruncate pe nisip" — scria Rémy de Gourmond prin anii 90.

Ce a fost formă vie se înţepeneşte făcându-se calapod. Atunci toţi banalii vorbesc de clasicism: transparenţă şi simplicitate; reincarnare fericită a perfecţiei eterne.

In materie literară, imbecilitatea se adăposteşte, cu preferinţă mare, pe sub firma clasicismului. Imbecilitate, în înţelesul originar: debilitate, neputinţă; ce e, adică, sterp incurabil; ucenicii veşnici, premianţii întâi care ajung apoi, regulat, senatorii oficialităţilor artistice. Şi harnici, harnici. Printr'un capriciu amuzant, sterilitatea artistică se monumentalizează în grele pachete de volume. — „Ei, der Herr opiert sich selber!" zice Heine de Iehova. Negreşit că meşterii sterili de care vorbim, copiază mai întâi pe alţii.

Gunoiul hrănitor al sterilităţilor artistice sunt ideologiile, şi modele sentimentale legate de dânsele. Cu lucrători de fabrici, cu ţărani, cu miliardari siniştri, cu pescari, cu feminism, cu melacolie şi revoltă socială şi metafizică, s'au umflat enorme neputinţe literare. Firme de banalitate ilustră. Aici se cuprinde, negreşit, acel *tout juste* pe care, după potrivită vreme de rezistenţă academică, profesorii severi de literatură s'au înduplecat să-l consacre drept nou clasicism în roman sau în teatru cu bagaj suburban, rural sau alminteri — naturalist. Amintim aceste vechituri, pentrucă, astăzi, acel *tout juste* al naturalismului clasicist are un aer din ce în ce mai răposat. Frumuseţea de bun simţ, măcar pusă pe ţărani sau lucrători industriali, sau femei emancipate, s'a redus a fi şcolară, numai. — Arta vie se află acum în altă parte.

Fragmentele româneşti adunate la început sunt, unele, din o vreme, de mult trecută, de adâncă prefacere literară, altele sunt din anul acesta.

Autorii din care le-am scos, sunt cu totul contrar decât iluştri — înţeleg: cei vechi. Şi nu erau suspecţi de o prea energică voinţă de inovare. Totuşi, fără a copia vre'un model naţional — Eminescu debuta odată cu ei, şi fără amestec cu dânşii — unul scrie:

Deschisele pagini a cărţii de sute
De veacuri, ca dânsul stau albe şi mute;

Celălalt pune titluri care, pe atunci, de sigur, sunau neprevăzut; dă vederi de noapte care impresionează straniu în cadrul literaturii române înconjurătoare. Nici limpedele Alexandri, care indica tonul general, nici *Privighetoarea Socolei* a lui Gane, sau Ţiganii, Evreicele şi Ruşii lui Leon Negruzzi, nici dramele şi naraţiunile istorice de fabricaţie bucureşteană din aceiaş ani şi următorii, nu vor deloc să fie misterioase, sau stranii, sau să încerce originalităţi de peizaj. Cu totul dimpotrivă: exemplele scoase din scrisul românesc al anului 1931 tind energic să fie contemporane cu lirica lui Şerbănescu, cu *Privighetoarea Socolei*. In ele se dovedeşte o robustă nesimţire literară. Nivelul lor ne îndreaptă spre lirica dela periferie. Suspine „sub caisul înflorit".

Fragmentele vechi (sunt exact din anul 1870), pe care le imaginez că aveau efect de noutate şi că displăceau prin aceasta amatorului de clarităţi neturburătoare, sunt accidente. Unul din acei autori a avut evident intenţia unor evocări poetic arhaice. Celălalt a cunoscut o poezie străină care încerca simboluri misterioase, şi a vrut să facă ceva la fel în româneşte. Puteri n'au avut nici unul nici altul decât pentru reuşite sporadice. Ca sporadice sunt ele cu atât mai instructive. Au fost clipe în care nişte literaţi modeşti dar bine cultivaţi, au scăpat de banalitatea vremii lor.

Cei din 1931 sunt începători şi ne interesează tocmai că încep rău, şi de ce.

E o veche şi solidă confuzie: arta e lucru de spontaneitate; aceasta ar fi deosebind-o de ştiinţă, spun unele estetice. In practică, debutantul slăbănog şi ambiţios imită tot, cadru, figuri, culori, ritm; şi devine cu vârsta rutinar îndârjit. Imaginează, astăzi, ţigani în maniera lui Leon Negruzii, un Petru Rareş à la Nicu Gane, şi-i scrie într'un jargon sentimental vechiu şi nou. Oferindu-ne aceste băcănii, tescuite în lenea şi ignoranţa sa literară, el invocă îndrăzneţ spontaneitatea, lege supremă a artei. Nu e încă banalizat preceptul că trebuie să cunoşti legile, pentru a le călca bine în picioare. Sau nu e uşor banalizabil?

Pe când naturalismul era încă militant numai, estetica academică, în Germania de exemplu, îi arunca isteţimea triumfătoare a lui Goethe: mopsul din tablou şi mopsul din braţele cucoanei, fac tocmai doi mopşi, nimic mai mult; cu avantajul că mopsul din tablou nu pute. Nu ne reţine nici o obligaţie de a condamna, la fel cu duplificarea naturalistă a mopsului, multiplicarea inumerabilă a modelelor antice în literatura şi arta acelor moderni care găsesc deosebiri exagerate între regele Oedip şi un mops, ca obiecte de artă.

Intru nimic nu-mi pare mai respectabilă exploatarea literar indiscretă a Pelopizilor şi Labdakizilor decât acea a mopşilor, a ruralilor, a greviştilor, a sufragetelor... Pentru a scoate la lumină motivele profund umane ale acestor pretenţii estetice, care se ceartă între ele numai asupra modelelor de copiat, adăogăm: că academiştii care se prevalau de ideale antice, lucrau cu o doză bună de ipocrizie — de oarece în fond nu putea fi vorba decât de a rivaliza cu vre-un incomparabil Sofocle, — pe când cei care invocă pura spontaneitate, se mulţumesc a minţi simplu pe cetitorul a cărui curiozitate istorică e prea limitată.

PAUL ZARIFOPOL

S. Mützner — Peisaj

Femeia de azi

de ALICE GABRIELESCU

Amorul în filme

Intr'un cerc feminin, fără iniţialele nici unei tendinţi, se căuta cu zel care fusese cel mai bun film al stagiunii. In precedente reuniuni, ajungând la subiectul filmului, doamnele se exprimaseră timid „mie mi-a plăcut", apoi protectoare „duceţi-vă, o să vă placă", iar acum, căpătaseră siguranţe de critici distribuind menţiuni „cel mai bun film".

Găsiseră şi legitimarea amestecului lor, toţi criticii cinematografici fiind bărbaţi, în timp ce publicul spectator îl formează cel puţin două treimi femeile, iar din treimea rămasă, jumătate sunt aduşi de tovarăşele lor şi numai jumătatea de treime, în care se cuprind şi criticii cinematografici, sunt amatori benevoli şi convinşi.

Timpul scurt în care rulează filmele, neputând da criticii un rol îndrumător, ci numai unul de confirmare sau rectificare a părerilor prilejite, se întâmplase ca doamnele de mai sus să nu găsească totdeauna în criticile publicate, pasajul cel căutat.

Indulgente de obicei, deastădată judecau aspru, refuzând pledoaria spiritului lor practic care le îndemna recunoştinţa şi spre un film desigur slab, dar din care învăţaseră ceva, de pildă, să scoată cu o graţie nouă pălăria sau cămaşa.

Chestiunea nici nu era prea încurcată. Pentru cel mai bun film al stagiunii, concurenţa era mică.

Dăduseră deoparte mai întâi filmele neserioase, operetele care au jignit doi ani simţul extrem-logic al fostului spectator de filme mute, şi la care-ţi făcea rău constatând cât au slăbit actriţele de când cu chinul filmului cântat, dansat şi acrobat, — atâtea filme de război, neserioase deasemeni, în unele neintervenind nici măcar intriga clasică amoroasă, — la o parte şi filmul, sosit cu tapaj, al lui Chaplin. Nu-i desigur un secret că ilustrul Charlot este pentru spectatorii-femei un actor neserios, ceeace nu se traduce comic, ci neverosimil de sărac, de rău îmbrăcat şi pentru că nu poate fi luat în serios un om de care nu se îndrăgosteşte partenera din film măcar.

Rămaseră după puţin timp două filme, două culmi, tocmai acelea care se prezentaseră mai puţin sub magica formulă, însfârşit descoperită, a „adevăratului film vorbitor".

Toată lumea îşi aminteşte de „Maroc" şi „Ariana".

Intre aceste două filme alegerea nu s'a mai făcut, căci îndată subiectul a trecut de pe planul artistic pe cel sentimental, adică practic. Căci noua problemă întreba, ca un nou „Pierre sau Jack?" dar fără consideraţii materialiste, care din cei doi amanţi ai filmelor de mai sus corespundea mai mult idealului sau măcar ideilor unei femei moderne.

Ariana, fata emancipată şi nouă, exemplar preţios turnat în fierberea după-războiului, se îndrăgostise de clasicul şi oarecum demodatul „cuceritor" cu mustaţă şi experienţă, cu bune maniere, titlu de nobil şi apartament mobilat propice.

In „Maroc", tânărul soldat după care se aprinde Amy-Jolie, nu posedă nici unul din aceste atribute, experienţa lui se manifestă printr'un irespect şi aproape desgust pentru femei, şi în afară de el însuşi, nu are nimic care să-l facă iubit, nici măcar dorinţa de a se face iubit.

Şi totuşi Amy-Jolie, actriţa de varieteu cu sufletul de loc vulgar, îmbogăţit şi cu decepţiile inevitabile ale meseriei ei de femee, nu s'a înşelat, dibuind în soldatul anonim, care nu încearcă nici puterea declaraţiei de dragoste, nici înduioşarea mărturisirilor retrospective, un om puţin banal, o inimă ca a ei, călcată în picioare, dar în care pasiunea putea creşte încă.

Tipul acesta voluntar, uşuratec în aparenţe, dispreţuitor de sentimentalism şi maniere, lipsit de tandreţă şi ascunzând ca o tară suferinţa de dragoste, tip care-i cu oarecare schimbări de amănunt, acel al tânărului modern, n'ar fi putut captiva totuşi o fată tânără fie ea de serie veche, fie o ultra-modernă ca Ariana.

Vechiul model al cuceritorului serios, puţin cărunt, cu politeţa excesivă şi fraza alambicată, rămâne deci încă idealul sau măcar învingătorul inimilor proaspete.

O femee ca Amy nu avea însă nevoe şi nu s'ar fi lăsat însufleţită de „atmosfera" pe care acesta o creiază cu măestrie şi învinge uneori numai cu ea.

Sacrificiile pe care le fac aceste două femei ca să-şi câştige iubirea, le merită oare aleşii lor, amândoi semănând în egoismul caracteristic, în silinţele ce-şi dau, dejucate dealtfel, de a se libera de iubire, de femee, de juguri?

(Continuare în pag. II-a)

Premiul Remarque

Formidabilul succes al romancierului german Erich Maria Remarque constituie, fără îndoială, cel mai însemnat eveniment literar din ultimii doisprezece ani.

Se cunoaşte răsunetul pe care acum trei ani l-a produs romanul lui Remarque „Nimic nou pe frontul de vest". Remarque, necunoscut până atunci în lumea literelor, a devenit, în câteva luni, celebru în lumea întreagă. Milioane de cetitori s'au grăbit să-l aclame şi să-l consacre drept cel mai adânc, mai uman şi mai veridic romancier al războiului.

„Intoarcerea de pe front", al doilea roman al lui Remarque, apărut de curând în editura „Adevĕrul" în traducerea românească a d-lor Byck şi Philippide, întăreşte şi mai mult acest succes şi complectează fizionomia literară a lui Remarque.

Intr'adevăr „Intoarcerea de pe front" are, faţă de „Nimic nou pe frontul de vest" o sumă de calităţi în plus. Arta compoziţiei este mult mai mare aici decât în primul roman. Tendinţa evident pacifistă este ascunsă cu meşteşug şi inoculată pe nesimţite cititorului. „Intoarcerea de pe front" e scrisă cu sobrietate şi cu o mare putere de evocare. Sânt scene de un tragic şi de un patetic, care, odată citite, se întipăresc în memorie obsedante şi halucinante, de parcă singur le-ai fi trăit.

Această expunere simplă şi, mai ales, cantitatea enormă de adevăr omenesc cuprinsă în acest roman, au făcut ca „Intoarcerea de pe front" să fie cetită de oameni din toate categoriile sociale. Este o carte pe înţelesul tuturor. Nu a fost plăsmuită pentru un grup anumit de oameni, cu anumite gusturi şi predilecţii. Este o carte plină de umanitate, scrisă pentru umanitate. Succesul ei extraordinar se explică numai datorită acestui fapt.

Convinşi că şi la noi „Intoarcerea de pe front" se bucură şi se va bucura de acelaş larg succes, „Adeverul Literar" a hotărît să procedeze la o cercetare printre cititorii şi admiratorii lui Remarque, menită să pună în evidenţă popularitatea şi calităţile noului său roman.

In acest scop revista noastră deschide o anchetă, urmată de un concurs cu premii, având de obiect cunoaşterea părerii cititorilor noştri cu privire la această remarcabilă operă.

Cititorii cari doresc să ia parte la acest concurs vor trebui să răspundă la următoarele întrebări:

1) Ce calităţi are romanul „Intoarcerea de pe front şi care sânt motivele ce au făcut ca acest roman să pătrundă atât de adânc în massele populare?

2) Care este pasagiul ce v'a impresionat mai mult, şi din ce cauză?

Se acordă un premiu în valoare de 10.000 (zece mii) lei celui mai bun răspuns.

Pe lângă aceasta se mai acordă 10 (zece) premii de câte 500 (cinci sute) lei, în cărţi din editura „Adeverul", după alegere.

Răspunsurile se primesc până la 1 Septembrie a. c. pe adresa: „Adeverul Literar", Str. Const. Mille No. 9, cu indicaţiunea „Premiul Remarque".

Ad. Lit.

Nici ei, nici nimeni nu le merită, dar sacrificiul posedă în el însuşi frumuseţea, ca o artă.

Ariana, care inventează un trecut batjocorit pentru a adormi scrupulele interesate ale gentilomului, are, în jertfa celei mai mari mândrii de femee, totuşi, un curaj care repugnă.

Dar lecţia de cumplită umilinţă pentru vremile acestea şi pentru spectatoare, ar fi fost în momentul când Amy-Jolie părăsind lucidă, la poarta lumii civilizate, un logodnic îndrăgostit, un automobil de lux şi siguranţa unei vieţi de tihnă şi bogăţie, porneşte după marşul regimentului, urmându-şi iubitul, desculţă, pe jeratecul de nisip din deşert, — dacă în clipele acelea de totală abdicare, pe care unii critici le-au găsit exagerate până la absurd, noi nu ne-am fi identificat complect cu eroina.

Secretul frumuseţii veşnice

Medici şi savanţi au născocit în toate timpurile metode care să prelungească cu câţi-va ani sau zeci de ani viaţa omenească. Toţi n'au reuşit decât să lungească bătrâneţea, nimeni nici măcar n'a încercat să facă să ţie adolescenţa până pe la patruzeci de ani, tinereţea până la nouăzeci, şi numai de-aci încolo să cunoaştem părul alb, livretul de pensie şi masagiile la încheeturi.

America a plimbat vre-o doi ani prin toate oraşele sale un turc caduc dar centenar, ca un premiu făgăduit băutorilor de apă pe care-i cultivă cu greutăţi de grădinar nenorocos regimul prohibiţiei.

Prin satele noastre întâlneşti, poate dimpotrivă, la cârciumă, câte-o făptură de basm rău, o bătrână diformată de ani pe care prefectul judeţului ţi-o arată, radios, mândru de asemenea longevitate în districtul său.

Ceeace n'au descoperit medicii şi savanţii cu cercetări de laborator, au găsit fără să caute, oamenii unui ţinut îndepărtat, un trib al tinereţii şi sănătăţii veşnice care locueşte sus pe Himalaia, la 7000 de metri deasupra omenirii bolnave şi bătrâne. Locuitorii din *Hunzar-Nagar* trăesc fără confort şi fără vanităţi, au colibe rău încălzite, se hrănesc cu legume şi burueni, nu cunosc nici o boală afară de accidentele lunecuşurilor pe gheţari, n'au alcool şi indigestii şi sunt, se zice, puternici şi frumoşi ca zeii.

Desigur, nu-s nemuritori, căci atunci le-ar fi o poveste existenţa, dar ei trăesc o minune mai preţioasă decât nemurirea. Primitivii aceştia ajung centenari, nealteraţi în frumuseţea obrazului şi a corpului.

Este o deosebire aparentă între o pisică de doisprezece ani, deci aproape de sfârşit, şi una de doi ani, abia matură? La fel şi Hunzaşii de şeaptezeci de ani au aspectul, deşi nu desigur şi forţa unui tânăr de douăzeci.

Dintr'un punct de vedere, e de ajuns atât. Şi nu se va mira nici o femee că în grupul de savanţi englezi care a urcat în vara aceasta, pentru a doua serie de cercetări, stâncile şi prăpăstiile Himalaei până la ţinutul miraculos, se află, neînfricoşată de greutăţile drumului şi o doamnă care ne va aduce în curând, dacă va fi destul de altruistă să nu-l păstreze pentru ea, secretul de a părea de douăzeci de ani la vârsta de şaptezeci.

Unde mergem?

Cei care întrebăm, înaintea obigatoarei luni de vilegiatură „unde mergem?", dezorientaţi în aparenţă, păstrăm mai toţi pentru noi înşine răspunsul pregătit şi totdeauna irealizabil, dorul după un colţ văzut cândva din fugă, viziunea unui oraş parcurs între două trenuri, a unui peisagiu întrezărit la o haltă de excursie, a unei staţiuni unde ne-am trecut timpul în dispoziţii speciale, şi ni le amintim cu strigătul convins de atunci: „Aici aş voi să revin!"

Imprejurările depărtându-ne parcă înadins de acele locuri, mirajul creşte neîndreptăţit şi regretul deasemeni. Adevăratul regret îl vom simţi atunci când învingând împrejurările, vom merge cu ochii de acum să revedem şi să retrăim încântarea de odinioară.

Imităm pe acei îndrăgostiţi care, spre sfârşitul temut al amorului, refac voiajul miraculos de nuntă şi ne regăsim ca ei, deslegaţi de miraj, întrebând: „atât a fost?", cu sufletul sărăcit de o frumuseţe pe care nu i-o vom mai înapoia.

Deci „unde mergem?" Oriunde, numai colţurile de farmec ale amintirii să le ocolim, păstrându-ni-le pentru orele de visări şi vagabondări din fotoliu.

Dansul în disgraţie

După furia de dans care cuprinsese lumea de după război, acalmia s'a produs, şi nu de eri. Desele concursuri pentru şampionate în care dansul ajunge pe la sfârşit o târâială de bolnavi ce nu vor să moară deşteaptă evident gustul pentru premii, dar prea puţin pentru dans.

Marea mulţime, aceea care acum zece ani, îşi pornea picioarele în joc la cea dintâi măsură de tango, în locuinţele lor ca şi în acele ale prietenilor, în restaurante şi grădini, pe plaje şi poeni, rămâne azi, când muzicile cântă mecanic pretutindeni, indiferentă şi ignorând „cel mai frumos sport".

Alarma n'au dat-o desigur moraliştii şi higieniştii, ci profesorii de dans şomeuri şi patronii de dancinguri deşarte. Sfătuindu-se, s'au înţeles. Dansurile moderne sunt prea complicate şi dificile pentru tineretul de azi care vrea să facă totul repede. Apoi figurile cu paşi număraţi şi mereu variaţi indispun chiar şi pe acei ce le ştiu, coborându-le toate preocupările la talpa piciorului.

Trebuia deci găsit ceva simplu, lesne de deprins, o gimnastică uşoară şi salutară pentru nouii căzuţi la bacalaureat, cei mai predispuşi susţinători ai dansului.

Şi s'a găsit *la ranchera*, dansul băetanilor de la vite din fermele Americii de Sud, sau cu o expresie înobilată de obscur, dansul cetelor de *cow-boys* şi *cow-girls* din *ranches*-urile continentului îndepărtat.

Se pare că „la ranchera" e atât de simplă, de armonioasă şi onestă încât va deveni dansul la modă, adoptat şi de tineretul care a reuşit la examene.

ALICE GABRIELESCU

Ordin de chemare!
Către copiii din Capitală

Nici un copil din Capitală nu are voie să lipsească de la concursul de balonaşe pe care îl organizează „Dimineaţa Copiilor", Duminică 19 Iulie, ora 10 dimineaţa, pe Velodromul din Şos. Ştefan cel Mare 43.

Amănunte în numărul revistei care apare azi şi zilnic la rubrica sportivă a ziarului „Dimineaţa".

Caleidoscop intelectual

Dispariţia omenirii?

Doctorul Otto Grosser, profesor la Universitatea din Praga îşi pune întrebarea dacă omenirea este în adevăr menită să piară.

El constată că structura corpului omenesc, foarte primitivă în anumite privinţe, este foarte specializată din alte puncte de vedere. Acest lucru se manifestă în numărul de degete dela membre şi în structura creerului

După profesorul Grosser, un amestec asemănător de caratere primitive şi specializate, nu este decât rezultatul unei desvoltări accelerate a unei specii provenite dintr'un stadiu animal inferior (mamiferele inferioare).

Omul a apărut târziu şi aproape brusc în istoria planetei. Omul este o specie geologică tânără, diferenţiată într'o direcţie determinată. Dar o specializare extremă în istoria pământului, a fost întotdeauna periculoasă; specii asemănătoare mor sau dispar relativ repede.

Profesorul Grosser prezice dispariţia umanităţii de pe faţa pământului cu mult înainte de răcirea planetei, răcire care ar face-o nelocuibilă.

Prevederea profesorului Grosser este ea fondată ştiinţificeşte?

Cunoaştem specii care, în istoria pământului, au dispărut brusc şi aproape catastrofal (tot pe scara geologică) fără să lase urme epocilor următoare.

Astfel au fost trilobiţii din epoca paleozoică, Amoniţii şi marile reptile din era secundară.

S'a cercetat cauza degenerescenţei sau dispariţiei lor, în bolile giganteismului, în sterilitate, în concurenţa vitală a animalelor noui, mai adaptate mediului etc. Se aşteaptă încă o soluţie definitivă a chestiunii.

Nu e sigur că specializarea extremă e cea adevărată şi singura cauză a dispariţiei speciilor.

Omul s'a ridicat graţie creerului său, mai presus de toate celelalte specii animale şi poţi să te întrebi dacă inteligenţa nu-i va permite să se conserve şi să evolueze.

Un oraş vechiu desgropat în Palestina

Celebrul arheolog Sir Flinders Petrie s'a întors la Londra, după terminarea săpăturilor întreprinse în Palestina. Dintre obiectele desgropate nu le-a putut aduce însă decât pe acelea a căror eşire din ţară n'a fost interzisă de guvernul palestinean. Expediţia, care a lucrat la coastele Palestinei, lângă Gaza, unde se zice că s'ar fi stabilit Abraham după nimicirea Sodomei, căută în primul rând urmele seminţiilor de evrei conduse de păstori acum vre-o 4000 ani. S'au descoperit în adevăr urmele unui oraş, probabil ruinele vechiului Gaza, care se înălţa la mică depărtare de Gaza de astăzi. Petrie consideră această descoperire drept cea mai mare izbândă a cercetărilor ce face de 50 de ani. El a lucrat şi în Egipt; comparând datele şi rezultatele obţinute în Egipt, cu acelea obţinute în Palestina, el a pus bazele unei cronologii biblice fixe.

Intrebat dacă în acest vechiu Gaza va putea găsi urmele reşedinţei lui Abraham savantul a spus: „N'aştept nimic, dar sper mult".

După părerea lui, vechiul Gaza ar fi fost abandonat înainte de venirea lui Abraham, şi anume cu vreo 2000 de ani a. Chr. Deocamdată nu s'au desgropat decât marginile oraşului — care avea o întindere de vreo 12 ha. Cât de obositoare este o asemenea întreprindere se vede din faptul că din cei 400 de Arabi angajaţi de expediţie, 100 s'au îmbolnăvit de malarie. Câtva timp, săpăturile au trebuit apoi întrerupte cu totul din cauza climei foarte nesănătoase; tot clima trebue să fi fost pricina părăsirii vechiului Gaza. Cu atât mai demne de admiraţie sunt perseverenţa şi puterea de sacrificiu a lui Sir Petrie, om de 78 de ani astăzi. Colecţia adusă de el din Palestina — care conţine între altele fragmente de lucrări în argilă, amulete, bijuterii, obiecte casnice, etc., — va fi expusă în Iulie la universitatea din Londra, iar mai târziu adăogată la colecţiile cu care se proectează amenajarea unui muzeu special al Palestinei.

Istoria unui popor într'un pahar cu apă

Acum câteva luni, Englezii au trimis un crucişător cu câţiva medici şi surori de caritate, în ajutorul unei colonii din Oceanul Parific, a cărei istorie este din cele mai curioase. In 1789, nouă marinari de pe o navă engleză se revoltară ,uciseră pe ofiţeri şi pe ceilalţi marinari şi debarcară pe o insulă lângă Tahiti. Conducătorul lor, Fletcher Christian, temându-se de spânzurătoare, reaproviziona vasul şi, luând 6 bărbaţi şi 15 fete dintre indigeni, merse să se stabilească pe o insulă stearpă, unde nu pusese încă piciorul nici un Alb.

Doi ani de zile cei 9 Albi şi 6 Indigeni trăiră laolaltă în armonie; îşi construiră case de piatră şi lemn, împărţiră între dânşii pământul şi se însoţiră cu cele 15 fete aduse cu dânşii. Nevasta unuia din Albi murind şi acesta pretinzând femeia unui indigen, coloniştii de culoare se răsvrătiră, hotărînd moartea Albilor. Femeile fiind însă toate de partea Englezilor, trădară la timp complotul. Englezii începură să-i trateze brutal pe indigeni, iar aceştia îşi maltratau femeile. In cele din urmă, indigenii puseră mâna pe armele Englezilor, îi atacară fără veste, uciseră pe Fletcher şi pe încă 4 Albi. Cei 4 Englezi rămaşi în viaţă se refugiară prin peşteri. Văduvele celor ucişi se aliară atunci cu soţiile ucigaşilor, omorându-i pe toţi şase. Rămaseră deci pe insulă numai 4 bărbaţi albi, 14 femei, şi copiii născuţi pe insulă.

Liniştea se menţinu până ce doi dintre Englezi începură să facă rachiu din nuci de cocos. Ameţiţi de băutură, coloniştii se luară la ceartă; doi fură omorîţi, iar dintre ceilalţi doi, unul — tot din beţie — căzu de pe o stâncă şi muri. Pe insulă rămase stăpân singurul Alb scăpat cu viaţă, un anume John Adams. Acesta distruse distileria şi interzise rachiul. Apoi luă Biblia, păstrată de la debarcare şi făcu o şcoală de Duminică pentru copii. Intocmi un registru de naşteri şi morţi, care există şi azi. Peste câţiva ani, copiii crescând, populaţia se înmulţi repede. La moartea lui, în Martie 1829, Adams lăsă o populaţie de 100 capete.

De atunci a trecut mai bine de un veac. Locuitorii nu-şi părăsesc aproape niciodată insula, şi sunt foarte rar vizitaţi de străini. Neîncrucişându-se cu alte populaţii, au degenerat grozav; bolile cele mai crude au secerat în timpul din urmă populaţia, necruţând decât vreo 150 de suflete. Ultimul vas ancorat pe acolo a adus acum vestea că o epidemie grozavă de tetanos ameninţă populaţia cu distrugerea totală. Guvernatorul actual al insulei, un oarecare Richard Christian (urmaşul intemeetorului coloniei) a cerut ajutor grabnic de la guvernul englez, care i-a trimis o expediţie de medici în ajutor.

„Intoarcerea de pe front"

de Erich Maria Remarque

Ultimul roman al lui Remarque, — apărut într'o excelentă traducere românească, în editura „Adevărul", — este, după părerea unanimă a criticii mondiale, o operă genială.

Acţiunea „Intoarcerii de pe front" începe imediat după încheerea armistiţiului. E momentul turbure şi tragic al întoarcerii în viaţa normală a unor oameni pe care patru ani de tranşee, de groază, de abrutizare şi de desnădăjduită resemnare i-au izolat de lumea obişnuită. Sunt oameni care au uitat să trăiască, au uitat să simtă, au uitat să spere. Sunt tinerii care odinioară au plecat, entuziaşti şi nepăsători, la moarte şi care, acum se întorc în oraşelul lor. Sunt încă foarte tineri ca vârstă. Dar sufletul lor e maturizat — chiar îmbătrânit — înainte de vreme. Privesc viaţa cu ochi noui, cu priviri grele, cu suflet aspru şi gânduri întunecate. Nu se mai pot readapta. Işi dau seama că între ei şi cei de acasă s'a săpat o prăpastie. O prăpastie adâncă pe care nimic n'o mai poate umplea. Mai mult: însăşi camaraderia care pe front i-a susţinut şi i-a ajutat să nu înebunească şi să-şi păstreze un ultim colţ limpede în suflet — însăşi această camaraderie sfântă începe să se distrame. Aceasta este, poate, cea mai amară deziluzie şi cea mai cumplită durere pentru aceşti dezorientaţi.

Intorşi acasă, toţi aceşti tineri îşi dau seama că micile patimi, micile interese, micile ambiţii au continuat să se frământe în dosul frontului în vreme ce ei suferiau în tranşee. Totuşi în ei începe să încolţească speranţa că, în ciuda tuturor meschineriilor şi a tuturor piedicilor, războiul a adus o schimbare măcar în sufletul câtorva oameni. Marele măcel nu poate să fi trecut fără ca oamenii să nu fi învăţat ceva. Fără îndoială, în multe suflete războiul n'a lăsat nici o urmă, n'a adus nici o transformare. Dar cel puţin ei, care au suferit, care au învăţat să privească viaţa altfel decât ceilalţi — cel puţin ei să încerce să-şi îndrepte existenţa pe drumuri noui de pace, de dragoste şi de adevărată umanitate.

Remarque a dat o încheiere morală romanului. Aceasta, însă, fără a părăsi tonul lui obişnuit, sobru, clar, fără declamaţie şi fără inutilă înduioşare. E viaţa însăşi care cere, descrisă de el, această încheere.

Arta compoziţiei este mult mai mare în *„Intoarcerea de pe front"* decât în *„Nimic nou pe frontul de vest"*. De asta şi tendinţa evident pacifistă a romanului este camuflată cu meşteşug, inoculată pe nesimţite cititorului. *„Intoarcerea de pe front"* apare, astfel, şi ca o minunată realizare de artă. E scrisă cu sobrietate, cu o mare putere de evocare. Sunt scene de un tragic şi de un patetic, care, odată citite, se întipăresc în memorie, obsedante şi halucinante, de parcă singur le-ai fi trăit. Epoca frământată care a urmat în Germania, după înfrângere, revoluţia, desechilibrul pe care l-au adus în raporturile sociale războiul şi schimbarea de regim, îmbogăţiţii de război şi corupţia morală care a cuprins toate straturile societăţii — toate acestea retrăesc în romanul lui Remarque, alcătuind cel mai cuprinzător tablou al urmărilor războiului şi totodată cel mai tragic epilog.

Vă interesează să ştiţi

ce e în Cer?...

atunci citiţi cartea

„In drum spre Cer"

cuprinzând detalii complecte asupra zborului în stratosferă a

prof. Piccard şi ing. Kipfer

Cartea e însoţită de zeci de ilustraţiuni în text.

De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare.

Preţul 20 lei

Concurs de baloane pentru copii

Revista „Dimineaţa Copiilor" organizează pentru Duminică 19 Iulie la ora 10 a. m. un original

CONCURS DE BALOANE

pe velodromul bucureştean din Şoseaua Ştefan cel Mare No. 43

La acest concurs poate să participe orici copil. La fiecare balonaş, e legată o carte poştală, cu numărul concurentului sau concurentei.

Sub controlul unei comisii a revistei, balonaşele vor fi înălţate în văzduh. Cel care sboară cât mai departe, asigură concurentului un

1) Premiu de 2000 de lei. Se mai dau două premii: 2) Al doilea, de 1000 de lei şi 3) Al treilea, un abonament pe un an la revistă.

Verificarea distanţei parcursă de balon se va face astfel: Cel care găseşte balonul pe locul căzut, probabil departe de oraş, într'o comună, ia cartea poştală, pe care sunt scrise toate instrucţiunile, o vizează la o autoritate apropiată şi o expediază revistei. Persoana care găseşte balonul la locul cel mai depărtat de Capitală primeşte un Premiu de 1000 de lei.

Verificarea cărţilor poştale primite se închide la 1 Septembrie cr., căci e probabil ca baloanele să cadă în câmp şi să fie găsite şi mai târziu.

Nu se percepe nici o taxă de participare la concurs.

Se plăteşte numai intrarea pe velodrom la marele match motociclist România-Bulgaria, care are loc tot Duminică 19 Iulie, la ora 10 a. m.

Intrarea e de 20 de lei pentru copii şi 30 de lei pentru adulţi.

Concurenţii se vor prezenta pe velodrom la ora 9 dimineaţa să primească baloanele şi să fie înscrişi în registrul de participare.

Amănuntele se vor publica zilnic în ziarul „Dimineaţa".

A APĂRUT

Magazinul

No. 8

cu un senzaţional cuprins, pe hârtie cretată, cu minunate fotografii, planşe în culori şi monocromice. Spicuim din sumarul bogat şi variat câteva titluri de cele mai cunoscute pene:

Băi şi viligiatură de Tudor Arghezi (Minunate aspecte humoristice filtrate prin prisma caustică a inimitabilului maestru). *In plin sezon* de Ion Pas (causerie de sezon). *Cântecul serii* versuri de Adrian Maniu. *Iad* de G. M. Zamfirescu (vilegiatură în 3 ipostase). *Cauză şi efect* de F. Lobodă (minunată schiţă humoristică). *10 femei celebre* de Emil Ludwig (din viaţa femeilor istorice). *Arta Nouă* de H. Blazian.

Robes & Manteaux de Miliţa Pătraşcu (ultimele modele de vară). *Un sbor senzaţional* de Ing. Şerban. *Aer, soare, apă, sport* (cum îşi petrec vedetele vacanţa).

Visul ca diagnostic, Legenda lui El. Magawry, Dorm Dogii, Film şi Cinema, Actualităţi, Tinereţe sportivă, Marină, 1881—1931, (comparaţii plastice, 16 Planşe, Ieri azi mâine, Napoleon şi Grenadierul, Floria Capsali, Jocuri, Humor, etc., etc.

120 pagini — *Preţul 40 Lei*

CINEMATOGRAFUL ocupă azi un loc important în preocupările publicului de toate categoriile sociale.

CINEMATOGRAFUL evoluiază şi se perfecţionează, pe zi ce trece.

DAR...

CA SĂ FIŢI LA CURENT, CA SĂ INŢELEGEŢI EVOLUŢIA ŞI SECRETELE CINEMATOGRAFULUI, trebue să citiţi regulat revista

„CINEMA"

care apare în fiecare Sâmbătă, în 32 pagini mari, tipărită în 3 culori, pe hârtie velină şi cu colaborarea celor mai de seamă reporteri de specialitate din ţară şi din străinătate.

EXMPLARUL LEI 10

A APARUT:

CURS DE PREPARAŢIE

PENTRU

Absolvenţii a patru clase primare, cari candidează la licee, şcoli normale, seminarii, şcoli comerciale şi de meserii.

CUPRINDE: Compunere, Gramatică, Aritmetică 54 Probleme, Istorie, Geografie.

DE

PETRE I. GHIAŢĂ şi ION ROTARU

160 pagini — **60 lei**

Editura „Adeverul" S. A. Bucureşti

UN AUTOMOBIL

puteţi câştiga complectând bonul apărut în excelenta revistă „REALITATEA ILUSTRATĂ", care vă oferă un supliment gratuit „Reportaj" — revista faptelor senzaţionale, — 32 pagini, 10 lei.

De vânzare pretutindeni.

COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

„Miorița" sau patimile unui Zalmoxis

III

de H. SANIELEVICI

In mysterele dionysiace, pe când se purta în fața mulțimii phallosul de piele roșie, se cânta un *Ithyphallikon*, compus din versuri de o măsură specială, numită *Ithyphallicus*: „un fel de dimeter trochaic, cu o îndoită *catalexis*":

— ◡ — ◡ / — ◡

Cunoști versul, cetitorule?...

Iàtă vìn în/càle (echivalez silabele lungi cu silabe accentuate)

Sè cobòr în / vàle	Mândre și cor/nùte,...
Mări sè vor/bìră	etc.
Şì se sfătu/ìră	Nègru vòdă/trèce
Pè la 'pùs de/sòare	Cù tovàrăși/zèce
Cà să mì-l o/mòare	Cù Manòle/zèce
C'àre òi mai/mùlte	Càre-i și în/trèce...

Cum la Grecii vechi, versul acesta fusese întrebuințat originar numai în cultul bacchic și cum mysterele dionysiace fuseseră aduse din Tracia, e evident, că 'n Ithyphallicus trebue să vedem o măsură de vers a Thracilor și a Geților, de la cari au moștenit-o Românii. Dacă Geții utilizau acest vers numai în cântece religioase, rămâne să stabilească specialiștii: să cerceteze cât de des și unde anume îl folosește azi poezia poporană. După cât îmi amintesc, nu-i întrebuințat și 'n alte poezii decât în *„Miorița"* și'n *„Meșterul Manole"*.

Insemnătatea pe care a avut-o la noi religia semitică, o arată statuetele steatopyge neolitice de la Cucuteni și de lângă Brașov, cari, cum am văzut, reprezintă pe zeița pământului roditor și hrănitor. E de mirare că 'n vremea noastră nu s'a găsit nicăieri în România vre-o urmă a cultului chtonian... Cucuteni e atât de aproape de satele inochentiste...

Acum 23 de ani, am atras, cel întâi, atenția asupra caracterului *oriental* al artei țăranului român, în care se oglindește sufletul oriental al Thracilor, așa cum îl cunoaștem din antichitatea greacă.

„Şi dacă e vorba să intrăm și noi în domeniul ipotezei, nu de Romani ne amintește această poemă („Miorița"), ci de Thraci — acel popor mistic, pesimist, fantast, liric și muzical, care a enervat cultura elină cu spiritul său exaltat... De Thraci ne aduce aminte, și melancolia adâncă, pătrunzătoare, nostalgică, a DOINEI, *și atmosfera tragică, apăsătoare, mistică, a „Mioriței"*. (Vezi „Cercetări critice și filosofice", ed. a treia).

Când am scris aceste rânduri, nu mă 'ntemeiam pe nici un fapt — *pe nici un singur fapt*... Nu cunoșteam decât vag mysterele antice, când am afirmat *că 'n „Miorița" se simte suflul mysterelor orphice... Dar această simplă afirmare cuprindea mai mult adevăr decât tot ce-au scris savanții noștri despre mărețul poem în trei sferturi de veac...*

(Şi mai cuprindea și altceva, *mai* însemnat: a) cheia psyhologiei poporului român, a cărui cultură — cum am arătat în volumul „Literatură și știință" — este în întregime semitică; b) cheia anthropologiei sale, în care ocupă un loc însemnat elementul „arab", creatorul acestei culturi; c) cheia sociologiei sale: având prea puține nevoi, țărănimea nu oferă debușeul necesar unei industrii și unei burghezii de sine stătătoare; am evoluat deci, până acum, cam ca rușii și chinejii: de la feodalism la birocrație și mică proprietate. Fi-vom în stare să ne rupem de Orient și să ne alipim occidentului?... O doresc din adâncul sufletului!...)

D. Caracostea polemizează cu d. Ovid Densușanu în privința *metodei* după care trebuește studiată *„Miorița"!*... In știință, ca și 'n artă, *intuițiunea* e totul... Creatorul nu pornește la drum cu o anume metodă; descoperirile și invențiile se fac singure în mintea lui — cu metodă cu tot.

Ceia-ce m'a isbit odinioară în *„Miorița"*, a fost *calmul apăsător* al narațiunii... *Nici un cuvânt de imputare ucigașilor, nici o aluzie la cruzimea lor, nici o încercare de împotrivire, nici un regret de a părăsi viața...* Peste tot, o atmosferă mistică, apăsătoare, tragică, pe care abia acum o înțeleg pe deplin! E mult mai grozav să fii jertfit divinității, decât să fii ucis de tâlhari. In cazul din urmă, cât timp ești în viață, te aperi și speri, iar când ai fost răpus, a încetat și suferința, fizică și morală... In cazul dintâi însă, știi că scăpare nu există: uciderea ta a fost fixată, ca o ceremonie, la un ceas anumit: *„pe l'Apus de soare"!*... Mioara știe și dânsa că nenorocirea e fără leac; de aceia se vaită cu desnădejde și refuză să mănânce... Chinuit parcă de o presimțire, ciobanul o iscodește; și când află osânda, se gândește doar cum ar dori să fie înmormântat: să rămâie între oi, să-și audă câinii și fluerul! Mișcătoare dragoste pentru felul de viață cu care s'a obicinuit!... Dar fără 'ndoială, se simte aici și un rit străvechiu... *Alegoria morții, durerea măicuței bătrâne, respiră simplicitatea calmă și măreață a artei antice...*

In *„Almanach chantant, choix des plus jolies chansons françaises" din 1894* (Delarue, libraire-éditeur) s'a publicat *„La petite brebis, chanson; paroles d'Hippolyte Ryon"*.

Admirați *sângele rece* al d-lui Hippolyte Ryon!

Pour verte campagne	D'une voix plaintive
Quittant la montagne	Dit : „J'ai peur pour toi...
Avec leurs troupeaux,	
Trois bergers descendent	Au plus doux des maîtres
Et tous trois se rendent	Les deux bergers, traîtres,
Au pré des oiseaux.	Et tous deux d'accord,
Comme un duc d'Autriche	Sans remise aucune,
Le plus jeune est riche;	Avant la nuit brune
Ses biens sont nombreux:	Ont juré ta mort !"
Brebis très fidèles,	— „Ma brebis folâtre",
Blancs moutons modèles	Dit alors le pâtre,
Et chiens vigoureux.	„Si je dois périr,
	Sans peur ni feintise
„Ma brebis charmante,	Il faut que te dise
Toi que l'herbe tente",	Comment veux mourir.
Lui dit le pastour,	Brebis, point ne tremble.
„Toi toujours en fête,	Pour rester ensemble
Tu baisses la tête	Avec vous, petites,
Depuis plus d'un jour.	Là, sur cette terre,
L'herbe est-elle fade?	Je veux qu'on m'enterre
Serais-tu malade?...	Au pré des brebis.
Voyons, réponds-moi".	Je veux sans dispute
La brebis craintive	Près de moi ma flûte

Qui va doucement,	Le pin et le chêne
Et puis celle encore	Etaient ses témoins.
Que mon coeur adore,	Mais si, par misère,
Qui va tristement.	Tu revois ma mère,
Aux doux son magique	Dis-lui bien, oh! dis
De cette musique,	Qu'avec une fille
Mes brebis viendront,	De roi, fort gentille,
Et, quand sera l'heure,	Vais en Paradis!"
A cette demeure	Comme ils l'annoncèrent,
Las! me pleureront!	Les bergers tuèrent
Dis-leur que j'épouse	Le pauvre innocent,
La reine jalouse	Et le pré champêtre
Au front tout voilé,	Qui l'avait vu naître
Et qu'après carrosse,	Eut des fleurs de sang...
Le soir de ma noce,	Où se tint la lutte,
L'étoile a filé...	Chaque soir la flûte
La lune friponne	Doucement frémit;
A pris ma couronne	Tandis que, dans l'ombre,
Le soir dans les foins;	Une autre, plus sombre,
Tu diras sans haine:	Tristement gémit...

Această *chanson*, vădită imitație a *„Mioriței"* lui Alecsandri, este, ca valoare literară, departe de original, ca cerul de pământ; și tocmai din această pricină îi subliniază prin contrast frumusețile nepieritoare...

Volumul meu despre *„Miorița"* și despre religiunea semitică era de mult isprăvit, când cetii, acum câteva săptămâni, în *„Adevărul Literar"*, următorea nuveletă, în fața căreia stau și acum perplex :

Al-Isa

Legendă

de A. I. KUPRIN

Cu câteva secole înaintea lui Hristos, trăia, chiar în centrul Industanului, un popor puternic, deși puțin numeros. Numele lui a dispărut din Istorie; Sfintele Vede nu pomenesc de el nici un rând. Fachirii cei bătrâni însă, zeloși păzitori ai tradiției, povestesc că strămoșii acestui popor, oameni aspri și cutezători, veniseră din Extremul Occident și subjugaseră în scurtă vreme întregul Industan. Toți rajahii și prinții industani îi plăteau tribut; sclavi prizonieri îi cultivau pământul. El nu cunoștea nici luxul, nici teama de moarte, deci era de neînvins.

Acest popor puternic se închina unei ființe în viață, — *unei femei, pe care o numea zeița morții.* Pe zeița morții n'o văzuse nimeni niciodată, în afară de doi bătrâni preoți. Ei o alegeau în taină dintre cele mai frumoase fetițe, *cari nu atinseseră încă vârsta de patru ani,* o educau și, grație unei minunate taine, cunoscute numai lor, aduceau frumusețea ei spre cea mai desăvârșită perfecțiune. Când murea o zeiță o morții, în locul ei preoții aduceau imediat alta. Dar despre acest lucru știau numai ei. *Poporul credea că zeița nu moare niciodată și că frumusețea ei e neperitoare.*

Odată la cinci ani, ea ieșea din templu într'un car uriaș, închis în toate părțile, tras de zece elefanți albi. Era întâmpinată de tot norodul, care cânta imnuri sfinte, cu facle aprinse în mâini. Entuziasmul poporului atingea nebunia. Tăiau capetele la sute de sclavi, *mulți se flagelau cu bice, se înjunghiau cu pumnale sau se aruncau în delir sub carul zeiței, pentru a fi striviți de roți și de elefanți.*

In una din aceste nopți, preoții și poporul alegeau un bărbat pentru zeița morții. El era bărbatul ei numai douăsprezece ceasuri. A doua zi de dimineață era jertfit cu mare pompă, deoarece oricine vedea, fie și numai odată, obrazul zeiței, era supus, după lege, unei morți imediate. Cu toate acestea, *la fiecare cinci ani,* doisprezece adolescenți se destinau îngrozitoarei zeițe. *Ii așteptau încercări atât de de grele* însă, încât tradiția povestește că numai patru eroi au ajuns la marea cinste să moară ca bărbați ai zeiței morții..

Al-Isa era fiul unui rajah vestit. Incă de la cincisprezece ani, întrecea pe toți tinerii în bărbăție, putere și frumusețe. Chiar cea mai mândră și cea mai renumită frumusețe a Indiei ar fi fost fericită să se numească soția lui. Dar Al-Isa se sortise zeiței morții. *Legăturile de dragoste îi păreau un păcat.* In întreaga lui viață, nu îndrăzni nici să cânte, nici să zâmbească. Războiul și exercițiile atletice erau singurele lui îndeletniciri.

Al-Isa trecea prin grele încercări. Dar lacrimile mamei și ale surorilor nu-l înduioșau când eșea din mărețul lui palat. Dacă întâlnea femei, el întorcea ochii, urmărind în depărtare o frumusețe mai desăvârșită. Nimeni niciodată nu l-a văzut rîzând sau stând de vorbă...

Deaceea curând numele lui umplea de spaimă chiar pe vecinii cei mai războinici. Fără platoșă, numai într'o haină subțire, albă ca zăpada, el se avânta în luptă, acolo unde dușmanii erau mai numeroși. Trunchiuri tăiate de la umeri până la șolduri, capete, mâini și picioare deslipite de trup, arătau drumul pe unde trecuse. Intâlnirea cu el, era moartea sigură și dușmanii fugeau dinaintea lui ca o turmă de oi, strigând: „Al-Isa ! Al-Isa !"

Când nu era război, își petrecea timpul vânând porci mistreți și tigri. *Apa izvoarelor din pădure și o bucățică de pâine îi serveau drept hrană, iar șeaua, drept căpătâi.*

In cele din urmă, în una din acele zile în care ieșea în carul său zeița morții, crainicul anunță norodului numele lui Al-Isa.

Popor nenumărat se îngrămădise încă de dimineață în piața împrejmuită de ziduri din fața templului, unde-l așteptau pe Al-Isa ultimele încercări. Numele lui era pe toate buzele. Toți știau că însăș zeița morții, nevăzută de nimeni, privește în piață din tainica ei ascunzătoare.

Se măsură o întindere de două sute de coți, se bătu în pământ un scut cu cinci semne, se împlântă în fiecare semn o săgeată și i se dădu lui Al-Isa un arc uriaș... Şi Al-Isa, în mijlocul răsunetoarelor strigăte ale mulțimii, sfărâmă cu săgețile lui cele cinci săgeți de pe scut.

Apoi îl înarmară pe Al-Isa cu un pumnal și dădură drumul în piață unui tigru de Bengal, flămând și furios.

Al-Isa, de față cu tot norodul, luptând cu ghiarele cele îngrozitoare, plin de sânge, înjunghiă gâtul furioasei fiare de pradă și puse piciorul pe trupul ei.

In urmă, norodul se dădu la o parte. I se aduse lui Al-Isa un armăsar nedomesticit. Sălbatic, negru, plin de foc, el nu purtase niciodată în spinarea lui vre-o sarcină degradatoare. Şase grăjdari îl țineau cu mare greutate. Necheza cu turbare, rotea împrejur ochii în flăcări și bătea din picioarele netede cum e catifeaua.

Al-Isa se duse liniștit spre el și îl apucă de gât. Grăjdarii o luară la fugă... De spaimă și de turburare, mulțimea se aruncă într'o parte. După o clipă, Al-Isa ședea pe cal. La început mândrul animal tremura de mânie și de umilință. Nu trecu un minut, și cal și călăreț dispărură din ochii norodului. Abea după un ceas întreg de așteptare înfrigurată, Al-Isa se arătă în depărtare pe armăsarul plin de noroi și de praf. Calul cel sălbatic se clătina de oboseală, dar îl asculta pe Al-Isa ca un mielușel.

Incercările lui Al-Isa se isprăviseră.

La miezul nopții, îl duseră în templu. Era investmântat în haine scumpe, parfumat cu miresme din Orient. Il lăsară singur. El auzi pe străzi urletele mulțimii, devenind din ce în ce mai puternice și apropiându-se de templu. Era zeița, care înconjura orașul în carul ei tras de elefanți albi.

Apoi intrară în templu cei doi preoți superiori, — bătrâni de o sută de ani, cu părul alb ca zăpada. *Preoții căzură în fața lui Al-Isa în genunchi, îi sărutară picioarele.* Il luară de mână, îl duseră la altar. Acolo, în mijlocul unui lux oriental orbitor, se afla un pat de aur... Vase de parfum exalau aromele Arabiei și ale Persiei... Felinare ciudate revărsau o lumină feerică... In colivii de aur, păsări sfinte, pestrițe, se legănau; mătăsuri grele și armonioase îmbrăcau pereții...

Preoții se depărtară în tăcere, ascunzându-și fața în mâini. Al-Isa aștepta fericirea și, peste douăsprezece ceasuri — moartea cea dureroasă.

Undeva departe, îndărătul zidurilor, răsună un cor de femei, cari cântau încet și dulce... Ușa masivă de fildeș se deschise... și înăuntru intră însăși zeița morții, în rochie lungă, albă, acoperită de văluri.

Al-Isa se repezi spre ea, dădu la o parte cu mâini tremurătoare vălul cel ușor care-i acoperea obrazul—și rămase împietrit de spaimă și de uimire...

In fața lui stătea o bătrânică gârbovită, sbârcită, știrbă, cu ochii lăcrimoși, cu privirea stinsă.

Din rusește de OLGA MONTA

Cetitorii *„Adevărului literar"* vor fi luat această nuveletă drept un produs al fantaziei scriitorului. S'au înșelat. Legenda, în toate amănuntele ei, corespunde cultului pământului roditor și hrănitor. Născocirea ei de către autor, ar presupune cel puțin o cunoaștere amănunțită a religiunilor orientale. Zic „cel puțin", fiindcă de fapt, n'ar fi deajuns nici atât. Povestirea se potrivește minunat cu religiunea semitică, așa cum am reconstruit-o *eu,* după lungi cercetări, și cu ajutorul gravurilor rupestre paleolithice, al unor rămășiți neolithice, al săpăturilor de la Gezer, al atâtor rituri, legende și informațiuni din timpurile istorice. In întregimea lui, cultul descris de Kuprin nu se găsește nicăieri. Se găsesc doar frînturi răslețe, pe cari nu un scriitor s'ar pricepe să le închege într'un tot. In India chiar, odată pe an, două chipuri, figurând pe Shiva și pe Parvati, sânt căsătorite simbolic, iar după aceia, aruncate în apă și bocite de fete tinere 1). Că odinioară un tânăr, reprezentând pe zeu, se'mpreuna ritual cu preo-

FIG. 10. — Zeița indiană a pământului, Durga (Parvati).

teasa zeiței și era apoi jertfit, nu se mai știe. Scriitorii antichității afirmă, ce-i drept, că țapul sacrificat în mysterele dionysiace a luat locul unui om, numai grație îmblânzirii moravurilor. Insă S. Reinach susține, din contra, că Dionysos a fost la'nceput un animal totemic și că mai târziu închipuirea oamenilor a împrumutat sacrificiului un caracter anthropomorfic. (Dovedesc în volum, că din studiul academicianului francez: *„Moartea lui Orpheu"*, nici un rând nu-i adevărat) 2). Ascetismul premergător jertfirii, și probele și întrecerile sportive, se găsesc sub altă formă la multe popoare, spre pildă, la vechii Mexicani. (Ele făceau parte și din mysterele

1) La sărbătoarea Mahavrata era obiceiul ca o pereche să se împreuneze într'un spațiu împrejmuit. La sărbătoarea Asvamedha, regina se culca lângă calul jertfit și punea membrul lui lângă organul ei, simulând fecundarea. La sărbătoarea Purusamedha, un om era jertfit în împrejurări analoage.

2) Homer povestește despre Lycurg, că, în patria lui, Thracia, ar fi gonit pe Dionysos în mare; de asemenea, Plato, despre Orpheu, că i-s'au aruncat mădularele în mare; Plutarch afirmă că în Orchomenos, la fiecare doi ani, o femeie era omorîtă de preotul lui Dionysos; Pausanias referă că 'n Potniai, originar un preot al lui Dionysos era jertfit; la Albani, pe partea de vest a mării Caspice — scrie Strabo — acela dintre heroduli care se entusiasma mai mult și rătăcea singur în pădure, era prins de preotul șef, legat c'un lanț sfânt, minunat îngrijit un an de zile și apoi sacrificat; în Albania, încă în sec. al 6-lea d. Ch.r, un băiat era omorît în fiecare an, jupuit de piele, iar pielea, păstrată într'o ladă; etc., etc.

eleusine). Inlocuirea pe ascuns a „zeiței", care trece ca nemuritoare, printr'un copil de patru ani, seamănă în totul cu „renașterea" unui Dalai-Lama. Autoflagelările mulțimii le cunoaștem din cultul phrygian al Kybelei.

Pe de altă parte însă, Kuprin nu pare să știe, că „zeița morții" era și a pământului roditor și hrănitor, și că nu de aceia era sacrificat tânărul după împreunare, „fiindcă nimeni n'avea voie să vadă obrazul preotesei", ci fiindcă trebuia să se însoare în infern cu zeița pământului — pe care preoteasa nu făcea decât s'o reprezinte — și să determine astfel belșugul recoltei. Tocmai de aceia preoții centenari cad în genunchi în fața lui Al-Isa și-i sărută picioarele: el a devenit zeul vegetației și al morților 1)

Termenul de cinci ani este tocmai cel pe care-l cunoaștem cu privire la solii trimiși lui Zalmoxis. Il întâlnim, în legătură cu sacrificii umane, și la alte popoare. El ar fi înlocuit pe cel originar — de un an —

FIG. 11. — Marea statue în piatră a Zeiței pământului, Coatlicue.

grație îmblânzirii moravurilor.

Numai într'un fel poate fi explicată legenda lui Al-Isa: dacă admitem că Kuprin a auzit-o în adevăr de la fachiri, păstrătorii unor tradiții ce sânt necunoscute religiunii oficiale 2). Ca s'o fi născocit scriitorul rus, ar trebui să cunoască extraordinar de multe myturi; dar această erudiție ar contrasta atunci cu ignorarea unor semnificații elementare.

Figura alăturată, Anwander o interpretează în felul următor: „Zeița Durga (Parvati) ucizând un demon și strivind cu piciorul pe un altul. Sculptură dravidiană, în lemn de Sandal, din Mysore".

In realitate, e vorba de cu totul altceva. Zeiței pământului i-se jertfeau și oameni, și tauri (taurul lui Dionysos, *taurobolium* din cultul Kybelei, etc.). Or, aceasta se va fi făcut și sub forma de lupte de tauri, în cari murea, când gladiatorul, și când taurul. Vedem pe gladiator primind moartea, de bună voie, din mâna zeiței. Figura 11 ne arată marea statue de piatră a zeiței mexicane a pământului, Coatlicue, reprezentată fără cap și fără mâini. Colier din inimi și din mâini de om, rochie din șerpi împletiți (șarpele e animal subpământean), un cap de mort ca ornament al centurii, și ghiare de jaguar în loc de picioare.

Autentică fiind, legenda confirmă în mod strălucit reconstrucția mea și e singura care explică în mod direct, iar nu prin vălul unor myturi, versurile din *„Miorița"*:

Să le spui curat,
Că m'am însurat
C'o mândră crăiasă
A lumii mireasă...

Tânărul care, ca Al-Isa, se'nsoară, odată la cinci ani, cu zeița morților, „mândra crăiasă, a lumii mireasă", devine chiar prin aceasta zeul morților. (Hades și Persephona!). Or, scriitorii antichității consideră pe Zalmoxis ca zeul morților. Un Zalmoxis era „solul trimis zeului la fiecare cinci ani" — originar, în fiecare an.

Imi aduc aminte de un basm românesc, care m'aș mira să nu aibă legătură cu cultul pământului.

Ajunge voinicul pe „tărâmul celălalt" (unde se găsește de obiceiu „apa vie"... Ciudat : și Iștar, care se duce după Tammuz în infern, găsește „apa vie", îl învie pe soțul ei și-l aduce înapoi, pe tărâmul *cestălalt!...)* și se pomenește în fața unui gard, pe care capete de om strigă: „cap! cap!" Acolo locuește o vrăjitoare, care-l tocmește — ca pe mulți alții, înaintea lui — să-i pască armăsarii. De-i va rătăci, îi va tăia capul ; iar de nu, îi va dărui unul din armăsari. Voinicul pornește cu caii, adoarme, caii se ascund, dar el îi găsește cu ajutorul țânțarilor, pe al căror „rege" îl ajutase mai înainte, nu mai țin minte în ce împrejurare... Asta se petrece de trei ori. Sfătuit de fata stăpânii, eroul învingător alege o mârțoagă, în care vrăjitoarea băgase inimile armăsarilor... Urmează peripețiile cu peria, cu oglinda, etc.

Că „vrăjitoarele" sânt zeități și preotese păgâne, rămase în amintirea poporului, e sigur. Poate că de aceia mănâncă copii — ca 'n mysterele dionysiace... E de notat, că la multe popoare din vechime, sacrificiile umane erau precedate de probe și 'ntreceri: cel învins era jertfit. Herodot pomenește despre astfel de

(Continuare în pag. IV-a)

1) Pe „foile de aur orphice", găsite în Italia de Sud, se spune despre mort: „din om ai devenit zeu". (C. Clemen).

2) Un cunoscut, armean din Persia, care a făcut de curând o călătorie în patrie, mi-a povestit despre un derviș, foarte inteligent și foarte învățat, care cunoaște temeinic mai multe limbi și mai multe religiuni, e abil medic empiric, locuește într'o peșteră, doarme pe jos, e îmbrăcat vara cu o cămașe și iarna cu o piele de oaie și e bun prieten cu... Şahul Persiei.

întreceri la moartea nobililor Thraci şi Geţi, cărora în orice caz li se jertfeau femeile lor favorite. Thracilor „iubitori de cai", scriitorii antichităţii le atribue adesea sacrificii umane..

Voinicul va fi ajuns poate la neamuri mongolice, crescătoare de cai, dincolo de Nistru (Scyţi !). „Regele ţânţarilor" şi alţi regi de dobitoace, indică obiceiuri totemice, fireşti la mongoli. Va fi fost poate vorba, originar, de *oameni* din clanul ţânţarilor...

„Mioriţa" este un splendid poem, compus pe tema *variantei getice a ritului şi mytului fundamental al religiunilor semitice.* In creştinism, forma modernă şi purificată a cultului pământului 5), Isus este înmormântat simbolic în fiecare an. In mysterele dionysiace şi 'n cele... zalmoxice, un tânăr, după ce lua asupra-şi păcatele oamenilor, era odinioară realmente jertfit, şi anume (în timpuri străvechi): mâncat de viu, din dorinţa „iniţiaţilor" de a se zeifica, iar scheletul era îngropat şi trimis a fi mirele zeiţei pământului. E de presupus că şi la Geţi, anualul Zalmoxis se va fi împreunat cu *preoteasa* zeiţei... Numele acestei zeiţe nu ne-a rămas; ori e poate baba Dochia, care aminteşte pe *Kamenaia Baba* a Slavilor, cu cornul abundeţei în mână (ca Isis, şi ca zeiţa aurignaciană de acum câteva zeci de mii de ani...), ale cărei statui în piatră sânt atât de răspândite în toată Rusia meridională.

Când mama tânărului „Zalmoxis" blestemă pe ciobanii din „confrăţie", cari l-au jertfit, aceştia se'ndignează cu drept cuvânt de o atare nelegiuire şi o ameninţă pe bătrâna :

Nu mai blestema,
Că vânt s'o porni,
Pământul te-o trânti.
Pă'n om alerga,
Mi te-o astupa.

H. SANIELEVICI

5) La evrei, religia oficială, a arianului Iehova (Jupiter Tonans) duşmănea de moarte cultul pământului, cult care totuşi s'a păstrat în popor (sectele hypsistarienilor şi a sabbatiştilor), şi a înrâurit adânc creştinismul primitiv, religia proletarilor... „Cu privire la viaţa şi suferinţele lui Hristos, mântuitorul lumii, apostolul Pavel — care în Asia Mică făcuse parte din aceste secte evreeşti — întrebuinţează, nu numai expresiunile, ci şi concepţiunile mysterelor dionysiace. Raporturile dintre creştinism şi mystere s'au continuat în sectele gnostice şi în şcoala alexandrină. Pe monumentele creştinismului primitiv, Isus era prezentat ca un nou Orpheu" (Clemens de Alexandria). In evanghelii, toţi morţii locuesc încă sub pământ.

CUGETĂRI

Ori-ce ruşine am fi păţit, totdeauna e în puterea noastră să ne reabilităm.

Nimeni nu e atât de bătrân ca să nu mai poată trăi un an şi nimeni nu e atât de tânăr ca să nu poată muri azi.

Adevărata elocvenţă constă în a zice tot ce trebuie, dar numai ce trebuie.

Cine nu se îndoieşte, nu ştie nimic.

Poţi să fii mai fin de cât altul, dar nu mai fin de cât toţi.

Nimeni nu trebuie să fie lăudat pentru bunătatea lui, dacă nu are şi forţa de a fi rău; ori-ce altă bunătate este adesea numai o neputinţă a voinţei.

PIERRE MILLE

Arta de a voiaja

Gânditori subtili şi conştiincioşi ar trebui să studieze şi să ne reveleze cauza, până acum misterioasă, a intensităţii unor anume momente. Căci viaţa noastră mentală, forţa şi activitatea noastră mentală nu-şi au sursa decât în aceste momente. Celelalte, nu scapă, desigur, toate, atenţiei noastre: dar nu-s decât materiale inerte care nu capătă valoare decât când mergem să le căutăm şi să le găsim un loc. Pe când minutele acestea de intensitate sunt culmi. Ele ne dominează, şi totuş, ca şi coborârea harului divin, venirea lor, a acestor bucurii subite, iluminări senine, e un mister.

Nu ştii pentru ce, *în mod injust,* se deschide în noi o sursă vremelnică, fugace, de inteligenţă şi de sensibilitate. Alteori crezi că este o cauză, dar privind bine, e atât de neînsemnată, încât desigur nu de la ea vine puterea. Ea are numai rolul undei electrice în coherenţa unui tub de telegrafie fără fir.

Şi-i cu atât mai de crezut că momentele acestea preţioase şi sacre vin din adâncurile inconştientului, ştiind că ele sunt mai frecvente în tinereţe, atunci când sursele vieţii sunt încă proaspete.

La distanţă, motivele divinelor entuziasme ne apar frivole sau nedemne, dar ar fi o ingratitudine să le dispreţuim. Cu cât mai multe au fost, momentele acestea salutare, în anii tineri de ignoranţă şi de cuceriri, cu atât mai multe şanse are cineva de a deveni mai târziu fie artist, fie om de acţiune, după cum gândind, visând sau acţionând, a trăit acele momente, singurele care fac viaţa să merite a fi trăită.

De aci decurg şi erori nenorocite. Ai vrea să reîncepi, îţi îndoeşti sforţările ca să te pui în stare receptivă, şi când nu izbuteşti, mai mult te-ai înjosit.

De aci, şi nevoia de a voiaja. Speri că, schimbând locul, vei regăsi prospeţimea şi sensibilitatea din copilărie, că lucrurile, prezentându-se altfel, vor recăpăta puterea de a ne mira şi fermeca.

Aceasta se întâmplă uneori, nu totdeauna. Trebue să se întâmple cât mai des.

Sunt două categorii de călători: unii vor să se mişte, alţii să vadă. Arta de a voiaja stă în unirea acestor tendinţi, adesea contradictorii şi duşmănindu-se.

Trebue să recunoaştem că mijloacele actuale de locomoţiune nu le sunt favorabile. Se confundă viteza cu mişcarea, dorinţa de a vedea cât mai mult, de a merge pretutindeni, cu legitima şi fructuoasa curiozitate. A vedea repede, prea repede şi prea mult, e funest, pentrucă nu simţi ceea ce vezi. Călători, care aţi comis crima aceasta, închideţi ochii, evocaţi amintirile, ce găsiţi? O să vă spun eu, din experienţă, căci n'am fost totdeauna înţelept: întâmplări frivole, mici, inutile. Un mic accident de automobil, un compartiment de drum de fer; la Viena ploua, la Roma erau flori pe balconul hotelului. Iţi este ruşine, totuş acestea-s viziunile pe care le-ai păstrat. Notez şi un fenomen, fără să ştiu cărei cauze să-l atribui: îţi aminteşti mai ales de clipele de odihnă: în trăsură sau la restaurant, sau de acelea în care ai făcut cumpărături.

Toate mijloacele de locomoţiune au deopotrivă avantaje ca şi inconveniente. In tinereţea mea, am parcurs pe jos toate împrejurimile Parisului, deasemeni Flandra şi Bourgogne şi Morvan; în primele ore de mers, remarcam cele mai mici lucruri şi mi le aminteam — la urmă nu mai vedeam decât pietrele kilometrice, un gol întunecos, însfârşit un han şi o sticlă pe masă. Am vizitat aproape toată Franţa cu bicicleta: îmi mai întipăream în minte peisagiile străbătute în urcuş; la vale însă, grija cotiturilor, plăcerea fizică a vitezei, îmi nimiceau curiozitatea. Am refăcut mai târziu drumurile acestea cu automobilul: perioade de somnolenţă, tăiate de clipe de exaltare, de vorbărie; îţi aminteşti doar de edificiile văzute, pentru că a trebuit să te opreşti să le vezi. Cât despre drumul-de-fer, poate fi comparat cu un cinematograf în care s'ar reprezenta filme ciuntite şi incoherente. Rolul lui este numai de a te transporta. Voiajul nu începe decât când ai eşit din vagon.

Toate acestea arată că într'o călătorie, e necesar să-ţi sileşti atenţia, şi că lucrul acesta nu-i tocmai uşor. Impresiile, amintirile, nu se înregistrează şi nu se gravează singure. Trebue oarecare antrenament, o metodă raţională.

Principiul de bază al acestei metode este de a voiaja încet, mai ales la început, după cum trebue să citeşti încet. Văzând mai puţine lucruri, le vezi mai bine, e dela sine înţeles. Dar iată şi un sfat mai nou: rămâneţi mai multă vreme în primul oraş în care vă opriţi. Mai întâi, într'o ţară necunoscută, în prezenţa a noi spectacole, ochiul şi inteligenţa au nevoe să se adapteze. Schimbând mereu locul, adaptarea e mai înceată şi mai puţin completă.

Incă un motiv recomandă sfatul acesta: stând mai mult timp în primul oraş interesant din drum, pierdeţi mai repede ceea ce aş îndrăzni să numesc pojghiţa de sedentar şi aceea naţională, vă depeizaţi mai lesne.

Căci virtutea voiajului şi scopul său este găsirea noutăţii. A poseda noutatea este a întineri. „Feciorelnicul, vivacele şi frumosul *Astăzi*" vă face să uitaţi pe *eri.* Dar nu trebue să-l deghizăm, gătindu-l cu haine purtate. Trebue să ştim a ne transforma ca sub magia harului sau a copilăriei. Incercaţi deci să nu mai fiţi acelaş om de eri şi să vă credeţi cetăţeanul celeilalte patrii.

Pentru a voiaja cât mai rodnic, vă trebue deci o virtute esenţială: abnegaţia, şi o calitate nu mai puţin esenţială: buna dispoziţie. Dar ele nu vă vor servi la nimic dacă nu posedaţi şi acea mare şi mută virtute care se numeşte răbdarea.

Nu răbdarea de a aştepta un tren, un dejun, un prieten, ci *răbdarea de a aştepta emoţiunea.*

N'o violaţi, n'o provocaţi, n'o siliţi să vie dacă n'o simţiţi. A te preface, poate fi, acasă, o dovadă de civilizaţie sau de politeţă, dar voiajul trebue să fie ocazia de a ne desbăra de aceste penibile obligaţii.

In voiaj, oamenii care admiră totul sunt mai periculoşi decât aceia care nu admiră nimic: te desgustă de entuziasm.

Prefer inocenta sinceritate a unui necunoscător, decât exclamaţiile prefăcute ale unora în faţa unui *Greco* de pildă, fiindcă li s'a spus că e frumos. Prefer pe tânărul care vorbindu-mi de Florenţa, îmi mărturisea:

— Nu ştiu, mi se pare că-i prea multă pictură. M'am speriat, am fugit. Dar afară din oraş, am găsit altceva: un zid de stânci, circular, în faţa unui pătrat de apă rece şi limpede; copaci mari, negri, împrejur un templu grec, modern de altfel.

Se opri, apoi adăugă, cu o voce care tremura:

— Sunt şi în Franţa lucruri frumoase, dar n'au aceeaş frumuseţe.

Tânărul acela simţise adevărata emoţie. Nu fusese degeaba la Florenţa.

De altfel, trebue mai multă preparaţie, mai multă cultură pentru a înţelege monumentele de artă ale unei ţări, decât peisagiile sale. E de presupus că dacă tablourile, muzeele, arta ţării voastre nu v'au interesat niciodată, o să rămâneţi reci şi în muzeele Italiei, Franţei, Atenei şi Olimpului.

Trad. de A. G.

Speranţa care nu s'a realizat

De copil, Ticu era „genial". Geniul creştea, se făcea mare, dând speranţe părinţilor. Pentru maică-sa, continua să rămână „genial", cu toate că n'o mai spunea nici prietenilor, nici cunoscuţilor, care treceau prin casa lor. Pentru tată-său, era un băiat, care „are să se corijeze mai târziu, când o da de viaţă."

Băiatului nu-i lipsea nimic. Tată-său şi maică-sa îi satisfăceau orice dorinţi. El poruncea în casă. La început fără să-şi dee seama. Oricărei împotriviri, oricât de uşoare, el opunea lacrimi, care-i veneau când voia.

Să-l vadă să plângă, nu dorea nimeni. Să-l „indispue", cu atât mai puţin. Să nu-i împlinească dorinţele, asta nu se putea.

Uneori şi tatăl şi mama, când se gândeau la băiatul lor, erau străbătuţi de îndoeli pe care nu şi le mărturiseau. Unul, de tristeţe; mama, dintr'un amor propriu exagerat, încât dacă cineva i-ar fi spus că băiatul e aşa şi cam aşa, uita gândurile din clipe de singurătate şi începea să-şi laude copilul cu atâta pasiune, încât o lăsai în pace, o lăsai să-şi mestice fericirea în care trăia, risipindu-şi-o pe cea viitoare, în care spera.

Ingrijit bine ,având tot ce-i trebue la îndemână, mândru de starea părinţilor, băiatul crescuse, se făcuse mare, ajunse la Universitate. Cum a ajuns, nu e greu de spus. Au trecut clasa toţi trei de-odată, an de an. Maică-sa rugându-se de profesori, tatăl la fel. Fiecare din ei îşi luase în antrepriză numărul limitat de obiecte şi profesori, părând că nu ştiu nimica unul de altul, după cum nici băiatul nu ştia nimic, dar ştia că trebue să treacă clasa. Le trecea. Era atât de obişnuit, încât, această chestiune, care chinueşte pe atâţia copii, lui nu-i dădea nici o bătae de cap. Cunoştea „personal" pe unii profesori, care au mâncat în casa lor, au jucat cărţi până la ziuă, şi uneori, pentru câteva minute, nu le-a ţinut el locul? Nu l-a „refăcut" odată pe profesorul de matematică, de se mira el însuşi de teancul de bancnote ce găsise, căci băiatul jucase gros, la lovitură? Un astfel de serviciu nu merita să fie răsplătit cum trebue?

La Universitate, ciudat lucru, socotelile s'au schimbat. Nu mergea, oricât de uşor e să meargă astăzi, pentru trei sferturi din cei înscrişi.

Situaţie neliniştitoare în familie. Intre părinţi începuse o răceală. Fără să vorbească vreodată de gândurile care-i munceau zi şi noapte, îşi spuneau gândurile din priviri, din felul de a se purta unul faţă de altul.

In taina minţii se învinovăţiau unul pe altul, când vorbeau despre băiat, urmărindu-şi fiecare îndoelile din gând, se încurajau, trăiau în minunea pe care singuri şi-au făcut-o. Dar parcă minunea nu semăna cu ceia ce începuse să vadă pe fiece zi mai bine. In locul minunii, se punea realitatea, aşa cum era, aşa după cum se întâmplă celui care aşteaptă să înflorească copacul care, cu toată îngrijirea, nici o floare nu face.

In taina gândului se învinovăţeau unul pe altul, căutând să descopere vinovatul.

Băiatului nu-i ardea de astea. Ii trebuiau bani. Cărţile la Universitate costă atât de scump! Şi trebue să citeşti, Doamne, cât trebue să citeşti! Iţi strici mai întâi ochii, pe urmă sănătatea, scump lucru la douăzeci de ani.

Din când în când băiatul se îmbolnăvea. Asta se întâmpla când nu mai avea bani. Scria acasă. Ce scrisori primea drept răspuns! De la tata speriat; dela mama deasemeni. Ii scriau unul fără să ştie celălalt, în ascuns, măcar că amândoi îi trimeteau o scrisoare comună. Băiatul răspundea la fel: o scrisoare amândurora; fiecăruia câte o scrisoare, ştiind că unul nu deschide corespondenţa celuilalt, convenţie de „casă bună".

Băiatul se îmbolnăvea mai des. Pentru el bun prilej de explicaţii după examene. A fost bolnav în timpul anului; a trebuit să „prepare" toată materia înaintea examenului, s'a surmenat, s'a îmbolnăviat, a căzut la examene sau a fost lăsat pe nedrept fiindcă l-a examinat profesorul din materia pe care nu o predase.

In asemenea situaţie ce să faci? Aşteaptă cu toţii o nouă sesiune, care însă se amână din motive pe care părinţii nu le pot cerceta.

Timpul însă trece şi'n Universitate. Parcă acolo stă pe loc? Colegii lui Ticu au isprăvit de mult studiile. Le-au isprăvit şi cei veniţi în urma lui în Universitate.

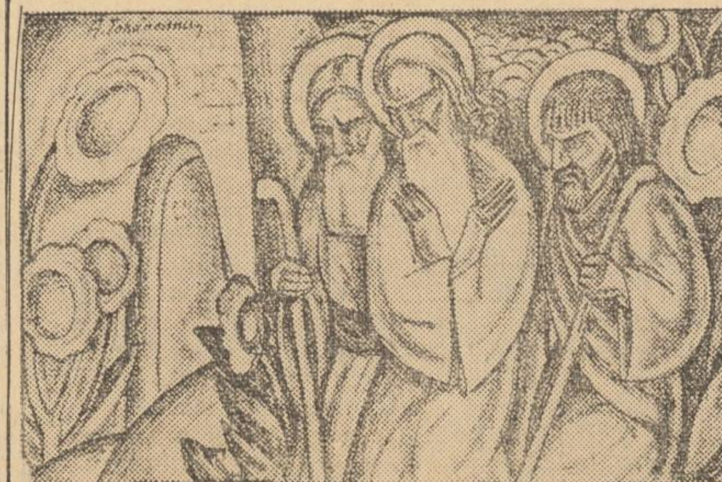
Abia atunci părinţii au început să deschidă ochii şi s'au certat deabinelea din cauza unui bec electric care se stricase. Cine l-a stricat? Servitoarea? Se jura că nu. El sau ea? El era convins că ea; ea jura că el (bărbatăsău) a stricat becul. Nu şi-au vorbit o săptămână încheiată. Erau ca doi străini, care veneau în aceiaşi casă pe care o cunoşteau în cele mai mici amănunte, familiară altădată. Azi toate lucrurile adunate cu trudă ani şi ani dearândul, li erau duşmani. Fiecare obiect le râdea în faţă, ha! ha! ha! Nu se puteau suferi, nu puteau suferi lucrurile lor, li era silă de casă, de mobile, de ei, de viaţă. Nu li trebuia nimic; nimic nu doreau decât moartea.

Pentru ce-au trăit, se întrebau? Pentru ce-au dus o viaţă care se nărueşte, văd ei bine cum se nărueşte şi nu pot face nimica. De ce s'au înşelat, de ce-au trăit în visuri? De ce-au crezut că ei vor fi mereu aceiaşi, că niciodată nu vor cărunţi? De ce-au crezut într'un idol pe care singuri şi l-au făurit? Unde sunt speranţele de altădată, unde iluziile trăite atât de scump? Unde-i tot ceiace le-a dat în fiece clipă viaţă, unde s'a risipit însăşi viaţa lor?

Aşa gândeau şi tatăl şi mama, şi fiecăruia îi venea în minte că „s'a trezit prea târziu!"

Gândurile astea i-au făcut să-şi schimbe privirile, să se apropie unul de altul, să se spovedească şi să plângă, parc'ar fi plâns la o groapă deschisă.

VASILE SAVEL

Epoca scriitoare

— Note de conferinţă —

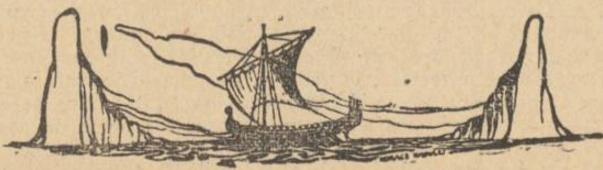
1. — Trăind o bună bucată de vreme de calendar, noi am apucat, în ceeace priveşte cartea şi scrisul, epoci de modă succesiv interesante. Punerea degetului pe o cruce trasă cu cerneală era ultima rămăşiţă a unui orgoliu medieval, care, păstrând spada pentru seniori, lăsa pana dispreţuită, pe mâna ticăloşilor din vulg: singura pană care onora prestigiul seniorial era pana de la pălărie. Prin transpunere, penele purtate de păsări în coadă stăteau mai bine aristocraţilor la cap. In semnătura prin punerea degetului gros, instinctul analfabeţilor preceda sistemul Bartillon, inventatorul aşa numitelor amprente digitale, ştampile aplicate pe fişa de antropometrie cu buricul degetelor înmuiate în tuş.

Moda ignoranţei s'a purtat cu fudulie până acum vre-o patruzeci de ani. Pe când săteanul făcea proverbul „Ai carte, ai parte" şi ocârmuirea nu-l împingea către carte, ca să-l scutească de alternativ, oraşul îşi conserva intactă plăcerea de a nu şti citi. De altfel, la ce putea să slujească această dibăcie, cu care nu se naşte nimeni? Poporul nu călătorea, ca să aibă nevoe de paşaport, din pricină că nu se născuse încă locomotiva.. Muncind ziua la câmp şi noaptea culcându-se, de cum însera, oamenii se orientau ca şi găinile de singura lumină a soarelui. Petrolul a fost o născocire târzie şi lampa fu inventată cu greu: aşa numitul „gaz" a fost luat întâi ca o doctorie, pentru motivul că putea: Orice leac, ca să fie bun, trebue să miroase putin. Şi nu se pomenea nici chitanţă şi nici recipisă, două instituţii recente. S'ar putea emite principiul că poliţa a fost mult mai culturală decât curiozitatea intelectului. Săteanul, în lipsa de hârtie şi condei, a excelat întotdeauna prin memorie. Dacă i-ar fi lipsit şi facultatea ţinerii de minte, ale căreia comori abia încep să fie trecute tiparului acum, în epoca de cultură, n'ar fi rămas din poveştile frumoase, din cântece şi znoave, nimic. Născut fără acte, omul n'avea nevoie de certificate, de dovezi şi contracte: singurul moment în care se simţia nevoia scrisului, era momentul morţii. Atunci făcătorul de cruci de lemn ştia să răspundă acestei unice nevoi de-a se lăsa însemnare că omul cu numele lui a trăit în sat, odată şi el. Adeseori, bătrânii, crezând că prezentul lor a fost incomparabil mai drept şi mai onest decât prezentul nostru, ne-au arătat superioritatea cuvântului **dat,** asupra cuvântului **scris,** mustrându-ne că, pe vremuri, vorba era vorbă, fără contract: De bună seamă, de vreme ce bătrânii nu ştiau să scrie. Forma scrisului lor era făgăduiala, parola. De acolo îşi trage origina şi jurământul, care corespundea în graiul timpului cu ceiace ar fi azi în manuscris cuvintele subliniate şi în textele tipărite caracterul **aldin.** Iar proba se adeverea cu martori. — Totuş, oricât ar fi fost de agreabil să iei cu împrumut o mie de galbeni pe cuvânt, această operaţie se făcea, fireşte, exclusiv între prieteni şi exclusiv în interiorul unei clase sociale stricte; ceeace nu se putea chema că este un credit.

Moda ignoranţei a fost continuată prin diametralul ei opus: moda dorinţei de a şti cât mai mult, complicată cu paraziţii ei primejdioşi, semi-ştiinţa şi savanteria. Am cunoscut un profesor de teologie, autor al unei opere în trei volume monumentale, care neputâd să stea de vorbă cu un muritor de rând, interogativ şi analitic, se refugia într'o obiecţiune lapidară şi afirma că nu poate discuta decât cu oameni prevăzuţi cu doctoratul în teologie. Unui simplu licenţiat nu-i da niciodată nici un răspuns, iar faţă de un inginer sau profesor de geometrie nutrea un dispreţ total.

Această modă, această epocă, a pasiunii de carte, s'a tradus în fel şi chipuri. La clubul socialist din Bucureşti, acum vre-o 35 de ani—mişcarea socialistă se găsea sub direcţia unor personalităţi ca Ion Nădejde, un mare latinist, Vasile Morţun, mai târziu ministru, Georges Diamandy, autorul piesei Chemarea Codrului, un intelect rafinat şi un om din toate punctele de vedere excepţional de fin; Radovici, mai târziu ministru şi el— şi d. G. Ibrăileanu, criticul **Veţii Româneşti** şi animatorul ultimei mişcări literare de datină moldovenească, din Iaşi. La clubul socialist intelectualii partidului nu se sleiau în revendicări de salarii şi esenţiala lor preocupare nu era în cele 8 ore de lucru, 8 ore de reculegere şi 8 ore de somn: ei citeau 20 de ore pe zi. Pe masa redacţiei ziarului **Lumea Nouă** se găsea un registru, în care se putea examina cât au citit într'o săptămână „tovarăşii". Intre idealul de acum treizeci de ani şi idealul actual al socialiştilor este o diferenţă practică fundamentală. Rezultat: şcoala socialistă de acum 30 de ani a dat publicului românesc o râvnă de carte, care a crescut până în momentul războiului, ca o mare pasiune. Putem adăoga, în paranteză, că nici o mişcare de idei şi de cultură nu poate fi comparată nici înapoi nici înainte, în ceiace priveşte consecinţele sociale, politice şi literare, cu şcoala de la **Lumea Nouă,** condusă timp de aproape de douăzeci de ani **de tinerii ieşiţi din familii de mari proprietari.**

T. ARGHEZI

Aventurile d-lui Ionel Lăcustă-Termidor

— Fragment din „Introducere" —

De ce Ionel? Şi de *ce bucureştean?*

Sunt biologişti şi cugetători în stare să-şi scoată pălăriile şi să salute pe d. Ionel Lăcustă-Termidor până la pământ, deşi individul a fost adeseori imoral şi n'a putut preciza niciodată din ce trăeşte. Unul din ei căuta să ne convingă de această absurditate: cică omul a fost împins tocmai de slăbiciunile lui să trăiască în grup, în ceată, în pâlc, în hoardă sau — cum se zice ştiinţific — în „societate". De-aci ar urma că rostul dintâi, adică esenţial al „societăţii" — fără de care nici n'ar fi luat fiinţă, omul rămânând individualist ca lynxul — e ocrotirea fiinţei celei mai slabe din sânul ei. Societăţile care n'au împlinit această menire, cică s'au spulberat. Un instinct, o intuiţie, mai sigure decât toate raţionamentele diferitelor sociologii, s'ar fi neliniştit de-apururi în toate societăţile: că 'n omul slab se află puterile cele mai preţioase, mai nebănuite şi încă ne scoase în valoare ale speciei — precum a fost altădată între gorile cazul acelui *homo faber,* cel mai dezarmat, cel mai ridicol, dar pentru evoluţia vieţii cea mai însemnată maimuţă — *predestinatul.*

Şi aici în argumentare se ivea un — ca să întrebuinţăm şi noi termenul biologic — *distinguo:* Nu sunt slabi oamenii fără o mână sau fără un picior; aceştia sunt numai stâlciţii, estropiaţii, resturile şi gunoaele omenirii, atât de pătrunşi sufleteşte de betegia lor că nici n'au vre-o dorinţă sau nălucire — tot ce dobândesc ştiu că e nemeritat, e din mărinimie, e de pomană şi ling mâna care dă. Sunt slabi cu adevărat numai acei oameni care simt în fierberea vieţii lor o putere nouă, nemai întâlnită şi căreia pâlcul, hoarda nu-i găseşte nici o întrebuinţare. E slab şi cu desăvârşire ridicol un Wagner în Etiopia, un Napoleon în Alasca între eschimoşii pitici cât câinii lor, un Leonardo da Vinci în codrii Siberiei sau pustiurile Turchestanului. Cică experienţele tragice ale unor astfel de oameni slabi nu s'au încheiat. Numeroşi naivi şi aşa zişi „oameni de nimic" ar fi încă striviţi de „societate" şi batjocoriţi — şi i-a ocrotit (dacă n'a fost prea târziu!) pe măsură ce a putut preţui metalul inedit al monedei lor spirituale.

Nu ştim întrucât biologistul nostru are dreptate. Faţă de încăpăţânarea noastră naturală a adus şi o pildă — adică două:

Pe stradă un domn vârtos şi grăbit loveşte cu coapsa, aproape să-l răstoarne, un copil de şcoală firav şi cu glasul de păsărică. Tot vrabia îmbrâncită se dă deoparte şi ciripeşte serios scoţând şapca:

— *Pardon...*

Şi domnul viguros, umilit de nebănuita forţă a politeţii care l'a depăşit, îşi scoate şi el pălăria cerând copilului iertare, ceremonios, aproape gingaş:

— *Pardon,* puiule...

Mai era cu putinţă să se poarte altfel? Şi Isus? N'a fost Isus cel mai slab din câţi oameni slabi s'au ivit pe faţa pământului? După două mii de ani de la spânzurarea pe cruce sufletul lui încă stăpâneşte această lume care-i cade zmerită la picioarele pironite şi sângerate.

Am fi însă prea lipsiţi de bun-simţ ca să ne luăm după astfel de speculaţii, necesare doar filosofilor înscrişi pe statul de leafă şi al căror „Weltanschauung"-uri din Universitate primesc din cinci în cinci ani câte o „gradaţie" în numerar peste toate celelalte gradaţii. Ionel Lăcustă-Termidor, eroul nostru, este — ca să vorbim româneşte — un dobitoc. Nu încape nici o îndoială. El însuşi a fost de nenumărate ori, în momente de luciditate şi autocritică, de această părere:

— Nu cred să mai fie pe lumea asta, afirma trecând la o viziune mai cuprinzătoare, mulţi idioţi ca mine...

(Ceiace 'nseamnă că avea totuşi simţul comparaţiilor).

Interesantă în deosebi ni se pare potrivirea exactă a numelui cu — precum se va vedea mai încolo — (n'avem alt cuvânt) „caracterul" lui. Natura care a zis crinului *crin* (în subţirimea şi albeaţa rece a cărui cuvânt e închisă şi tulpina şi floarea dacă nu şi mireazma aceste regine somptuoase plăcute până şi pretenţiosului estet şi rege Solomon), a numit izma *izmă* (simţiţi piperul parfumului? vedeţi încreţiturile frunzişoarelor?) — denumind pe eroul nostru *Ionel Lăcustă-Termidor* — l'a definit. Cu cea mai ne 'nsemnată alterare a unui fragment din numele lui — să-i fi zis bunăoară „Ion" — ar fi minţit, falşificându-l. Sufletul lui Ionel a fost un copil care a năzuit pururi — şi, fireşte, — în zadar — după răzgâiri şi dezmierdări, din care pricină a căzut de-atâtea ori în zmârcurile unor depravări desgustătoare. Ionel, nevinovat, putea oricând spune c'un lord închipuit care se credea de partea *cealaltă* a oglinzii şi care s'a sinucis:

„Nu mă amestecaţi în ceiace am făcut". *Lăcustă?* Lăcustă a ţinut să fie totdeauna surprinzător, ivindu-se dintr'o săritură acolo unde, ca ideie, nu l'ai fi bănuit şi deşi alcătuit din aripi şi picioare sterpe, insectă toridă de sârmă, se arunca spre toate fecundităţile, întârzia în livezile cu fructe, încărcate ca mame lăptoase, în toate lanurile coapte şi dăruitoare. *Termidor?* Dar e numele cel mai distins al Revoluţiei Franceze, însăşi ideia revoluţiei, fără Teroare, prin prăbuşirea la noul Termidor a lui Robespierre, călăul palid—frenezie spre înainte care e legea vieţii şi a spiritului.

De-adreptul miraculos însă ni se pare instinctul sigur cu care natura l'a zămislit pe d. Ionel Lăcustă-Termidor, bucureştean.

Bucureştii sunt un oraş ale cărui temelii au fost puse de întâii oameni în preistorie. Cerul lui dulce cu o vară care se 'ntinde peste trei anotimpuri şi din care ninge iarna pentru bucuria copiilor şi gâştelor şi ca bărăganul din jur să fie alb, a fermecat şi pe „omul" din neolitic, care a şezut aci cu uneltele lui de piatră. Prin veacuri, Bucureştii n'au fost niciodată la fel: din sută în sută de ani şi de când cu civilizaţia din zece în cincisprezece prin foc, sabie, topor, cutremur sau ciumă înfăţişarea veche pierea şi Bucureştii se iveau altfel — ginere nou pentru noua mireasă. Până şi Dâmboviţa despre care un cântec bătrânesc spune că „e apă dulce şi cine-o bea nu se mai duce" de mult nu mai rostogoleşte în albia ei unde de izvor. Bucureştii au avut o Dâmboviţă de zer, apoi una de lături cu valuri din sângele abatoarelor; o vreme se preschimbase 'n uleiuri şi azi curge o Dâmboviţă de păcură şi benzină adăstând să devie bulevard cu temelie de beton, umbrit de castani grei cu frunza lată. Portul de baştină al locuitorilor a fost de păcurar, în zăbun şi căciulă; pe uliţile Bucureştilor au trecut papucii şi şalvarii Orientului, fustanela palicarului din Balcani — azi costumul negru al diplomaţilor, membrilor din consilii de administraţie, profesorilor de dans. S'au purtat la intervale scurte: barba patriarhală, ciocul lui Napoleon al III-lea, mustăţile lui Vercingetorix, barbetele lui Franz-Joseph — azi faţa rasă cu desăvârşire, ca la New-York. Nici oamenii n'au fost aceiaşi, n'au avut aceleaşi îndeletniciri. Geţii olari şi vânători, dacii păstori şi vieri, romanii militari şi zidari, grecii neguţători, turcii adunători de biruri, ovreii neliniştiţi, mesianici şi calculatori de dobânzi, ţiganii lăutari, bărbieri şi băeşi — toţi aceştia la care trebue să adăogăm o elegantă şi cavalerească picătură de sânge francez, o orgolioasă şi voluptuoasă picătură de sânge unguresc, o meticuloasă picătură de sânge saxon, o turbure şi visătoare picătură de sânge slav au alcătuit plămada bucureşteanului — care are munţii falnici ai Sinaii şi metalicele talaze ale mării la egală depărtare de inima lui, două ore de viteză la răsărit sau apus, miază-noapte sau miază-zi.

Pădurile seculare ale munţilor ţării, ca o blană preţioasă pe umeri şi grumazi, lacurile subterane adânci ca oceanele de petrol, aurul din stânci şi râu, grânarele din bărăgane, au lăsat bucureşteanului un răgaz de viaţă, de capriciu sufletesc şi visare, de care nu s'au bucurat niciodată nici berlinezul, nici parizianul, nici londonezul. Boeri prin vechimea sângelui şi bogăţia însuşirilor, bucureştenii sunt singurii oameni depe suprafaţa pământului care au dispreţuit farsa şi paiaţeria aşa ziselor „clase sociale". Oricine putea, în Bucureşti, deveni domnitor, iar mahalagiul bucureştean în bătătura lui calcă a vodă. Toţi domnii şi regii au ţinut morţiş să-şi ia regine dintre bucureştence iar celei mai frumoase i s'a zis, cu dragostea locului, „Cotroceanca". Fetele din curte sunt crescute în casă, luate de suflet şi devin amantele, apoi soţiile cuconaşilor. Cuconii educaţi în saloane de pluşuri, după ce au tocat averea părintească se 'ntorc cu prietenie şi locuesc într'o cămăruţă la mahala, la vechile slugi, cu chirie.

Ionel Lăcustă-Termidor nu se putea ivi, prin legea lui lăuntrică, decât în Bucureştii în care totuşi a fost zeflemisit şi până la urmă desfiinţat. Şi dacă ar fi să repete vreodată vilegiatura terestră, tot în Bucureşti ar veni, unde bărbaţii şi femeile gustă voluptos taifasul Orientului c'o inteligenţă care se ţine de subtilităţile Parisului.

F. ADERCA

Iubita mea

Ai ochii jucători, rotunzi,
Ca pasărea ce-şi strânge capu 'n guşe.
Şopârlă eşti — când te ascunzi;
Iar când stai fix, pari o păpuşe.
Inlături scuturi părul,
Pleci vârful nasului în jos.
Spui: da sau nu? Acesta-i adevărul?
Poate-i exact pe dos...
Ridici sprâncene nalte,
Cu ochii mari şi gura strânsă, —
Tu nu te miri ca celelalte
Ş'o clipă ai figura plânsă.
Faci botişor de veveriţă mică,
Ca un breloc pe-un brad cu cucuruz;
Şi rozi în dinţii cu sclipiri de mică
Un sâmbure puternic de harbuz.
Ca un copil faci schime
Şi ceri scâncind porumbul, pomuşoara...
Mănânci cu patimă ca nime
Şi râzi cu toată mutrişoara.
Iar când, copil obraznic,
Adormi visând în pernă, —
Cu dragoste paternă,
Iţi pun pe creştet mâna mea — drept paznic...

YACASSA

In memoria lui Tolstoi

Oare s'ar mai putea spune ceva nou despre viaţa lui Tolstoi?

Valentin Bulgakoff, ultimul secretar al lui Tolstoi, care din iubire pentru învăţătorul său şi-a petrecut mai mulţi ani pe moşia Yasnaya Poliana, a invitat pe membrii asociaţiei scriitorilor ruşi să petreacă o seară în amintirea lui Tolstoi.

Deoarece însă lumea gândurilor lui Tolstoi e atât de îndepărtată de viaţa turbulentă a zilelor noastre, şi pentrucă nimeni nu crede să mai poată afla ceva într'adevăr nou din viaţa lui Tolstoi, au răspuns foarte puţini acestei invitaţiuni.

Poate să le pară rău. Căci e interesant să auzi vorbind despre Tolstoi pe cineva care a stat zilnic în apropierea lui.

Bulgakoff previne auditoriul, că nu poate vorbi despre Tolstoi decât sub forma unui imn de laudă supremă şi de adâncă admiraţie.

El ştie însă, că lucrul acesta e foarte plictisitor, dacă nu adaugă nimic la ceiace s'a spus până azi de sute de ori.

Melodia acestui imn de laudă nu pare însă deloc plictisitoare.

Şi lucrurile cele mai cunoscute au la Bulgakoff, un farmec nou.

* * *

Pentru mulţi, desigur, e cu totul inedită explicaţia pe care o dă Bulgakoff zăbovirii atât de îndelungate a lui Tolstoi pe moşia sa, unde domnea spiritul „senioriaI" al contesei Tolstoi.

Această contrazicere în viaţa lui Tolstoi a fost, după cum se ştie, cauza ironisării învăţăturii sale. El primea, povesteşte Bulgakoff, mii de scrisori care conţineau adesea imputări, insulte şi înjurături chiar, din cauza vieţii „senioriale" pe care o ducea.

Pour la redaction
„Adevorul".
Valentin Boulgakoff.
Berlin, 30 VI. 1931.

Mai mult însă decât aceia care îi scriau asupra acestor lucruri, Tolstoi însuşi simţea non-sensul şi absurditatea de-a trăi într'o casă unde bucatele erau servite de lachei înmănuşaţi. Să părăsească această casă ar fi fost pentru el o uşurare, nu un sacrificiu.

De ce-a rămas totuşi?

Tolstoi, explică Bulgakoff — era în ceiace priveşte viaţa conjugală, de-o severitate extremă.

El considera căsătoria ca o legătură ce nu se mai poate desface.

Tolstoi nu socotea întemeiate, pentru desfacerea unei căsătorii, nici motivele pe care le admite până şi biserica catolică.

Bărbatul care s'a căsătorit nu mai are dreptul să-şi părăsească soţia. Viaţa conjugală e ca o călătorie cu barca printre valurile mării: călătorii n'au voe să facă mişcări prea brusce, căci se răstoarnă barca şi se pot îneca.

Sub această lumină şi alte lucruri din romanele lui Tolstoi iau o altă înfăţişare.

Nu e oare curios că Tolstoi zugrăveşte pe bărbatul Anei Karenina ca pe o persoană cu totul ştearsă, explicând astfel dragostea ei pentru interesantul Wronsky şi cu toate acestea pedepseşte pe Anna Karenina pentru necredinţa ei cu o moarte atât de grozavă?

* * *

Nu e o contrazicere în această concepţie a lui Tolstoi despre căsătorie şi învăţătura lui asupra datoriilor omului faţă de propriul său „eu"?

Astfel de contraziceri aparente şi reale între învăţătura şi viaţa lui Tolstoi, au existat multe, — spune Bulgakoff.

Şi ceiace încânta la Tolstoi era tocmai faptul că nu era pedant.

După cum Marx susţinea că n'a fost niciodată marxist", tot astfel nici Tolstoi n'a fost „tolstoian" în sensul acelei pedanterii şi neclintiri cu care tolstoianii severi — Certcov, Tregubov şi alţii — vroiau să împovăreze această învăţătură.

Tolstoi a renunţat la tot ce e lumesc, urmărind numai spiritualul — şi tocmai când scria pe „Hagi-Murat" al său!

L-a scris cu deplină înţelegere pentru toate plăcerile cărnii, cu admiraţie pentru puterea primitivă înnăscută, pentru bravura sălbatecă, pentru eroismul războinic!

Toate acestea le-a scris el, pacifistul, omul care dispreţuia războiul.

In casă, era cel mai tânăr, cel mai activ, în comparaţie cu fiii săi de 50-60 ani.

Korolenko, care l-a vizitat în timpul acesta l-a implorat chiar să mai scrie o operă beletristică. Tolstoi îi răspunsese cu povestirea glumeaţă asupra bătrânului care, invitat să se scalde în lac, răspunse: mulţumesc, eu mi-am plătit ponosul pentru partea mea.

Cu toate acestea el începu să lucreze la o operă beletristică, paralel cu ultima sa lucrare filozofică: „Drumul vieţii".

Bulgakoff vorbeşte apoi despre relaţiunile dintre Tolstoi şi Certcov, singurul care îl domina oarecum pe Tolstoi şi care abuza uneori de influenţa sa.

In general, observă Bulgakoff, în prezenţa lui Tolstoi toţi căutau să se concentreze şi încercau să scoată în evidenţă tot ce era mai bun într'înşii.

Aşa s'a întâmplat cu Leonid Andreev, care altminteri era o natură foarte sigură şi provocătoare.

Se povesteşte despre el că la premiera piesei sale „Anathema" i se adresă lui Stanislavsky, care suprimase câteva fraze, pe un ton ameninţător: „Vei fi răspunzător pentru aceasta în faţa istoriei omenirii!"

Certcov se oferi să-l introducă pe Andreev la Tolstoi. Dar timp îndelungat Andreev a răspuns la scrisorile de invitaţie ale lui Certcov că nu se simte încă destul de copt sufleteşte pentru ca să poată apărea înaintea lui Tolstoi.

Când se hotărî în sfârşit, tremura atât de tare încât cu greu putu să întindă mâna pentru a o apuca pe a lui Tolstoi.

Se ştie de altfel că marele compozitor Ceaicovsky n'a îndrăznit toată viaţa să apară înaintea lui Tolstoi, cu toate că Tolstoi îl invitase de câteva ori; el se considera nedemn de această onoare.

Şi numai Certcov îşi permitea să critice acţiunile lui Tolstoi, făcându-i reproşuri puternice care mergeau până la a-i cere să se despartă de contesă.

De unde această influenţă a lui Certcov?

Certcov se trăgea dintr'o famile de nobili străvechi, mândri de faptul că ei, fără a lua vreun titlu, ocupau posturile de încredere cele mai înalte şi stăteau în relaţiuni strânse cu curtea.

Tatăl lui Certcov era guvernator general al unei provincii, mama lui — doamnă de onoare şi prietenă intimă a împărătesei Maria-Feodorowna.

Tânărul Certcov era un ofiţer talentat şi foarte frumos al gardei călăreţe.

Intr'o bună zi învăţătura lui Tolstoi începe să-l pasioneze şi în curând devine cel mai fanatic tolstoian. Nu mai admite decât portul ţărănesc, propovădueşte o viaţă strictă în sensul lui Tolstoi, pe care trebue s'o practice în primul rând Tolstoi însuşi, apoi soţia şi copiii săi.

In curând, apărând în sensul lui Tolstoi cazul „Duchoboren", al acelor care refuză să facă serviciul militar, e expulzat. I se permite să plece în străinătate. Acolo primul său gând e să înfiinţeze o tipografie pentru a tipări acele opere ale lui Tolstoi care nu puteau fi tipărite în Rusia. El îşi construeşte şi o casă de fier pentruca să ţină în siguranţă manuscrisele lui Tolstoi.

Intreaga viaţă şi-o închină acum nouei învăţături a lui Tolstoi.

O întrupare deci a prinţului Necliudov, care începe să joace un rol însemnat în scrierile din tinereţă ale lui Tolstoi, până ce se afirmă în întregime în „Invierea".

Tolstoi se simţea din această cauză oarecum îndatorat faţă de Certcov şi îi ierta multe.

Certcov contribui foarte mult la răspândirea învăţăturii lui Tolstoi, şi deveni în curând alter ego al lui Tolstoi, acesta iubindu-l, preţuindu-l şi acordându-i deplină încredere.

Relaţiunile lor devenirǎ atât de strânse încât fiecare pagină scrisă de Tolstoi, trebuia să treacă mai întâi prin mâna lui Certcov.

„Zeci de ani dearândul am fost singura persoană de încredere a bărbatului meu. Toate manuscriptele le-am copiat eu. Acum mi-a răpit un altul locul, — se plângea contesa Sofia, care după puţin timp nu mai putea să vorbească decât cu ură despre Certcov.

Ea ceru în cele din urmă lui Tolstoi ca Certcov să nu-i mai intre în casă, şi să-i predea ei manuscrisele.

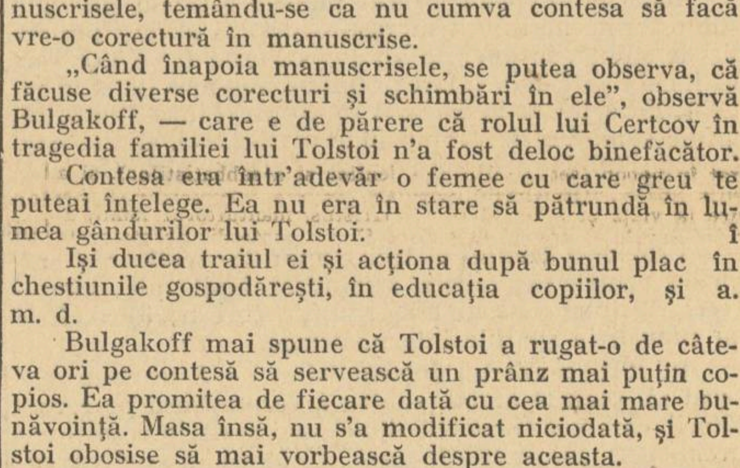
Certcov motiva pretenţia de a prelua primul manuscrisele, temându-se ca nu cumva contesa să facă vre-o corectură în manuscrise.

„Când înapoia manuscrisele, se putea observa, că făcuse diverse corecturi şi schimbări în ele", observă Bulgakoff, — care e de părere că rolul lui Certcov în tragedia familiei lui Tolstoi n'a fost deloc binefăcător.

Contesa era într'adevăr o femee cu care greu te puteai înţelege. Ea nu era în stare să pătrundă în lumea gândurilor lui Tolstoi.

Işi ducea traiul ei şi acţiona după bunul plac în chestiunile gospodăreşti, în educaţia copiilor, şi a. m. d.

Bulgakoff mai spune că Tolstoi a rugat-o de câteva ori pe contesă să servească un prânz mai puţin copios. Ea promitea de fiecare dată cu cea mai mare bunăvoinţă. Masa însă, nu s'a modificat niciodată, şi Tolstoi obosise să mai vorbească despre aceasta.

Tolstoi şi Bulgakoff

Acum ne putem închipui cât de puţin i-ar fi reuşit lui Tolstoi să determine pe contesă să renunţe la drepturile de autor ale bărbatului ei.

Acum începu însă ultimul act al tragediei.

* * *

Tolstoi nu putea suferi să i se dea bani pentrucă împarte idei contimporanilor săi.

— Am impresia că strig unuia care se îneacă: „dă-mi 20 copeici; altfel nu te salvez!", — obişnuia el să spună cu acea simplitate irezistibilă care-l caracteriza. Pentru el era un lucru natural să dea gratis opera sa.

El încercă să o cumpere întâi de la proprii săi copii şi dădu fiecăruia din cei patru fii ai săi câte 100 mii ruble de aur.

Certcov şi fiica sa Alexandra, crescută în spiritul tatălui ei îl făcură însă să înţeleagă că moştenitorii săi vor ridica totuşi pretenţii asupra drepturilor de autor.

Aceasta îl hotărî să compună un testament formal, în care declara, că după moartea sa oricine va putea să publice operele sale.

El mai avea însă o a doua dorinţă: să dăruiască moşia sa Iasnaia Poliana — ţăranilor.

Ştia însă că moştenitorii săi vor contesta şi acest lucru.

Din această cauză, aranjă lucrurile astfel: prima ediţie completă a operelor sale, după moartea lui, să fie vândută editorului foii „Russkoe Slowo", Ssytin. (Cu banii aceştia, — 450.000 ruble — a fost cumpărată moşia de la moştenitori de către fiica lui Alexandra şi împărţită ţăranilor). Tolstoi era jenat că trebuia să se înjosească, să manevreze pe ascuns (faţă de soţia sa)

(Continuare în pag. VI-a)

şi să iscălească testamentul în pădure în prezenţa a trei martori.

Mai ruşinoasă era însă purtarea contesei şi a fiilor care, aflând de testament, intrau adesea cu forţa în camera lui Tolstoi, cerându-i într'o formă mojicească să le spună unde se află testamentul.

Când Tolstoi observă într'o noapte că soţia lui se furişase în camera de lucru şi răscolise totul, căutând testamentul, îl cuprinse o scârbă atât de mare, încât avu curajul să ducă la îndeplinire hotărîrea sa de a părăsi casa.

„Chipul ei exprima atâta veselie şi mulţumire sufletească, încât n'am putut să scot un singur cuvânt pentru a-l opri", — povestea mai târziu Alexandra Tolstoi lui Bulgakoff.

* * *

S'ar părea că astăzi a încetat orice mişcare în jurul învăţăturii lui Tolstoi, — spune Bulgakoff.

Furtuna marii transformări din Rusia nu lasă poate să se audă glasul liniştit al învăţăturii sale.

Nu trebue să uităm însă, că învăţătura lui Tolstoi s'a răspândit mai mult printre ţărani decât printre intelectuali.

Dintre intelectuali, în afară de Birjukov şi Tregubov, care au crezut un moment că s'ar putea împăca cu comunismul, lucru la care au renunţat acum, au rămas cu toţii credincioşi spiritului lui Tolstoi.

Toţi apăreau în adunări, atâta timp cât mai era posibil, să protesteze contra actelor de teroare.

Dintre partizanii ţărani ai lui Tolstoi, vreo sută au fost împuşcaţi de bolşevici, din cauza refuzului de a intra în serviciul militar.

Dintre moştenitorii lui Tolstoi, numai Alexandra Tolstoija poate fi desemnată ca o moştenitoare spirituală a marelui gânditor.

Dar ea trăeşte acum în Japonia, unde, de la o vreme încoace, se observă din ce în ce mai mult o mare inclinaţiune către ideile lui Tolstoi.

P. SWESDITSCH

„Aş vrea să ştiu"

TR. METIANU-TURDA

Ce este astronautica?

„Astronautica", neologism creat de scriitorul francez J. H. Rosny, a fost utilizat de savantul francez *Robert Esnault Pelterie,* pentru a denumi domeniul de cercetări relative la diversele procedee pentru o navigaţie spre... astre. După cum vapoarele reprezintă o navigaţie pe apă, avioanele şi baloanele, o navigaţie aeriană, tot astfel Pelterie crede că aparatele bazate pe principiul rachetei vor permite, mai curând sau mai târziu, sborul în ţinuturile interplanetare.

Ideia unui sbor spre alte planete o găsim enunţată sub o formă mai mult fantastică deşi în aceiaşi pretenţie de ştiinţă, în operele lui Jules Verne („Voyage vers la lune") şi Wells („Les premiers hommes dans la lune"). Ea a intrat în ultimul timp într'o fază ştiinţifică, graţie studiului de propulsiune al rachetei, studiu care face posibil în principiu obiectul astronauticei, transpunându-l din domeniul utopiei, în acel al ştiinţelor pozitive.

Problema comportă trei etape: 1) realizarea rachetei pentru explorarea straturilor înalte ale atmosferei; 2) rachete-sondă în spaţiile cereşti; 3) rachete cu oameni în spaţiile interplanetare.

In 1928 comitetul internaţional de Astronautică a creat un premiu anual, pentru a recompensa pe cercetătorii, care vor fi contribuit cel mai mult, la rezolvarea problemei: „posibilităţii unei călătorii în cer". Această chestiune e legată de interesante lucrări ştiinţifice, întrucât atinge cele mai variate laturi ale technicei: motorul cu reacţiune, balistica proectilelor-rachetă, studiul atmosferei etc. In 1929 premiul a fost acordat fizicianului *Oberth* (sas, originar din Transilvania), care a publicat cel mai complect şi mai documentat studiu al chestiunii. In 1930, premiul nu a fost decernat, din lipsa unor memorii mai de seamă. Totuş, problema astronauticei continuă să pasioneze pe cercetători. In Statele Unite savantul *Goddard* urmează cu febrilitate încercări subvenţionate de amiralitatea americană, iar în Germania, Oberth a creiat o serie de emuli entuziaşti.

P. IAROSLAVICI-LOCO

Care e valoarea operei lui Heinrich Mann?

Scriitorul german, Heinrich Mann, care a serbat de curând a 60-a aniversare a naşterii sale, este renumit, nu numai pentru opera sa literară, ci şi pentru activitatea sa politico-culturală în direcţia umanitarismului.

Născut dintr'o familie patriciană şi protestantă, Heinrich Mann a moştenit de la tatăl său o voinţă tenace de libertate, care a făcut dintr'însul mai târziu, un adversar înverşunat al regimului vilhelmian şi un republican convins.

De la mamă-sa, o braziliană de origină portugheză — el a moştenit o sensibilitate rafinată şi o ardoare meridională, care se manifestă în primele lui romane *Zeiţele (Diana, Minerva, Venus)* sub forma unei plenitudini sensuale, asemănătoare cu aceea din operele de tinereţe ale lui d'Annunzio. Tinereţea şi-a petrecut-o Heinrich Mann în Italia, pe care a descris-o, în felul lui Stendhall, cu o dragoste intensă de viaţă şi de natură. Opera sa *„Micul oraş"* este o capodoperă de descriere colorată şi pasionată. In ceaţa spiritului germanic, Mann introduce claritate, pasiune, sensualitate şi cultul arzător al naturei, caracteristic omului primitiv.

Avid de senzaţii, iubitor de artă pură crează romanul social, care nu exista înaintea lui în Germania.

Plecat spre realitatea contemporană, Heinrich Mann combate subiectivismul şi lirismul literaturii timpului său, şi zugrăveşte cu îndrăzneală şi imparţialitate, omul „fiară de pradă şi de plăceri".

In *„Profesorul Unrath"* (din care s'a inspirat faimosul film „Ingerul Albastru"), Heinrich Mann crează tipul unui filistin ipocrit şi depravat, victima unor patimi aproape patalogice. Intreaga putreziciune a cărnii şi sufletului ascunsă sub exteriorul respectabilităţii burgheze, este adusă la lumină.

In nuvelele lui *„Mama Maria"* şi *„La Branzilla"* se regăsesc imoraliştii care se bucură de simţurile lor, întocmai ca şi aventurierii renaşterii.

Heirnich Mann, şampionul latinităţii, s'a inspirat din literatura franceză, în special din Flaubert si Zola.

Cronica cinematografică

O idee. — Iarăşi Willi Forst. — Filme californiene. — Elisabeth Bergner

Suntem în ceiace se chiamă „sezonul mort". Sărăcia particulară datorită anotimpului se adună cu sărăcia generală datorită „vorbitoarelor", şi din asta, vorba halviţarului lui Caragiale: „iese u cumbenaţia!...".

Ce putem să facem până la toamnă? Nu ştim prea bine. Am totuş o idee. In cursul anului au fost filme de care n'am avut vreme să vorbesc, deşi poate—prin calităţi ori cusururi—ar fi meritat câteva cuvinte. Dacă le-am spune acum? De altfel, multe din aceste filme trecute sunt în realitate azi filme prezente, poate chiar şi... viitoare; şi asta pentru simplu motiv că provincia primeşte filmele uneori destul de târziu.

* * *

Că talentul unui actor de cinema poate fi complect sabotat de mediocritatea regisurii şi a punerii în scenă, — am putut să mă conving de curând cu ocazia câtorva filme recente. „Gata la comandă" este unul din ele. Intr'însul joacă Willy Forst, ale cărui mijloace artistice naturale sunt de cea mai bună calitate: fantezie, sobrietate, invenţie, humor, şi încă alte însuşiri pe deasupra. Cu o condiţie totuş: să-şi exercite talentul înlăuntrul unui scenariu bun şi bine condus. Incăput însă pe mâinele unor autori mediocri, nici Willy Forst, precum nici cel mai genial actor din lume, nu poate „salva filmul".

Este tocmai ce s'a întâmplat cu „Der Herr auf Bestellung" şi „Heidelberg". Şi ce-i mai curios aci, este că autorii lui „Herr etc." sunt aceiaşi, şi anume: Bolvary—Stolz, care au făcut „Zwei Herzen", „Ein Tango für dich", „Das Lied ist aus". Cum se explică? E foarte simplu.

Mai întâi: o reţetă, o formulă de artă se epuizează în cinematograf mult mai repede decât în alte genuri. Fireşte, azi toate merg mai iute; în roman, în pictură, în nuvelă, se încearcă la fiecare cinci ani câte o renovare din temelie; modele se succed cu o viteză uluitoare. Totuşi, nicăieri ca în cinematograf evoluţia n'are un ritm aşa de rapid. Un film relativ recent ca bunioară „Singing fool" ne-ar face azi să urlăm de indignare.

Reţeta Bolvary-Stoltz s'a uzat şi ea; trebue renovată sau abandonată.

Ceiace de altminteri s'a şi făcut. In „Das Lied ist aus" şi în „Ihre Majestät die Liebe" s'a renunţat complect la elementul operetă. Muzica slujeşte aci numai pentru atmosferă. (Şi-i cu atât mai meritoriu cu cât această muzică putea fi uşor speculată, căci este excelentă; de pildă „Adieu mein Kleiner Garde offizier" e poate una din cele mai fermecătoare bucăţi din câte s'au scris după războiu).

Aşa dar, Bolvary-Stolz în ultimele lor bucăţi bune, îşi modificaseră formula: tot ce era operetă a fost sacrificat, şi în schimb s'a făcut un fel de roman compus din crâmpee de viaţă, cu decoruri schimbate şi de o „atmosferă" grozav de sugestivă. De pilde în „Ihre Majestät", când ni se reprezintă baia de aburi retrăim realmente momentele petrecute de noi la baia de aburi; sau când, în „Das Lied" suntem introduşi în apartamentul bunicăi simţim că suntem într'adevăr în casa unei cucoane nobile, sărace şi de treabă. Şi aşa mai departe. O juxtapunere de decoruri, pline de atmosferă. Adică exact ceiace trebue să fie cinematograful.

Cu ocazia însă a filmului „Gata la comandă" —, autorii noştri s'au reîntors brusc în plină operetă. Rezultatul a fost o nepermisă anosteală. Probabil că cei doi talentaţi autori au fost prea solicitaţi de către personalul lor comercial să ticluiască la iuţeală un nou film pentru a profita de valul, cald încă, al succesului obţinut cu „Ihre Majestät" şi „Das Lied est aus". Aceasta e una din nenorocirile cinematografului. Mai mult ca în alte arte, autorul este aci expus şi supus imperativelor negoţului şi intereselor reclamei. Ceia ce însă mă surprinde este că patronii sălilor de filme nu ştiu totdeauna să recunoască un film prost chiar când e jucat de un artist bun. Ar fi normal ca simplul fapt că vizionează atâtea bucăţi să-i facă sensibili la valoarea propriu zis artistică, aşa cum bunăoară anticarii capătă cu timpul un sentiment sigur al lucrului cu adevărat artistic, pe care nu-l întunecă spiritul comercial (care este totuşi foarte rapace la ei. Şi să se observe că a te pricepe în antichităţi este ceva foarte greu, foarte special. Pe când a avea bun gust în cinematograf este mult mai lesne. Sunt adânc încredinţat că cel puţin 80% din cetitorii mei sunt naturalmente înzestraţi cu pricepere şi discernământ artistic în materie de cinematograf. (Dacă n'ar fi aşa, aş scrie de geaba). Aşa încât este inexplicabil că, în ciuda firmei Bolvary-Stoltz-Forst, cumpărătorii lui n'au văzut dela început că filmul era lamentabil şi că va cădea sigur — cum a şi căzut.

Există un alt film cu Willy Forst: „Burschenlied", care se petrece la Heidelberg şi unde joacă Willy Forst. Bucata a şi fost prezentată cenzurii. Deşi n'am văzut-o, amici vrednici de încredere mi-au spus că este un film execelent.

* * *

Cinematograful Femina are marele merit de a da bucăţi pur americane, acele comedii sentimentale de gen californian tipic. Este un excelent sistem. Aceste bucăţi nu-s aproape niciodată plicticoase. Deşi adesea ideea este puerilă şi pueril înscenată, totuşi filmul în ansamblul lui e totdeauna bine ţesut, n'are lungimi şi nici sărituri „deus-ex-machinale". Ş'apoi nu trebue să uităm că în asemenea filme toţi actorii, dar absolut toţi, joacă corect şi au exact capul care trebue.

Ultimul film a fost „Madona străzii". (In parantezã: de ce „Madona străzii", care e stupid şi trivial, şi nu direct ca în englezeşte: „Madona din Bulevardul A"? Când oare se va renunţa la traducerile acestea ca să zic aşa personale?). Actriţa care face rolul mamei, cocotă cam bătrână şi antreprenoare de afaceri luşe, are de vre-o câteva ori gesturi absolut admirabile pentru evocarea personajului pe care îl joacă. Bunioară, în momentul când se sinucide, se uită în oglindă cu o privire sticloasă şi cam ironică, apoi se pudrează din obicinuinţă, şi la urmă îşi face cu mâna un „salutare!" neglijent, însoţit de o expresie indefinisabilă de amărăciune, cranerie, sarcasm şi nepăsare.

Inainte de acest film, a rulat un altul, cu Billie Dove în rolul principal. Subiectul era gelozia. Gelozia, şi atâta tot. Fiecare scenă era un nou jalon pentru evocarea atmosferii de gelozie. Personagiile epizodice întreţineau şi mai încordat interesul pentru idea centrală a filmului

Aci, ca şi în cel precedent, nici-o lungime, nici-o săritură neverosimilă, nici-un actor cu cap impropriu rolului (îmi amintesc prin asociaţie de idei capul eroului din „Ariana", film foarte îngrijit artisticeşte, unde însă înfăţişarea fizică a eroului principal asasinează literalmente filmul).

Filmele americane Metro-Goldwin, Paramount, First National, United artists, filmele de genul celor pe care le-am descris mai sus, sunt adesea ori doar filme *corecte*. Uneori însă sunt bucăţi într'adevăr originale.

Astfel a fost reprezentat în aceeaşi sală, acum aproximativ o lună, filmul „Romanul unei femei pierdute", cu Barbara Standwitch, care a fost absolut remarcabil artisticeşte. Şi azi mă întreb pentru ce a rulat atât de puţin.

* * *

Vorbeam de „Ariane, jeune fille russe". Această producţie a avut o mare calitate: o regisură excelentă. Şi a mai avut un interes: acela de a prezenta publicului românesc pe una din cele mai minunate actriţe de teatru, pe Elisabeth Bergner. Ca şi francezul Boucher, Elisabeth Bergner are în jocul ei — atât pe scenă cât şi pe ecran — o combinaţie naturală de teatru şi cinematograf. Ceiace îi face pe amândoi să se distingă avantajos de toţi ceilalţi actori care fac numai teatru, adică după tipicurile seculare ale conservatoarelor de declamaţie. Dar tot asta îi face să se distingă în mod egal de marii actori de cinema. Elisabeth Bergner, ca şi camaradul ei Boucher, au, în faţa obiectivului un fel de — cum să zic? — de vecinică agitaţie, o nelinişte şi un neastâmpăr necontenit. Chiar când joacă indiferenţa, distracţia, nepăsarea, prostraţia — chiar atunci — scuzaţi expresiunea — se „fâţâie". Pe când actorul de cinema adevărat, — chiar când nu este genial — se caracterizează mai întâi de toate prin calm. Amintiţi-vă de filmul „Escadrila morţii". Este o atmosferă de o febrilitate neînchipuită, o ambianţă de — cum zic francezii — de „nervi făcuţi compot". Şi totuşi, cu toată această încordare neîntreruptă, toţi actorii joacă cu o linişte! Liniştea lui Douglas Fairbanks junior, care moare, scapă, se îmbată, plânge, vociferează —, liniştea aceasta *technică* în faţa obiectivului, iată ce nu va putea căpăta niciodată un oricât de bun actor de rampă, chiar când se numeşte Elisabeth Bergner sau Victor Boucher.

Bun înţeles, când numele lor se găseşte pe un afiş cinematografic, este totdeauna preferabil să mergem să vedem filmul.

D. I. SUCHIANU

Curiozităţi

Cretinismul infantil tratat cu razele Roentgen

La Societatea de Roentgenologie din Müenchen, roentgenologul Wieser din Viena a făcut o comunicare foarte interesantă asupra unui tratament inaugurat de dânsul cu razele Roentgen contra cretinismului infantil, — boală până acum incurabilă. Incercările d-rului Wieser au dus la ameliorări simţitoare, în unele cazuri chiar la vindecarea complectă. Razele Roentgen care au o acţiune favorabilă asupra proceselor inflamatorii, înrăuresc şi ameliorează şi inflamaţiile creerului, cauza principală a cretinismului.

După un tratament mai îndelungat cu aceste raze, copiii devin mult mai vioi, funcţiunile psihice şi fizice se ameliorează şi întreaga dezvoltare trupească se îmbunătăţeşte. Rezultatele tratamentului sunt în funcţiune de dozarea exactă a razelor, pentru cazurile acute fiind nevoe de o doză mai slabă, pentru cele cronice de una mai puternică. Tratamentul s'a dovedit eficace şi în cazurile de cretinism produse de deranjarea funcţională a glandelor cu secreţiune internă.

Războiul contra... războiului

De multe decenii lumea tehnică se strădueşte să descopere raze cu care să se provoace dela distanţă, fără contact direct, explozia pulberei din proectile. Toate descoperirile senzaţionale anunţate până acum în această direcţie s'au dovedit inutilizabile din punct de vedere practic. Ultima dată s'a făcut multă vâlvă în jurul „razelor diabolice" trâmbiţate prin 1924 de Englezul Grindel-Matthew, dar dovedite şi ele inutilizabile.

Un tânăr chimist german, Kurt Schimkus, experimentează acum într'un laborator de lângă Berlin proprietăţile unor raze electro-magnetice, produse prin reacţiuni chimice foarte puternice şi având proprietatea de a cauza explozia pulberei dela o distanţă de 80 de metri. La depărtare de câţiva kilometri aceste raze îşi pierd numai 10—15% din eficacitate, iar descoperitorul speră să le poată lărgi în curând sfera de acţiune. Dar chiar în stadiul de azi al descoperirii, razele cele noi pătrund foarte lesne prin cămaşa metalică a proectilelor, provocându-le explozia. Pentru a proteja proectilele contra acestor raze, pulberea explozibilă ar trebui învelită într'un blindaj izolator atât de puternic, încât transportul muniţiunilor ar deveni imposibil în practică şi materiile explosibile n'ar mai putea fi utilizate drept armă de războI.

André Maurois

VIAŢA LUI DISRAELI

Traducere de T. Teodorescu-Branişte

Cea mai bună biografie romanţată scrisă până azi

200 PAGINI — 70 LEI

Cronica Sahului

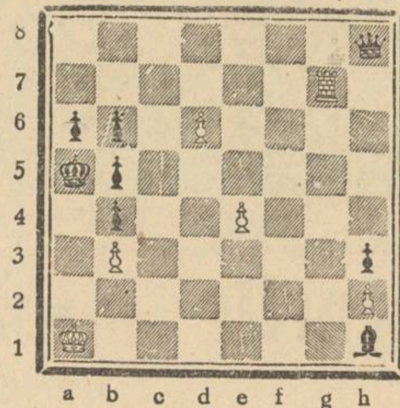
PROBLEMA No. 382

de **G. Berg**

(„Dresdner Anzeiger" 1930)

Negru:

Ra5, Nh1, Pa6, b4, b5, b6 şi h3 (7),

Alb:

Ra1, Dh8, Tg7, Pb3, d6, é4 şi h2 (7),

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

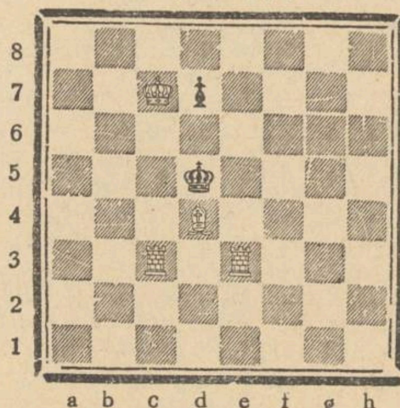
PROBLEMA No. 383

de **A. Cheron**

(„Feuille d'avis de Lausanne„ 1929)

Negru:

Rd5, Pd7 (2).

Alb:

Rc7, Tc3 şi é3, Nd4 (4).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PARTIDA No. 175

Jucată la Swinemuende în concursul pentru campionatul de şah a. Germaniei în ziua de 8 Iunie 1931.

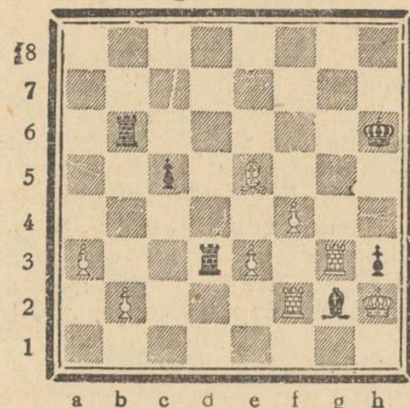
Alb: Helling **Negru: Ahues**

Gambitul damei

1. d2—d4, é7—é6; 2. c2—c4, Cg8—f6; 3. Cb1—c3, Nf8—b4; 4. é2—é3, 0—0; 5. Nf1—d3, d7—d5; 6. Cg1—f3, Cb8—d7; mai bine ar fi fost c6. 7. 0—0, c7—c6; acum ar fi fost mai bine c5. 8. Cf3—é5!, d5×c4; 9. Nd3×c4, Cd7×é5; 10. d4×é5, Dd8×d1; 11. Tf1×d1, Cf6—g4; mai bine ar fi fost Cd7 sau Cd5. 12. f2—f4, Nb4—c5; 13. Td1—é1, o greşeală ar fi fost Td3, căci ar fi urmat: b5; Nb3, Na6! şi pionul din é3 ar fi fost pierdut. 13..., Tf8—d8; 14. h2—h3, Cg4—h6; 15. g2—g4! b7—b6; 16. Cc3—é4, Nc5—b4; pierdere de timp, nebunul ar fi trepuit să tragă imediat é7. 17. Té1—f1, a7—a5; 18. a2—a3, Nb4—é7; 19. Nc1—d2, b6—b5; 20. Nc4—é2, c6—c5; 21. Né2×b5, Nc7—b7; 22. Cé4—d6, Né7×d6; 23. é5×d6, Td8×d6; 24. Nd2—c3!, a5—a4; 25. Ta1—d1, Td6—b6; 26. Nb5×a4, f7—f5; 27. Na4—c2, f5×g4; 28. Td1—d7, é6—é5; 29. Nc3×é5, Ch6—f7; 30. Nc2×h7+, Rg8×h7; 31. Td7—f7, g4×h3; 32. Tf7×g7+, Rh7—h6; 33. Rg1—h2, Ta8—d8; 34. Tf1—f2, Td8—d3; 35. Tg7—g3, Nb7—g2;

Situaţia partidei după a 35-a mutare a negrului

Negru: Ahues.

Alb: Helling.

36. Tf2×g2! aceasta este calea cea mai repede ce duce a câştig. 36..., h3×g2; 37. Rh2×g2, Tb6—b3; 38. Rg2—f2, c5—c4; 39. Rf2—é2!, la Nd4 negru ar fi răspuns cu Td2+ urmat de T×d4 şi alb ar fi pierdut o figură, 39...., Rh6—h7; 40. a3—a4, Rh7—h6; 41. Né5—c3, Tb3—b7; 42. Tg3—g5, Tb7—c7; 43. a4—a5, Tc7—é7; 44. Tg5—é5, Té7×é5; 45. Nc3×é5, Td3—d5; 46. Né5—c3, Td5—d6; 47, Nc3—d4, Rh6—g6; 48. Ré2—d2, Rg6—f5; 49. Rd2—c3, Td6—c6; 50. Rc3—b4, Rf5—é4; 51. Rb4—b5, Tc6—c8; 52. a5—a6, Rc4—d3; 53. a6—a7 şi negrul abandonează.

ŞTIRI

La Winterthur s'a ţinut în anul acesta congresul naţional elveţian, la care a fost invitat şi marele maestru Nimzovici. Acesta a eşit „hors concours" obţinând $7\frac{1}{2}$ puncte din 8 partide. Premiul II a fost câştigar de Hans Johner cu $5\frac{1}{2}$, care a obţinut şi titlul de câmpion al Elveţiei, Inaintea concursului maestrul Nimzovici a jucat câte 2 partide cu cei mai tari jucători elveţleni cu rezultatul de $10\frac{1}{2}$ puncte din 14 partide (a pierdut numai o partidă la prof. Naegeli).

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NÉGREANU

INDISCUTABIL PAINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

G. VLĂDESCU-RĂCOASA: Naşterea şi ideologia Organizaţiei internaţionale a muncii
(Edit. Institutului Social-Român)

In această broşură d. G. Vlădescu-Răcoasa face un istoric amănunţit şi succinct al împrejurărilor politice şi sociale, precum şi o expunere a ideilor care au contribuit, în decursul ultimei sute de ani, la formarea organizaţiei internaţionale a muncii, aşa cum se prezintă astăzi.

Dacă, după cum spune d. Vlădescu-Răcoasa, „protecţia muncii şi muncitorilor este astăzi una din preocupările cardinale în politica tuturor Statelor contemporane", această preocupare n'a fost întotdeauna atât de intensă cum e în epoca noastră.

D. Vlădescu-Răcoasa schiţează, cu ajutorul unei bogate şi pricepute documentări, evoluţia pe care a urmat-o legislaţia muncii, dela începuturile ei până în vremurile noastre.

Vedem, astfel, desfăşurându-se, succesiv, diversele etape pe care le-a urmat această legislaţie. Secolul al XIX-lea e stăpânit din acest punct de vedere, de regimul „libertăţii muncii", adică al muncii neorganizate, regim isvorât din principiile economiei politice clasice, care nu admitea intervenţionismul Statului în întreprinderile private şi în reglementarea producţiei. Situaţia muncitorilor sub acest regim, era din cele mai proaste „deoarece desvoltarea industriilor ducea pe deoparte la concurenţa fără scrupule dintre industriaşii aceleiaşi ţări, iar pe dealtă parte la lupta internaţională dintre industriaşii diferitelor ţări. Efectele producţiei anarhice le resimţia mai puternic decât oricine clasa muncitoare, aruncată tot mai mult şi mai greu în mizerie prin reducerea salariilor, pentrucă lucrătorul se vedea silit să muncească în orice condiţii numai să nu moară de foame".

După ce schiţează apoi reacţiunea care s'a produs prin intervenţia Statului în raporturile dintre salariaţi şi patroni şi mişcarea politică şi sindicală a muncitorimei, d. Vlădescu-Răcoasa ajunge în pragul epocii contemporane:

„Intervenţionismul apare ca o necesitate impusă de înşişi condiţiile şi structura vieţii sociale din veacul al XIX-lea şi începutul celui al XX-lea. Incetăţenirea lui în diferitele organizări politice naţionale cerea, însă, şi o coordonare internaţională, pentru ca rezultatele lui să fie cu adevărat utile şi să se poată evita urmările defavorabile ale unui regim economic întemeiat pe o libertate completă şi pe o concurenţă fără scrupule".

Autorul evocă pe toţi precursorii ideei de organizaţie internaţională a muncii. Apoi analizează articolele din tratatele de Pace din 1919, privitoare la această organizaţie, care este astăzi realizată prin Biuroul internaţional al Muncii dela Geneva, sub direcţia d-lui Albert Thomas.

Un capitol rezumativ, în limba franceză, conţinând o sinteză a întregii lucrări, termină broşura.

P.

Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială, No. 4

Numărul acesta cuprinde un studiu al d-lui F. C. S. Schiller, profesor la universitatea Southern, California, şi membru al Academiei engleze, tratând despre „Eugenia ca ideal moral".

Subiectul eugeniei se împarte în două ramuri, care ar putea fi numite pozitivă şi negativă.

Eugenia *negativă* tinde să reprime deteriorarea speţei umane prin eliminarea sau ameliorarea indivizilor care, moraliceşte şi fiziceşte, nu sunt destul de viguroşi.

Eugenia pozitivă (fără de care eugenia negativă ar fi insuficientă) se ocupă cu cercetarea condiţiilor de viaţă în stare să favorizeze obţinerea unei rase umane mai bune, mai puternice şi mai sănătoase.

Este evident că obiectul eugeniei pozitive este mai greu de realizat. Totuşi nu este imposibil.

Orice teorie — orice soluţie teoretică — în această materie, este inoperantă. Trebuesc propuneri practice.

In decăderea idealurilor, care este un semn distinctiv al vremii noastre (şi un pericol pentru viitorul rasei umane) — eugenia pozitivă constitue prin ea însăşi un ideal demn de urmărit şi de realizat.

Printre posibilităţile practice ale eugeniei pozitive stă *renaşterea clanului*. Clanul — sau marea familie — instituţia pe care Romanii o numeau *gens* a fost coloana vertebrală a primelor civilizaţii. Ea era mult mai puternică decît statul în a controla pe individ. Ea asigura stabilitatea şi puterea familiei. Ginta ca formă de organizare socială duce la prezervarea stocului biologic. Concepţia de gintă ar trebui, pentru a fi utilă astăzi, reformată în lumina ştiinţei moderne: ea trebue să cuprindă pe *cognati* ca şi pe *agnaţi* şi să fie considerată nu numai din punctul de vedere al liniei parentale ci şi al liniei materne. Deasemeni clanul ar trebui să aibă o organizare democratică. Şeful clanului ar trebui indicat după un sistem electiv, nu numaidecât după vârstă sau după dreptul de primogenitate, aşadar ar trebui să se ţină seama de merit şi de abilitate. Clanul ar trebui înzestrat cu un statut legal, având de scop mai ales să controleze capriciile matrimoniale ale membrilor clanului.

Mai departe d. F. C. S. Schiller vorbeşte despre instituirea unor premii pentru pruncii meritorii şi despre diverse mijloace capabile să asigure „selecţia superiorităţii". — *P.*

Despre o anumită categorie de femei

In genere, când se vorbeşte despre viaţa unui mare artist — scriitor sau compozitor — nu se poate să nu se vorbească şi despre femeia — sau femeile care i-au traversat existenţa — şi care, au influenţat asupra creaţiunii artistice.

In volumul său intitulat: „Femmes inspiratrices et poètes annonciateurs" — Ed. Schuré aminteşte de câteva din cele mai tipice exemple — apropiate de epoca noastră.

Ocopându-se de Mathilde Wesendouh şi Cosima Liszt — el le situează în acea categorie superioară a sexului feminin — numite *„inspiratoare"*. — Pasiunea a cărei beţie şi durere au cunoscut-o, s'a tradus puternic în opera omului iubit. Este, spune Ed. Schuré, un fel de fecundaţie spirituală a Eternului Masculin prin Eternul Feminin, în care apare una din cele mai înalte funcţiuni feminine.

Tainica pasiune care a uimit pe R. Wagner şi Mathilde Wesendouh — s'a cristalizat în nemuritoarea lui operă „Tristan şi Ysolda" — In ceiace o priveşte pe Cosima Liszt, se ştie ce rol a jucat aceasta în viaţa tumultuosului compozitor.

Dar nu cartea lui Schuré este obiectul rândurilor de faţă.

In secolul ce ne-a precedat, Normandia a dat Franţei un mare scriitor, pe Barbey d'Aurevilly. Cine n'a auzit măcar în treacăt de vestitele „Diaboliques" sau de „Le Chevalier Destouches"?

Un risipitor şi un excentric acest Barbey d'Aurevilly, care, mai înainte de a se afirma ca scriitor îşi făcuse o faimă curioasă prin bizareria gusturilor şi a costumelor ce purta.

Făcea parte din grupul Léon Bloy, Ch. Baudelaire, fraţii Goncourt. Dacă aspectul lui amintea pe don Quichotte — în schimb verva şi spiritul său — risipit cu generozitate în conversaţie — cucereau admiraţia celor care-l cunoşteau. Deşi foarte sărac, a dus o viaţă de „dandy". Era un om fantastic, spun contimporanii. O prietenă a lui povestea, că Barbey obişnuia să-i ofere toate volumele lui pe măsură ce apăreau — în legături special compuse şi comandate. Pentru fiecare volum îmbrăca un costum din aceiaşi culoare cu legătura.

Manuscrisele îi erau tot atât de celebre. Intrebuinţa mai multe feluri de cerneală, de culori diferite — scrisul şi-l „pudra" cu o pulbere aurie sau argintie şi se intitula cu orgoliu „generalisimul Literelor franceze" — (Le connétable des Lettres Françaises")

Mulţi îl acuzau că întrebuinţa excentricitatea ca un mijloc de a atrage atenţia asupra lui. Nu era drept. Acest om ciudat era în fond un mare desamăgit. Işi suporta însă desamăgirea cu o perfectă demnitate. Iată însă că la vârsta de 71 de ani întâlneşte, în casa lui Fr. Coppée — o fiinţă care avea să-l ajute să-şi treacă anii grei ai bătrâneţii şi singurătăţii: D-ra *Louise Read* — o frumuseţe prerafaelită — cu ochi mari albaştri, plini de vis. In cinstea acestor ochi bătrânul a scris un poem în versuri, intitulat *„La Haine du Soleil"*.

. . . .

L'oeuil bleu, le vrai soleil qui nous verse la vie,
Un jour perdra son feu, son azur, sa beauté,
Et tu l'éclaireras de ta lumière impie,
Insultant d'immortalité!

Louise Read i-a supravieţuit treizeci de ani lui Barbey d'Aurevilly. A murit în vara anului 1928. Suprema ei bucurie ar fi fost ca rămăşiţele pământeşti să i se odihnească alături de ale aceluia cu a cărui imagine şi-a umplut tot restul existenţei ei.

Cei care au vizitat-o în ultimii ani spun că era surprinzător câtă ardoare şi devotament păstrase încă în inima ei — acea bătrânică. Era deajuns numai să i se pronunţe numele lui Barbey d'Aurevilly pentruca o legiune întreagă de amintiri să-i răsară în memorie.

„Era un om bun şi atât de nenorocit, atât de nenorocit... spunea ea. Apoi se interesa neliniştită: „Generaţia tânără îl iubeşte? Este citit de popor? Lumea îşi închipue că d'Aurevilly n'a scris decât pentru o elită..." Apoi, depănându-şi firul amintirilor : „El îmi spunea „Mademoiselle ma Gloire". pentrucă succesul nu îi venise decât din ziua când m'a cunoscut... Contimporanii lui l-au înţeles atât de puţin!... Imi spunea „Mademoiselle ma Gloire"...

Din grija şi prin cheltuiala Luisei Read, s'au tipărit acum câţi-va ani cele două volume intitulate simbolic *„Disjecta Membra"* — care cuprind o seamă de note şi tăeturi din ziare — pe care d'Aurevilly obişnuia să le scrie şi să le lipească într'un album. Până la sfârşitul vieţii Louise Read a continuat să-i fie „servanta gloriei".

Cu o abnegaţie şi un devotament inegalat — a consimţit să se despartă de tot ceia ce pentru ea era o comoară scumpă, numai să-l poată servi.

Louise Read nu intră în categoria acelor „inspiratoare" despre care vorbea Ed. Schuré.

Ea n'a cunoscut acea mare pasiune care aţâţă şi nutreşte geniul. Ea l-a cunoscut pe Barbey d'Aurevilly când acesta trecuse de şaptezeci de ani „Era un bătrân cu figura pustiită — cu trăsăturile asprite de culoarea neagră a părului şi mustăţilor vopsite"...

Cei care îl vizitau pe „Connétable" — în locuinţa lui săracă spun că d-ra Read era „zâna demnităţii şi a sărăciei acelei locuinţi". Ea a moştenit acel „tezaur" de manuscrise şi amintiri — pe care le-a dăruit apoi bibliotecilor şi muzeului din provincia unde s'a născut d'Aurevilly.

Louise Read nu e mai prejos de celelalte femei care s'au ilustrat alături de oamenii mari ai secolului — deşi în aparenţă rolul ei a fost modest.

A. MEDIANU

Asistenţa Socială

„Asistenţa Socială", Buletinul Şcoalei superioare de Asistenţă socială „Principesa Ileana" (No. 1, anul III), e o revistă cu o circulaţie limitată aproape de cerc, o bună revistă, o excelentă revistă. In 150 de pagini elegant prezintate, minuţios organizate şi redactate într'un limbaj care exclude stilul ştiinţific, abuzat cu indecenţa unui hermetism prigonitor al cititorilor lipsiţi de specialitatea materiei, nu se găsesc nici poezii nici povestiri calificate. D-na dr. *Veturia Manuila*, directoarea publicaţiei şi o femee de ştiinţă, cu probele date strălucit în Statele Unite ale Americei întreţine interesul lectorilor cu un material mai bun de cât literatura şi din care iese toată literatura.

In afară de colaborarea Principesei Ileana, care deschide buletinul cu o cuvântare, în afară de colaborarea doamnelor Hilda Drăgan şi Xenia Costa-Foru şi d-lor Prof. D. Gusti, dr. Gh. Banu, dr. Sabin Manuila, d-na Veturia Manuila semnează un studiu „Desorganizarea familiei", care în calitatea lui de document, transpus de-a dreptul din viaţa noastră socială reală, şi ocolit cu o pană discretă, obiectivă şi delicată, prezintă un accent de mare tragedie. Romanul, teatrul şi filmul, organizate ca să înfioare au mai puţine mijloace de emoţie ca aceste 50 de pagini, prezintate în cântarul rece al cunoştinţei, şi cumpănite cu simplicitatea inimii omeneşti. D-na dr. Manuila face fără să voiască procesul educaţiei fetelor noastre, care devin soţii şi mame cu acelaş spirit de amatorism, cu care la 12 conduc un automobil, la 5 un dans şi seara o partidă de bridge.

Revista d-nei Manuila suferă de un singur defect, acela de a nu fi destul de răspândită şi de a nu face parte din lectura tuturor familiilor româneşti cultivate.

Curier literar

In colecţia *„Les grands évenements littéraires"* a apărut un studiu al scriitorului rus Briancianinov despre „Războ şi Pace" de Tolstoi.

„Raetsel der Gobi" de Sven Hedin. In 1927 a pornit Sven Hedin cu expediţiunea sa compusă din savanţi şi exploratori suedezi, germani şi chineji pentru a deslega tainele deşertului Gobi.

Caravana compusă din sute de cămile şi automobile a pătruns prin pustietăţi pe unde n'a trecut încă nici un european. Cu toate greutăţile imense pe care le-au intîmpinat, exploratorii au cules un material ştiinţific enorm şi de cea mai mare importanţă istorică.

Una din problemele mai importante pe care încearcă Sven Hedin s'o deslege e: care-i cauza că un teritoriu altădată înfloritor s'a transformat într'un deşert atât de îngrozitor cum e deşertul Gobi? Vestigiile descoperite de exploratori dovedesc că în epoca de piatră, bunăoară, acest deşert era acoperit de o vegetaţie tropicală abundentă în care au trăit oameni şi animale din belşug.

Vor mai trece câţiva ani până ce colecţiile şi cercetările din deşertul Gobi vor putea fi exploatate în întregime de către oamenii de ştiinţă.

Sven Hedin se mulţumeşte să ne deie deocamdată în cartea sa o descriere senzaţională a aventurilor de călătorie, făcându-ne să întrevedem importanţa lucrărilor executate de colaboratorii săi.

Ca toate scrierile lui Hedin, se citeşte şi acest volum cu mare încordare şi folos.

BIBLIOGRAFIE

G. G. ANTONESCU: *Pedagogia generală*, Institutul pedagogic român, 1930, Bucureşti, Preţul 300 lei.

G. G. ANTONESCU: *Doctrinele fundamentale ale pedagogiei moderne* (Istoria pedagogiei), Editura „Naţionala" I. Ciornei, 1920, Bucureşti, Preţul 300lei.

Cultura Poporului No. 3; Cuvinte Literare No. 23; Tribuna Literară; Şoapte Literare No. 1; Revista Istorică Română (Vol. I; Fasc. I).

Grafica Română, No. 91, Ianuarie, Februarie 1931.

A apărut:

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Anul XXIII. No. 5

CU URMATORUL SUMAR:

Constanţa Marino-Moscu . *Amintirile Caterinei State (Fragment).*
Dr. S. Irimescu. . . . *Liga sănătăţii publice (Programul de acţiune şi de înfăptuiri al ligii).*
D. Ciurezu . . . . *Cind moare vara (Versuri).*
Laurenţiu I. Preutescu . *Sentimentul şi ideia de drept (Noţiuni introductive).*
L. Sebastian . . . . *Epistola catihetului despre Buonaccorso Frescobaldi.*
A. Boldur . . . . *Ideologia politică a emigraţiunei ruse.*
Radu Vulpe . . . . *Piroboridava (Numele staţiunii dacoromane dela Poiana).*
Vladimir Garşin . . . *Patru zile (Trad. de Sofia Dobrogeanu-Gherea).*
Demostene Botez . . . *Călătorii (Egipet).*
Al. A. Philippide . . . *Cronica literară („Măria-Sa Puiul Pădurii" de M. Sadoveanu).*
C. D. . . . . *Cronica muzicală.*
P. Nicanor & Co. . . . *Miscellanea (Libertatea de a critica. — Hoţie şi hoţie. — Evenimentele din Spania. — Braţele Venerei. — La gura raiului. — Backpulver...)*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

A apărut No. 36 din excelenta „Biblioteca Dimineaţa"

SIGRID UNDSET

„Maternitate"

85 de pagini **Preţul 8 lei**

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare şi la chioşcuri.

Papucii lui Mahmud

Un interview al d-lui Gala Galaction

Am anunţat într'un număr precedent că d. Gala Galaction lucrează la un nou roman, care va apărea în editura „Adevĕrul".

Interviewat, în această privinţă, de ziarul „Facla", d. Galaction a spus următoarele:

Savu pantofarul

Romanul meu, care poate nu va fi un roman, — spune d. Galaction, — porneşte dela o întâmplare reală, petrecută prin locurile mele de naştere, pe vremea răsboiului de la 1877: copil, am auzit-o de la toţi, am cunoscut-o dela câţiva care trăiseră cot la cot cu eroul întâmplărilor, am înţeles-o prin mine însumi şi prin viaţă.

Savu pantofarul trăia cu profesia sa şi cu o bunătate care-l caracteriza între ceilalţi, în satul pe atunci Ruşii de Vede. Acolo l-a dibuit vântul împrejurărilor care aveau să-l transforme în eroul romanului meu.

Războiul

Răsboiul este numai un element care serveşte de regulator al împrejurărilor şi care a fost şi al realităţii. Rămâne însă un element secundar, care va fi părăsit.

In Ruşii de Vede, războiul a trecut, cu flori şi cântece, şi s'a întors cu convoae de răniţi, şi iarăşi cu flori şi cântece. Oamenii au băut, au povestit şi s'au îmbătat.

Savu pantofarul s'a găsit în drumul răsmeriţei pe care a provocat-o mişcarea de oameni între hotare.

Şi acest Savu, omul care până în momentul acela nu se abătuse dela curăţenia unei vieţi trăite în bunătate şi cucernicie morală nedesminţită, se îmbată, în ziua trecerii unui convoi de răniţi, cu sergentul, vechiu cunoscut, şi cu alţii.

D. Gala Galaction

Savu pantofarul e un om simplu, al cărui spirit n'a îmbrăcat forme şi nu s'a modelat în dogmă. E bun, bun, numai prin structură sufletească, nu pe calea convingerii.

Omorul

Cheful lui Savu pantofarul a degenerat într'o beţie, care pe el mai ales, l-a învăluit irevocabil. Ebrietatea, alimentată de povestirile de eroism ale sergentului, răsboinic fals, dar cu imaginaţie, i-a dat lui Savu un gând nefast: să omoare şi el un turc. Cere voe sergentului, care, flatat de lauda „tu care ai ucis atâţia", dă voe să fie sacrificat Mahmud, Turcul cel mai bolnav al convoiului.

Şi în singurătatea de omăt, pulsată de respiraţia lui Mahmud care zace, Savu, omul bun, consumă păcatul omuciderii. Singura amintire a actului, dar care nu va mai dispărea, va fi perechea de papuci ai lui Mahmud, ridicaţi în aer, rupţi şi străpunşi de degetele nenorocitului.

Remuşcarea

A doua zi, odată cu luciditatea, echilibrul s'a rupt, şi Savu începe să trăiască tortura amintirii gestului nebun. Primul pas: pe păturile omătului, Savu păşeşte în seară ca să poarte şi să îngroape cadavrul lui Mahmud în hruba mortuară a părinţilor săi.

Spovedanie, posturi, pedepse. Ispaşa îşi urmează drumul fără sfârşit. Gândul toarce şi duce la desagregare.

Spovedanie la un pustnic... Un simplu ascet, şi oarecum fakir printr'o intuiţie desăvârşită a existenţei şi a nevăzutului.

Răspunsul acestuia: nici-o salvare. Pentru Savu pantofarul păcatul acesta n'are nici o scuză. Dar are sancţiune. Va trebui să facă, singur, fără câştig şi fără odihnă, o mie de perechi de papuci ai lui Mahmud: amintire care revine cu chin în sufletul lui Savu.

Papucii lui Mahmud

Şi Savu lucrează la papucii lui Mahmud: pereche cu pereche, minut cu minut. Frământarea scoate pe ucigaş din sfera vieţii de până acum. Savu, omul în care a vorbit o ereditate naţională, ca să spunem aşa , când a lovit craniul lui Mahmud, nu mai păstrează din viaţa lui de până atunci decât amintirea care-l isgoneşte. S'a aciuat la un cismar turc, Ibrahim, lângă care a învăţat limba, obiceiul, şi coranul Turcilor. Un fenomen de osmoză între rasa lui şi a celui ucis se petrece: animat de iubire către victima sa, nu-şi va câştiga iertarea decât prin apropierea, prin identificarea cu ea. In curând, tot ceiace e specific turc a trecut în spiritul lui.

Savu pantofarul, devenit aproape Mahmud, nu şi-a părăsit religia străbunilor săi. E ciudat; şi explicaţia nu poate fi găsită decât în cunoaşterea lentă a acestei transformări, pe care, — spune d. Galaction,— sper că o voi găsi şi eu, tot în carte.

Devenit astfel un alter-Mahmud, identificat autentic cu victima sa, Savu va trăi mereu ireal, rătăcitor după o stea de împăcare, şi mosmolind papucii lui Mahmud.

Ultima pereche, care trebuia să-i aducă salvarea, îi aduce moartea, în momentul în care dă aceşti papuci tocmai ucisului, de atâta vreme, Mahmud. Adică şi-i dărueşte. Şi astfel, se petrece salvarea lui Savu.

Cazul lui Mahmud e acesta: „remuşcarea nu aduce pe mort în persoana ucigaşului, ci târăşte pe ucigaş în viaţa sfârşită a mortului, pe care astfel o prelungeşte".

Şi d. Galaction închee:

„E cam tot ce vă pot spune deocamdată despre cartea aceasta, pe care o voiu subintitula „roman iunambulesc", deoarece am impresia că ticluind povestea adevărată a lui Savu pantofarul, repet exerciţiul actriţei Emma Gramatica".

INSEMNĂRI

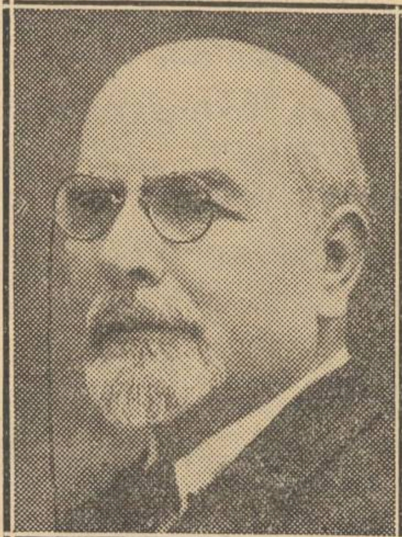
Ioan N. Roman

A murit un om al cărţii — care în politică a pus idei şi convingeri, iar în literatură ceva din caracterul de acţiune al politicii.

Ioan N. Roman a urmat în viaţă o linie dreaptă — căutând veşnic un înţeles mai înalt al lucrurilor şi urmărind o lozincă pură pe de-asupra meschinăriilor curente.

In afară de colaborarea-i la diferite reviste şi de volumele tipărite, — Ioan N. Roman are meritul de a fi întemeiat „Adevĕrul Literar", această foae de mare tiraj, care pătrunde până şi 'n casele unde nu-i nici o carte.

La începuturile presei noastre de tiraj, acest om de litere şi gazetar politic s'a gândit să răspândească în popor lumina — atât prin partea rezervată literaturii în gazetele politice, cât şi prin crearea acestei foi literare.

Ioan N. Roman

El n'a făcut o revistă în formă de carte. Ea ar fi fost dinainte condamnată. Pentru publicul — de-abea deprins cu gazeta — nu se putea înfiinţa cu sorţi de izbândă decât o revistă tot în formă de gazetă. Formatul de ziar i se păstrează şi astăzi, — fiindcă o publicaţie pătrunde în masa cetitorilor nu numai prin conţinut şi prin scriitori, ci şi prin aspect.

„Adevĕrul Literar" stăpîneşte piaţa cititorilor nu numai prin felul în care se prezintă ci graţie şi înaintaşilor, care au cîştigat rînd pe rînd tot mai mulţi prieteni. Iar meritul cel mare revine lui Ioan N. Roman, care a creat „Adevĕrul Literar" — printr'un cald idealism.

Aceluia care ne-a lăsat o moştenire de păstrat şi de crescut, aceluia care în ultimii ani a colaborat la noi foarte des şi care, de câteori venea din provincia lui în Capitală, intra cu prietenie şi încărcat de amintiri în instituţia noastră, — îi închinăm acum un gând de recunoştinţă şi de pietate. — **Ad. Lit.**

Activitatea literară a lui Ioan N. Roman

Cei care se vor ocupa cu descrierea activităţii literare a lui Ioan N. Roman, vor pomeni, de sigur, în primul rând, poeziile lui publicate în „Convorbiri literare", în „Lumea Ilustrată", în „Drapelul" din Iaşi, în vechiul supliment literar al „Adevĕrului" (1892) şi în „Analele Dobrogei". Vor arăta cum peste „brazda de durere" eminesciană, Roman a adus şi el adieri „de prin huceaguri":

Şi va bate din poene
A răcoare şi a lene

a adus melancolia cocostârcului al cărui noroc şi nenoroc e de-a fi venit întâiul şi de-a fi rămas singurul; a dat drumul prin iarbă supleţei onomatopeice a:

Şopârlelor cu mers şerpuitor;

iar tristeţea unui romantic asfinţit-de-soare, a ştiut s'o pue în versuri cu finale dactilice:

La geam şi pe 'ndeletele
Te-aşezi, priveşti — şi pletele
Iţi flutură, şiretele,
Lăsate 'n voia vântului.

...Ce rumenire capătă
Apusul, pe când scapătă
După coline — soarele.
... Când scrisă-i pe-orice pagine
A traiului paragine

Şi negru ca pământu e
Urîtul ce te bântue
Şi 'n veci nu se mai mântue!

Şi vor mai arăta — bio-bibliografii lui I. N. Roman — că el a fost primul care a încercat tălmăciri româneşti din Sully Prudhomme („Vasul sfărmat", „Rouă", „Ochii").

Activitatea literară a lui Ioan Roman nu s'a încheiat, însă, din clipa în care a părăsit versurile; căci poezia s'a refugiat de astădată într'o serie impunătoare din articolele lui şi în pasagii din vastele-i polemici cu Const. Dobrogeanu-Gherea. Purtată de către Ioan Roman în „Liberalul" şi în broşurile „In contra direcţiei literare a Contemporanului" şi în „Respuns d-lui Ioan Gherea"; iar de către Gherea dusă prin revista „Contemporanul" (în studiile: *Critica criticei* şi *Direcţia Contemporanului,* — această din urmă a luat, în volum, titlul: *Tendenţionismul şi tezismul în artă),* polemica aceasta a dezvăluit, la cel dintâi, serioase preocupări estetice; la cel de al doilea a dat la iveală cuprinderea unor înalte probleme estetico-sociale, iar din partea amândurora pregătiri temeinice şi formulări scânteietoare (printre care acea formulare a „artistului-om şi artistului-insectă").

Mâinile s'au întins, apoi, împăciuitoare din ambele lagăre; şi Ioan N. Roman a devenit colaborator la „Literatură şi Ştiinţă" a lui Gherea unde i s'a publicat cunoscuta poezie *socială:* „Datoria"; iar numărul de 1-iu Maiu 1892 al „Muncii" a avut parte de o poezie a lui Roman închinată acelor

„soli ai lumii nouă, aşteptate
Unde toţi or să găsească partea lor de libertate
Şi bucata lor de pâne".

* * *

Se va mai spune despre dânsul că a fost un mare stimulator.

La „Drapelul" din Iaşi (1889-1901), în jurul lui Roman s'a adunat un grup oarecum de avangardă litero-culturală: epigramistul Giordano, doctorul Ştefan Stâncă (autorul „Mediului social ca factor patologic") S. I. Grosmann, lexicograf apreciat în gruparea „Arhivei" şi traducător de piese teatrale care au intrat în repertoriul Teatrului Naţional din Iaşi... Iar dintre cei mai tineri: Izabela Andrei (mai târziu Isabela Sadoveanu), pe atunci autoare de poezii destul de drăguţe şi Dela Iaşi (A. Steuermann).

Şi în „Adevĕrul literar", din 1892, a cercetat cu bunăvoinţă lucrările junimii debutante, şi a ştiut să discearnă şi să semnaleze un talent: pe cel al lui St. O. Iosif.

* * *

Din lucrările-i postbelice, notăm acele Pagini din istoria culturii dobrogene dinainte de 1877, în care scoate din uitare o veche scriere a lui Ioan Ionescu de la Brad şi trasează, cariera plină de zbucium şi de prolificitate uluitoare a dascălului Petrică. —*B. L.*

Santiago Rusinyol

A murit pictorul şi scriitorul catalan Santiago Rusinyol. Un talent excepţional şi un mare caracter. Arta şi literatura iberică pierd un artist şi un poet dintre cei mai apreciaţi.

Ca scriitor, Santiago Rusinyol a debutat prin 1889, cu o serie de reportaje şi articole pline de spirit. A publicat după aceia eseuri, poezii, romane şi piese de teatru, care i-au făcut o faimă europeană, — operele sale find traduse şi răspândite pretutindeni.

Ca pictor, prin lucrările sale neo-clasice, a izbutit să-şi creeze o frumoasă reputaţie şi să pătrundă în cele mai mari muzee din Europa.

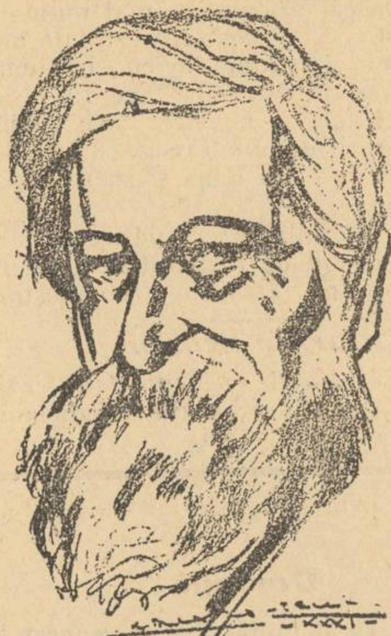
Dar Santiago Rusinyol era şi om de inimă. La Barcelona şi la Paris, el ajuta în permanenţă pe artiştii nevoiaşi sau pe prietenii în lipsă.

Ducea o viaţă destul de ciudată: se culca în zori, dormea până la trei după amiază, iar mare parte din restul timpului şi-l petrecea în tovărăşia artiştilor, fumând, vorbind, amuzându-se.

A fost totuşi un autor destul de fecund, un fin observator al vieţii şi un înzestrat creator de tipuri.

Comentariile sale în marginea celor mai de seamă probleme culturale şi sociale ale vremii au stârnit adesea interesul contimporanilor, prin vioiciunea spiritului şi temeinicia argumentării.

Ca autor dramatic, Santiago Rusinyol n'a putut să-şi vadă reprezentate decât trei din piesele sale: „Misticul", „L'Allegria que passa" şi „L'Anca del senor Esteve", care i-au atras elogiile tuturor universităţilor şi centrelor intelectuale din Spania.

Santiago Rusinyol

Léon Daudet, care l-a făcut cunoscut în Franţa, a scris despre Santiago Rusinyol următoarele:

„Personajele lui Santiago Rusinyol emoţionează şi stârnesc râsul spontan, ca şi cele ale lui Cervantes sau Calderon, prin contrastul aspiraţiunilor lor, prin ideia ce-şi fac despre ele cei din jur şi realitatea umană care-i tipizează".

Santiago Rusinyol a murit în vârstă de 65 ani la Aranjuez. — *h.*

Ironiile istoriei

Pe tratatul de pace dela Versailles, *Clemenceau* a aplicat drept sigiliu un inel moştenit dela *Jules Favre,* fost ministru de externe al Franţei la încheerea armistiţiului din 1871. Contele d'Hérisson — pe atunci aghiotantul lui Favre — scrie în memoriile lui că, invitat de *Bismarck* să semneze actul de armistiţiu, Favre, care nu-şi adusese sigiliu, se servise de inelul din deget. Mai târziu Favre i-a povestit că inelul acela îi fusese dăruit de contele Naundorff, pretinsul fiu al lui Ludovic al XVI-lea şi al Mariei Antoinetta, dat drept mort în închisoarea Temple. Dar chiar în timpul revoluţiei se svonise că leşul înmormântat în 1795 nu era al dauphinului, care se refugiase în Germania ajutat de Barras şi de Josephina de Beauharnais.

* * *

In 1830 apare în Franţa ceasornicarul Karl Ludwig Naundorff, dându-se drept fiul lui Ludovic al XVI-lea. Mai toate persoanele care puteau da mărturie despre fuga dauphinului au murit atunci în chip nefiresc: medicul Desault a fost otrăvit, Josephina de Beauharnais a murit subit tocmai în momentul când urma să fie confruntată cu Naundorff; tot atât de oportun au murit ducele de Enghien şi ducele de Berry, care-i luaseră partea lui Naundorff. Unul din cei mai aprigi apărători ai acestuia a fost Jules Favre, care-l considera persecutat pe nedrept şi-i servise de consilier juridic; drept recunoştinţă, Naundorff îi dăruise inelul cu armele sale. Expulzat din Franţa, Naundorff studie chimia în Anglia, dar o conspiraţie misterioasă îi aruncă în aer laboratorul; pretinsul dauphin scăpă însă ca prin minune şi intră în armata olandeză, unde i se recunoscu oficial titlul de prinţ de Bourbon. Pe mormântul său se mai vede epitaful:

„Aci zace Ludovic XVII, duce de Normandia, rege al Franţei şi Navarei, născut la Versailles la 27 Martie 1785, mort la Delft la 19 August 1845".

Succesorii lui Naundorff deschiseră în Franţa, pentru a putea trăi, un comerţ de vinuri şi editară în acelaş timp ziarul „La Légitimité", în care-şi susţineau pretenţiile. Campania continuă şi azi, urmărind moştenirea ce i s'ar fi cuvenit dauphinului dela tatăl său şi pe care, dauphinul fiind dat drept mort, au acaparat-o fraţii lui Ludovic XVI, — Ludovic XVIII şi Carol X. Fiul acestuia din urmă, ducele de Angoulême, s'a căsătorit cu vara sa, sora dauphinului, ceiace explică poate refuzul categoric al ei de a-l vedea pe Naundorff, căci — recunoscut — acesta ar fi avut dreptul la moştenire.

Dacă e sigur că nici unul din succesorii lui Naundorff nu va ajunge pe tronul Franţei, este totuşi interesant că inelul presupusului moştenitor legitim al acestui tron a servit drept pecetie atât la armistiţiul din 1870, semnat de Jules Favre, cât şi la tratatul de pace din Versailles, semnat de Clemenceau.

Slăbiciunile oamenilor mari

Ziarele americane publică lungi articole încadrate în doliu, de parcă ar jeli moartea unui om însemnat. Mortul e însă foxterrierul amiralului Byrd, — aviatorul devenit celebru prin zborurile la Polul Nord şi Polul Sud şi prin traversarea în zbor a oceanului. Byrd nu se despărţea niciodată de câinele Igloo, care-l însoţea la banchete şi care, fireşte, l-a întovărăşit şi în toate zborurile. Pretutindeni în America se vând fotografii de-ale lui Byrd cu câinele Igloo, ba chiar de-ale câinelui singur; mai mult încă, Igloo a fost pictat în ulei şi expus în galeria de artă din Filadelfia.

La Polul Sud, Byrd a stat în Marea Ingheţată doi ani de zile; Igloo care a suportat acolo temperaturi între 50—60° sub zero, a murit acum, la vârsta înaintată de 7 ani, dintr'o gripă contractată primăvara. Byrd anunţase acum o conferinţă despre expediţia lui la Polul Sud, dar aflând de moartea câinelui, şi-a contramandat toate conferinţele pe care urma să le ţină şi a declarat că renunţă la zborul ce proecta peste Oceanul Pacific, fiind sigur că fără Igloo nu va reuşi. Câinele a fost condus la mormânt de toţi prietenii lui Byrd, de tovarăşii care-l însoţiseră odinioară în expediţia antarctică şi de un reprezentant al ministerului marinei.

O compoziţie a lui Haydn regăsită

Printre manuscrisele muzicale ale bibliotecii universitare din Viena s'au descoperit două copii ale celebrei ode, compuse odinioară de Haydn în cinstea amiralului Nelson, şi considerate până acum pierdute. In 1800, Nelson venise să stea câtva timp la Viena în tovărăşia lordului Hamilton şi a soţiei acestuia, precum şi în tovărăşia unei tinere doamne, miss Knight. Lordul Hamilton era un admirator atât de fervent al lui Nelson, încât nu se opunea prieteniei dintre frumoasa lui soţie şi învingătorul dela Abukir. In cinstea acestuia, Miss Knight compuse o odă despre care spune în autobiografia ei că a fost pusă pe muzică de Haydn şi cântată pentru prima dată de Lady Hamilton în prezenţa lui Nelson, fiind acompaniată la pian de Haydn însuşi. Această seară memorabilă pare că s'a petrecut în casa prinţului Esterhazy şi, după toate prezumţiile, în momentul acela Lady Hamilton purta la sânul ei rodul dragostei cu Nelson. Din manuscrisul original al poeziei şi compoziţiei s'a pierdut o mare parte, aşa că opera nu se cunoştea până acum decât sub formă fragmentară. Opt ani după prima publicare a odei, se făcuseră însă la Viena două còpii, oferite pe atunci spre cumpărare universităţii din acel oraş şi descoperite acum în arhivele ei. Oda are 17 strofe, din care Haydn a pus pe muzică zece. Comunicarea acestei descoperiri, menită să facă senzaţie mai ales în Anglia, a apărut într'o revistă englează fondată de curând la Viena sub titlul „Europa", şi al cărei scop este reconcilierea intereselor europene cu acelea ale Americii engleze.

FEDRA
de J. RACINE
a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"
No. 135 Preţul lei 12

Politeţă

Ea. — Nu uita că sunt o femee de lume!...
El. — Iartă-mă! Intr'adevăr trebue să mă desvăţ de obiceiul de a judeca omul după aparenţă.

Capriciile modei

— Imi notez adresa institutului de frumuseţă, căci vreau să fac o cură.
— De slăbit sau de îngrăşat?
— Incă nu m'am hotărît...

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din Bucureşti str. Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante:

IN LIMBA GERMANA

Jakob Wassermann: Etzel Andergast (continuarea lui Fall Maurizius); *Traven* (scriitorul german al cărui succes creşte din zi în zi): Die Weisse Rose; Das Totenschiff; *Schalom Asch:* după traducerea celebrei trilogii: Petersburg-Warschau-Moskau, a apărut un volum de minunate nuvele din viaţa americană: Kinder Abrahams; *Gallsworthy* scoate două volume de nuvele: Die Ersten und die Letzten, Miesternovellen. Dinainte amintim „Forsyte Saga". *Heinrich Mann:* Flöten und Dolche, (nuvele), Rückkehr von Hades (nuvele); *Klaus Mann:* Auf der Suche nach einem Weg eseuri); *Remarque:* Der Weg Zurück urmarea lui Im Westen nichts Neues).

Propyläen Weltgeschichte: Amintim cititorilor „Adeverului Literar" apariţia admirabilelor volume din aceastq nouă iistorie a omenirii. Ca text fiecare volum cuprinde peste 700 pagini, scrise fiind cu colaborarea celor mai mari istorici germani. Vor fi în total zece volume: 1) Das Erwachen der Menschheit; 2) Hellas und Rom: Entstehung der christentums; 3) Das Mittelalter; 4) Das Zeitalter der Gothik und Renaissance; 5) Reformation und Gegenreformation; 6) Zeitaller des Absolutismus; 7) Revolution und Restauration; 8) Liberalismus und Nationalismus; 9) Die Entstehung des Weltstaatensystems; 10) Das Zeitalter des Imperialismus. Dacă întrucât priveşte textul editura „Propyläen" a strâns pe cele mai mari somităţi istorice, execuţia tipografică a acestei vaste lucrări întrece tot ce puternica technică germană a tiparului şi a gravurii a realizat până acum. Numai frunzărind un volum din această „Weltgeschichte" cititorii îşi pot face o idee de progresul tiparului german.

Uvrajul fiind în 10 volume cari apar câte unul la 4—5 luni) editura i-a fixat preţul de subscriere de 34 mărci adică: 1360 lei, legat în pânză şi 38 mărci adică 1520 lei în piele. Librăria „Hasefer" este în măsură să acorde cititorilor noştri condiţiuni *excepţionale* atât ca preţ cât şi ca modalitate de plată. Unii agenţi străini plasează acest uvraj la domiciliu; înştiinţăm prin aceasta că preţurile noastre sunt cu 15—20% sub preţurile cu care aflăm că s'a vândut.

De altfel librăria „Hasefer" îşi face o datorie de a înştiinţa publicul că preţurile cărţilor germane au suferit o scădere simtitoare.

In provincie expediem şi contra ramburs numai în urma remiterii unui acont anticipat prin mandat poştal.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X.-SERIA II-a.-No 555

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 26 Iulie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTR... a „ASOCI... SIBIIU

Divagaţii de vacanţă

V'aţi întrebat vreodată (în clipe când lipsa de ocupaţii sau plictiseala vă îndeamnă să cugetaţi la probleme literare) de ce n'avem încă un roman de aventuri românesc?

Dacă aş avea obiceiul anchetelor literare, aş lansa un apel printre cititorii acestei reviste, rugându-i să-mi răspundă, fiecare după cum îl taie capul, pentru ce în literatura noastră romanul de aventuri n'a fost încă cultivat.

Public, pentru aşa ceva, este, la noi, din belşug. Dovada e colosala consumaţie de romane de aventuri străine, care se face în ţara noastră de o sută de ani încoace, dela primele romane-foileton ale lui Alexandre Dumas-Père şi Eugène Sue până la romanele lui Pierre Benoit şi Gaston Leroux şi până la „Arsène Lupin", încetăţenit la noi, prin traduceri, încă dinainte de război.

(Pentrucă a venit vorba de anchete literare. Nu e un obicei rău. In Franţa se fac pe an zeci de anchete — e drept că nu întotdeauna ingenioase, câteodată chiar absurde. Sânt oameni care s'au specializat în astfel de anchete, cum e Gaston Picard, de exemplu. Anchetele literare apropie pe cititori de scriitori, îi fac să participe, oarecum, la crearea de atmosfere literare, îndemnându-i să treacă dela rolul de spectator la acela de actor. Iar pentru critică aceste anchete nu sunt lipsite de utilitate, când e vorba, mai ales să se găsească explicarea unui succes sau a unui eşec).

Revenind la romanul de aventuri: nu lipsa unui public face ca, la noi, acest fel de roman să nu fie cultivat de scriitori. Ar fi de cercetat dacă nu cumva lipsesc condiţiile trebuincioase naşterii şi desvoltării unui roman de aventuri autohton. Pentrucă vorbim acum de un roman de aventuri cu subiect şi peripeţii din România.

Nu cumva mediul românesc este inapt pentru romanul de aventuri? Dacă ar fi aşa, acestui mediu i-ar lipsi ceva, o particularitate, un aspect, o condiţie, care, totuş, există pretutindeni aiurea, în toate societăţile europene.

Pentru romanul de aventuri modern cred că un lucru este înainte de toate indispensabil: existenţa oraşului mare, a oraşului modern, cu mii de străzi şi milioane de locuitori, cu populaţie amestecată, cu cartiere multe şi deosebite între ele, cu viaţă de zi şi de noapte intensă şi variată, cu populaţie flotantă şi — mai ales — cu multe posibilităţi de anonimat.

Nu mai putem concepe romanul de aventuri decât mai mult sau mai puţin cosmopolit. Cosmopolit, nu exotic. „Robinson Crusoe" este şi el un roman de aventuri. Dar e romanul de aventuri de tip vechi şi tipul clasic al romanului exotic. Dar romanul exotic este altceva.

Nu e nevoie să-mi duc numaidecât eroii în insulele Galapagos sau în Tristao d'Acunha — la mii de chilometri de lumea civilizată — pentru a realiza un *bun* roman de aventuri.

Romanul de aventuri à la Fenimore Cooper, cu Piei-Roşii şi trappeuri americani în căutarea minelor de aur, este un gen de roman astăzi căzut în desuetudine. Ne-am învăţat să nu ne mai speriem de marile distanţe. Pământul s'a micşorat. Buenos-Aires ni se pare mai aproape astăzi decât ni se părea ieri Ciahlăul.

Romanul de aventuri nu îşi mai caută astăzi subiectul şi eroii prin pădurile tropicale ale Amazonului şi prin preriile Americei de Nord. Ne-am obişnuit să citim mai degrabă dările de seamă ale expediţiilor ştiinţifice, făcute de oameni serioşi şi competenţi. In acest domeniu, al exotismului, ne place mai bine să fim documentaţi decât amuzaţi. Aşa cere epoca noastră amatoare de exactităţi şi de date pozitive.

Dar asta nu înseamnă că imaginaţia noastră nu continuă să-şi ceară şi ea dreptul ei. Romanul de aventuri e făcut tocmai ca să o mulţumească.

(In aceeaş ordine de idei: v'aduceţi poate aminte de vâlva şi scandalul pe care le-a făcut acum vre-o câţiva ani cartea lui Ossendovski „Animale, oameni şi zei". Ossendovski povestea fuga lui din Rusia, în urma prigoanei sovietice, şi aventurile lui prin Tibet şi Asia centrală. Cartea lui avea forma unui jurnal de călătorie, cu lucruri *văzute,* nu imaginate. Ei bine, Ossendovski a fost acuzat cu cea mai mare înverşunare că minte şi că multe din lucrurile pe care el le descria ca fiind adevărate nu erau decât plăsmuiri sau, cel puţin, adevăruri foarte trase de păr. Acum cincizeci sau o sută de ani această neîncredere şi această scrupulozitate ştiinţifică faţă de o carte de călătorii fără pretenţii n'ar fi existat — sau n'ar fi existat în aceeaş măsură. Mai ales că, fie spus în treacăt, cartea lui Ossendovski este admirabil scrisă, reprezentând un tip desăvârşit de roman de aventuri exotice. Dar vremea noastră, se vede, nu se mai mulţumeşte numai cu atâta...)

In schimb nimeni n'are să acuze pe un scriitor că şi-a plasat romanul de aventuri — fie ele cât de extraordinare — în inima Parisului, de exemplu, în Avenue de l'Opéra, sau la Berlin în Potsdamer Platz...

Şi cu asta am ajuns tocmai la ceeace voiam să arătăm: cadrul romanului de aventuri a suferit oarecare modificări. E mai aproape de noi, e lângă noi chiar, pe strada noastră, în casa şi în odaia noastră, la cafeneaua din colţ şi în tramvaiul pe care îl luăm zilnic...

Cadrul modern al romanului de aventuri este oraşul mare, oraşul-capitală. In locul pădurilor şi preriilor de odinioară avem astăzi metropolele lumii civilizate a secolului al XX-lea, adevărate „păduri umane", labirinturi inextricabile şi misterioase, mahalalele Parisului şi ale Londrei, nesfârşitele cartiere mărginaşe ale Berlinului, ghetto-urile Amsterdamului şi ale Pragăi, sau străzile fără nume ale New-Yorkului — pe care ţi-ar trebui zeci de ani să le cutreeri şi să le cunoşti.

E greu de imaginat un roman de aventuri într'un orăşel de provincie, fie el din Germania, Franţa sau România, un roman de aventuri care să se petreacă în Heidelberg, în Dijon sau la Focşani.

Oraşul de provincie poate servi de cadru la cele mai întunecate şi grozave drame, la cele mai cumplite tragedii interioare, la cele mai puternice conflicte sufleteşti sau pasionale. Pentru aşa ceva, câteodată nu trebue decât două sau trei personagii. In astfel de literatură Julien Green, de exemplu, a realizat lucruri într'adevăr magistrale. Unul din romanele lui „Mont-Cinère" se petrece dela început până la sfârşit într'un conac, într'un „cottage", la ţară, numai cu două personagii. Şi e de un sinistru fără margini.

Romanul de aventuri cere multe personagii. Cât mai multe, mai variate şi mai neaşteptate. Romancierul le aduce rând pe rând, unul câte unul, şi niciodată pe toate dela început. Această savantă calculare a intrării în scenă a personagiilor este o condiţie esenţială a bunului roman de aventuri.

Fără îndoială acţiunea unui roman de aventuri — ca a oricărui roman — se poate plasa oriunde. Intr'un orăşel de provincie. Intr'un singur cartier. Intr'o singură casă. Dar e infinit mai greu; resursele sânt, în acest caz, mult mai mici şi posibilităţile de „aventură" mult mai reduse. In asemenea cadru aventura riscă foarte uşor să devină interioară şi romanul să devină roman obişnuit, psihologic, de analiză, sau cum vreţi să-l numiţi.

Numai oraşul mare oferă la fiecare pas lucruri neprevăzute, întâlniri neaşteptate, coincidenţe ciudate, posibilităţi de dispariţie infinite, ascunzişuri necunoscute şi personagii variate. Astăzi, o metropolă ca Parisul şi Londra oferă cui ştie şi vrea să se facă dispărut cotloane şi refugii mai confortabile şi mai sigure decât pădurile şi preriile eroilor lui Fenimore Cooper. Oraşul mare ale cărui taine şi ciudăţenii încă de acum o sută de ani le descoperise Balzac şi le cântase, puţin mai târziu, Baudelaire:

Fourmillante cité, cité pleine de rêves,
Où le spectre en plein jour raccroche le passant!

Cosmopolitismul începe astăzi să fie o condiţie tot mai necesară a romanului de aventuri. Acest cosmopolitism nu se poate găsi decât numai în marile capitale. Romancierul de aventuri modern trage din el cele mai mari avantagii.

Şi acum — să revenim la punctul de plecare al acestor divagaţii.

Nici-una din condiţiile pe care le-am pomenit adineauri nu e îndeplinită complect de societatea noastră. In primul rând, oraşul mare. Bucureştii noştri, e drept, au început să capete, puţin câte puţin, caracterul de metropolă. Cartierele au început să se diferenţieze şi să aibă fiecare fizionomia lui particulară. Pentrucă oraşul mare nu este decât o aglomerare de centre. In Paris sânt oameni care nu ies din cartierul lor, cu anii. Descentralizarea administrativă a oraşului a fost urmată de o descentralizare din toate punctele de vedere.

Fiecare cartier are teatrul lui, piaţa lui principală, „centrul" lui, marile lui bulevarde, viaţa lui de noapte, parcurile, spitalele, cimitirele şi gările lui. Un cartier e un oraş — marele oraş devenind astfel o aglomerare de oraşe mai mici. Aşa se face că locuitorul din Grenelle de exemplu, are alt caracter, alte obiceiuri şi aproape altă limbă decât locuitorul din Ménilmontant sau Montmartre, la cealaltă extremitate a oraşului.

România e încă prea rurală, prea puţin citadinizată. Ciobănismul autohton e încă, în mare parte, neatins. Sântem încă prea provinciali. In asemenea condiţii e foarte greu să se nască un roman de aventuri românesc.

De cosmopolitism, iarăş, nu poate fi vorba. Totuş, în Bucureşti, dela război încoace, umblând pe străzile din centru, poţi să ai impresia câteodată că te afli într'un oraş poliglot. Auzi nemţeşte şi ungureşte tot atâta cât şi româneşte. Dar e un poliglotism băştinaş. E un cosmopolitism... minoritar, dacă vreţi. Adică cu totul altceva. Dar, oricum, impresia e nouă şi interesantă.

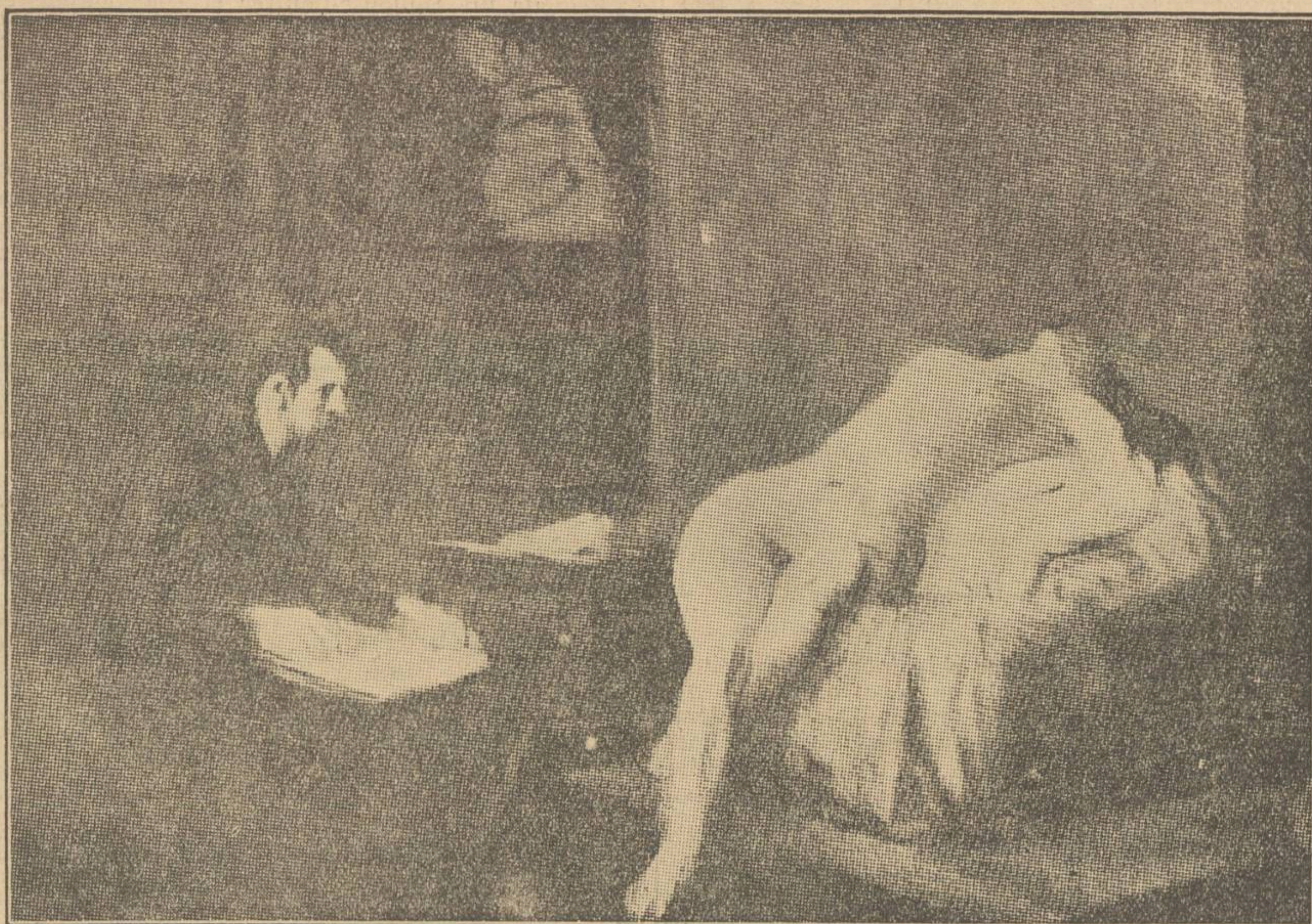
Vremea când societatea românească va putea oferi material suficient pentru un bun roman de aventuri se apropie. Epoca de după război a văzut desvoltându-se la noi romanul. Romanul românesc este astăzi fapt îndeplinit. Există. Avem acuma câteva romane definitive. Dela romanul rural am evoluat la romanul provincial şi, de curând, la cel orăşenesc. Romanul de aventuri care nu este decât o specie — şi nu cea mai puţin importantă! — a genului, se va înfiripa şi el în chip necesar.

Prin asta ciobănismul nostru nu va dispărea. Partizanii acestui ciobănism naţional pot fi liniştiţi. Vor putea să continue să citească romanele de haiduci...

Romanele de haiduci, care sânt, în fond, romane de aventuri — româneşti...

AL. A. PHILIPPIDE

J.-L. Forain — Pictorul şi modelul

Jean-Louis Forain

de H. BLAZIAN

A murit în vârstă de 79 de ani, pictorul Jean-Louis Forain, preşedintele Societăţii desenatorilor umorişti ai Franţei.

Născut în 1852 la Reims, Forain începu de la cea mai fragedă vârstă să deseneze. La doisprezece ani, el copia operele lui Michelangelo dela Muzeul Luvru, unde fu remarcat de profesorul de desen Jacquesson de la Chevreuse şi de marele Carpeaux. Acesta din urmă îl sfătui pe tânărul artist să caute să înveţe mai mult decât să ghicească.

J.-L. Forain

Forain continuă să copieze pe Holbein, pe Goya, pe Fragonard... Şi lecţia temeinică pe care i-au servit-o marii săi înaintaşi l-a ajutat să-şi găsească mai curând drumul propriu.

„Capriciile" lui Goya, răsfoite într'o zi în Secţia Stampelor, i-au inspirat lui Forain — după cum afirmă undeva Arsène Alexandre — dorinţa violentă de a găsi un limbaj expresiv şi rapid, în timp ce spiritul lui şi încercările vieţii îl îndemnau, pe măsură ce cucerea acest limbaj, să-l pună în serviciul satirei.

Satisfăcuţii, epavele şi obosiţii vieţii, aceştia erau eroii schiţelor sale. Pamfletar agresiv, de-o necruţătoare brutalitate în umanitatea lui generoasă, acest redutabil revoltat social cravaşa cu ironia lui amară nepăsarea celor sătui, luptând cu argumentul plastic al cuvântului sfredelitor şi al inciziunii grafice pentru dreptatea celor slabi.

„Jean-Louis Forain, spune Francis Carco, e un artist unic. Ca să găsim în critica moravurilor, în pictura umanităţii, în expresia răzbunătoare, un talent — un geniu — comparabil cu al său, trebue să ne urcăm până la Daumier, până la acel Daumier aspru şi viguros din „Rue Transonain", din „Divorceuses", din „Mise en Liberté" din „Malade Imaginaire",... şi totuşi cine ar putea spune care e mai mare: precursorul sau contimporanul? Daumier, fără îndoială, are resurse picturale mult mai întinse. Dar Forain, dispunând de mijloace limitate, le-a dat o amploare şi o virulenţă care depăşesc, pare-se, capodoperele marelui Marsiliez..."

Debuturile artistice ale lui Forain au întâmpinat multă adversitate. In amintirile sale din „Viaţa Modernă", Emile Bergerat ne înfăţişează dificultăţile începuturilor lui Forain ca mai penibile şi mai spinoase decât sunt deobiceiu frământările artiştilor tineri.

Prima expoziţie a lui Forain, în 1879, e frecventată de un public delaolaltă curios şi intrigat. J. K. Huysmans atrage atenţia asupra lui, opunându-l pictorilor oficiali dela Salon.

Consacrându-se picturii, Forain trimite la Saloanele din 1884 şi 1885 lucrări puternic influenţate de impresionism. E cucerit la început de această şcoală, dar n'are tăria să ducă mai departe lupta, alături de Renoir şi Claude Monet.

Ca pictor, în scenele de culise, de salon şi de turf, s'a relevat prin căldura coloritului, prin tehnica ingenioasă a compoziţiei şi prin expresivitatea atitudinilor.

Părăsind paleta, Forain revine la desen. Schiţele savuroase şi gravurile din „Monde Parisien" şi „Courrier Français" surprind pe contemporani prin violenţa şi causticitatea lor.

O legendă umoristică, scurtă, complectează desenul. Un adevăr răspicat, concis, care spune mai mult decât un discurs.

Spre deosebire de Gavarni, cu care a fost adesea comparat, Forain nu-şi adapta desenul după legendă, ci de cele mai multe ori linia îi sugera spiritul.

„Mi se întâmplă uneori, spunea el, să găsesc mai întâiu legenda. Deobiceiu însă, fac desenul întâiu, *apoi îl ascult!"*

Caricatura şi textul muşcător al lui Forain apar acum pretutindeni. El întemeiază numeroase ziare şi reviste ilustrate în care-şi exercită verva incisivă.

Afacerea Dreyfus îl pasionează. Desenele din „Psst" stârnesc interesul unanim prin abilitatea, şi ingeniozitatea graficei, prin legendele usturătoare care le însoţesc.

Grija lor

— Numai de-ar rezista!...
— Cine?
— Civilii!...

In „Filtre", Forain publică pagini pline de cruzime.

(Continuare în pag. II-a)

Primul număr al acestei publicaţii are în frunte o elocventă profesiune de credinţă:

„Să descriu viaţa de toate zilele, să înfăţişez ridicolul anumitor dureri şi tristeţa multor bucurii, să constat, cu asprime uneori, în ce chip ipocrit viciul tinde să se manifeste în noi, — iată ce vreau eu.

Cercetător fantezist, voiu pătrunde pretutindeni, străduindu-mă să redau, cu o trăsătură sigură şi imediată, cât mai concis cu putinţă, impresiile şi emoţiile resimţite.

„Fêtes galantes"

Necunoscutul.

Protejaţii

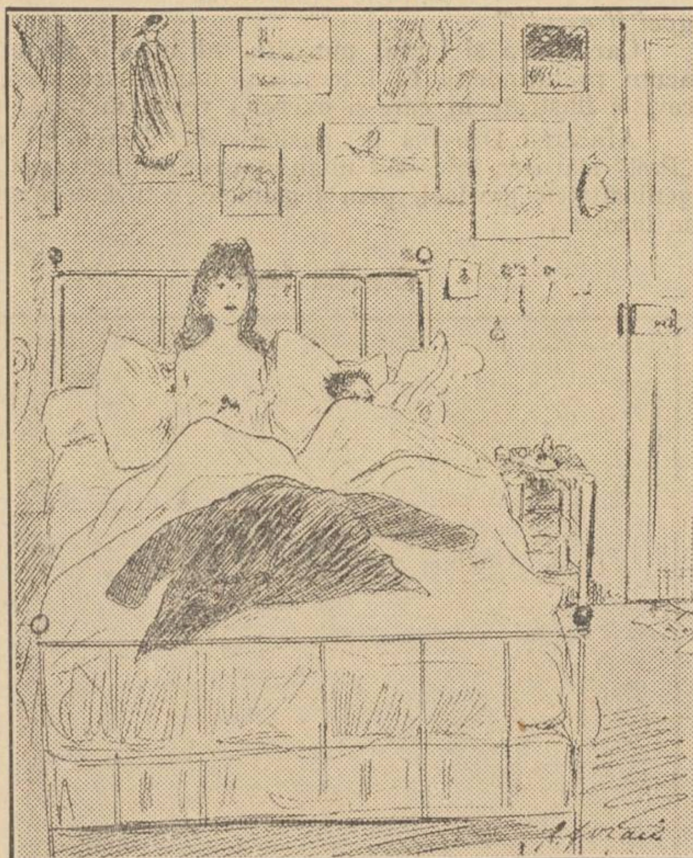
— Mi-i teamă că n'are să suporte operaţia!
— Da, ştiu!... Dar mi-a fost recomandată special!...

Totdeauna vesele, adesea ironice, notele acestea vor viza pe contemporani, fără să se atingă însă de contemporanii înşişi, deoarece socotesc că un artist poate fi suficient de interesant şi de original studiindu-şi epoca.

Nădăjduesc că „Fifre", pătruns de această înţelegere, va putea furniza anual un album amuzant pentru toţi, care va fi un fel de memento al adevăratului parizian".

Şi Forain s'a ţinut de cuvânt.

Suflete simple

— Vai de mine!... eşti pictor?...

Marele războiu l-a inspirat de-asemeni, dându-i prilej să creeze câteva din operele sale cele mai caracteristice.

Desenele lui din timpul groaznicului măcel mondial sunt printre cele mai frumoase, mai sobre şi mai lapidare pe care le-a făcut. Unele (ca de pildă „INQUIETUDE": — *Numai de-ar rezista!... — Cine?... — Civilii!...)* vor rămânea pentru totdeauna în istorie.

Din lumea tranşeelor, ca şi din cea a desfrâului, a asasinilor de rând, a degeneraţilor sau a fetelor sentimentale, Forain a transplantat în artă tipuri şi imagini nepieritoare.

„In lucrările lui cele mai viguroase, spune Chamine, bărbatul şi femeia se resimt încă din asemănarea divină. Prostituata cea mai de rând îşi păstrează frumuseţea ei umilă şi gingaşă, asasinul cel mai implacabil poartă o licărire de lumină pe frunte, camera cea mai dezordonată îşi are paharul ei cu apă limpede...

...Cafeneaua, cabinele actriţelor, camerele separate, bordelurile adăpostesc graţii vestejite, pe care un cuvânt le-a pierdut şi pe care un cuvânt le-ar putea mântui.

...Femeile lui Toulouse-Lautrec şi personajele lui Daumier sunt iremediabil abjecte. Cele ale lui Forain mai au oarecare putinţă de reabilitare. El nu le aruncă în iad, ca ceilalţi: le vede în primejdie, din cauza eredităţii şi a viciilor, însă de-o atâta de candidă inconştienţă încât osânda nu le poate atinge"...

Ales membru al Academiei de Arte Frumoase şi preşedinte al Societăţii desenatorilor umorişti, Forain a continuat să desfăşure până la sfârşitul vieţii o prodigioasă activitate artistică, invederându-se cel mai robust meşter al satirei contimporane.

Părinţi teribili

— Ce te-a 'nvăţat mămica ta?
— Să nu-ţi spun „mamă" în faţa lumii...

Evoluţia moravurilor epocii noastre nu va putea fi studiată fără să se ţină seama de cronica grafică, totdeauna concentrată, pătrunzătoare şi spirituală, a acestui fin observator şi neegalat pamfletar.

H. BLAZIAN

Transfuziune

Din stratul putred au sbucnit, să sugă
Azur şi rouă, florile pădurii;
Copacii toţi s'au primenit de rugă
Iar puii vântului se 'ntrec la fugă
Şi slobozesc, din sure stânci, vulturii.

Sub streşine şi 'n umbrele grădinii
Miniaturi de glasuri stau la sfat
Mimând sglobiu puhoaiele colinii
Şi-un cântec vechiu pe care l-am uitat.

E primăvară la fereastra mea
Ca şi 'n culcuşul gâzelor umile...
E 'n tot... şi-o sorb prin nări şi prin pupile,
Ca sufletu-mi să plămădească 'n ea
Torent de vis, cum naşte 'n ţevi fragile
Pământul putred, sevă de zambile —
Din ploi, din soare şi din orice stea.

M. D. IOANID

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din Bucureşti str. Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante:

IN LIMBA GERMANA

Jakob Wassermann: Etzel Andergast (continuarea lui Fall Maurizius); *Traven* (scriitorul german al cărui succes creşte din zi în zi): Die Weisse Rose; Das Totenschiff; *Schalom Asch:* după traducerea celebrei trilogii: Petersburg-Warschau-Moskau, a apărut un volum de minunate nuvele din viaţa americană: Kinder Abrahams; *Gallsworthy* scoate două volume de nuvele: Die Ersten und die Letzten, Meisternovellen. Dinainte amintim „Forsyte Saga". *Heinrich Mann:* Flöten und Dolche, (nuvele), Rückkehr von Hades (nuvele); *Klaus Mann:* Auf der Suche nach einem Weg (eseuri); *Remarque:* Der Weg Zurück (urmarea lui Im Westen nichts Neues).

Propyläen Weltgeschichte: Amintim cititorilor „Adeverului Literar" apariţia admirabilelor volume din această nouă istorie a omenirii. Ca text fiecare volum cuprinde peste 700 pagini, scrise fiind cu colaborarea celor mai mari istorici germani. Vor fi în total zece volume: 1) Das Erwachen der Menschheit; 2) Hellas und Rom: Entstehung der christentums; 3) Das Mittelalter; 4) Das Zeitalter der Gothik und Renaissance; 5) Reformation und Gegenreformation; 6) Zeitaller des Absolutismus; 7) Revolution und Restauration; 8) Liberalismus und Nationalismus; 9) Die Entstehung des Weltstaatensystems; 10) Das Zeitalter des Imperialismus. Dacă întrucât priveşte textul editura „Propyläen" a strâns pe cele mai mari somităţi istorice, execuţia tipografică a acestei vaste lucrări întrece tot ce puternica technică germană a tiparului şi a gravurii a realizat până acum. Numai frunzărind un volum din această „Weltgeschichte" cititorii îşi pot face o idee de progresul tiparului german.

Uvrajul fiind în 10 volume (care apar câte unul la 4—5 luni) editura i-a fixat preţul de subscriere de 34 mărci adică: 1360 lei, legat în pânză şi 38 mărci adică 1520 lei în piele. Librăria „Hasefer" este în măsură să acorde cititorilor noştri condiţiuni *excepţionale* atât ca preţ cât şi ca modalitate de plată. Unii agenţi străini plasează acest uvraj la domiciliu; înştiinţăm prin aceasta că preţurile noastre sunt cu 15—20% sub preţurile cu care aflăm că s'a vândut.

De altfel librăria „Hasefer" îşi face o datorie de a înştiinţa publicul că preţurile cărţilor germane au suferit o scădere simţitoare.

Caleidoscop intelectual

Serbările corale dela Riga

La finele lui Iulie s'a desfăşurat la Riga serbarea asociaţiilor corale letone, la care au cântat 12.000 de oameni din toate părţile republicii în faţa unui auditoriu de 35.000 de persoane.

Sub dominaţia rusă, şi chiar cu mult înainte, cântecul era singurul mijloc prin care Letonii îşi puteau menţine solidaritatea. Cântecul naţional, ca un simbol al idealului unirii, a împiedicat timp de şapte secole procesul de asimilare a populaţiunilor letone. De aceia Letonii se simt mult mai legaţi prin cântec decât prin noua lor armată şi prin cuirasate; şi astfel serbarea corală a avut mai mult efect decât parada navală organizată cu acelaşi scop: afirmarea voinţei nestrămutate a poporului leton de a-şi menţine neatârnarea. Serbarea corală a devenit astfel o adevărată sărbătoare naţională cu semnificaţie mai mult politică decât artistică; ea este a doua de acest fel dela proclamarea independenţei.

Serbarea a fost deschisă de preşedintele Letoniei, care, într'o cuvântare însufleţită, a slăvit cântecul popular al Letonilor. După această cuvântare, 50.000 de oameni s'au ridicat în picioare, intonând într'un glas imnul naţional „Binecuvântează, Doamne, Letonia".

Pământul se micşorează mereu

In cartea lui celebră „Ocolul pământului în 80 de zile", Jules Verne pune în gura englezului Fogg următoarea afirmaţie: „Pământul şi-a micşorat volumul, căci îl putem ocoli de zece ori mai repede decât acum un secol". După nenumărate peripeţii, Fogg câştigă rămăşagul, ocolind lumea în 80 de zile — performanţă considerată extraordinară pe atunci. Astăzi, putem repeta vorbele lui Verne, constatând că pământul şi-a micşorat volumul de încă zece ori, căci îl putem ocoli de zece ori mai repede decât imaginarul Fogg. Monoplanul american Winnie May of Oklahoma, plecat din New-York spre răsărit, a ocolit pămâtul şi a aterizat iarăşi la New-York, venind din apus, după 15 ore şi 51 de minute. In 1872, Fogg făcuse vre-o 25 de kilometri pe oră; viteza medie atinsă în 1931 de monoplanul american este de 251 km. pe oră.

Astăzi nu se mai îndoeşte nimeni că în 50—100 de ani pământul se va micşora de încă zece ori, putând fi ocolit cu viteza medie de 2500 km. pe oră. Nu mai avem nevoe de imaginaţia lui Verne pentru a prevedea evoluţia lucrurilor în viitorul cel mai apropiat. Aplicarea practică a rachetei, soluţionată teoreticeşte, e o chestie de câteva decenii numai. Ingrădirile fatale ale zborului în aeroplan — rezistenţa aerului şi turaţia limitată a motorului — nu vor exista pentru rachetă. Liberată de jugul pământului, al apei şi al aerului, racheta — împinsă de şoclul produs de explozii succesive, continui, — va zbura pe calea imaterială şi inertă a stratosferei. Saltul dela calea terestră la cea aeriană şi dela maşina cu aburi la motorul cu benzină a micşorat de zece ori volumul globului; acela dela aeroplan la navigaţia prin stratosferă şi dela motorul de benzină la rachetă va adăuga cu siguranţă încă un zero la cifra recordului de azi.

Sora lui Nietzsche a împlinit 85 de ani

Elisabeta Förster, sora mai mică a lui Nietzsche, a împlinit la 10 Iulie vârsta de 85 de ani. Incă de acum 10 ani, Universitatea din Jena i-a decernat, tot de ziua naşterii, titlul de doctor în filozofie *honoris causa,* drept răsplată pentru râvna neobosită cu care a adunat operele şi corespondenţa fratelui ei, păstrându-le cu sfinţenie în *Arhiva Nietzsche* întemeiată de dânsa în casa unde a decedat filozoful.

Dela cea mai fragedă vârstă, Elisabeta Nietzsche a manifestat o încredere neclintită în geniul fratelui ei. Acesta avea mania să ardă tot ce considera nereuşit. Sora lui a izbutit să salveze numeroase lucrări de valoare, şi le-a păstrat până la moartea filozofului.

La 24 de ani, Nietzsche, fiind chemat ca profesor la universitatea din Basel, sora lui se duse să locuiască la Cosima Wagner la Triebschen; mai târziu se căsători cu dr. Bernhard Förster şi-l urmă în Paraguay. La plecare, lăsă în grija mamei ei, la Naumburg, manuscrisele strânse în cursul anilor. In lipsa ei, Nietzsche fu lovit de paralizie şi internat într'o casă de sănătate, iar mai târziu lăsat în îngrijirea familiei. D-na Förster se întoarse curând din America, ca să se dedice exclusiv îngrijirii fratelui ei, pentru care avea un adevărat cult.

In „Istoria vieţii lui Nietzsche" — operă remarcabilă în trei volume — autoarea scrie în prefaţă: „Cartea aceasta a scris-o iubirea, iubirea mea adâncă şi credincioasă de soră. Aflându-mă în ţară străină şi simţindu-mă nespus de stingheră şi de mâhnită, am început să scriu aceste note, ca un fel de consolare. Mi-am dat seama că toată fericirea tinereţii mele a fost fratele meu, că toate clipele bune şi mari i le datoram lui, că din cea mai fragedă copilărie simţirile şi gândurile mele fuseseră aţintite numai asupra lui. Cea mai neînsemnată întâmplare în legătură cu dânsul îmi era întipărită adânc în memorie".

Şapte ani de zile, Elisabeta îl îngriji cu devotament pe fratele ei, până când, la 25 August 1900, Nietzsche muri în vârstă de 56 de ani în casa din Weimar. De atunci, d-na Förster s'a ocupat fără preget de clasarea, conservarea şi răspândirea operelor fratelui ei. Nietzsche concepea foarte greu; acelaş lucru îl scria de mai multe ori sub diferite forme. Alegerea manuscrisului celui mai reuşit al uneia şi aceleiaşi lucrări a fost o sarcină din cele mai grele, pe care d-na Förster a îndeplinit-o cu multă îndemânare, reuşind să dea posterităţii icoana justă a personalităţii fizice, psihice şi patologice a lui Nietzsche. In cartea ei „Singuratecul Nietzsche", ea arată că filozoful nu trebue privit ca un om nenorocit. Având un suflet extraordinar de pasionat, el resimţea cu mai multă intensitate şi fericirea şi nefericirea; a gustat deci şi fericirea supremă, în formele ei cele mai nobile.

D-na Förster a adunat cu multă trudă şi cu sacrificii mari băneşti manuscrisele fratelui ei şi toate scrisorile cărora le-a putut da de urmă, apoi, văzând că universităţile şi amicii dispărutului nu-şi dădeau osteneala să-i publice opera, îşi luă ea această grea misiune. La 1894 întemee *Arhiva Nietzsche,* care-i aduse încurcături şi procese nenumărate, căci a trebuit să retragă din circulaţie şi să distrugă mii de exemplare editate prost de persoane neautorizate. Decenii întregi ea a luptat pentru un singur ideal: editarea ireproşabilă a scrierilor şi scrisorilor fratelui ei, pe care le-a publicat în şase ediţii complecte; în afară de aceasta a scris ea însăşi următoarele lucrări, de mare valoare pentru cine vrea să înţeleagă personalitatea marelui gânditor: „Tânărul Nietzsche"; „Singuraticul Nietzsche"; „Wagner şi Nietzsche în epoca prieteniei"; „Evoluţia lui Nietzsche".

In această din urmă lucrare se găseşte o scurtă auto-biografie a filozofului — scrisă la 16 ani, — una din cele mai curioase şi naive auto-observaţiuni pe care o posedă literatura mondială. Epoca de inflaţiune a spulberat fondurile adunate cu multă trudă pentru întreţinerea „Arhivei". Elisabeta Nietzsche face azi apel la toţi admiratorii filozofului pentru a putea menţine aşezământul cultural creat de ea.

Impotriva cancerului

„Boston Evening", sub semnătura doctorului Joseph C. Bloodgood, profesor de chirurgie la universitatea John Hopkins din Baltimore, afirmă că femeile frumoase sunt aproape imunizate împotriva cancerului pielei, graţie faptului că îşi îngrijesc mult obrazul şi părţile expuse la aer, purtând rochii foarte decoltate.

Se ştie, într'adevăr, că absenţa vestmintelor oferă o şansă în plus pentru evitarea cancerului.

Insă, cu toată această protecţie naturală, femeile frumoase rămân expuse formelor interne ale cancerului, care fac în fiecare an numeroase victime.

Fumătoarele sunt mai puţin în primejdie de a contracta cancerul bucal, pentru că îşi îngrijesc mai mult dinţii.

Femeile şi literatura de scandal

Revista „Variety" din New-York, ocupându-se de atitudinea femeilor faţă de literatura de scandal, spune că tovarăşelor noastre le plac aspectele vulgare ale vieţii şi că ele vor să cunoască tot ce se referă la femeile de moravuri uşoare.

Femeile sunt vinovate de gustul tot mai accentuat al publicului pentru senzaţiile tari, pentru curiozităţile sexuale.

După cum ele formează majoritatea publicului de cinematograf, tot ele formează şi majoritatea cititorilor de jurnale scandaloase şi de cărţi erotice.

Pentru ele se publică astăzi atât de multe prostii, şi dacă n'ar fi găsit încurajarea femeilor, întreagă această literatură de prost gust s'ar reduce la câteva publicaţii pe care bărbaţii le-ar citi pe ascuns în baruri.

Femeile se interesează mai mult decât bărbaţii la tot ce priveşte viaţa sexuală. Se publică din ce în ce mai multe cărţi menite să satisfacă această nevoie. Numeroase romane au ca eroine femei decăzute. Editorii se grăbesc să lanseze scriitoare, pentrucă le cred mai capabile să se ocupe de femei şi în special de *anumite femei,* — subiect favorit al cititoarelor.

O scrisoare a lui Bülov

De curând au fost publicate scrisorile lui Hans von Bülov, celebrul pianist şi şef de orchestră. Cele mai interesante din punct de vedere istoric şi psihologic sunt cele adresate lui Richard şi Cozimei Wagner.

Fiica lui Liszt înainte de a fi soţia lui Wagner, fusese soţia lui Bülov. Inşelat şi părăsit de dânsa, Bülov îi scrie (în franţuzeşte) într'o scrisoare care este un document foarte interesant, nepublicat încă în Franţa:

„Iţi mulţumesc pentru iniţiativa ce ai luat (aceia de a urma pe Wagner) şi nu-ţi voiu da nici un motiv ca s'o regreţi. Sunt prea nenorocit —din propria-mi vină — şi mă feresc să te ofensez prin vreun reproş nedrept. Recunosc că numai eu sunt vinovat de despărţirea aceia foarte crudă la care te-ai crezut obligată. Ai preferat să-ţi consacri viaţa şi comorile spiritului şi inimii tale unui om de o superioritate excepţională — departe de a te acuza, eu te aprob din toate punctele de vedere".

Cunoscând nobleţea de suflet, corectitudinea perfectă şi sentimentele distinse ale lui Bülov, scrisoarea aceasta deschide o problemă psihologică de primul ordin; anume, de ce se acuză el de o vină atât de vagă, şi care a rămas complect necunoscută? Unde e biograful înzestrat cu suficientă intuiţie ca să ne-o poată spune?

„MAGAZINUL" — IULIE 1931

Valery spunea într'un interview că fotografia, care a ajuns la o perfecţiune uimitoare, păstrează o taină şi frumuseţe inedită. El afirma că un instantaneu din Alpi îl „emoţionează tot atât de mult ca însăşi priveliştea albă a întinderilor nesfârşite".

Elogiul fotografiei adus de academicianul-poet îşi are desigur o justificare temeinică. Insuşi Valery a tipărit acea admirabilă carte asupra mării care este o înlănţuire minunată de peisagii marine prinse sub diferite aspecte.

Una din preocupările de căpetenie ale marei reviste „Magazinul" a fost cultivarea fotografiei. S'a ajuns la rezultate uimitoare în publicistica românească.

„Magazinul" nu e o revistă literară, nici ştiinţifică, nici sportivă, nici cinematografică, ci cuprinde — într'o singură mare sinteză — toate evenimentele literare, artistice, sportive din ţară şi din străinătate, cu un comentariu vioi redactat, cu un reportaj fotografic impecabil şi cu o ţinută grafică ireproşabilă.

Un caleidoscop viu, colorat al tuturor evenimentelor unei luni se încadrează în pagini scrise frumos şi interesant.

Oare garanţia unor nume ca Tudor Arghezi, Adrian Maniu, Ion Pas, H. Blazian, George Mihail Zamfirescu, Otilia Ghibu, nu e suficientă ?

Ca şi confraţii săi apuseni: „Lectures pour tous", „Je sais tout", „Uhu", „Die Woche", „Pal-Mal", etc., „Magazinul" aduce un material adunat cu sacrificiu, cu pricepere şi cu artă.

Insemnările lui Tudor Arghezi cu privire la „băi şi vilegiatură" sunt minunate perle de umor, de fantezie şi imaginaţie.

Adrian Maniu publică o minunată poemă „Cântecul serei" din care desprindem câteva rânduri:

„Un fluer cântă'n apă dorurile moarte,
Un înger cântă'n ceruri pe vioară,
Un altul cântă fără carte.
Când plopii drumului — ca şi o orgă gem
Doar sufletul mai tace — şi blestem.

D. George Zamfirescu dă la iveală spirituale pagini intitulate „Viligiatura în trei ipostaze". Un dialog viu, nervos, căruia autorul lui „Sam" i-a împrumutat întreg darul său dramatic.

Restul numărului bogat în reportagii de senzaţie şi cronici mondene este complectat cu o cronică plastică semnată de d. H. Blazian şi cu însemnările pline de actualitate ale d-lui Ion Pas.

Lectura „Magazinului" este o lectură fidelă a tuturor evenimentelor care au însufleţit ultima vreme. O recomandăm ca pe singura publicaţie românească similară periodicelor străine de acest fel.

CRONICAR

Mode literare

2. — In populația periferică dorul de carte s'a manifestat în special la pubertate, tânărul îndrăgostit literariza în scrisorile iubitei. Editorii din epocă vindeau de preferință, afară de haiduci, de *Minunile Sfântului Sisoe* și de *Vămile Văzduhului,* foarte mult cartea stilului epistolar. Lirismul accentelor din acest manual era complectat cu extrase din *Micul Dor*, în versuri, care se așezau în scrisoare la urmă, ca să dea iubitei o impresie finală de exaltare. Nevinovata poezie a lui Traian Demetrescu, Călugărul din vechiul schit, a slujit cel puțin zece ani, intensiv, instituției Ofițerul Stării Civile, la toate rubricile registrului și mai ales la Nașteri. Poezia poetului craiovean conținea în stare concentrată, de pastilă, și pe Werther și pe Don Juan. Se pare totuș că a dispărut din stilul corespondenței formula: „Doresc ca mica mea epistolă să vă găsească în momentele cele mai fericite ale vieții. Cât despre mine aflați că sunt sănătos". Altădată, ea făcea parte necesară din scrisoare, ca trebuința de a înmuia condeiul în călimară la început.

Trebuie să trecem în istoria modelor și cerneala violetă, care ne-a brutalizat 40 de ani. E ciudat cum a fost aleasă această culoare a liliacului, de preferință, pentru acoperirea hârtiei cu rapoarte, procese-verbale și somații. Justiția și administrația, Ministerele, jandarmeria, Școala, prefecturile adoptau exclusiv culoarea episcopală, care dacă vine bine pe catifea și mătase, aplicată pe hârtie este exasperantă. Chimia era la începuturile ei și anilina se ivise ca o binefacere; cu foarte puțină apă obțineai o culoare abundentă de permanganat. Vărsând pe Argeș în sus un kilogram de cerneală violetă, puteai recolta la vărsarea lui în Dunăre o mie de sacale. Acest element frumos și trivial se întindea cu o facultate multiplicatoare de a nu se mai isprăvi niciodată. Din călimară, cerneala violetă se întindea pe degete, se ridica pe nas și urechi, trecea la vecin, din bancă 'n bancă, din clasă 'n clasă, din școală 'n școală, în toată țara. Arhivarii și dascălii purtau pe degete cerneală violetă și pe mustață gălbuiul și roșcovanul tutunului din țigarea fumată între unghii; ceeace alătura două civilizații: civilizația industriei Anilinfarbe cu civilizația turcă. — Violetul manuscriselor a fost înlocuit cu Antracenul. Pana a biruit lipsa bunului gust, întorcându-se la culoarea neagră de funingine, a străbunilor care nu știuseră să scrie. Cu toate acestea cerneala violetă nu a dispărut de tot. O mai întâlnești cu spaimă, prin provinciile depărtate, unde nu a pătruns nici hârtia sugătoare, cerneala zvântându-se încă pe alocuri cu praf de cenușă, luat pe marginea petiției, din gura sobei, sau cu nisip din scuipătoare...

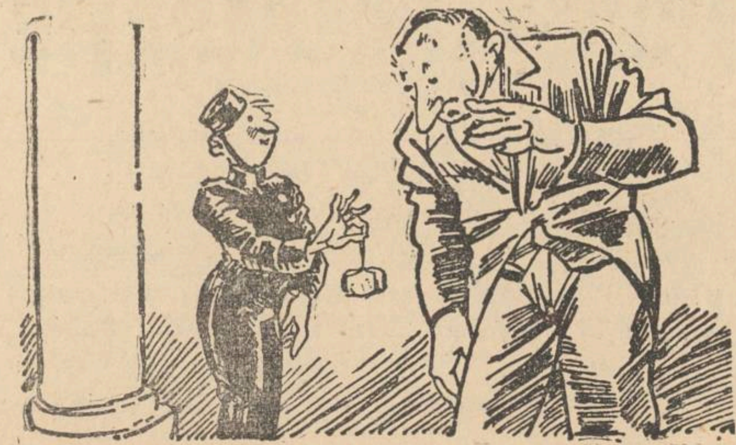
O suvenire particulară ne-au lăsat iscăliturile cu parafă: numele corespondentului sau al grefierului însoțit de colaci și volute crețe. Această găteală a numelui Popescu sau Ionescu, cuprins într'o dantelă de scârlionți și punctat din loc în loc, se capătă cu aceeaș greutate cu care se face o sorcovă sau o pălărie de tiul. Legea estetică poruncea ca desenul să fie cât mai splendid și nevoia legală impunea o estetică fixă și un model invariat. Mulți dintre noi, și nu din cei mai proști dintre noi, ați putut observa, că de câte ori se găsesc cu o foaie de hârtie dinainte se dedau sportului măgulitor de-a se iscăli de câteva sute de ori, încântați că-i chiamă așa cum se numesc și căutând instinctiv și artistic un *fason* de iscălitură mai atrăgător, ca și cum ar iscodi în oglindă o nouă croială a mustății și a țăcăliei. Satisfacția lor de a repeta monoton numele de botez și de familie plus inițiala tatălui, însoțită de un punct abreviator, dovedește o auto-admirație de Narcis. Cititorii nu pricep adeseori cum se face că un poet prost cade în extaz dinaintea divinelor lui măgării literare. Dacă un om se simte fericit numai de faptul că-l chiamă, de pildă, Alexandru, cum nu s'ar simți el culminant și măreț, când Alexandru e scris, nu pe o simplă foaie de hârtie, ci dedesubtul unei strofe cu ritmuri?

O modă a scrisului, oribilă, a bântuit însă în epoca nu prea depărtată, în care scrisul constituia pentru familiile cu mult respect de sine, o rușine și o declasare. Dacă te prindeau părinții dumitale că scrii versuri — și erai mic — mâncai o bătaie, cu atât mai memorabilă cu cât concepția despre viitorul d-tale, organizată de dorințele părinților, avea în vedere o slujbă mai importantă, dorință în raport cu venitul anual al familiei. Idealul de perfecțiune al epocii era ca toți copiii să ia întâi zece la matematici (cărora li se zicea *armetică)* și apoi să devie... Judecători. Copilul care începea să scrie, desigur versuri, da dovezi precoce că refuză să devie magistrat și era corectat, băgându-i-se mințile în cap. Un copil aparținând unui părinte cu principii, nu trebuia să se consacre niciunuia din aceste odioase meșteșuguri: literatura, pictura, muzica și comedia. De la vârsta de 16 în sus, războiul dintre familii și copiii perverși se ducea cu romantism. „Tinerii" adoptau formele vizibile ale consacrărilor sufletești, pălăria mare, de dimensiunile umbrelei, chica îmbelșugată și cravată lavalieră — și uneori pelerină. Se mai văd și astăzi câțiva adepți ai acestui costum de mare expresie, și unii își poartă cu demnitate, pe o chelie de cea mai melancolică actualitate, o pălărie de acum 30 de ani, din generația palidă și apelpisită.

Departe de toate aceste mode literare, care au trecut; astăzi tipărești cu contract, până la 12 romane pe an sau numai un fascicul pe o viață întreagă — volumul material este indiferent — capeți premii naționale și dai autografe..

T. ARGHEZI

Moda de azi

— Ce-i asta?
— Costumul de baie al coniței

DRUMURI IN SUS

Despre popas

Cine umblă, primăvara, pe căile neumblate ce duc către Ceahlău, întâlnește un călugăr cu ochi de foc și barbă de noroi. Infățișarea lui barbară, de sperietoare, ce ar trebui să respingă, — printr'o stranie răsturnare a legilor exterioare atrage. Te oprești în loc și, sub cerul înălțimilor, strângi mâna murdară a monahului și-l întrebi de sănătate. Un zâmbet subțire, viu, inteligent, căptușit cu melancolie și o grațioasă înclinare a capului său enorm, te-au cucerit. Și umbli ceasuri întregi, între piscuri. cu monahul alături.

Monahul Teognost, pe neîntrebate îți spune singur și cuminte istoria lui, improvizând versuri de savoare argheziană:

Eu monahul Teognost,
Sînt din fire slut și prost.
Pasc mioarele pe muchi
Și mă scarpăn de păduchi.

* * *

Dincoace, pe drumurile mai umblate, dar mai primejdioase ale Coștilei și Morarului, întâlnirile au altă grație și alt farmec. Printre drumeții obicinuiți sau amatorii proaspeți, dai ochii cu Herr Hafner, un neamț îndrăgitor al culmilor românești, cunoscut celei din urmă stânci de pe Bucegi și călăuzului Jinga din Bușteni.

Dacă monahul sihăstriei dela Agapia, slutul Teognost m'a învățat în atâtea popasuri despre înțelepciunea omului simplu și mi-a vorbit despre ce tărie poate turna duhul înnălțimilor în inima slabă a omului, — domnul Haffner, cel cu alpenstock și rucksak, înviorat de câteva halbe blonde, m'ar fi putut face să cunosc filosofia ușoară și subtilă a farmecelor ascensiunii și mi-ar fi putut scoate la iveală secretele vrăjitorești ale popasului în munți.

* * *

Sunt mai multe feluri de popasuri. Fiecare cu un belșug propriu de minuni cu tâlc. Opririle acestea, într'un loc anumit, cu anumiți tovarăși, într'o dispoziție anumită, au darul să adune amintiri noui, pentru mai târziu, și să răscolească dulce pe cele vechi și uitate în colț de suflet. Dacă aș avea lângă mine — puiu subt aripă — un acolit pe care să-l tragă inima la învățătura subțire a urcușului pe munte, l'aș învăța că popasul nu se face oriunde și oricând. Că popasul își are rostul și ceasul lui. Un popas *manqué* e o adevărată tragedie, cu nimic reparabilă.

Există popasul la schit, între călugări. Aici risipești împlinindu-l, dorul de sporovăială și de împărtășire a impresiilor. Schitul e mic, cu umbră rece și stă în gura Peșterii Ialomicioara. Călugării stau frați lângă tine, cetind trăgănat și melodios, istorii neînțelese, dar răscolitoare, pe filele galbene ale hrisoavelor lor sfinte. Bezna văgăunii și șopotele apei din aproape și vuetul vântului între brazi, împărechiate melodiei triste și întăritoare a cetitului din schit, scormonesc în adânc și iscă vibrații. Pe undeva bat aripile liniștei căutate, liniștea pioasă ce vorbește despre suflet și eternitate, amintindu-l pe Dumnezeu și duhul lui sfânt.

Știu, există și popasul la casele de adăpost, unde te îmbie paharul cu vinul și patul cu perna, ca la noi în oraș. Unde, drumeț ostenit, vii să-ți odihnești oasele, târziu, când afară „apele dorm duse" cu steluțe pe piept iar luna „lunecă pe bolta lumii", urmând tristă un drum de veacuri, a cărui taină n'o cunoaștem, cum nici luna singură n'o fi cunoscând-o. Este, desigur, cel mai puțin simpatic dintre popasuri. Intre pereții adăpostului, au mai venit drumeți, cu firi deosebite, prea tăcuți sau prea zgomotoși. Unii s'au așezat la sfat, până să-i prindă somnul, și convorbirile lor comune și plicticoase li-au presărat cu anecdote care amintesc șesul, orașul și civilizația.

Dar un alt popas — cel mai dorit cu virtuți nevisate — stă să te ispitească: e popasul ceasului târziu, popasul singurătății.

Stai aici singur, față către față cu noaptea și cu priveliștile pe care firea le așterne la picioarele tale sau în depărtarea din fund a privirilor atente. Tovarășii tăi, mai burghezi, dorm eroic în căsuța de pe Omu. Stâncile Obârșiei s'au colorat sinistru, în nu știu ce nuanță haotică și mută de cimitir. Mai departe și jos, valea Ialomicioarei șopotește cu sfieli și tremur, poate că înfricoșată de singurătatea și tăcerea propriului ei peisaj.

E noaptea pe care am întâlnit-o de atâtea ori în Eminescu și Carducci. Noaptea care ne învață despre infinitul lumii tulburându-ne, și care totodată ne toarnă liniște în inimi, aducând zvonuri din infinit despre pacea vieții viitoare.

Stai aici, cu spatele întors spre valea Prahovei, unde orașele febrile ale omului dorm și privești în fața acel mamut uriaș, negru și sălbatec care-i lanțul Făgărașilor, întrezăriți în întuneric și depărtare.

Și fiindcă frumusețea unui lucru se înmuește când ai conștiința frumuseții lui, — în acest popas nocturn, metafizica inteligenții începe să înalțe fumul aromat al tămâii sale, ce arde în potirul experiențelor trecute sau imediate.

* * *

Printre amintirile pe care le roade și le strică vremea, există una care prinde rădăcini temeinice în spiritul omenesc: amintirea ceasului când, uimit ,ai făcut o descoperire extraordinară. Extraordinară pentru modica ta experiență, agonisită până în acel ceas. Și mulțămești întâmplării, adică lui Dumnezeu, când prin plasa încâlcită a comunelor întâmplări cotidiane, îți strecoară uimirea și bucuria unei atari descoperiri.

Când, după drum lung de munte, te oprești sus, în slavă, ca să apeși o mână ușoară pe inima tumultului interior să-l domolești, — popasul e steaua care s'a oprit pe cer să arate regilor magi minunea nașterii lui Iisus dintr'o fecioară. Acum vine descoperirea minunată a minunilor.

Noaptea e fără pereche. Și comoara de impresii strânsă cu zgârcenie în drum își umple banița cu nouile farmece, cu descoperirile nocturne ale popasului; simți, ca și poetul francez odinioară, că *les heures de la nuit sont lentes et funèbres* și întrebi un frate nevăzut:

Frère, ne trembles tu jamais en écoutant
Comme un bruit sourd de mer lointaine qu'on entend
La respiration tragique des tenèbres?...

Răsuflarea tragică a întunericului izbește pe culme, de pretutindeni. Dar privind sclipirea jucăușe a zăpezilor pe râpi, și jos de tot, luminile orașelor, tu pari, în proprii tăi ochi, să fi răspuns îndemnului lui Carducci:

Le ville e il verde piano d'argentei
fiumi rigato contempla aerea,
le messi ondeggianti ne campi
le raggianti sopra l'alpe nevi...

Astfel, popasul se confundă cu noaptea, cu tainele și cu descoperirile ei — și intră în amintire. Călătorii lirice pe meleagurile metafizicei; întoarceri spre trecut; reflexii neașteptate asupra vieții și morții, uitării și nemuririi, faimei și inutilului; primeniri de sentimente și ivirea sentimentului precis și ironic că devii, fără să vrei, mare filozof și suflet înțelegător și bun — iată tâlcul și câștigul popasului nocturn în slavă.

Spre dimineață, când desigur a început, în vale, cântecul cocoșilor, ai să te duci să-ți trezești tovarășii de drum și luând poate calea Cheilor Tătarului, ai să le spui și lor de descoperirile din astă noapte. Dimineața va fi albă și clară, iar Cheile Tătarului muiate în roua aurorii. Tovarășii de drum au să se frece la ochi, și în fața uimitoarei priveliști, vor simți melancolia unei puternice păreri de rău și — cine știe! — chinul unei dureri puternice: sufletul lor rămâne gol de amintirea inefabilă a popasului în munți.

L. SEBASTIAN

Din Literatura Persană

— Omar Khayyam —

Privește în jurul tău! Pretutindeni mâhnire, neliniște și desnădejde. Prietenii cei mai buni ți-au murit. Tristetea ți-e singurul tovarăș. Dar sus capul! Intinde mâinele! Prinde ceeace dorești și ceeace poți s'ajungi! Trecutul e-un cadavru pe care trebue să-l îngropi.

Mă uit la acest călăreț care se afundă în ceața serei. Va străbate oare păduri sau câmpuri nelucrate? Unde se duce? Nu știu. Mâine, voi fi întins pe pământ sau sub pământ? Nu știu.

„Dumnezeu e mare!" Acest stigăt al muezinului se aseamănă cu-o nesfârșită plângere. De cinci ori pe zi, oare Pământul geme către Creatorul său nepăsător.

Ramazanul [1]) s'a sfârșit. Trupuri istovite, suflete vestejite, bucurați-vă! Povestitorii știu povești noi. Vânzătorii de vin, negutătorii de visuri, ne chiamă din nou. Dar n'aud chemarea aceleia care mi-ar reda viața, n'aud glasul iubitei mele.

Tu nu vezi decât aparența lucrurilor și-a ființelor. Iți dai sama de neștiința ta, dar nu vrei să renunți la iubire. Află că Dumnezeu ne-a lăsat iubirea, cum a lăsat unele plante otrăvitoare.

Privește pârâul care strălucește în această grădină. Ca și mine, crede că vezi Kautharul [2]) și că ești în Paradis. Du-te și caută-ți iubita cu obrajii de trandafir.

Ești nefericit? Nu te gândi la durerea ta și nu vei mai suferi. Dacă durerea ți-e prea adâncă, gândește-te la toți oamenii care au suferit în zadar de la creațiunea lumii. Alege-ți o feme cu sânii de zăpadă și ferește-te s'o iubești. Ea, de-asemeni, să nu fie 'n stare să te iubească.

Sărmane om, tu nu vei ști niciodată nimic! Tu nu vei lămuri niciodată măcar unul din misterele care ne 'nconjoară. Fiindcă religia îți făgăduește Paradisul, caută de-ți înfăptuește unul aici, pe pământ, căci celălalt poate nu există.

Lămpi care se sting, speranțe care se-aprind: — aurora. Lămpi care se-aprind, speranțe care se sting: — noapte.

Toate regatele pentru-o cupă de vin prețios. Toate cărțile și toată știința oamenilor pentru suavul parfum al vinului! Toate imnurile de iubire pentru cântecul vinului care curge! Toată gloria lui Feridum [3]) pentru sclipirile de pe-această cupă.

Am primit lovitura la care m'așteptam. Iubita m'a părăsit. Când era lângă mine, mi-era ușor să dispreţuesc iubirea și să preamăresc renunțarea. Lângă iubita ta, Khayyam, cât erai de singur! Acum, te-a părăsit ca veșnic să-ți fie gândul la ea...

Cântece, parfumuri și cupe, — buze, bucle revărsate și ochi migdalați: jucării pe care Timpul le sfărâmă, jucării! Moralitate, singurătate și muncă, — meditație, rugăciune și renunțare: cenușe pe care Timpul o strivește, cenușe!

Sfârșit.

AL T. STAMATIAD

1) A noua lună din calendarul musulman, în care toată lumea postește.
2) Unul din cele trei râuri, de lapte, de vin și de miere, din Paradisul musulman.
3) Rege persan.

Contesa de Noailles

„Această fetiță are geniu", a spus Anatole France la debutul ei și Sully Prudhomme este acela care a știut să discearnă de la început în timidele încercări ce i le prezintă, însușirile sale minunate.

Ea a fost calificată „Muza grădinilor" și chiar „Divinitate a verdeţurilor". Este adevărat că a cântat nu numai florile și fructele cele mai obișnuite, dar și cele mai umile dintre legume și, născută la Paris dintr'un tată Român (prințul Brâncoveanu) și dintr'o mamă Greacă, crescută în Franța, devenită Franceză prin căsătoria sa, D-na de Noailles a iubit de la început pe acei țărani din Ile-de-France, cărora le-a dedicat *Le coeur innombrable,* primul său volum.

Din cauza prețiosului pe care-l avea în ea, această păgână găsia o plăcere delicată în jocul de a identifica violența aristocratică a naturii sale cu lucrurile obișnuite:

Et ce sera très bon et très juste de croire
Que mes yeux ondoyants sont à ce lin pareils,
Et que mon coeur ardent et lourd est cette poire
Qui murit doucement sa pelure au soleil...

Am fi ispitiți să surâdem, dacă n'am ști la ce extreme, atât în mărețic, cât și în rafinament, duce elanul romantic. Și d-na de Noailles este fără îndoială cea mai bogată moștenitoare a romantismului francez din prima și din a doua epocă.

Admirabil la această femeie, de o constituție mai mult fragilă și pe care focul inspirației nu încetează de a o arde cu un foc ce o epuizează în aceeaș măsură în care o exaltă, este tocmai această neputință de a se menține în regiunile medii și de a observa măsura.

„Sensibilitatea sa nu e niciodată la punct mort", a spus despre ea Paul Bourget; și acest cuvânt explică abaterile sale și inegalitățile sale. Poezia sa este o continuă revărsare, o serie de efuziuni, ce nu s'ar putea compara decât cu acelea ale lui Shelley, la care epitetul se silește să exprime, cu o îndârjire desnădăjduită, o senzație vibrătoare de viață.

Cum a scris Charles Maurras, „ea se exercită a simți, a se vedea simțind și prin urmare suferind. Frenezia sa de sentiment, totdeauna conștientă și voită, ea o expune, o etalează, o desvăluie, ca să apară mai goală". Superbă impudoare! Nici o altă poetă n'a cântat cu aceeaș înverșunare ca ea — pentru care „adevăratul" nu e niciodată „prea îndrăzneț" — bunătatea și cruzimea lui Eros, din care ea face singura realitate pământească și poate divină...

Nimic în natură, care să nu-i vorbească de dragoste, care să nu-i evoce gesturile sau să nu-i mărească irezistibila seducțiune. Toate țările pe care le-a parcurs, Spania, Italia, Africa, Persia, nu prezintă pentru ea decât un aspect particular al pasiunii.

„Omul este ceva care trebuie să se întreacă pe sine însuși", enunța Nietzsche. D-na de Noailles aparține unei generații care l-a citit pe *Zarathoustra* și care s'a pătruns de el. „Eu nu am fost făcută pentru a fi moartă!", a gemut ea; și ce poate fi mai mișcător decât acest copilăros refuz?

Cu *Les vivants et les morts*, părea totuși că ea a vrut dacă nu să se resemneze, cel puțin să se supună ineluctabilului pentru a încerca să degajeze din desnădejdea sa un fel de înțelepciune senină. Cugetarea sa îl căuta pe Dumnezeu dinapoia mormântului. Și am putea crede că odată cu *Les forces eternelles* războiul desvăluindu-i dubla certitudine, aceea a purificării și aceea a frumuseții pure a sacrificiului, a făcut din ea o creștină. Dar ne-am înșelat. Vechea preoteasă a vieții reapare în *L'honneur à soufrir* pentru a afirma, ca o discipolă a lui Lucrețiu, convingerea sa materialistă.

D-na de Noailles a scris romane care proclamau puterea suverană a senzațiunii, și în care romantismul său anarhic devine mai confidențial, mai intim sau mai indiscret chiar decât în poemele sale. Ele cuprind, aceste romane, pagini savuroase, de o prospețime de accent nemaipomenită, și destăinuiri nepreţuite asupra sufletului femeii al cărei contur e ca o privire „cernut în întregime de langoare și dorință"...

D-na de Noailles ascultă de ritmul șirului, deși al său e mai puțin amplu și mai patetic frânt. Poemele sale cuprind fraze scânteietoare, străbătute de strigăte pasionate. Bogăția sa de simțire are nevoie de spațiu pentru a-și desemna înălțimile, exaltările, gesturile impetuoase de adorare și beție.

Ea își are limba ei; vocabularul său vibrează de exteriorizarea celei mai veridice ființe interioare; incorectitudinile sale geniale; facultatea rară de a atribui cuvintelor un sens conform îndeaproape viziunii sale halucinate a lumii. Auz puțin... dar ce vedere și mai ales ce miros și ce pipăit!

(John Charpentier; *Mercure de France*. 1 Iulie 193.)

HENRI FORD

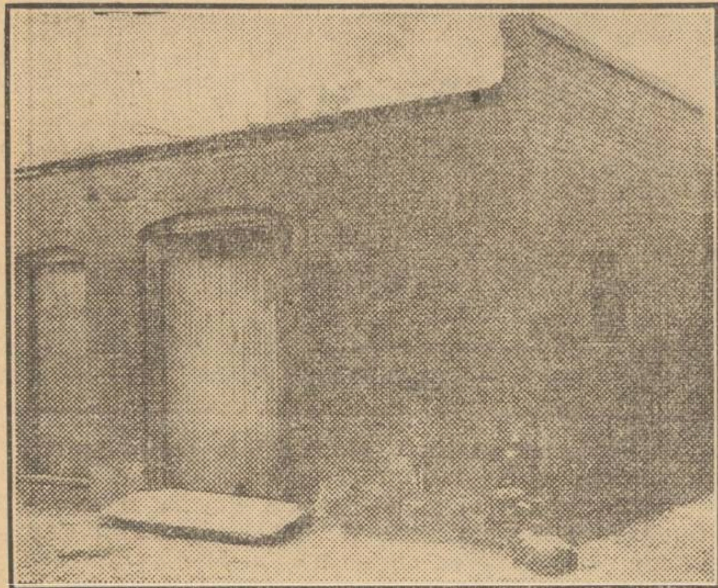
Cum am început?

La 15 August 1899 părăsesc serviciul de la Societatea Electrică, spre a construi automobile. Hotărîrea mea putea părea cutezătoare, de vreme ce n'aveam bani. Dar soţia mea ca şi mine, era de părere că nu trebue să renunţăm la automobil, că trebue să învingem sau să pierim. Automobilele nu se cereau; articolele noui nu se cer niciodată. La început ideia trăsurii fără cai păru năstruşnică şi mulţi cunoscători încercau să arate de ce automobilul va rămâne o jucărie şi nimic altceva. Niciun om de afaceri nu credea în posibilitatea unui succes comercial.

Când s'a băgat de seamă că automobilul mergea într'adevăr şi că unii au început să fabrice automobile, publicul a început să se intereseze care merge mai repede. De-aceia constructorii vremii au căutat să fabrice automobile repezi, nu automobile bune.

O mână de oameni întreprinzători au întemeiat cu mine Societatea de automobile din Detroit, pentru construirea maşinei mele. Am fabricat automobile după întâiul model timp de trei ani. Am vândut foarte puţin. N'am izbutit să-mi conving asociaţii să fabricăm pentru marele public. Ei voiau să lucrăm după comandă, cu preţ cât mai ridicat. Se gândeau numai să 'ncaseze. Mi-am dat seama că Societatea nu va fi niciodată o unealtă proprie pentru realizarea ideilor mele, ci o afacere bănească oarecare. In Martie 1902 mi-am dat demisia, hotărît să lucrez singur. Societatea de automobile din Detroit a devenit apoi Societatea Cadillac.

Am închiriat un atelier în Park-Place No. 81, pentru a continua cercetările. Anul care a ţinut până la întemeierea Societăţii de automobile Ford, a fost un stadiu de cercetări. Am lucrat în micul atelier de cărămizi la perfecţionarea unui motor cu patru cilindri, iar în timpul liber am încercat să-mi dau seama ce erau într'adevăr afacerile, să ştiu dacă nu 'nsemnau decât goană după bani. De la întâiul automobil până la întemeierea Societăţii Ford, construisem vre-o douăzeci şi cinci. Automobilul trecuse din stadiul iniţial, când trebuia să se vadă dacă merge, la un stadiu nou, al vitezei. Alexandru Winton din Cleveland, creatorul mărcii *Winton* era atunci campionul Statelor-Unite şi era dispus la orice probă. Am construit un motor acoperit, de doi cilindri, de un tip mai robust decât tot ce construisem până atunci, l'am montat pe un „chassis" şi am angajat un match cu Winton. Ne-am întâlnit pe o câmpie, lângă Detroit şi l'am bătut. A fost întâia mea cursă. Ne-a dat singurul fel de publicitate care interesa marele public.

Cea dintâi uzină a lui Ford, la Detroit

Ceiace mă surprindea în afaceri era însemnătatea care se da elementului financiar şi prea puţina însemnătate care se da calităţii producţiei. Mi se părea ceva împotriva logicei fireşti care cere, dimpotrivă ca banul să fie un rezultat al muncii.

Mă surprindea de-asemenea nepăsarea generală cu privire la perfecţionările metodelor de fabricaţie, câtă vreme procedeele în uz aduceau bani. Cu alte cuvinte nu se fabrica un articol cu preocuparea folosului public, cu gândul de a satisface pe client, ci cu preocuparea beneficiului. Articolul era vândut clientului şi-atât. Dacă automobilul se strica şi piesele trebuiau schimbate, cu atât mai rău pentru proprietarul maşinii. Piesele detaşate trebuiau vândute cât mai scump cu gândul că, de vreme ce clientul cumpărase automobilul, era silit să cumpere şi piesa lipsă care i se putea vinde cât mai scump.

Acestea sunt gândurile care m'au preocupat în anul de experienţă. Toate experienţele le făceam în vederea construcţiei maşinei de viteză.

In 1903, cu Tom Cooper, am construit două automobile speciale, de viteză — identice. Unuia i-am zis „999", celuilalt „Săgeata". Aveau patru cilindri cu o putere de 80 de cai, ceiace nu se mai văzuse până atunci şi al căror zgomot era atât de mare că putea ucide un om. N'aveau, fiecare, decât un loc: câte o viaţă de om de maşină ni s'a părut un sacrificiu îndestulător. Am încercat automobilele. Le-a încercat şi Cooper. Le-am dat toată viteza.

Mi-e cu neputinţă să descriu impresiile pe care le-am simţit atunci. După o astfel de cursă, a trece cataractele Niagarei mi se părea o simplă distracţie. N'am voit să conduc eu 999; nici Cooper. Dar mi-a spus că el cunoaşte pe unu care trăeşte din riscurile vitezei şi care nu se sperie de nimic. A dat o telegramă la Salt Lake City de unde a sosit îndată un biciclist de meserie, anume Barney Oldfield. Nu condusese niciodată vre-un automobil, dar voia să 'ncerce. Ii era de-ajuns, în orice împrejurări, să 'ncerce odată.

După o săptămână a învăţat să conducă. Acest Barney Oldfield nu cunoştea frica. Tot ce avusese de învăţat era să ţie monstrul în mână. A mânui automobilul cel mai rapid de azi, e lucru uşor. Pe vremea aceia nu se cunoştea încă volanul de direcţie. Toate maşinile pe care le construisem înainte aveau numai o bară. De data aceasta construisem bara cu două mânere căci pentru a menţine direcţia abea ajungea toată forţa unui om.

Cursa pentru care ne pregăteam trebuia să aibă loc la o depărtare de trei kilometri, pe drumul Gross-Point.

N'am dat prea mare însemnătate drumului, nebănuind viteza automobilului. Dar Oldfield cunoştea periculul virajelor. Urcându-se în automobil, pe când puneam motorul la punct, îmi zise voios:

— Automobilul ăsta s'ar putea să mă ucidă, dar nu se va putea spune că n'am zburat cu el!...

A fost zbor, cu-adevărat. N'a aruncat o privire în lături. N'a încetinit o clipă la curbe. A lăsat automobilul să fugă cu toată viteza — şi maşina fugea!... Cealaltă maşină rămăsese în urmă, de nu se mai vedea!...

Automobilul „999" şi-a împlinit sarcina pentru care fusese construit. A arătat că ştiu să construesc maşini de viteză. Peste opt zile am alcătuit „Societatea automobilelor Ford". Eram vice-preşedinte, desenator, mecanic-şef, şef de atelier şi director general. Capitalul Societăţii se ridica la o sută de mii de dolari, din din care am primit 25½%. S'au vărsat în total vre-o douăzeci şi opt de mii de dolari: singurii bani primiţi de Societate, în afară de produsul maşinilor ei.

La început am crezut, cu toată experienţa contrarie, că voi putea lucra cu o Societate în care aveam mai puţin de jumătate din capital. Dar în curând am băgat de seamă că trebue să ajung stăpân şi în 1906, cu banii câştigaţi, am cumpărat acţiuni până la 51% din total. Mai târziu am cumpărat iar, dobândind astfel 58½%.

Nouile construcţii ca şi desvoltarea ulterioară a întreprinderii au fost finanţate numai din beneficiu. In 1919, băiatul meu Edsel a răscumpărat şi restul de 41½% din acţiuni, pentrucă unii din acţionari nu aprobau vederile mele. A plătit pentru o acţiune de 100 dolari 12.500 dolari, în total 75 milioane dolari. —W.

Varia

Zeppelinul pe şine

O nouă minune tehnică, menită să revoluţioneze din temelie traficul de călători, este pe cale de realizare. Luna trecută, distanţa Hamburg-Berlin (vre-o 280 kilometri) a fost străbătută pe şine în 98 de minute de un zepelin urias de forma unui ţigări de foi. Locul conducătorului este la partea dinainte; în interior sunt compartimentele de pasageri şi o despărţire pentru bagaje. Cu excepţia pieselor de aluminiu, vagonul este confecţionat din materia din care se face învelişul zepelinului aerian. Vagonul are lungimea totală de 26 metri, cuprinde 40 de pasageri, şi cântăreşte 18.000 kgr. Interiorul este elegant şi confortabil, cu ferestre largi, asemănător vagoanelor-restaurant ale trenurilor de lux. Motorul are 600 de HP.; pentru călătoria dintre Hamburg şi Berlin s'au consumat numai 75 de litri de benzină. Pe distanţele mai lungi fără curbe, viteza poate fi mărită până la peste 200 de kilometri pe oră. In faţa conducătorului o hartă a liniei de parcurs, prezentând cele mai mici curbe ale traectului, rulează automat, aşa că în orice moment dat conducătorul are în faţă sectorul de linie imediat următor. In momentul sosirii, înfăţişarea zepelinului era foarte nostimă. Pe botul vagonului erau urme de sânge şi nenumărate muşte, păsărele, etc., ucise de vârtejul de aer produs de maşină în mersul ei vertiginos şi turtite pe botul ei.

Deocamdată nu se poate rosti o părere definitivă asupra viitorului noului mijloc de locomoţiune: este însă sigur că zepelinul pe şine va deveni în curând o concurenţă serioasă a drumului de fier, a automobilului şi chiar a transportului aerian.

Canada nu are milionari

Ziarul „Patria" din Montréal anunţă că în Canada nu există nici-un milionar în sensul american al cuvântului.

Ministrul de finanţe al Canadei, E. B. Ryckman, răspunzând fostului ministru de agricultură M. Motherwill, afirmă că în Canada nici un cetăţean nu are un venit care să atingă cifra de un milion. Această revelaţie e deconcertantă.

O avere ca să producă un milion cu cel puţin 4 la sută, trebue să fie numai de 25 milioane. Dacă ministrul care aplică impozitele pe venit face afirmaţia că în Canada nimeni nu încasează un venit de un milion pe an, însemnează că această ţară nu are nici-un om bogat.

Un muzeu de scobitori

La Berlin, în apropiere de Tiergarten, se află un muzeu foarte ciudat, care nu se află menţionat în nici-un ghid. E un muzeu de scobitori şi interesant e faptul c'a fost înfăptuit de un dentist, doctorul Hans Sachs.

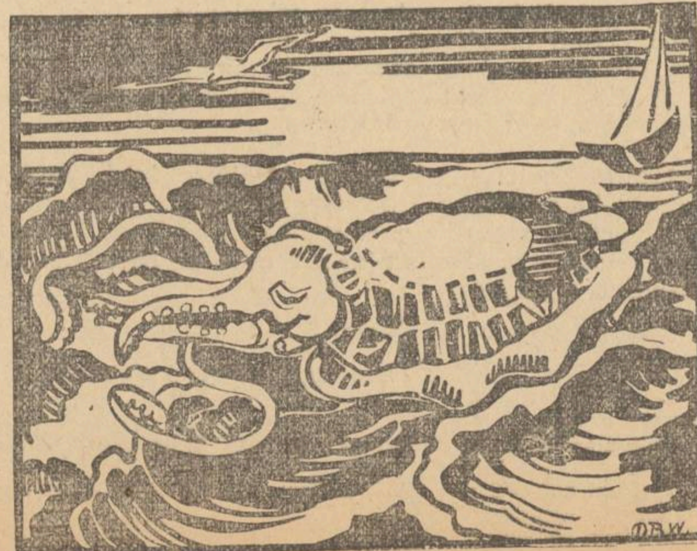
Colecţia este pusă la dispoziţia publicului; şi ceva mai mult, organizatorul muzeului a trimis colegilor săi germani o circulară prin care-i invită să-l viziteze.

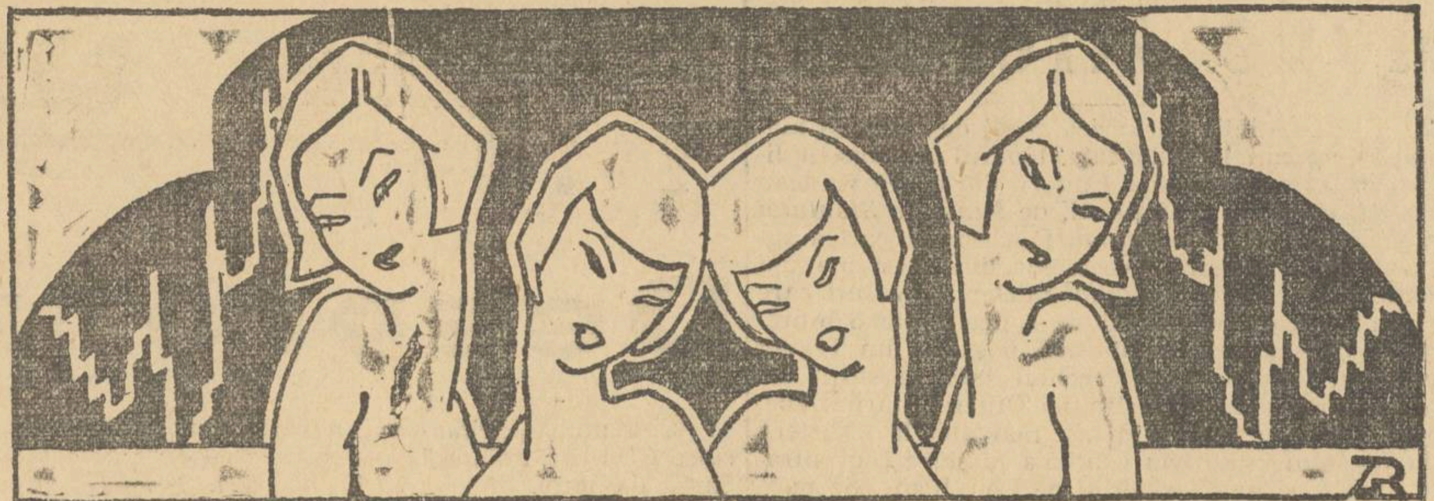
Se pot vedea acolo scobitori din epoca romană, cizelate cu multă fineţă.

Inceputul Evului de mijloc n'a lăsat nimic, dar chiar de la începutul sec. XIV-lea, apar scobitori de argint, cu ornamentaţii gotice, în formă de pumnal, de cruce sau de cuţit de vânătoare, cu şerpi încolăciţi sau cu figuri de madone în rugăciune.

Mai târziu, scobitorile acestea sunt împodobite cu gondole veneţiene, cu capul lui Napoleon, etc...

Democratizarea acestui aparat higienic, redus la o simplă aşchie de lemn, a pus capăt fanteziilor artistice, care au permis doctorului berlinez să-şi alcătuiască muzeul.

Isvorul Tămăduirii

La depărtare de patru chilometri de oraşul Ploeşti, este aşezată mânăstirea Ghighiu, în preajma căreia se întindea o pădure mare, din care astăzi au rămas numai câţiva pomi.

In dosul bisericii se află un izvor şi oamenii au credinţa că apa lui lecueşte suferinţele.

Odată pe an, la „Izvorul Tămăduirii" — întâia Vineri după Paşti — se prăznueşte hramul mânăstirii şi în ziua aceia vin la Ghighiu mii de orăşeni şi ţărani, ca să se închine la icoanele din biserică, să bea apă şi să petreacă.

Intr'un an m'am dus şi eu împreună cu doi prieteni la Ghighiu, la Izvorul Tămăduirii.

Am intrat, mai întâi, în vechea biserică şi am privit sfinţii sterşi şi înegriţi de fum. Călugării se strecurau cu pasul egal şi mişcarea leneşă, desfăşurând mătănii şi înălţând rugăciuni.

După ce un dascăl, din strana lui, a mormăit pe rând: Slavă ţie, Dumnezeul nostru, slavă ţie! Tatăl nostru, carele eşti în ceruri... Impărate ceresc, mângâietorule, duhul adevărului... Cuvine-se cu adevărat să te fericim pe tine Născătoare de Dumnezeu... Crucii tale ne închinăm, Hristoase, şi sfântă învierea ta o mărim... Hristos a înviat din morţi... Pentru rugăciunile Sfinţilor Părinţilor noştri... — şi după ce stareţul a sfârşit evanghelia de la Matei cetire, un preot din Ploeşti s'a urcat în amvon şi a început să predice mulţimii.

Eşind din biserică, înainte de sfârşitul predicii, ne-am îndreptat spre izvor.

De ce or fi crezând oamenii că apa acestui izvor este făcătoare de minuni, nu ştiu.

Paraliticii, care au băut din apa lui, nu s'au plimbat mai târziu cu bicicleta; orbii, care s'au răcorit cu apa lui, n'au vizitat pe urmă muzeele şi surzii, care s'au adăpat la gura izvorului, nu au izbutit după aceia să audă nici măcar zgomotoasa orchestraţie wagneriană.

Cu toate acestea, oamenii cred că apa izvorului este izbăvitoare.

Ce nepătrunsă este taina credinţei!

Puţin înainte de amiazi am salutat pe stareţul mânăstirii, acasă la el.

In faţa casei, o iarbă mare acopere smalţul de flori şi un nuc bătrân îşi resfiră umbrele pe verdeaţă. In spatele casei se află o boltă cu viţă, ce pe vreme de toamnă se învălue de ciorchine şi se încovoaie sub greutatea rodului.

Se vede cât de colo că Sfinţiei Sale îi place curăţenia. Incăperile casei sunt deretecate de ţi-e drag să te uiţi la ele. In odaia de primire a mosafirilor este un divan lung cât zidul. Pe divan este aşternut un mare covor oltenesc şi sunt aşezate mai multe perne mici îmbrăcate cu stofe vechi româneşti. Pe pereţi se înşiră chipurile câtorva mitropoliţi morţi. In mijlocul odăii, sub lampă este o masă, pe care sunt trântite câteva cărţi bisericeşti şi un album cu cărţi poştale ilustrate. In odaia de dormit a stareţului, este un pat larg de lemn, cu o învelitoare de catifea neagră împestriţată cu fire argintii. Deasupra patului, o icoană bizantină spânzură de un cui înfipt în perete şi sub ea arde o candelă, răspândind o lumină tainică.

Un călugăr tânăr ne aduse pe o tavă patru ţuici şi o farfurie cu măsline. Cum puserăm gura pe ţoiuri, le sorbirăm până'n fund.

Am fost poftiţi la masă. In capul ei, după obişnuita rugăciune s'a aşezat Sf. Sa Stareţul.

Aproape toată vremea fruntaşul mânăstirii ne-a vorbit despre nepăsarea statului şi a cetăţenilor faţă de mânăstire.

— Aşa, dragii mei fii! Statul nu poartă prea multă grijă nici mânăstirilor istorice cum sunt de pildă: Mânăstirea Tismana zidită de domnitorii ţării româneşti, prin stăruinţa călugărului sârb Nicodim; Mânăstirea Cozia, zidită de Mircea cel Mare; Mânăstirea Amota şi Mânăstirea Căldăruşani, zidite de Matei Basarab sau Mânăstirea Hurez, zidită de Constantin Brâncoveanu. Singura mânăstire, cu care s'a purtat Statul bine este Mânăstirea Argeşului, pentru că Regele Carol I şi Regina Elisabeta şi-au ales acolo locul lor de veşnică odihnă. Altfel... Şi dacă mânăstirile acestea importante au fost date uitării, ce putea să se întâmple cu mânăstirile mai mici? In judeţul nostru sunt patru mânăstiri: Suzana, Cheia, Zamfira şi Ghighiu — bine înţeles de mânăstirea Sinaia nu vorbesc pentrucă aceia are cântecul ei, ca şi mânăstirea Argeşului — ei bine, în ce stare se găsesc aceste patru mânăstiri? Dacă n'ar fi Izvorul Tămăduirii, ar veni un om la Ghighiu?

Eu şi prietenii mei am dat dreptate stareţului, împotriva convingerii noastre. Ca oameni bine crescuţi, nu puteam să facem altfel. Mâncasem aşa de bine...

Am mulţumit Sf. Sale şi am plecat din curtea mânăstirii.

Am ajuns pe câmp. Sunetele tobelor şi trompetelor de la dulapuri; ţipetele vânzătorilor de turtă dulce, gogoşi, limonadă, cai de zahăr; cântecele tarafurilor de lăutari şi chiotele chefliilor de prin restaurantele şi cârciumile improvizate produceau un vacarm îngrozitor.

Mai la o parte se încinsese o horă ţărănească.

In mijlocul cercului, un ţigan azvârlea capul când pe un umăr, când pe cellalt şi apăsa cu arcuşul coardele viorii. Altul, dându-şi capul pe spate, zdrăngănea cobza.

Flăcăii chipeşi, cu iţari albi şi ilicuri negre, cu pălăriile ploştite p'o ureche, buşeau călcâiele de se cutremura pământul, iar fetele cu obraji albi, buze rumene şi sprâncene arcuite, îşi mlădiau trupurile şi-şi săltau sânii sub cămăşile subţiri de borangic.

Când se înmuiă jocul, fetele abia mai răsuflau şi se răcoreau cu evantariu, iar flăcăii îşi ştergeau fruntea de năduşeală cu dosul palmei sau cu mâneca dela cămaşă.

— La aceştia e nădejdea neamului, spuse unul dintre prietenii mei.

— Carne de plug şi carne de tun, spuse cellalt,

La umbra unui arbore bătrân petreceau câţiva ploeşteni, cărora le cânta vestitul chitarist Petrache.

Cine nu cunoştea în cetatea Statuii Libertăţii pe chitaristul Petrache? Din buricul oraşului până în mahalalele cele mai mărginaşe cine nu-l ştia? Pe câţi nu înveselise el şi din câte suflete nu izgonise el amărăciunea? Nu era nuntă, botez sau chef fără Petrache. In fiecare seară îl găseai la cafeneaua lăutarilor, unde aştepta până după miezul nopţii târziu. Când vedea că nu-l chiamă nimeni ca *să-i zică* la ureche, îşi lua chitara la subsuoară şi se îndruma spre casă.

— Ia zi-ne ceva, Petrache! zise unul dintre ploeşteni.

Petrache lipi chitara de pieptul lui aşa de tare c'ai fi crezut că e o bucată din el şi începu:

S'a dus amorul un amic
Supus amândurora...

— Nu d'astea, Petrache, îl întrerupseră ploeştenii. Ştii tu ce ne place...

Petrache cântă zâmbind:

Dragi boeri de lumea nouă
Bună ziua, vă zic vouă...

— Crezi că suntem de pe vremea lui Barbu lăutarul? spuse unul dela umbra pomului.

Petrache instrună chitara şi-şi dete drumul:

Dac'ai şti, dac'ai pricepe
Dragostea de und'se 'ncepe
Dela ochi, dela sprâncene,
Dela buze subţirele
Mâncar'ar neica din ele
Ca dintr'un fagur de miere.

Şi Petrache cânta, cânta, cânta.

Din privirea lui ţâşneau lumini aprinse şi accentele lui căpătau în aer liber o sonoritate mai limpede ce se stingea în mijlocul pădurii ca răsunetul unei fericiri din tinereţe în inima unui bătrân.

Soarele asfinţise după dealurile ruginite.

Eu, ca şi Maupassant, urăsc ziua şi iubesc noaptea.

Neîntrecutul povestitor francez spune:

„Ziua e brutală şi zgomotoasă. Dimineaţa abia mă scol, mă îmbrac cu desgust, es de-acasă cu părere de rău şi fiecare pas, fiecare mişcare, fiecare gest, fiecare cuvânt, fiecare gândire mă copleşeşte ca şi cum aş ridica o povară.

Dar când se lasă amurgul, o bucurie negrăită îmi străbate firea. Mă trezesc, mă însufleţesc. Când se întunecă pământul, mă simt altul, mai tânăr, mai sprinten, mai puternic, mai fericit".

Lucrurile pe care le văzusem şi vorbele pe care le auzisem la Ghighiu mă plictisiseră şi mă obosiseră, dar noaptea m'a înviorat.

M'am suit cu prietenii mei într'un automobil şi am pornit pe şoseaua, ce duce spre Ploeşti.

Praful răscolit se înălţa ca un fum cenuşiu.

O frântură de doină aluneca pe aripile vântului.

IONESCU-QUINTUS

André Maurois

VIAŢA LUI DISRAELI

Traducere de T. Teodorescu-Branişte

Cea mai bună biografie romanţată scrisă până azi

200 PAGINI — 70 LEI

A APARUT:

CURS DE PREPARAŢIE

PENTRU

Absolvenţii a patru clase primare, cari candidează la licee, şcoli normale, seminarii, şcoli comerciale şi de meserii.

CUPRINDE: Compunere, Gramatică, Aritmetică 54 Probleme, Istorie, Geografie.

DE

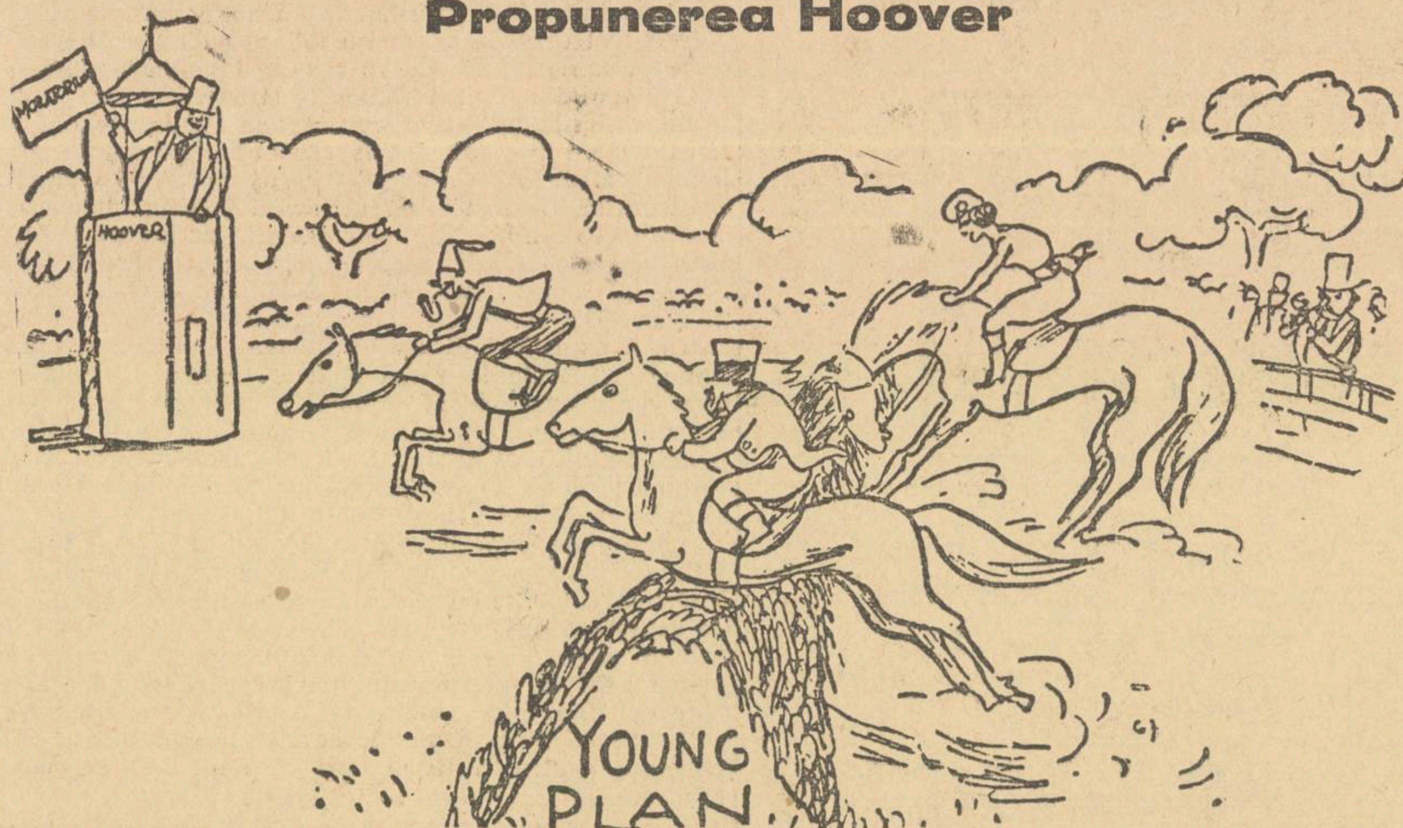
PETRE I. GHIAŢĂ şi ION ROTARU

160 pagini — 60 lei

Editura „Adeverul" S. A. Bucureşti

O pagină de umor universal

Propunerea Hoover

Calul lui John Bull (Anglia) sare foarte ușor obstacolul planului Young; calul Marianei (Franța) se poticnește.

HENRI DUVERNOIS

Leul

De câțiva ani, d. Francis Eubemond, poreclit odinioară Răsfățatul femeilor, nu mai trăia pentru el, ci se mulțumea să privească trăind alături de el pe tânăra lui prietenă Antoaneta, văduva d-lui Jorèbe. Soție ireproșabilă, d-na Jorèbe, la moartea soțului ei scoase multe suspine, din care câteva de ușurare.

Foarte drăguță și foarte elegantă ea părea că se mulțumește cu prietenia sentimentală pe care i-o arăta fostul cuceritor. Prefera această glorie în declin vanității neiscusite a tinerilor. D. Eubemond era maestru într'o artă în care Antoaneta nici nu debutase încă. D. Eubemond nu voia să spere că are să debuteze vreodată Antoaneta în această artă. Era încântat că d-na Jorèbe făcea o mulțime de victime. Nu-și mai exercita decât asupra ei înverșunarea și patima de care dăduse atâtea strălucite dovezi în tinerețea lui.

Când arăta oarecare simpatie vre-unui dansator, el o descuraja cu abilitate:

— Păcat numai că are picioare mari, sau e cam prost, sau vorbește urît, sau are mânile umede...

Antoaneta se lăsa convinsă întotdeauna.

Totuș odată catastrofa s'a întâmplat. A venit în persoana lui Lucien Comourlot, fiu al d-lui Raymond Comourlot (grâne, nutreț și îngrășăminte agricole).

D-na Jorèbe își petrecuse vara într'o vilă dintr'o localitate balneară, pe malul mării. D. Eubemond închiria o cameră într'un hotel vecin. Dimineața se întâlneau și făceau o plimbare călări. In timpul unei plimbări de acestea apăru în fața lor Lucien Comourlot, cu capul gol, cu pantaloni de cow-boy și cămașă de mătasă albă, cu gulerul desfăcut. Călărea pe un pur-sânge. După ce salută pe Antoaneta, pe care o întâlnise la vre-o două baluri iarna trecută, Lucian propuse o cursă în galop, ca să-și liniștească calul, pe care muștele îl făceau să se cabreze. Calul d-nei Jorèbe porni și el după calul lui Lucian. D. Eubemond încercă și el să-i urmeze, gâfâind, dar, obosit, nu mai insistă și se opri până când se întoarse Antoanete, beată de aer și mișcare, cu nările palpitânde, veselă și cu părul sburlit.

— Ce nebun, strigă ea. Dar pare foarte simpatic, nu-i așa, Francis?

Francis râse sarcastic:

— Asta, nebun? Un nebun prudent, în orice caz. Nu mai putea de spaimă când i-a luat vânt calul. Și, afară de asta, îi miroase gura.

— Ce idee? Are niște dinți admirabili. Dealtfel nici nu te-ai apropiat de el. Nu, Francis, de data asta nu se mai prinde...

D. Eubemond nu se lăsă convins.

—După mutra pe care o are trebue să-i miroasă gura. Și e un fricos.

D-na Jorèbe părea supărată. Făcu, distrată, o partidă de domino cu d. Eubemond, declară că țăcănitul jetoanelor îi făcea somn și se retrase mai devreme ca deobicei. Când ieși, d. Eubemond îl întâlni pe Lucian. Il luă de braț cu o simpatie prefăcută.

— Ce-ai spune dacă am face un tur pe plajă? Cred că te distrezi bine pe aici. Tânăr și voinic cum ești trebue să întorci capul multor femei...

Lucian nu era un adversar destul de abil în astfel de conversații. Avea un suflet prea simplu. Nu trecură nici zece minute și începu să facă confidențe.

— Sunt sigur că o iubesc pe d-na Jorèbe și pentrucă îmi spui că ești pentru ea un protector și nimic mai mult nu văd de ce ți-aș ascunde că sper să mă iubească și ea. Nu mă înșel; când o femeie se silește să nu se uite la mine înseamnă că i-e frică să nu cadă... D-na Jorèbe se silește să nu mă privească; în schimb mă ascultă, nu pierde o vorbă din ce-i spun, și câteodată e mișcată: văd asta după felul cum clipește... Insfârșit a și început să nu-mi mai spună „domnule".... Mi-a spus numai „la revedere". Vezi nuanța? Nu mi-a spus „la revedere, d-le Comourlot" ci „la revedere" ca și cum ar fi subînțeles „Lucian". Sunt așa de bucuros încât simt nevoia să împărtășesc acest lucru unui om cu experiență. Dă-mi un sfat. Ce trebue să fac?

D. Eubemond se gândi:

— E un idiot. Nu-mi mai rămâne decât să probez. Am să probez.

Și, pe loc, într'o fulgerare de geniu își stabili un plan. Spuse:

— Du-te la ea mâne, la cinci. Are să fie încântată că te vede.

— In ce fel de haine?

— De oraș, cu mănuși.

— Avem să fim singuri?

D. Eubemond îl privi pe Lucian în față, lung, ca pentru a se convinge că era vrednic să primească un secret și răspunse:

— Singuri... cu leul.

— Care leu?

— Un leu în carne și oase, un animal superb pe care îl cheamă Filip. Un văr al Antoanetei i l-a expediat din Abisinia. Ar fi furioasă dacă ar ști că ți-am spus asta. Ii face plăcere să-și surprindă vizitatorii... O plăcere copilărească....

— Leul e în cușcă, bine înțeles?

— De loc. E liber.

— E rău?

— Până acum n-a cauzat niciun accident.

— Foarte bine... Dar nu poți ști niciodată. In orice caz am să-mi iau un baston. Iți mulțumesc că mi-ai spus.

D. Eubemond se gândi:

— In felul ăsta are să fie turburat și are să pară mai prost decât este deobicei.

A doua zi junele Comourlot își cumpără un baston gros, cu fier în vârf și sună, foarte emoționat, la poarta vilei Jorèbe. Un servitor strigă de departe:

—Poarta e deschisă. Puteți intra.

Dar Lucian făcu pe surdul. Nu ținea de loc să se întâlnească nas în nas cu leul, la cotitura vre-unei alei. Așteptă să vină servitorul, care îl introduse într'un salon. Rămas singur se grăbi să închidă toate ușile. Trase cu urechea. N'auzi nici-un răget. I se păru doar că aude un gâfâit în odaia de alături.

— Am să caut să fiu cât mai calm, își spuse el. Antoaneta vrea să-mi pună curajul la probă. Când are să apară leul, am să surâd, ca și cum aș găsi că e foarte natural și am să mă grăbesc să vorbesc de altceva ca să-l expedieze mai repede din odaie... Dealtfel Antoaneta are să fie și ea aici... Se pare că la curtea Negusului Abisiniei leii se plimbă în libertate... Leul se spune că nu atacă niciodată cel dintâi...

Dealtfel ăsta trebue să fie bine hrănit...

D-na Jorèbe intră. Se gândi văzându-l pe Lucian:

— Ce palid e... bietul băiat...

Apoi, cu glas tare, și zâmbind:

— Lasă-ți bastonul...

— Cum?... Nu, îl păstrez... Am obiceiul să nu-mi las niciodată bastonul din mână...

— Dar de ce stai după pian?

— Mirosul palisandrului îmi aduce aminte de pădurile Guyanei. Am călătorit mult. Cunosc bine toate animalele sălbatice...

Și, în gând își făcu următorul calcul:

— La prima mișcare a leului mă urc pe pian și de acolo mă agăț de candelabru. Nu țin să mor prostește pentru o femeie excentrică... care îmi pare astăzi mult mai puțin drăguță decât ieri...

Conversația mergea greu. D-na Jorèbe spuse deodată !

— A! nu cunoști pe Flip. Trebue să ți-l arăt...

„Acuma e acuma", se gândi Comourlot.

Și eroismul cu care se înarmase îl părăsi subit. Strigă:

— Nu... Nu, prefer să nu-l văd... Mai bine să fiu sincer... Dealtfel e târziu; m'așteaptă acasă. Mă duc... Fii te rog bună și mă duce până la ușă...

Ceva mai târziu când veni d. Eubemond, d-na Jorèbe îi spuse:

— A! bine că ai venit. Am primit adineauri vizita domnului aceluia Comourlot. Ai avut dreptate. Nu vreau să-l mai văd. Inchipuește-ți... nici n'ai să crezi: i-a fost frică de câni.

Trad. de AL. A. P.

MARELE SUCCES AL ZILEI

îl formează astăzi noile volume apărute în editura „Cugetarea"

PITIGRILLI: Centura de castitate
ANITA LOOS: Bărbații preferă blondele
MAURICE DEKOBRA: Sfinxul a vorbit
DAMIAN STĂNOIU: Fete și văduve

MAURICE DEKOBRA

Hipnotism

D-na Kadram bey e o delicioasă egipteană care, începând din April, vine la Paris să mai uite de vânturile fierbinți ale deșerturilor libiene. Intr'una din zilele trecute luam ceaiul împreună cu ea. La un moment dat îmi spuse, aprinzându-și o țigară lungă de 35 de centimetri:

— Vino mâne seară la mine. Dau o mică serată spiritistă în cinstea doctorului Maslo... N'ai auzit de doctorul Maslo?... Cum se poate?

— Mărturisesc că nu...

— E Letton... dacă nu mă înșel e diplomat al Universității din Riga... în orice caz e un maistru al magnetismului și al sugestiei, însfârșit în tot ce privește științele metafizice... Am să invit câteva prietene, mari amatoare de chestii astrale. Are să fie foarte amuzant. Am să-ți mai spun confidențial că sunt foarte amorezată de doctorul Maslo și că am intenția ca în curând să... mă înțelegi.

Mărturisesc că propunerea d-nei Kadram bey îmi plăcea foarte mult. Fără a fi un fanatic al ocultismului, chestiile privitoare la hipnotism mă interesează, precum și toate miracolele care aduc puțin neprevăzut în viața noastră atât de banală. Imi place să văd o cucoană respectabilă, convinsă că mănâncă o piersică în timp ce magnetizorul îi dă un morcov; sau să asist la ascensiunea unei blondine simpatice urcând spre plafon fără nici-o frânghie ascunsă care s-o tragă.

A doua zi pe la nouă seara am sunat la ușa d-nei Kadram bey. Numai lume aleasă. Șase cucoane nostime și doctorul Maslo. Numai eu stricam frumusețea colecției. Fui prezentat rând pe rând contesei de Visemarbelle, d-nei Safron, domnișoarei Nadia Rumșițka, unei fascinante rusoaice emigrate Lady Whynott, doamnei Marta Pinguin și însfârșit doctorului Maslo. Inchipuiți-vă un matelot de pe Baltica în redingotă neagră. Un chip parcă sculptat în lemn de brad, cu niște ochi inchizitori și mâni de prestidigitator, niște mâni mlădioase, surprinzătoare prin mobilitatea lor.

Mă așezai între contesa de Visenarbelle și doamna Safran. Aceasta din urmă mă observă din dosul unui face-à-main împodobit cu briliante și spuse:

— Am impresia că te-am mai văzut la curse.

— Nu mă duc niciodată la curse, doamnă.

— A! ce curios!...

Și aplecându-se spre contesă, d-na Safran adăugă:

— Ai auzit, Rolanda? Domnul nu se duce niciodată la curse și totuș am impresia că l-am văzut deja... Ciudat caz de premonițiune, nu?

In vremea asta doctorul Maslo stătea de vorbă cu patru cuconițe. Le făcea o demonstrație despre zonele hipnogene ale trupului omenesc. După părerea lui, Lady Whynott era vulnerabilă între omoplați, pe când doamna Pinguin era numai pe furca pieptului, puțin deasupra diafragmei.

— Nu cumva are de gând să-ți desbrace invitatele, gurui contesa de Visemarbelle.

—O nu, protestă doamna Kadram bey... Sunt sigură de Maslo ca de mine însumi. E un savant... un apostol... aveți să vedeți... Dacă e în formă, are să realizeze lucruri extraordinare...

Vocea doctorului Maslo domina deja conversațiile:

— Astă seară, doamnelor, voiu încerca, cu concursul Ladiei Whynott, care a binevoit să ne servească de medium, o experiență de metagnomie... Voiu ruga pe doamna Kadram bey să-mi împrumute inelul pe care-l are la degetul inelar stâng. Voiu adormi-o pe Lady Whynott. Voiu ascunde de față cu doi martori inelul doamnei Kadram bey și Lady Whynott îl va găsi imediat.

Atenția auditorului era deja captivată. Doctorul Maslo puse pe Lady Whynott să șează pe un scaun, în mijlocul salonului. Lărgi puțin stofa de crêpe de chine care limita decolteul Englezoaicei, ca să-i desgolească omoplații. Apoi lipindu-și mâna dreaptă la înălțimea vertebrelor dorsale în timp ce-și puse mâna stângă pe fruntea Ladiei Whynott, își concentră fluidul. După cinci minute d-na Safran îmi șopti:

— Am impresia că Englezoaica e refractară.

— Poate îi e frică de Letton.

Contesa de Visemarbelle spuse:

— Nu-i bine să lucrezi cu Englezoaice... Am cunoscut una care a hipnotizat pe hipnotizor...

— Sst...

Avertizarea gazdei noastre era inutilă pentrucă Lady Whynott intră în somnul hipnotic. Doctorul Maslo rugă pe doamna Pinguin și pe domnișoara Rumșițka să iasă din salon împreună cu el, ca să ascundă inelul doamnei Kadram bey. Inelul avea o perlă foarte mare și frumoasă, montată pe platină. Doctorul Maslo se întoarse imediat, urmat de cele două martore. Spuse:

— Doamnelor, am ascuns inelul. Voiu ordona Ladiei Whynott să se ducă să-l caute.

Lettonul se înțepeni nemișcat la cinci metri de medium și gândi cu putere. După câtva timp Englezoaica se ridică. O urmarăm la oarecare distanță, ținându-ne răsuflarea. Ea traversă atelierul cu pași siguri, se opri în hall, în fața cuierului, puse mâna fără șovăire în buzunarul pardesiului doctorului, scoase inelul și îl dădu gazdei noastre. Eram uluiți. Doamna Kadram bey, cu inelul pe deget, ne luă de martori pe toți!

— Nu-i admirabil? V-am spus eu că Maslo e un traumatist eminent. Și nu-i nici o înșelătorie pentrucă nu o cunoaște pe Lady Whynott și nu a avut cum să se înțeleagă cu ea.

Timp de un sfert de ceas comentarăm acest frumos caz de telekinesie. Când spun noi vorbesc de cucoane, pentrucă eu observasem ceva care îmi dădea de gândit. Ca să mă conving mă ridicai și declarai deodată:

— Am motive să cred că și eu sunt un medium excelent. Așa că aș fi dispus să mă pretez la toate experiențele pe care le-ați vrea.

— Bun. Perfect... Doctore, hipnotizează-l și pe dumnealui. Trebue să fie un medium bun.

Lettonul nu părea prea entusiasmat de acest lucru. Mă privea, bănuitor. Totuș, la insistențele doamnei Kadram Bey, mă așeză pe un scaun în mijlocul odăii și căută zona mea hipnogenă.

Eram hotărît să mă prefac că adorm. Dar ca să par și mai natural simulai la început oarecare rezistență. Doctorul mă strânse de degetele mari dela mâni. Imi puse mânile pe frunte. Mă obligă să mă uit fix și fără să clipesc la un obiect strălucitor, o linguriță. Mă frecă ușor pe ceafă. Insfârșit somnul hipnotic mă cuprinse. Inchisei ochii. Il auzii anunțând triumfător:

— Gata... A adormit.

Glasul contesei de Visemarbele se auzi:

— Ce ai să-l pui să facă, doctore?

Șoptiră toți câteva minute. Pricepui că aveau să-mi ceară să citesc o frază scrisă într'un plic închis. Intr'adevăr doctorul îmi strecură în mână o hârtie.

Atunci, în fața tuturora, mă ridicai ca un automat; rupsei hârtia, mă apropiai de doctor și, înainte ca el să fi avut timp să-și dea seama, îi băgai mânile în buzunarele jiletcii. Scosei din buzunarul stâng un inel exact la fel cu inelul pe care-l purta doamna Kadram bey. Mă întorsei spre gazda noastră. Ii scosei inelul, pusei la loc inelul pe care-l luasem din buzunarul doctorului și, deschizând ochii, declarai martorilor uluiți ai acestei mici scene:

— Doamnelor, grație fluidului doctorului Maslo, am realizat un miracol de care se va vorbi multă vreme în analele Institutului metapsihic... Am schimbat în perlă veritabilă perla falsă pe care doctorul o dăduse adineauri doamnei Kadram bey.

Emoția era la culme. Cele șase cucoane erau foarte agitate. Profitând de desordine Lettonul dispăru. Explicai calm frumoasei Egiptene cum descoperisem boscăria prea iscusitului spiritist. Pusese să facă o copie exactă a inelului în speranța că ședința de astăseară are să-i aducă cel puțin un milion. Imitația era desăvârșită, după cum se putea vedea punând alături cele două inele.

— Dar cum a avut timp să execute copia, întrebă Lady Whynott.

— E foarte simplu, mărturisi doamna Kadram bei. Luna trecută, la sfârșitul unei ședințe, mi-a cerut inelul, ca să-l vrăjească. Dealtfel, după o săptămână mi l-a dat înapoi.

Și, în timp ce doamna Kadram bey suspina desamăgită, îi spusei:

— Pe viitor, scumpă doamnă, când aveți să mai faceți spiritism cu doctori exotici, puneți-vă un inel cu pietre fără valoare.

Trad. de AL. A. P.

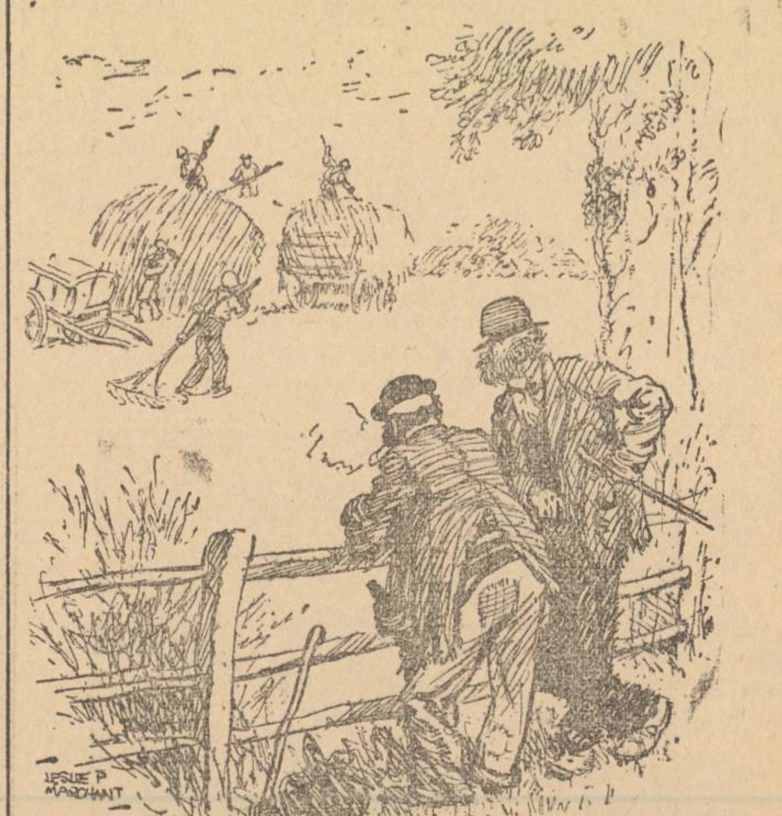
Fericirile civilizației

In Oceanul Atlantic, la vest de Hibride, există o grupă de insule mărunte, pustii, stâncoase și bătute de toate furtunile. Pe cea mai mare dintre ele, St. Kilda, debarcarea nu e posibilă decât într'un singur punct; totuși, timp de câteva secole această insulă a fost locuită de un neam de oameni voinici și curagioși, obișnuiți să înfrunte asprimea climei și a solului. Locuitorii insulei, care-și ziceau *Hirta*, nu mâncau pește, pentrucă îl considerau încă din vremurile păgâne drept sfânt, ci se hrăneau cu păsări marine și cu o rasă specială de oi, pe care nu le tundeau cu foarfeca, ci le zmulgeau lâna cum li se zmulg gâștelor penele.

Cu lumea civilizată comunicau într'un chip destul de original. Se punea o scrisoare — și un penny de aramă drept porto — într'o bucată de lemn scobit pe care valurile o duceau la țărmul Continentului. Răspunsul nu putea însă veni pe aceiași cale, pentru că *golf-streamul* merge într'o singură direcție. Scoția a organizat atunci un serviciu de vapoare și cu timpul a început să trimită la Kilda provizii, apoi le-a făcut școală, poștă, etc. Imediat au început nemulțumirile; populația a degenerat, sărăcind în așa hal încât nu putea plăti nici alimentele venite din Scoția. Pentru a se înlătura deficitul cauzat astfel în bugetul scoțian, populația a fost evacuată acum câteva luni și mutată în Hibride și în Scoția. Insula Kilda a rămas pustie.

Evacuarea aceasta este foarte frumos descrisă în volumul de curând apărut „A last Voyage to St. Kilda" (O ultimă călătorie la St. Kilda) al cunoscutului scriitor scoțian Alasbair Alpin Mac-Gregor.

Intre vagabonzi

PRIMUL VAGABOND (privind cum se clădește un stog de fân). — Ei! eu, nenișorule, cum or isprăvi ăștia să ne facă patul, îți spun noapte-bună!

CRONICA FILATELICA

Inaugurând rubrica de faţă, socotim că vom aduce o modestă contribuţie progresului filateliei.

Vom da toată atenţiunea comunicărilor primite.

Scrisorile, adresate „Cronicei filatelice" *la* Adevĕrul Literar, *vor găsi răspunsul la „Poşta cronicei filatelice"*.

NOUTĂŢI

Odată cu apariţia mereu crescândă a diferitelor serii de mărci comemorative, de binefacere, jubilare, etc., semnalăm şi abuzul ce se face cu punerea lor în vânzare. Pe lângă emisiuni necesare şi altele întrucâtva justificate, se mai emit serii de timbre, numai spre a fi cerute de colecţionari, fără vreo folosinţă de francare.

Trase în cantităţi mici, greutatea procurării, contribue la o urcare fantastică, şi pune pe colecţionarul pasionat — la încercări destul de neplăcute. Vom reveni însă pe larg în cronicele următoare.

Semnalăm apariţia următoarelor timbre în:

AUSTRIA

Asociaţia „Rotary", fondată de avocatul Paul Harris în Chicago, acum 25 de ani, a ţinut luna trecută un congres la Viena, ceiace a determinat lansarea unei serii de 6 valori, de binefacere *surchargeate;* sunt în curs până la 30 Sept. a. c.; 10 (+10) gr. olive- albastru, 20 (+20) gr. gris-roşu, 30 (+30) gr. violet-auriu, 40 (+40) gr. albastru-auriu, 50 (+50) gr. violet-roşu, 1 1 (+1) Sepia-negru.

IRLANDA

La 12 Iunie a apărut timbrul altăurat de (2 p. albastru), pentru comemorarea celui de al doieal centenar dela înfiinţarea „Societăţii Regale din *Dublin*.

NORVEGIA

După modelul Danemarcei, care a emis în 1929 un timbru de binefacere destinat pentru crearea unui fond pentru combaterea cancerului, căpătăm azi un timbru de binefacere norvegian: 20, ö +10,ö, roşu. Produsul realizat se va afecta, creerii unui spital specializat în lupta contra cancerului. (Det Norske Radiumhospital).

ROMÂNIA

Admirabila noastră serie de mărci „Carol II" s'a completat cu 3 valori mari, conf. specificaţiei de mai jos, — executate la Londra în două culori, gravate; 30 Lei sepia; 50 Lei carmin; 100 Lei verde toate trei valori au medalionul albastru.

Afară de seria normală dantelată, a apărut şi una nedantelată, tiraj foarte redus, — inaccesibile colecţionarilor, nefiind puse în circulaţie.

Ultima serie apărută la noi, „seria cercetaşilor", se compune din 5 valori cu suprataxe şi anume:

1+1 leu carmin format b), 2+2 lei verde (format a), 3+3 lei outremer, 4+4 lei olive (format a), 6+6 lei brun roşiatic (format b), executate în „Iaille-douce", emise cu ocaziunea Expoziţiei cercetaşilor.

RUSIA

O avalanşă de timbre care apar aproape săptămânal obligă pe colecţionari să-şi îmbogăţească colecţia cu serii destul de costisitoare. Nu este nici-o lună de când Sovietele au emis o serie de 5 timbre de aviaţie, aşa zisa serie a „Dirijabilelor", şi iată că ne îmbogăţim cu o nouă serie de timbre de aviaţie de 4 valori, cu ocazia zborului Zeppelinului dela Leningrad la Polul Nord şi anume: 30 kop., 35 kop., 1 Rub. şi 2 Rub.

Desenul reprezintă spărgătorul de gheaţă „Maliguine", escortat de Zeppelin.

UNGARIA

10 10

S'au emis 3 valori noi „taxe de plată" prin aplicarea *surchargei* alăturate.

4 fi. pe 5 fi. roşu, 10 fi. pe 16 fi. roşu, 20 fi. pe 32 fi. roşu.

ŞTIRI

„Meidet die Raubneuheiten!" („Evitaţi noutăţile de speculă"); sub acest titlu revistele filatelice germane, propagă boicotul timbrelor emise pentru specula colecţionarilor.

WIPA 1933 (Internationale Postwertzeichen-Austellung Wien 1933).

Pentru 1933 se pregăteşte o expoziţie internaţională filatelică, organizată sub auspiciile Asociaţiei Filatelice federate Austriace.

ALDO

„Aş vrea să ştiu"

UN CITITOR. — Loco.

Ce este psichografologia?

Psichografologia este arta de a recunoaşte caracterul unei persoane, după examenul scrisului ei.

Nu e vorba aci de scrisul, sub raportul stilului, care, evident, poate revela documente psichologice din cele mai interesante („Le style c'est l'homme" a spus Buffon), ci de analiza lui *pur grafică*, indiferent de conţinutul textului.

Cercetările îndelungate ale specialiştilor au dovedit că între caracterele grafice ale unui manuscris şi trăsăturile profunde sufleteşti ale autorului său, există o strânsă dependenţă şi că oricare ar fi aparenta variaţie în scrisul unei persoane de la o zi la alta, se poate deduce în toate cazurile, un fond permanent şi caracteristic.

Astfel, un manuscris trădează nu numai o bună sau rea dispoziţie accidentală, o stare de calm sau de agitaţie a momentului, ci însuşi fondul sufletesc intim, evoluabil doar cu timpul.

Cercetătorul contemporan francez Crépieux Jamin a imprimat grafologiei caracterul ei ştiinţific, sistematizând într'un ansamblu de regule precise vastul material de observaţiuni empirice culese.

Spre deosebire de *expertiza grafologică* utilizată mai ales în justiţie, pentru descoperirea unor falsificări în scris, *psichografologia* tinde să reconstitue întregul portret sufletesc al unei persoane, cu toate inclinaţiunile lui subconştiente şi devine astfel un preţios mijloc pentru cunoaşterea de sine şi a semenilor, lucru extrem de important în relaţiunile sociale şi în îndrumarea spre o carieră *(psichotechnică)*.

Din această cauză în occident, psichografologia este folosită pe o scară foarte întinsă. La noi din nefericire, majoritatea publicului, ignorând adevărata valoare a acestui instrument de cunoaştere psichică, confundă adesea grafologia cu aşa zisele „ştiinţe oculte". (horoscoape, preziceri etc.), care n'au la bază nici un substrat ştiinţific.

Primul institut serios de psichografologie din România, institut pus la dispoziţia publicului, pentru analize complecte, este „Cabinetul psichografologic" al revistei „Realitatea Ilustrată", de curând înfiinţat în Bucureşti, str. Const. Mille 7-9-11.

EF. C. CONIA. — Buzău.

De ce duce guvernul sovietelor ruseşti o campanie atât de crâncenă împotriva religiei?

Pentrucă, după opinia cercurilor conducătoare ale Rusiei sovietice, religia a fost şi este încă un instrument de obscurantism şi de reacţiune, care se împotriveşte tendinţelor inovatoare ale revoluţiei comuniste.

Deşi Tolstoi şi alţii vedeau în spiritul evanghelic al creştinismului primitiv un teren propice umanitarismului, fraternităţii şi comunismului, actualii guvernanţi ruşi susţin că religia atât ca doctrină cât şi ca practice şi indiferent de confesiune, trebue stârpită cu orice preţ, fiind un element în slujba tradiţionalismului obscurantist. Astfel Lenin s'a exprimat că „religia este un opium pentru popor".

Din această cauză, bisericele, mănăstirile, sinagogele şi moscheele au fost prigonite în Rusia, averile lor au fost confiscate, preoţii alungaţi, iar toate localurile de rugăciune, transformate în muzee antireligioase.

Fiecare oraş mai important din U. R. S. S. posedă acum un asemenea „muzeu". In lipsa unui edificiu adecvat al vechiului cult, se utilizează pentru acest scop, chiar o clădire laică, cum e cazul în Leningrad.

Pe faţada acestor „muzee" există felurite inscripţiuni de propagandă religioasă:

„Desvoltarea ateismului contribue la edificarea socialismului" sau: „Preoţii sunt cei mai sângeroşi vrăjmaşi ai lucrătorilor". In interior se găseşte un vast etalaj asupra „ororilor" superstiţiilor diferitelor religiuni şi o serie de documente de „propagandă în favoarea darvinismului", menite să „demaşte" grosolanele erori ştiinţifice ale textelor biblice. Urmează caricaturi, ridiculizând scene din Talmud şi din Evanghelie şi nenumărate inscripţii, pamflete şi broşuri, în acelaş spirit.

„Muzeele religioase" reprezintă desigur unul din cele mai caracteristice aspecte ale campaniei antireligioase din Rusia, campanie manifestată de-altfel, pe toate căile posibile.

FEDRA
de J. RACINE
a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"
No. 135 Preţul lei 12

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 384

de dr. E. Zepler

(„*Morgenzeitung*" 1931)

Negru:

Rc1, Na7 (2).

Alb:

Ré2, Tb3 şi g3, Cé1, Pc2 şi é3 (6).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 385

de W. Massmann

(„*Muenchner Zeitung*" 1931)

Negru:

Rh7, Cg7 şi h4, Nh8, Pf3, h5 şi h6 (7).

Alb:

Rf2, Df7, Tg1, Ch2 şi h3, Pf5 (6).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PARTIDA No. 176

Jucată în 1930 la Te.-Awiw (Palestina) într'un concurs dintre oraşele Ierusalim şi Tel-Awiw.

Alb: M. Marmorsch **Negru: Gordon**

Gambitul regelui

1. é2—é4, é7—é5; 2. f2—f4, d7—d6; 3. Cg1—f3, Cb8—c6; 4. c2—c3, Cg8—f6; 5. d2—d4!, é5×f4; la C×é4, alb ar fi răspuns prin é5 urmat de Da4+. 6. Nc1×f4, Nf8—é7; 7. Nf1—d3, Cf6—h5; 8. Nf4-é3, 0—0; 9. 0—0, Ch5—f6; 10. h2—h3, Cf6-é8; 11. Cb1—d2, g7—g6?; 12. Né3—h6, Cé8—g7; 13. Dd1—é2. f7—f5; 14. Ta1—é1, Né7—f6; é4×f5, Tf8—é8;

Situaţia partidei după a 15-a mutare a negrului

Negru: Gordon.

Alb: Marmarosch.

16. Nd3—c4+! d6—d5; 17. Nc4×d5!!, Dd8×d5; 18. Dé2×é8+!, Cg7×é8; 19. Té1×é8+, Rg8—f7; 20. Té8—f8+, Rf7—é7, 21. Tf1—é1+, Nc8—é6; 22. Té1×é6+, Dd5×é6; 23. f5×é6, Ta8—f8; 24. Nh8×f8+, Ré7×f8; 25. Cd5—é4, Rf8—é7; 26. d4—d5, Cc6—é5; 27. Cé4×f6, Cé5×f3+; 28. f2×f3, Ré7×f6; 29. Rg1—f2 şi câştigă.

Ing. L. LOEWENTON

P. I. NEGREANU

D-voastră veţi câştiga automobilul

oferit ca premiu cititorilor revistei „Realitatea Ilustrată".

Primele 4 bonuri de participare au apărut în No. 233 al revistei „Realitatea Ilustrată" care vă oferă şi excelentul supliment „Reportaj" — revista faptelor senzaţionale, 32 pagini mari 10 lei.

o admirabilă carte asupra călătoriei cu balonul în stratosferă a

prof. PICCARD

Zeci de ilustraţiuni în text, copertă dublă în culori. Preţul 20 lei.

Se vinde la librării şi chioşcuri.

Ştiaţi că în stratosferă e o temperatură de

80 grade?...

Vă puteţi răcori pe aceste călduri caniculare citind

„In drum spre cer"

Curiozităţi

Telepatia la distanţă

De curând s'a făcut între Paris şi New-York o foarte reuşită experienţă, care dovedeşte posibilitatea transmiterii gândurilor la distanţe mari. Experienţa a fost organizată în aşa fel, că excludea dinainte orice putinţă de fals. Cu 10 minute înaintea momentului convenit, inginerul Delage — însărcinat cu controlul experienţei — s'a prezentat la locuinţa cunoscutului telepat Riot din Paris căruia i-a predat în plic închis textul: *„Le soleil est levé, disparaissez étoiles"*. ce urma să fie transmis la New-York prin telepatie. Timp de 15 minute, Riot se concentră cu putere şi căutând să-şi înfăţişeze plastic ideia exprimată de text. Exact în aceiaşi clipă, telepatul Hubble din New-York se concentra să-i recepţioneze gândurile şi, în aceiaşi seară, îi expedie inginerului Delage următoarea cablogramă: „Soarele întunecă stelele", ceiace exprimă cu alte vorbe exact ideia transmisă. Riot şi Hubble vor repeta în curând experienţa, cu modificarea că Riot va primi textul în plic închis, îl va descifra prin clarviziune şi apoi îl va transmite prin telepatie colegului său; va face deci o performanţă dublă.

Astfel de experienţe de telepatie s'au mai făcut; ultima a fost aceia dintre Viena şi Atena, când s'au transmis figuri geometrice, cifre şi litere. Experienţa de acum este un pas înainte în acest domeniu, nu atât prin mărirea distanţei, care nu prea joacă rol aici, cât prin faptul că s'a transmis o frază cuprinzând o idee bine definită. Nici experienţa aceasta nu ne dă explicaţia ştiinţifică a telepatiei, ea este însă destul de importantă pentru că a depăşit cu mult limitele posibilului.

Legătură telefonică cu... lumea cealaltă

Polonezul Jean Saborsky, stabilit de mulţi ani la Londra, a trecut zilele acestea prin nişte întâmplări extrem de ciudate. Plecând în călătorie de afaceri la Berlin, a tras mai întâi la hotelul lui obişnuit, dar amicii cu care avea afaceri l-au convins să se mute la hotelul lor. Ştiind că se întoarce în câteva zile la Londra, n'a mai comunicat acasă schimbarea domiciliului. Plecarea era hotărâtă pentru o zi de Duminică. Sâmbătă seara pe la 11½, telefonul din odaia lui Saborsky sună în clipa când acesta se pregătea de culcare. Un glas lămurit, pe care polonezul îl recunoscu imediat drept al soţiei sale, îi spuse: „Vino, te rog, repede, copiii plâng", apoi tăcu. Ştiind că familia nu-i cunoaşte noua adresă, Saborsky se crezu victima unei halucinaţii, mai ales că portarul îl asigura că nu-l chemase nimeni dela Londra. Duminică dimineaţa, Saborsky plecă acasă; ajuns la Londra, află cu groază că Sâmbătă seara la ora 10 soţia lui murise într'un sanatoriu. Se îmbolnăvise Vineri subit şi medicii o operaseră grabnic fără a mai aştepta întoarcerea soţului. In clipa morţii, se aflau în jurul patului ei toţi trei copiii, sora de caritate şi o servitoare a familiei. Ultima dorinţă exprimată de muribundă fusese ca soţul ei să fie chemat acasă prin telefon. Hotelul la care trăgea de obicei Saborsky îi răspunsese însă surorii de caritate că clientul plecase fără a-şi lăsa adresa. In clipa apelului telefonic, considerat de Saborsky ca o halucinaţie, soţia lui murise de un ceas şi jumătate.

Astfel de misive primite dela morţi au mai fost înregistrate în cursul timpului! In special Flammarion, în cartea lui „La Mort", înregistrează numeroase cazuri similare, dar cel povestit de noi le întrece pe toate. Savantul german Illig vede explicaţia fenomenului în voinţa extrem de încordată a muribundului, care în clipa morţii doreşte cu intensitate atât de mare împlinirea unei ultime dorinţe, încât se produce un fel de autohipnoză; voinţa, liberată de învelişul pământesc al omului, aduce în mod automat la îndeplinire această ultimă dorinţă sub influenţa hipnozei.

Maimuţă-om sau om-maimuţă?

Institutul de psihologie experimentală din Chicago face o experienţă cu adevărat americănească, urmărind... crearea unei rase de semi-oameni. Doi pui de maimuţă de sex deosebit vor fi crescuţi exact ca sugacii, cu scutice, biberon la oră exactă, plimbare cu căruciorul, etc.; vor fi deprinşi cu curăţenia şi higiena, li se va inculca morala unui „anumit" vas şi cu timpul vor învăţa sensul cuvintelor şi mânuirea jucăriilor şi uneltelor. La rândul lor, puii acestor maimuţe vor fi educaţi la fel, urmându-se astfel timp de câteva generaţii; se va crea deci o specie nouă, maimuţă-om, spre deosebire de omul-maimuţă.

Nu e vorba de un simplu capriciu al unui creer fără griji, ci de urmarea firească a cercetărilor de până acum ale şcoalei psihologice americane. In lumea psihologilor americani, cuvântul la ordinea zilei este „Behaviorismus". *Behavior* înseamnă purtare, conduită. Nu se cercetează ce simte, gândeşte sau vrea animalul ori omul, ci cum se poartă, cum îi reacţionează simţurile la impresiile exterioare.

După psihologii americani, omul reacţionează din acest punct de vedere ca şi animalul. Sugaciul nu înţelege sensul cuvintelor, dar reacţionează instinctiv la cuvintele drăgăstoase şi mângâerile omului; acelaş lucru îl face de pildă şi câinele, numai că se manifestă deosebit; câinele dă din coadă, pe când copilul râde. Aceste reacţiuni faţă de lumea înconjurătoare sunt determinate, la copil şi la animal, de instinctele naturale. Ceiace ni se pare nouă o manifestare de inteligenţă a sugaciului, este pur şi simplu reacţiunea instinctului la anumite excitaţii exterioare. Acest instinct îl are şi animalul. Creindu-i-se puiului de maimuţă mediul ambiant favorabil, instinctul i se va ascuţi, iar după câteva generaţii se va adăuga şi ereditatea, obţinându-se astfel o seminţie cu însuşiri superioare. Se va stabili acum dacă starea rudimentară a maimuţei e cauzată în adevăr de lipsa condiţiilor prielnice perfecţionării. Rămâne de văzut dacă maimuţele transformate în semi-oameni se vor arăta recunoscătoare pentru acest serviciu; ori poate se vor hotărî într'o zi să facă şi ele un institut pentru transformarea omului în maimuţă.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

ION PAS: Veşnicul învins, roman
(Edit. „Cugetarea")

Romanul d-lui Ion Pas este o serie de notaţii, rapide, sugestive şi vii. Are aparenţa unui jurnal pe care autorul, dintr'o aversiune pentru forma autobiografică, l-a trecut la persoana a treia.

Aversiunea aceasta pentru forma autobiografică îşi are originea într'o pudoare lesne explicabilă, a scriitorului faţă de propriile lui aventuri sufleteşti. Este o pudoare, de altfel, foarte puţin scriitoricească. Este o ezitare omenească, general omenească. Etalarea personalităţii este o atitudine delicată şi primejdioasă.

Totuşi, naraţiunea la persoana întâia a fost pe vremuri un procedeu curent. L'au consacrat romanticii, Chateaubriand în special. Subiectivismul exagerat până la boală, îmbătarea şi intoxicarea cu propriu-ţi suflet, fac parte din însăşi esenţa romantismului. Acestei atitudini, natural, nu-i putea corespunde decât forma naraţiunii la persoana întâia, forma confesiunilor.

Reacţiunea împotriva acestei forme şi a acestui procedeu s'a produs, în Franţa, odată cu şcoala realistă. Flaubert (care era dealtfel şi el un subiectiv, dar având oroare în artă de etalarea eu-lui) a fost acela care a dat semnalul. Dela el ne vin toate teoriile obiectivităţii în artă şi ale disimulării artistului în dosul operei. Şi tot dela el porneşte şi oroarea scriitorilor pentru naraţiunea la persoana întâia.

Cum era de aşteptat s'a abuzat de formulele lui Flaubert. In groaza lor de forma autobiografică scriitorii au ajuns să practice o naraţiune obiectivă stereotipă, aridă şi lipsită de comunicativitate şi căldură. Au ajuns, sub pretext de povestire impersonală, să dea o copie fidelă a realităţii, o copie fotografică. Dar nu acesta este rostul artei.

Iată, însă, că după războ, s'a petrecut o nouă reacţiune. Forma autobiografică a revenit la modă. A fost o avalanşă, pretutindeni, de romane scrise la persoana întâia. In primul rând, aproape toate romanele de războ erau scrise în formă de confesiune. Un val de subiectivism exasperat a cuprins literatura universală.

Romanul d-lui Ion Pas, deşi scris în forma impersonală, este un roman subiectiv. Nu este deloc o copie fotografică a realităţii. Este plin de comunicativitate şi căldură. Şi conţine multe adevăruri.

Este povestea unor experienţe sufleteşti. Eroul este un om cu un suflet bogat şi o simţire delicată. Un om pe care brutalităţile vieţii îl jignesc şi îl fac să sufere. Şi-a pus idealul în dragoste. E veşnic în căutarea „eternului feminin". In fond, un romantic — aşa cum sunt mulţi, chiar astăzi în epoca noastră zisă materialistă şi amatoare de realizări imediate: „Inainte de a avea atributele sexului, femeea înfăţişa pentru Nicu, gingăşia şi poezia, fără de care viaţa ar fi un drum de ţară colbăit şi încins, dezolant, fără început şi fără sfârşit."

Un asemenea om este destinat să se găsească mereu în încurcături sentimentale şi în dileme chinuitoare şi să devină, fără voia lui, erou tragic şi patetic al multor aventuri penibile.

Aşa se întâmplă cu personajul central din „Veşnicul învins". Toate aventurile lui de dragoste sunt numai nişte experienţe dureroase şi când, în sfârşit, se crede lecuit, cauzează nenorociri pe care nu le-ar fi voit.

D. Ion Pas a plasat în jurul eroului d-sale câteva tipuri, bine prinse, de cheflii şi câteva femei. A dovedit, pe lângă pătrundere sufletească şi un dar de observaţie a realităţii, pe alocurea cu mult humor.

„Veşnicul învins" este, astfel, un document sufletesc şi o bună realizare de artă.

AL. A. PH.

ALDOUS HUXLEY: Lumea luminii

Reprezentarea primei piese dramatice a lui Aldous Huxley a fost un eveniment important în domeniu literar şi teatral din Anglia.

Originalitatea de gândire şi de exprimare care distingea operele lui Aldous Huxley, se regăsesc în lucrarea sa, „Le Monde de la lumière". Autorul „Contrapunctului" arată în ce chip se pot asocia preocupările spirituale cu satisfacţia burgheză a micilor pasiuni de toate zilele.

D-na Venham şi soţul ei — care se ocupă de spiritism după o fericită carieră de contabil — doresc să-şi însoare fiul cu vecina lor Evid.

In cursul unei conversaţiuni avută cu tatăl său, apare complect contrastul dintre cei doi bărbaţi.

D. Venham e un spirit burghez, destul de redus. complectat de credinţa nestrămutată în spiritism (pe care-l consideră ca forma cea mai înaltă a creştinismului).

Hugo, fiul lui Venham, indiferent în faţa credinţei tatălui său, face pe Evid să înţeleagă că n'o iubeşte, dar că totuşi ar fi capabil de acest sentiment pe care ea ar putea să-l deştepte în sufletul său. Evid e plină de speranţe şi fericire, fiindcă ea iubeşte de mult pe Hugo.

In aceiaşi seară, Hugo se întâlneşte cu prietenul său Bill Hamblin, care e pe punctul de a întreprinde o expediţie în America Centrală.

Tinerii comentează deosebirea dintre temperamentele lor. Bill dezaprobă monotonia existenţei şi carierei prietenului său, propunându-i să-l urmeze în călătoria proectată.

Hugo mărturiseşte c'a promis să se logodească cu Evid, că n'o iubeşte totuşi şi c'a făcut pasul acesta forţat de împrejurări sociale. Inspăimântat de cele auzite, Bill Hamblin convinge pe Hugo să-l întovărăşească fără să dea explicaţii părinţilor săi.

Actul al II-lea se petrece două luni mai târziu.

Părinţii află că cei doi tineri, după un raid cu avionul, au dispărut, probabil morţi într'un loc necunoscut. Evid e disperată.

Timpul trece fără să aducă nici o veste. D. Wenham, tatăl, pierzând orice speranţă, găseşte un „mediu" care reuşeşte să-l pună în comunicaţie cu fiul său. Evid ia parte la şedinţe. Gândul celui dispărut o apropie din ce în ce mai mult de mediu, terminând prin a deveni amanta acestuia.

Dar într'o seară, în mijlocul unei şedinţe se deschide uşa şi Hugo intră întovărăşit de Bill, care orbise în urma accidentului suferit. Tatăl nu vede în apariţia aceasta decât prăbuşirea credinţelor sale, încât în loc să-şi arate bucuria, reuşeşte să-şi exteriorizeze numai o desperare intensă.

Ceiace credea el că e „lumea luminii' devine deodată pentru dânsul, o lume a întunericului.

Pe de altă parte, Evid n'are curajul să privească în faţă pe Hugo, căruia-i mărturiseşte legătura cu mediul, pe care de altfel îl părăseşte cu desgust.

Desperarea tatălui e cu atât mai mare cu cât editase o carte relativă la experienţele sale spiritiste, şi acum avea credinţa că nu făcuse altceva, decât să înşele lumea. Situaţia aceasta penibilă provocă un schimb de păreri între tată şi fiu asupra spiritismului. Fiul — profesor de filosofie — nu condamnă fenomenele, ci interpretarea care li se dă. Rămas singur cu editorul cărţii tatălui său, care de asemenea se găsea încurcat de ultimele evenimente, Hugo ia singura hotărâre posibilă: se decide să părăsească pentru totdeauna casa părintească, unde lipsa lui făcuse atâţia oameni fericiţi şi unde, reîntors, dăduse la iveală iluziile ridicole ale unora şi viciile nemărturisite ale altora.

Aldous Huxley prezintă aci procesul spiritismului. El a mărturisit unui critic că l-au interesat întotdeauna fenomenele care se produc şi şedinţele de spiritism şi că i se pare foarte posibil ca un mediu dotat cu o mare putere psihică să reuşească în astfel de manifestaţiuni, prin simplă acţiune telepatică.

Totuşi — spune Huxley — nu trebue să crezi prea mult în existenţa unei alte vieţi sau a spiritelor.

ROMAIN ROLLAND: Goethe şi Beethoven

Romain Rolland, autorul „Vieţii lui Beethoven", continuă să evoce figuri interesante dispărute.

In ultima sa lucrare „Goethe şi Beethoven", el prezintă cititorului schiţe asupra raporturilor dintre Goethe, Beethoven şi Bettina von Armin, tânăra intuitivă care a formulat estetica beethoveniană în apoteoze minunate şi care a căutat să apropie cele două genii consacrate.

Interesant e faptul că Goethe, care tot timpul a avut o adevărată pasiune pentru muzică, ale cărui lieduri au inspirat atâtea capod'opere şi care s'a încăpăţânat timp de ani întregi să dea la iveală librete nedemne de opera sa, a ignorat sistematic pe toţi muzicienii epocii sale.

Şi el a fost contimporan cu Haydn, cu Mozart, cu Beethoven, cu Schubert şi a avut ocazia să asiste la debutul lui Berlioz şi al lui Schumann.

Aceştia erau pătrunşi de o admiraţie profundă, chiar de o adevărată veneraţie pentru olimpianul de la Weimar, care le prefera pe Kayser, pe Reichardt sau chiar pe unii pedanţi în felul lui Zelter şi Eberwein.

Romain Rolland dă dovadă de multă indulgenţă faţă de atitudinea lui Goethe.

Goethe, poate cel mai miraculos muzicant al cuvântului, merită cu atât mai mult locul său în istoria muzicii, cu cât el a fost teoreticianul — e drept puţin cam nebulos — dar cu multe sclipiri geniale mergând cu mult înaintea epocii sale.

In zilele noastre, singur Einstein cu teoria planului unitar tinzând către o symbioză imensă şi grandioasă a forţelor cosmice, este un succesor demn lui Goethe, care a proectat o teorie a sunetelor muzicale, căutând în mulţimea fenomenelor ceva primitiv şi central...

NEPTUN: „In drum spre cer"
(Editura „Adeverul", Bucureşti)

Indrăzneaţa călătorie cu balonul spre cer a *prof. Piccard* şi *ing. Kipfer* a stârnit o mare senzaţie în public.

Odiseia acestei ascensiuni, într'un ocean aerian necunoscut, a fost descrisă amănunţit în cartea *„In drum spre cer"*, apărută de curând.

Cuprinde explicaţiuni introductive asupra stratosferei, astronauticei şi scopurilor expediţiei, descrierea complectă a pornirii vertiginoase în văzduh, a itinerariului şi aterisării pe gheţar, declaraţiile prof. Piccard, ing. Kipfer, prof. Bergson şi prof. Hergesell, apoi un capitol interesant asupra razelor cosmice, expunerea proectelor lui Kipfer şi Byrd, etc..

Totul e redat într'o formă populară, textul fiind însoţit de numeroase ilustraţiuni, diagrame şi hărţi explicative.

VIAŢA ROMINEASCĂ
Iunie 1931

Din cuprinsul variat şi substanţial al *Vieţii Romîneşti* pe Iunie (Anul XXIII No. 6), semnalăm schiţa d-lui Gib. I. Mihăescu, *Ora bunului rămas,* o delicioasă intrigă de tineri amorezaţi tratată cu rafinat humor, şi strofele *In aşteptare,* unde maestrul Minulescu ne leagănă în lirismul atât de savant în francheţa, în familiarităţile şi ironiile lui, şi ne oprim câteva clipe la cronica d-lui Paul Zarifopol despre *Noutatea literară,* pentru a ridica oarecare întâmpinări.

In numărul ultim al *Adevĕrului Literar* d. Zarifopol, sub titlul *Exerciţii,* insistă asupra tradiţiei şi inovaţiei în artă, amintind, după un obiceiu foarte fixat al d-sale, problema banalităţii literare.

Desigur, există istovire şi moarte la formele de artă. D. Zarifopol dă câteva exemple bune din epoca de primă fierbere a romantismului şi a simbolismului — dintr'o revistă pariziană de prin anii 1828-1829, din jurnalul lui Alfred de Vigny, din articole de tinereţe ale lui Remy de Gourmont, texte în care se documentează clar, cum, în anume vremi, trebuinţa de noutate în artă ajunge acută, şi biruie. Atunci istovirea unor tradiţii artistice e la sfârşit, şi patentă.

In cronica d-sale din *Viaţa Romînească,* d. Zarifopol revine la problema noutăţii. E o adevărată înverşunare. Hotărît, d. Zarifopol nu vrea să se conformeze principiului eminent latin — *glissez, n'appuyez pas.* In deosebi, noi, latinii bucureşteni, nu iubim insistenţa. D. Zarifopol are ceva din stăruinţa germanică. Pretext pentru această nouă insistenţă este *Oedip* al lui André Gide (în *Commerce,* caetul de toamnă 1930), în care copiii tragicului rege teban *refulează,* — dar nu destul pentru a nu zice la ocazie chiar (d. Zarifopol spune: „cel puţin"): *je m'en fous.*

Pe d. Zarifopol pare să-l încânte reluarea aceasta parodistică a venerabilei legende tebane. Ne permitem să avem, aci, sentimente deosebite.

D. Zarifopol pare a nu lua în seamă renovaţia clasicistă care se inaugurează chiar şi în literatura noastră: traduceri din autorii clasici, schiţe evocative de viaţă şi gândire antică (unele din acestea, datorite con deiului competent şi poetic al unui savant distins, s'au publicat şi în coloanele *Adevĕrului Literar),* poeme palpabile de vitalitatea tradiţiei antice, — dacă n'ar fi decât aci la noi, latinii dela Dunăre. Şi cine ştie dacă această tradiţie, pe care Apusul blazat ar fi în stare s'o îngroape, nu va rămâne pe seama celui mai tânăr dintre moştenitorii spiritului şi gustului mediteranean, — vrem să spunem: pe seama spiritului şi gustului român, şi în deosebi bucureştean?

Iar în principiu, amintim d-lui Zarifopol, mai întâiu, că există trei specii de opere literare: operele de talent, operele de virtuozitate, şi, în sfârşit, capodoperele (cum a stabilit definitiv d. Mihail Dragomirescu în a sa „Ştiinţă a literaturii").

Ignorarea sau neglijarea acestui adevăr din teoria artei dă expunerii d-lui Zarifopol acea nehotărâre care face pe mulţi cititori zeloşi să se întrebe: vorbeşte serios omul acesta, sau râde?

E clar: operele de talent şi cele de virtuozitate au o viaţă relativă; ele pot fi studiate istoriceşte, şi moartea lor poate fi constatată. Cu totul altfel e situaţia capodoperelor. Ele trăesc absolut şi etern. Sunt neanalizabile, neaccesibile şi neabordabile. Funcţionează dar ca modele veşnice. Existenţa celor trei specii de opere literare e poate adevărul cel mai esenţial şi cel mai sigur pe care l-a stabilit *Ştiinţa Literaturii.* Problema inovaţiei şi a banalizării în literatură, care pare a-l preocupa atât de mult pe d. Zarifopol, nu există. Sau, mai precis: ea a fost rezolvată implicit de *Ştiinţa Literaturii.* Dacă ar fi fost informat, d. Zarifopol nu se amuza de parodia decadentului Gide, nici nu insista atât asupra unor întrebări cărora li s'a dat de ani de zile răspunsul perfect.

Nu putem nega că d. Zarifopol îşi dă cea mai onestă osteneală pentru a lămuri o problemă fără obiect. E cu atât mai regretabil.

In acelaş număr al *Vieţii Romîneşti,* cu deosebire interesante încă: nota poetului Stamatiad despre Omar Khayyam şi observaţiile incizive ale d-lui Suchianu despre controlul averilor. — *C. A.*

Convorbiri literare
Iunie 1931

Numărul acesta conţine un articol al d-lui Mario Roques, profesor de limba română la Hautes-Etudes, intitulat „Le vocabulaire roumain".

D. Mario Roques se ocupă de „Vocabularul român" al lui J. A. Vaillant, apărut la Bucureşti în 1839.

„Meritul Vocabularului lui Vaillant — spune d-sa — este că ne dă pentru cuvintele pe care le conţine o dată certă, şi cum el a înregistrat multe neologisme, aceste neologisme, prin însuş acest fapt, au un început de stare civilă".

D. Mario Roques analizează accepţia câtorva din neologismele din Vocabularul lui Vaillant, comparând-o cu accepţia lor de astăzi, şi scoţând în evidenţă transformările interesante pe care le-au suferit aceste neologisme în curs de un secol.

D-sa aminteşte, înainte de a face constatările privitoare la neologismele lui Vaillant, dificultăţile care se ivesc când e vorba de a se judeca viaţa şi evoluţia unui neologism:

„Viaţa unui neologism la începuturile lui e câteodată foarte obscură; e bine să-i semnalăm prima manifestare, chiar dacă ne pare izolată şi chiar dacă cea mai mare desvoltare a cuvântului este posterioară".

D. Mario Roques îşi încheie analiza făcând observaţia că „dicţionarul lui Vaillant ar permite, ţinând seama de toate rezervele necesare, să precizăm în chip util şi poate să îmbogăţim cunoaşterea noastră în ce priveşte lexicul român al sec. XIX-lea".

In acelaş număr: un interesant articol al d-lui G. Adamescu despre „Problemele actuale ale ortografiei româneşti", un studiu despre „Dramaturgia indiană" de d. T. Iordănescu, un „Sonet" de d. A. T. Stamatiad şi interesante pagini din „Insemnările zilnice" ale lui Titu Maiorescu, privitoare la conflictul cu Bulgaria din 1913. — *P.*

O REVOLUTIE
formidabilă în arta grafică
constitue frumoasa revistă
Cinema
Citiţi şi răspândiţi ultimul
număr apărut în condiţiuni
NEMAIPOMENITE

Referatul d-lui M. Dragomirescu

Intr'o broşură franceză, şi elegantă chiar în general, d. prof. Michel Dragomirescu, dela Universitatea din Bucureşti, publică un **Nouveau Point de Vue dans l'étude de la littérature** (Mémoire pour la commission internationale d'histoire littéraire à son premier congrès d'histoire littéraire de Budapest—Bucarest. Edition de l'Institut de littérature, 1931).

Notăm îndată că titlul implică o modestie remarcabilă: broşura nu ne aduce numai **un** punct de vedere, ci o duzină în capăt. Incercăm a captiva interesul cetitorilor noştri pentru aceste 12 noui puncte de vedere.

D. profesor M. D., în cursul cercetărilor sale, a fost impresionat de faptul că literaţii dau prea multă atenţie biografiei, prea puţină operelor literare; şi, mai departe: că numiţii literaţi se ocupă prea mult de partea intelectuală a operelor, ignorând pe cea afectivă şi pe cea — „energetică". In faţa acestor lipsuri, d. profesor M. D. s'a simţit îndemnat a formula „două teze preliminarii". 1) literatura trebuie studiată mai ales în operele literare; 2) operele literare trebuie studiate nu numai în structura intelectuală, ci mai ales în constituţia lor sentimentală şi energetică. Dela aceste două teze, d. prof. M. D. ajunge în modul cel mai ingenios la douăsprezece.

A 3-a teză constată că sunt trei feluri de opere literare: capodoperele, operele de talent şi operele de virtuozitate. La această teză ni se adaogă şi o explicaţie nouă desigur şi extrem de interesantă: operele literare au o valoare foarte inegală. Şi apoi încă una: operele de virtuozitate sunt interesante prin conţinutul lor psihic şi sunt foarte utile societăţii. Dar ne întrebăm: ce sunt operele de virtuozitate? Opere de virtuozitate sunt: scrisorile, tratatele, codurile, discursurile, toasturile, „o bucată recitată într'o adunare". „Bucată". Orice fel de „bucată", trece la virtuozitate dacă e recitată într'o adunare. Este nou de tot, ce ni se spune aici, şi de o generalizare superior îndrăzneaţă.

Imediat după acestea, un alt adevăr, strălucitor de noutate: numai capodoperele au o valoare inestimabilă. Şi îndată încă unul: capodoperele nu sunt obiecte fizice, nici psihice, ci psihofizice sau mistice. Şi nu au, cum s'a crezut, numai două „organe", fondul şi forma, ci trei: fond, formă şi armonie. Armonia aceasta este aşa numita frumuseţe. Atragem deosebit atenţia cetitorului asupra acestei descoperiri, aruncată în treacăt şi generos, printre atâtea altele.

Capodopera este neanalizabilă, inabordabilă, neaccesibilă. Capodoperele sunt specii mistice, — şi **deci** pot fi studiate ca speciile animale şi vegetale în domeniul fizic.

Avem impresia, că aici ni se dă soluţia cea de tot mare în noutatea ei: capodoperele, deşi de natură mistică, pot fi descrise, caracterizate, clasate caşi speciile fizice în ştiinţele naturale. E exact teza a 12-a a d-lui profesor M. D.

Pe ici, pe colo, broşura mai oferă diverse noutăţi, poate nu atât de mari, dar foarte bune.

De exemplu:

Nu se poate capodoperă fără o idee originală. Cel puţin una, adăugăm noi. Dar mai multe, nu strică, credem.

Altă noutate, mai precisă şi subtilă. Există trei feluri de originalităţi: originalitate elementară, originalitate psihică, originalitate formală. Cea dintâi corespunde energiei, cea de-a doua afectivităţii, cea de-a treia intelectualităţii. Cea mai importantă, şi analizabilă este cea psihică. Această originalitate psihică este, la rândul ei, de trei feluri: subiectivă sau estetică de natură afectivă. obiectivă sau plastică de natură intelectuală, subiectiv-obiectivă sau armonică de natură energetică. Şi numai decât, pentru a lumina aceste subtilităţi, autorul lasă să sclipească un alt adevăr mare şi nou: nu ne putem face o idee exactă despre o capodoperă, dacă nu ne dăm seama de originalitatea ei.

Şi astfel, vedeţi ce lucru minunat: oricum faci, tot câte trei originalităţi ies. Ştiind aceasta, este neiertat, să nu-ţi dai seamă de originalitatea unei capodopere.

Ei, şi în sfârşit? In sfârşit: originalitatea este frumuseţea. Uite — aşa merge studiul ştiinţific al originalităţii, adică al frumosului, adică al speciilor psihologice sau mistice. Tot câte trei—trei—trei.

D. profesor M. D., scrupulos ca orice adevărat om de ştiinţă, aminteşte că metoda d-sale seamănă, la iuţeală, cu metoda pe care Hegel a aplicat-o Logicei — „mais sans lui donner une base réelle" (pag. 12). — Cum i-a dat d. prof. M. D. o „bază reală", gata a fost „la manière d'approfondir la littérature" (pag. 17). Şi astfel s'a constituit „la Science de la littérature".

Dar mai e câte ceva cu trei: sublim, frumos, graţios, — optimist, olimpianic **(sic!)**, pesimist. Avem aşa tot, dar absolut tot ce trebue pentru a studia ştiinţific capodoperele, care, în esenţa lor, sunt inabordabile, inaccesibile, inanalizabile. Necunoaşterea acestei legi (trei-trei, şi tot trei) a oprit în loc încercările unora şi ale altora de a descrie capodoperele.

Au spus unii că doctrina d-lui profesor M. D. „ar fi având aparenţă pedantă şi hirsută", fiindcă are „prea multe organe, elemente şi caracteristice **(sic!)"**.

Dar acesta-i aspectul oricărei ştiinţe, răspunde d. profesor M. D. Spiritele superficiale nu au luat seama că „organele, elementele şi caracteristicele" sunt tot câte trei-trei. Şi d'aia...

D. profesor spune că aceste idei sunt fructul unei munci de aproape patruzeci de ani, că au servit de hrană intelectuală la zece generaţii de studenţi. „Aplicate, ele au produs totdeauna entuziasm". (pag. 18).

Despre acest ultim adevăr, nici o îndoială. Entuziasm, entuziasm! La Budapesta, nu mai puţin de cât la Bucureşti.

Ca popoare noui, cu suflet proaspăt, Maghiarii şi Românii, la congresul internaţional de istorie literară, se vor fi bucurat mai tare decât popoarele bătrâne, de noutăţile energice din comunicatul d-lui profesor M. D. — Ideile d-lui profesor produc totdeauna entuziasm. Nouă nu mai puţin decât altora. Le aplicăm şi noi îndată. Broşura franceză este din specia operelor literare de virtuozitate; iar, după formula de trei ni se impune, credem, a decide că este clară, olimpianică şi optimistă. O descriem astfel, deşi în esenţă, opera d-lui profesor este inanalizabilă, inaccesibilă, inabordabilă. Fiindcă, socotind mai bine, trebue să constatăm că operaţia de patru zeci de ani a d-lui profesor asupra a zece generaţii de studenţi, este o capodoperă. Vă rog să meditaţi acest cumul genial: e şi capodoperă şi virtuozitate. Şi, fiindcă ce e drept nu e păcat — o capodoperă şi o virtuozitate pur naţionale. Prin aceasta nu vrem să atingem cât de puţin modestia d-lui profesor M. D., care mărturiseşte că studiile d-sale au primit cel mai mare impuls dela criticii şi istoricii literari francezi. Cinstea e pentru ei; nimic mai mult.

In definitiv: o mică apropiere ungaro-română, pe terenul acesta subtil al studiului literaturii, nu strică. La noi acasă ne e permis, credem, să ne frecăm mâinile bucuroşi: i-am făcut pe Maghiari să îngălbenească de invidie, chiar la ei acasă, ascultând referatul român despre „Noul punct de vedere".

COSTIN ADAM

INSEMNĂRI

Ingăduinţă

Am citit într'un număr recent al revistei „Şcoala secundară" un articol al d-lui Paul I. Papadopol, intitulat „Se poate studia literatura contemporană în liceu?"

Un articol care m'a mirat. M'a mirat pentrucă autorul apără cu multă înverşunare şi cu o desăvârşită *aparenţă* de bune intenţii o teză greşită.

Dar, mai întâi, titlul însuş. De ce această întrebare: dacă se poate studia literatura contemporană în liceu? Asta presupune bănuiala că această literatură contemporană sufere de oarecare defecte, de oarecare infirmităţi ruşinoase şi infamante. Şi asta numai din pricină că e *contemporană*. Cu alte cuvinte contemporan înseamnă dubios.

Adică cum vine asta? Orice literatură a fost odată contemporană, înainte de deveni veche, clasică sau modernă; înainte de a deveni literatură de ieri a fost literatură de azi. Acest lucru şi un copil poate să-l înţeleagă. (De exemplu un elev de liceu din aceia pe care d. Papadopol se sileşte să-i salveze din ghiarele literaturii contemporane).

Dar să trecem la fondul articolului.

Punctul de vedere al autorului este moralitatea operelor literare care se studiază în liceu. Se pare că — aşa cum glăsueşte programa analitică — moralitatea este singurul criteriu după care se judecă literatura destinată să fie învăţată în şcoală.

Nimic de spus. Dacă acesta e principiul, ne închinăm.

Dar — cu o singură observaţie. De ce acest principiu se aplică numai literaturii contemporane?

Nu exagerăm. Oare toate operele clasice şi „consacrate" sunt ele până 'ntr'atâta de „morale"?

Moral e „Oedip-rege", de exemplu? Această poveste a unui incest este ea „educativă" (epitet pe care d. Papadopol îl întrebuinţează mereu)?

Dar tragedia Atrizilor? In ultimul număr din „Europe", d. Marcel Beaufils (cu alt scop decât acela al însemnărilor de faţă) apreciază astfel tragedia grecească: „Ce e drama grecească?... E evenimentul uman-tip: păcatul, în forma lui cea mai banală: adulterul Clitemnestrei, asasinarea soţului înşelat, plecat la războî, crezut mort şi dorit mort de către soţia lui şi care, într'o bună zi, s'a întors acasă; răzbunarea fiului celui mort şi, aşa mai departe, toate consecinţele păcatului dela început".. Totuşi aceasta este clasica şi „morala" tragedie greceascâ.

Dar să trecem la moderni. Teatrul lui Racine este moral în întregime? „Phèdre" este povestea unei femei incestuoase, povestea unui amor vinovat. Dar „René" al lui Chateaubriand este moral? E tipul egoistului fără voinţă, neputincios, sterp, pierdut în reverii inutile, astenic şi astenizant, şi nutrind pentru sora lui (alt incest!) o bolnăvicioasă pasiune. Pe lângă Chateaubriand, Baudelaire, cu scârba lui de sine însuş şi de păcătoşenia omenească, este de o mie de ori mai moral, mai puţin egoist şi mai general omenesc. Totuş Baudelaire a fost condamnat, la apariţia „Florilor Răului", pentru atentat la bunele moravuri!

Din punctul de vedere „educativ" al programei analitice şi al d-lui Papadopol (care e, vom vedea, mai catolic decât Papa, exagerând dispoziţiile, deja destul de exagerate, ale acestei programe) aproape toată literatura clasică admisă în cărţile de şcoală este imorală. Este „moral" „Père Goriot", acest tată exploatat de fiicele lui? Sau Vautrin, cinicul puşcăriaş, care apare în acelaş roman, şi care spune că „lumea e o bucătărie unde trebue să ştii să-ţi prepari bucatele alese fără să te murdăreşti pe mâini?" Şi, pentru a rămâne tot la Balzac, „La Cousine Bette", „Le Cousin Pons" sunt opere morale? Pretutindeni oameni cinstiţi şi buni, exploataţi şi înşelaţi, pretutindeni răul învingând binele şi triumfând, — adică mereu descrierea vieţii aşa cum este şi nu cum ar trebui să fie.

Acelaş lucru se poate spune despre mai bine de trei sferturi din literatura universală. (Şi nu vorbim decât de capodopere). Acelaş reproş de imoralitate se poate aduce celei mai mari părţi din teatrul lui Shakespeare, precum şi lui Flaubert, lui Zola, lui Dostoievski, lui Anatole France. Nu cunosc o singură operă „morală" şi „educativă" care să nu fie în acelaş timp mediocru scrisă, plicticoasă, anostă, ilizibilă, dela „Leonard şi Gertruda" a lui Pestalozzi până la literatura patetică, lălâie, sarbădă, şi sentimentală a lui François Coppée.

Ori, poate că talentul, bunul gust, scrisul frumos, n'au ce căuta în literatura care trebue predată în liceu?

In orice caz bănuim că atât în intenţia programei analitice cât şi în aceea a d-lui Papadopol literatura contemporană este suspectă prin definiţie.

Şi credem că în intenţia d-lui Papadopol mai mult decât în aceea a programei analitice.

Intr'adevăr d. Papadopol este de o înverşunare prea grozavă faţă de această literatură contemporană.

Este vorba de literatura contemporană română.

„Nu iau ca măsură un exclusivism feroce — spune d. Papadopol — dar mă gândesc la maximul de îngăduinţă de care ne putem folosi. Lecturile acestea (lecturi din autorii contemporani. N. R.) vor trebui puse în lumină în faţa clasei, prin discuţiuni largi, la care vor participa toţi cei prezenţi — fără ca între elevi să se strecoare ochiada care subliniază situaţiunea delicată sau deadreptul liberă, şi fără ca între elevi şi profesor să se aşeze reţeaua de neprietenie a unei jene uşor explicabile"

Aţi înţeles? (D. Papadopol întrebuinţează un limbaj prea complicat şi cam pretenţios pentru nişte lucruri foarte simple, — dar aceasta este altă chestie. Trecem peste asta). Nu crede autorul articolului că această „ochiadă" are loc şi la lectura lui „Călin" şi la lectura „Scrisoarei pierdute" sau, în general, la lectura oricărei opere „clasice" de felul celor pe care le-am înşirat mai sus? De ce, atunci, aceste „scrupule" numai cu privire la scriitorii contemporani?

N'ar fi mai bine ca criteriul de alegere al unei opere literare să nu fie subiectul, ci modul în care subiectul este tratat? Un subiect imoral în sine poate fi exploatat în mod foarte moral. E vorba de atitudinea pe care scriitorul o are faţă de subiectul pe care şi l-a ales. Bineînţeles pornografia pentru pornografie şi obscenitatea pentru obscenitate nu sânt nici esteticeşte de bună calitate. Dar operele cele mai obscene pot fi salvate prin stilul, prin talentul şi prin concepţia socială, filosofică, *morală* a autorului. Despre aceasta d. Papadopol nu pomeneşte nimic. Ori poate aceste principii nu se aplică la literatura contemporană? Se vede că tot din aceiaşi cauză d. Papadopol nu citează în lista de autori contemporani care figurează într'un manual al d-sale de limba română pe Sadoveanu...

Şi, pe urmă, de ce acest termen de „îngăduinţă"? D. Papadopol ar trebui să fie mai prudent. Să bage de seamă ca mărinimoasa d-sale „îngăduinţă" să nu se răsfrângă asupra unei bune părţi din literatura clasică, consacrată şi „educativă".

Şi când d-sa ne va spune că e îngăduitor cu Sofocle, Shakespeare, Chateaubriand sau Balzac (şi o spune fără să-şi dea seama şi în articolul de care vorbim) — atunci să ne dea voie şi nouă să zâmbim — cu îngăduinţă...

AL. A. PH.

Autenticitatea operelor lui Rembrandt

Asupra autenticităţii operelor lui Rembrandt s'a născut o controversă de mare răsunet în cercul savanţilor şi artiştilor.

Doctorul Maximilian Toch, chimist de valoare, după ce a supus tablourile lui Rembrandt de la Metropolitan Museum of Art, la acţiunea razelor X şi după o analiză minuţioasă, a ajuns la concluzia că un singur tablou din Metropolitan Museum şi anume „Le Doreur" poate fi socotit ca original.

„Jocuri de pensulă în diagonală, de o lungime mijlocie, îndreptate de sus în jos şi de jos în sus, fixate de o pensulă lată", caracterizează — după dânsul — toate tablourile lui Rembrandt.

Doctorul M. Toch limitează numărul tablourilor autentice ale pictorului, care se găsesc în toată lumea, la treizeci — treizeci şi şase.

In acelaş timp, profesorul Hermann Voss, directorul Muzeului de pictură din Berlin, contestă temeinicia concluziilor doctorului Toch. El îi opune convingerea unanimă a experţilor celor mai autorizaţi, care şi-au consacrat viaţa studierii operelor lui Rembrandt.

Aceşti savanţi, cunoscând la perfecţie tehnica artistului, au ajuns la concluzia că o sută de tablouri de Rembrandt sunt autentice.

Profesorul Voss pune la îndoială chiar metoda întrebuinţată de doctorul Toch. Nu este suficient — după el — să iei un număr mic de opere ca model-standard şi să proclami apoi trăsăturile care le caracterizează ca obligatorii pentru orice creaţiune a aceluiaş artist. Un pictor evoluează totdeauna cu atât mai mult un artist atât de emotiv ca Rembrandt: tehnica lui n'a putut fi nestrămutat aceiaşi.

Nu există decât un mijloc pentru analiza operelor de artă: studiul stilistic.

Soţia lui Heine

La 17 Februar 1883, în ziua în care se 'mplineau douăzeci şi şapte de ani de la moartea lui Heine, a murit şi soţia lui Matilda, fosta grizetă pariziană Criszentia Eugenie Mirat; moartea ei n'a produs jale, iar coincidenţa datelor nici o emoţie. Se ştie doar că fusese o femeie drăguţă, durdulie, îngrozitor de incultă care timp de douăzeci şi unu de ani făcuse soţului, iubit din cale-afară, o viaţă de amor şi fericire — fără îndoială cu cea mai adevărată şi mai curată simţire.

Fără să ţie seamă de gura lumii, nici după moartea soţului nu i-a făcut prea mare bucurie. A refuzat cu încăpăţânare editorului Campe tipărirea însemnărilor lui Heine asupra ediţiei complecte proectate; nu-şi închipuia că ar putea face altcineva mai bine ca ea — e drept nu ştia citi, dar erau de la Henri şi pe nemţi nu-i putea suferi. Nemţii erau prea ţapeni, prea tăcuţi şi vorbeau o limbă din care nu 'nţelegea nici cuvântul „soţie". A oferit lui Campe în locul însemnărilor câteva poezii inedite căutând să stoarcă o sumă uriaşă: ea n'a putut renunţa niciodată la patima de a cumpăra lucruri drăguţe, a auzit că Henri e mare poet, ştia că se ostenise până la ultima suflare a vieţii ca după moartea lui ea să trăiască bine, aşa că se socotea întru totul credincioasă amintirii poetului, cerând lui Campe 30.000 de franci.

„Isvoarele lui Heine" au apărut în editura Hofmann & Comp. şi purtarea Matildei faţă de editori nu va lăsa posterităţii o imagine mai frumoasă ca acea amintită.

Walter Victor în cartea lui „Matilde" (editura Tal. Viena) caută să reîmprospăteze amintirea „Nonottei". O descrie în stil de o plasticitate fermecătoare. O înfăţişează ca pe-o vietate cuceritoare, răzgâită, tovarăşa trupească ideală a unui spirit bântuit de furtuni mari. Cu pasagii din scrisorile lui Heine, cu versuri, cu mărturiile celor care au vizitat odăiţa de la mansarda din Paris, Victor crează un portret graţios, care e de fapt un diptic: căci Matilde e o funcţie a lui Henri, ea primeşte viaţă din viaţa lui. (Te-am mântuit dintre vegetale, te-am sărutat înălţându-te, o floare, spre mine, spre viaţa supremă — ţi-am dăruit un suflet!...")

Micile ei toane şi capricii de peste zi sunt, în altă înfăţişare, doar arta ei de a îmbrăţişa noaptea, Nonotte e cea mai dragă femeie din viaţa lui Heine, fericirea lui cea mai mare, izvorul tuturor durerilor lui. Răsfăţată, risipitoare cu darurile ei, fără a înceta o clipă să vorbească — ne 'ntrerupt ciripit de pasăre. Pentru poetul bolnav în închisoarea odăii lui, ea e soarele, floarea, natura, lumea.

Când iubirea lui a încetat şi s'a ivit Mouche, Matilda i-a făcut loc şi a plâns în taină. Ceiace răscumpără toată lipsa de cultură a Matildei. —W.

Marşul Expoziţiei Internaţionale a copilului

Expoziţia Internaţională a Copilului aduce la cunoştinţa literaţilor români, că institue un concurs pentru alcătuirea versurilor unui marş în următoarele condiţiuni:

1) Tema poeziei va trebui să aibă ca obiect opera de propagandă şi de popularizare a expoziţiei din domeniile: asistenţă, igienă, creştere şi educaţia copilului.

2) Manuscrisele se vor depune în plicuri închise, la sediul Expoziţiei Str. Clemenceau 6 (fostă Corăbiei) cel mai târziu până la 1 Septembrie 1931 semnate fiind cu „Motto". Numărul strofelor va fi de 3 şi un refren.

Marşul Expoziţiei are de scop să servească drept mijloc de propagandă pentru Expoziţia Copilului; în consecinţă condiţia esenţială va fi să cuprindă un îndemn pentru vizitarea Expoziţiei.

3) Se instituie un singur premiu de lei 5.000 (cinci mii) pentru cea mai bună poezie.

4) Juriul îşi rezervă dreptul de a diviza premiul instituit, sau de a nu-l acorda în cazul când nici una din lucrările prezentate nu vor prezenta o valoare literară reală.

Premiul Remarque

Erich Maria Remarque este, cu siguranţă, unul din cei mai iluştri scriitori ai epocei actuale.

Romanul lui „Nimic nou pe frontul de vest", apărut acum doi ani, l-a făcut celebru în lumea inteagă. Remarque, necunoscut până atunci, a atras asupra lui atenţia a milioane de cititori, precum şi laudele unanime ale criticilor de pretutindeni. A fost consacrat, dintr'odată drept cel mai adânc, mai uman şi mai veridic romancier al răsboiului.

„Intoarcerea de pe front", al doilea roman al lui Remarque, apărut de curând în editura „Adevĕrul" în traducerea românească a d-lor Byck şi Phillippide, întăreşte şi mai mult acest succes şi complectează fizionomia literară a lui Remarque.

Intr'adevăr „Intoarcerea de pe front" are, faţă de „Nimic nou pe frontul de vest" o sumă de calităţi în plus. Arta compoziţiei este mult mai mare aci decât în primul roman. Tendinţa evident pacifistă este ascunsă cu meşteşug şi inoculată pe nesimţite cititorului. „Intoarcerea de pe front" e scrisă cu sobrietate şi cu o mare putere de evocare. Sânt scene de un tragic şi de un patetic, care, odată citite, se întipăresc în memorie cu o putere de obsesie şi de halucinaţie, de parcă singur le-ai fi trăit.

Această expunere simplă şi, mai ales, cantitatea enormă de adevăr omenesc *cuprinsă în acest roman, au făcut ca „Intoarcerea de pe front" să fie cetită de oameni din toate categoriile sociale. Este o carte pe înţelesul tuturor. Nu a fost plăsmuită pentru un grup anumit de oameni, cu anumite gusturi şi predilecţii. E o carte plină de umanitate, scrisă pentru umanitate. Succesul ei extraordinar se explică numai datorită acestui fapt.*

Convinşi că şi la noi „Intoarcerea de pe front" se bucură şi se va bucura de acelaş larg succes, „Adevĕrul Literar" a hotărât să procedeze la o cercetare printre cititorii şi admiratorii lui Remarque, menită să pună în evidenţă popularitatea şi calităţile noului său roman.

In acest scop, revista noastră deschide o anchetă, urmată de un concurs cu premii, având de obiect cunoaşterea părerii cititorilor cu privire la această remarcabilă operă.

Cititorii care doresc să ia parte la acest concurs vor trebui să răspundă — fără preocupări speciale de stil sau de formă — la următoarele întrebări:

1) Ce calităţi are romanul „Intoarcerea de pe front şi care sunt motivele ce au făcut ca acest roman să pătrundă atât de adânc în massele populare?

2) Care este pasagiul ce v'a impresionat mai mult, şi din ce cauză?

Se acordă un premiu în valoare de 10.000 (zece mii) lei celui mai bun răspuns.

Pe lângă aceasta se mai acordă 10 (zece) premii de câte 500 (cinci sute) lei, în cărţi din editura „Adevĕrul", după alegere.

Răspunsurile se primesc până la 1 Septembrie a. c. pe adresa: „Adevĕrul Literar", Str. Const.. Mille No. 9, cu indicaţiunea „Premiul Remarque".

Desene de Forain

Suflete simple

— Să am un amant, ca după el să vină şi-un altul?

„Fêtes galantes"

— Adu repede o băutură întăritoare şi-o trăsură!...

Suflete simple

— Şi el ce-a spus?
— Mi-a spus c'are să mă ia de soţie dac'o să fie băiat!...

NU PLECAŢI

în vilegiatură înainte de a cumpăra

ALBUMUL „REBUS"

Elegant tipărit pe hârtie specială

PREŢUL 60 LEI

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11